

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ  
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI  
YARATICI DRAMA EĞİTİMİ PROGRAMI**

**BOWELL VE HEAP'İN SÜREÇSEL DRAMA YAKLAŞIMI  
YOLUYLA ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN  
TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNE YÖNELİK  
GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ZÜHAL ARMONİ**

**ANKARA  
AĞUSTOS, 2023**



**ANKARA ÜNİVERSİTESİ  
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI  
YARATICI DRAMA EĞİTİMİ PROGRAMI**

**BOWELL VE HEAP'İN SÜREÇSEL DRAMA YAKLAŞIMI  
YOLUYLA ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN  
TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNE YÖNELİK  
GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**ZÜHAL ARMONİ**

**DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ İHSAN METİNNAM**

**ANKARA  
AĞUSTOS, 2023**

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Zühal ARMONİ adlı öğrencinin hazırladığı “Bowell Ve Heap’in Süreçsel Drama Yaklaşımı Yoluyla Ortaokul Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı / Yaratıcı Drama Eğitimi Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

	<u>Jüri Üyeleri</u>	<u>İmza</u>
Başkan	.....	.....
Üye	.....	.....
Üye	.....	.....

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca, jüri üyeleri tarafından .../.../20... tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulu tarafından ise .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

.....  
Prof. Dr. M. İkbal YETİŞİR  
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

## ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Zühal ARMONİ

## ÖZET

# BOWELL VE HEAP'İN SÜREÇSEL DRAMA YAKLAŞIMI YOLUYLA ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

ARMONİ, Zühal

Yüksek Lisans Tezi, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi İhsan METİNNAM

Ağustos, 2023, xiii + 194 Sayfa

Bu araştırmanın genel amacı Bowell ve Heap'in süreçsel drama yaklaşımı yoluyla öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik görüşlerini incelemektir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden katılımcı eylem araştırması kullanılmıştır. Araştırmanın amacına ulaşmak ve öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliği yönündeki görüşlerini incelemek için 12 hafta boyunca devam eden süreçsel drama atölyeleri gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu olarak ilköğretim kademesinde 27 kişiden oluşan 5.sınıf öğrencileri tercih edilmiştir. Araştırma süreci boyunca gözlem ve görüşme veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada toplanan verilerin çözümlenmesi için betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırmada, öğrencilerin atölye öncesi ve atölye sonrası görüşme formuna verdikleri yanıtlar, süreç içinde oluşturdukları çıktılar ve araştırmacı tarafından gözlemlenmiş tutumları incelendiğinde katılımcıların atölye süreci öncesi ifadeleri cinsiyetçi bir tutum içerirken, atölye sürecinden sonra toplumsal cinsiyet konusundaki paylaşımlarının eşitlikçi bir yönde değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Uygulama sonrasında katılımcıların cinsiyetçi kalıp yargılarında ve cinsiyet rolü algılarında değişimler meydana gelmiştir. Katılımcılar uygulama öncesi verdikleri cevaplarında prensesi güzel, süslü, sarı uzun saçlı gibi dış görünüşüyle tanımlarken uygulama sonrasında iyi kalpli, adaletli, nazik, saygılı, cömert gibi öncelikli olarak kişiliği üzerinden tanımlamışlardır. Araştırma kapsamında hazırlanan toplumsal cinsiyet eşitliği süreçsel drama atölyelerinin eğitim programına dahil edilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun Hayat Bilgisi, İnsan Hakları ve Yurttaşlık, Sosyal Bilgiler derslerinde ünite olarak işlenmesi öğrencilerin küçük yaşlarda farkındalık kazanması için önerilmiştir.

**Anahtar Sözcükler:** Süreçsel Drama, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Masallar

## ABSTRACT

### EXAMINATION OF SECONDARY STUDENTS' OPINIONS ON GENDER EQUALITY THROUGH BOWELL AND HEAP'S APPROACH TO PROCESSIVE DRAMA

ARMONİ, Zühal

Master's Thesis, Department of Fine Arts Education

Supervisor: İhsan METİNNAM, Ass. Prof. Dr.

August, 2023, xiii + 194 Pages

The general aim of this research is to examine students' views on gender equality through Bowell and Heap's process drama approach. Participatory action research, a qualitative research design, was employed in the study. Process drama workshops lasting for 12 weeks were conducted to achieve the research objectives and examine students' perspectives on gender equality. The study group consisted of 27 fifth-grade students in primary education. Observation and interview data collection techniques were used throughout the research process. Descriptive analysis technique was employed to analyze the collected data. When the responses given by the participants to the pre-workshop and post-workshop interview forms, the outputs they created during the process, and the attitudes observed by the researcher were examined, it was found that the participants' pre-workshop expressions contained a sexist attitude, while their post-workshop interactions on the subject of gender exhibited a shift towards egalitarianism. After the implementation, changes were observed in the participants' gender stereotypes and perceptions of gender roles. Prior to the workshop, participants described princesses primarily in terms of their physical appearance, such as being beautiful, adorned, and having long yellow hair. However, after the workshop, they primarily described them in terms of their personality traits, such as being kind-hearted, just, polite, respectful, and generous. As a result of this research, it is recommended to incorporate process drama workshops on gender equality into the educational curriculum and to address the topic of gender equality as a unit in subjects such as Life Skills, Human Rights and Citizenship, and Social Studies, in order to raise awareness among students at a young age.

**Key Words:** Process Drama, Gender Equality, Fairy Tales

## ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezimin araştırma konusuna karar vermeye çalışırken yazacağım tez toplumsal bir sorunu çözmeyi amaçlasın istedim. Sözelimi kendi hayatımda sıklıkla başıma dert olan toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve cinsiyetçi roller ortadan kalksa ne harika olurdu diye düşündüm. Toplum tarafından elime tutuşturulan yapılacaklar listesi hayatla kıyaslandığında bir hayli uzundu. Saat kaçta eve dönmeliyim? Dışarıda nasıl giyinmeliyim? Okuldan kaç yılda mezun olmalıyım? Ne zaman evlenmeliyim? Kınayı düğünü nasıl yapmalıyım? Kaç çocuk yapmalıyım? Hem evimin işini hem de kendi işimi yapmak için hangi mesleği seçmeliyim? gibi sorularla boğuşmak yerine herkesin kendi zamanında iyi hissettiği ruh haline göre yaşamasını önemsiyordum. Hayatındaki önemli kararlara toplum, el âlem, akrabalar baskısıyla değil kişinin kendi isteğiyle karar vermesini desteklediğim için araştırmamı toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yapmaya karar verdim. Çalışmamda kullanacağım malzemem ise masum olduğuna inandığımız masallardı çünkü toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının ve cinsiyetçi rollerin çocukluk döneminde bize masallar aracılığıyla ulaştığını fark etmiştim. Ayrıca masallardaki prenseslerin de yaşadığı evden çıkınca doğrudan başka bir eve gitmekten sıkıldığını tahmin ediyordum. Cinsiyetçi masalları yeniden yazmanın vakti gelmişti.

Yaptığım çalışmada süreçsel drama yaklaşımını kişiyi özgürleştiren ve kendine dair keşif yolculuğuna çıkararak bir araç olarak belirledim. Metafor kullanacak olursam süreçsel dramayı bir bisiklete benzetirim çünkü süreçsel drama da bisiklet sürmek gibi emek, dikkat ve sorumluluk gerektirir. Bu çalışmayı yaparken süreçsel drama yaklaşımını kullanarak nesillerdir kulaktan kulağa aktarılan masallardaki toplumsal cinsiyet kalıp yargıların değişmesini ve cinsiyetine göre kişiye uygulanan toplumsal baskısının bitmesini amaçladım.

Öyleyse ümit ediyorum ki Pamuk Prenses 7 cücelerin ev işlerini yapmayı bırakıp 7 cücelerle ormanda tandem bisiklet sürece kadar özgür olduğunda; Külkedisi Sinderella gece yarısı eve bisikletle dönerken pedallar canını yakmasın diye kristal ayakkabısını merdivende unutmayacak kadar akıllı olduğunda; Uyuyan güzel her gün bisiklet sürdüğü için yüz yıl uyuyamayacak kadar sağlıklı olduğunda ve prensler beyaz atlarıyla zor durumların kurtarıcısı olmayı bırakıp bisikletleriyle iyi birer yol arkadaşı olduğunda farklı bir hayat bizleri bekliyor olacak.

Hayatım boyunca kendimi çok şanslı hissettim. Etrafım daima bana sevgisini ve desteğini gösteren insanlarla çevriliydi. Bu tezin ortaya çıkmasında en az benim kadar hayatımı güzelleştiren tüm insanların emeği vardır. Özellikle eğitim hayatımda bana ilham olan öğretmenlerime; arkadaş buluşmalarına beni çağırıp tezimi yazmam için bana moral motivasyon sağlayan canım arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

Ankara'daki ailem ve bana güçlü bir kadın olma konusunda her zaman rol model olan Pınar RESULOĞLU'na teşekkür ederim. Birlikte pek çok konuda mücadele verdiğim dert ortağım Aylin ALVER'e teşekkür ederim. Yaratıcı drama yolunda edindiğim dostlarım Tahir KOYUNCU ve Müşerref ÇOBAN'a hayatın getireceği her drama karşı yanımda oldukları için kalpten teşekkür ederim. Tez yazarken her derdimi çeken biricik annem Emine CAN ve babam Hasan CAN'a, sevgili kardeşlerim Osman Kaan CAN ve Bedirhan CAN'a minnettarım, iyi ki varsınız!

Her zaman eğitim anlayışına, insan ilişkilerine özendiğim ve öğrencisinin üzerinde 'Teze çalışmazsam İhsan Hocam bana kırılır.' endişesini yaşatacak kadar güzel bir öğretmenim olduğu için bu süreçte kendimi çok şanslı hissettim. Tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İhsan METİNNAM'a bazı zamanlarda bana kendimden daha çok güvendiği için minnettarım, sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez jüri hocalarım Prof. Dr. Ömer ADIGÜZEL'e ve Doç. Dr. Pınar ÖZDEMİR ŞİMŞEK'e tezimi geliştirmem için paylaştıkları değerli görüşleri için sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Sadece insan insana iyi gelmez. Hayatta başka nice güzellikler var düşüncesindeyim. O nedenle ben tezimi yazarken sevimli hareketleriyle beni güldüren kedim Mamuto Manuş' a, tez yazmaya ara verdiğimde beni keyiflendiren ukulelem Jimi'ye, evimde orman hissini yaşatan tüm bitkilerime ve tezden bunaldığımda beni alıp başka yollara götüren bisikletim Günebakan'a teşekkür ederim.

Son olarak yavruağzı bu hayat yolunda tirşe bir telaş içinde karşılaştığım, selamlaştığım, vedalaştığım herkese mozağin bir parçası oldukları için teşekkür ederim.

*Hayatını çocuklarının eğitimine adayan sevgili  
Anneme ve Babama...*



## İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ.....	iii
ÖZET .....	iv
ABSTRACT .....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
GÖRSELLER DİZİNİ.....	xiii
BÖLÜM 1 .....	1
GİRİŞ.....	1
Problem.....	1
Amaç.....	12
Önem.....	12
Sınırlılıklar.....	13
Tanımlar.....	13
BÖLÜM 2.....	15
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	15
Toplumsal Cinsiyet Eşitliği .....	15
Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadınlık ve Erkeklik Algısı.....	15
Oyun ve Oyuncaklarda Toplumsal Cinsiyet Algısı .....	18
Atasözlerinde Toplumsal Cinsiyet Algısı .....	21
Geleneklerde Toplumsal Cinsiyet Algısı .....	22
Masallar .....	25
Masallardaki Cinsiyetçi Kalıp Yargılar .....	25
Masalların Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İle Dönüştürülmesi.....	30
Masalların Eğitimde Kullanılmasının Önemi .....	32
Masalların Canlandırmaya Uygun Yapısı.....	35
Yaratıcı Drama.....	36
Toplumsal Dönüşümde Yaratıcı Dramanın Kullanılması.....	36
Bowell ve Heap' in Süreçsel Drama Yaklaşımı.....	41
Süreçsel Drama Yaklaşımıyla Masallardaki Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması .....	44
BÖLÜM 3.....	47
YÖNTEM .....	47
Araştırmanın Modeli.....	47
Çalışma Grubu .....	69
Verilerin Toplanması .....	70
Verilerin Çözümlemesi .....	72

BÖLÜM 4.....	75
BULGULAR VE YORUMLAR .....	75
Katılımcıların Çalışma Öncesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi.....	75
Farklılık Atölyesi Analizi .....	80
Kişilik Özellikleri Atölye Analizi.....	83
Başka Türü Bir Son: Dönüşen Masallar .....	90
Fiziksel Özellikler Atölye Analizi .....	92
Cinsiyetçi Atasözleri Atölye Analizi .....	100
Ev İşlerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölye Analizi .....	104
Mesleklerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölye Analizi .....	108
Oyun ve Oyuncaklarda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölye Analizi.....	112
Cinsiyetçi Kalıp Yargılar Atölye Analizi .....	122
Sosyal Medya Alanında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölye Analizi .....	126
Yöneticilik Alanında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölye Analizi .....	132
Eşitlikçi Masallar ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölye Analizi.....	135
Sürecin Değerlendirmesi Atölye Analizi .....	140
Katılımcıların Çalışma Sonrası Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Görüşlerin Değerlendirilmesi.....	146
BÖLÜM 5.....	153
SONUÇLAR VE ÖNERİLER .....	153
Sonuçlar .....	153
Öneriler .....	156
Araştırmacılara Öneriler.....	156
Uygulayıcılara Öneriler.....	156
KAYNAKLAR.....	159
EKLER .....	165
EK 1. Araştırmada Kullanılan Süreçsel Drama Atölyeleri.....	166
EK 2. Etik Kurul Onayı .....	192
BENZERLİK BİLDİRİMİ .....	193
ÖZGEÇMİŞ.....	194

## TABLolar DİZİNİ

<b>Tablo</b>	<b>Sayfa</b>
Tablo 1. Atölyelerin Bowell ve Heap'in Süreçsel Drama Yaklaşımı Şablonuyla Bir Arada Gösterilmesi.....	52
Tablo 2. Atölye Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklerin Açıklanması .....	55
Tablo 3. Uygulama Sürecinde Öğretmenin Rollerinin Statüsü: .....	68
Tablo 4. Cücelerin Kurs Merkezine Yaklaşımları.....	104
Tablo 5. Prensesin Mesleğine Karar Vermesi İçin Halktan Gelen Tepkiler .....	111
Tablo 6. Çocuk Odasındaki Eşyaların Gruplandırılması.....	114
Tablo 7. Dizi Sahnelerine Grupların Verdiği Değerlendirmeler .....	127
Tablo 8. Grupların Önerdiği Televizyon İçerikleri .....	131
Tablo 9. Grupların Eşitlikçi ve Cinsiyetçi Masalları Karşılaştırmalı Değerlendirmesi	137
Tablo 10. Tüm Sürecin Genel Değerlendirmesi Atölyesinde Grupların Paylaşımları .	142

## ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1. Howell ve Heap (2019) Süreçsel Dramada Planlama İlkeleri .....	42
Şekil 2. Tezin Çıkış Noktası, Yöntemi ve Kullanılan Malzeme .....	47
Şekil 3. Araştırma Yapılırken Gerçekleştirilen Aşamalar .....	48
Şekil 4. Araştırmanın Eylem Planı .....	49
Şekil 5. Süreçsel Dramada Öğretmen- Öğrenci İletişimi .....	69
Şekil 6. Veri Toplama Teknikleri .....	71



## GÖRSELLER DİZİNİ

<b>Görsel</b>	<b>Sayfa</b>
Görsel 1. Farklılıklar Atölyesi Fabrika Afişleri .....	80
Görsel 2. Farklılıklar Atölyesi Katılımcıların Hazırladığı Afişler .....	82
Görsel 3. Kişilik Atölyesi Kişilik Özellikleri Görseli .....	84
Görsel 4. Kişilik Atölyesi Hayaller Görseli.....	85
Görsel 5. Prenses'in Mutlu ve Mutsuz Olduğu Şeyler Görseli .....	86
Görsel 6. Prenses'in Hobileri ve Korkuları Görseli .....	88
Görsel 7. Prenses'in Eğitim Durumu Görseli.....	89
Görsel 8. Fiziksel Özellikler Atölyesi Kolajları .....	95
Görsel 9. Tekrar Edilen Fiziksel Özellikler Atölye Kolajları.....	98
Görsel 10. Cinsiyetçi Küpelerin Dönüştüğü Eşitlik Kolyesi.....	103
Görsel 11. Oyun ve Oyuncaklar Atölyesinde Hazırlanan Çocuk Odası Kolajları .....	113

## BÖLÜM 1

### GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amaçları, önemi, sınırlılıkları ve çalışmada geçen kavramların tanımları açıklanmıştır.

#### Problem

Birey dünyaya geldiği ilk andan itibaren ait olduğu kültürden etkilenir. İçinde yer aldığı topluma özgü normlara bağlı olarak sosyalleşme sürecine girer. Toplum tarafından kişinin hayata hazırlanması kadın veya erkek cinsiyetinde olmasına göre farklı biçimde ele alınır. Cinsiyet kavramı, bireyin doğumla birlikte sahip olduğu, kadın veya erkek olmaya dair biyolojik özellikleri içerirken; toplumsal cinsiyet kavramı ise toplumun benimsediği kültüre bağlı olarak kişiye yüklediği kadınlık veya erkeklik algısıdır. (Bhasin, 2003; Dökmen, 2010). Toplumun sürekliliğini korumak için bireyin sahip olması beklenen tutum ve davranışlar; yerine getirmesi halinde kişinin onay ve takdir kazanacağı görevlerin çeşitliliği toplumsal cinsiyet anlayışının bireyin yaşamındaki etkisine örnektir. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin sahip olduğu cinsiyete bağlı olarak toplumdaki konumunu belirler; bireyin rollerini, görev ve sorumluluklarını, toplumun bireye yaklaşımını ve onun yerine getirmesi gereken beklentilerini kapsar (Sancar, Acuner, Üstün ve Bora, 2006). Toplumsal cinsiyet algısı bireyin sosyalleşme sürecinde çevresindeki modelleri gözlemlemesi yoluyla edinilir böylece doğal bir biçimde bireyin ait olduğu kültürün normlarına bağlı olarak şekillenir. Cinsiyet dünyaya kadın veya erkek olarak gelmeyi belirtirken, toplumsal cinsiyet kadınlık ve erkeklik anlayışını ifade eder. (Oakley, 2016'dan akt; Acar-Erdol, 2017). Kadın veya erkek olmak kavramları kişinin doğuştan sahip olduğu biyolojik özelliklerle belirlenirken; yaşam boyunca toplumun biçtiği rol, beklenti ve algılar ekseninde sosyolojik bir kimlik kazanarak kadınlık ve erkeklik kavramlarına doğru evrilir. Biyolojik olarak doğuştan gelen cinsiyet kavramı, yaşam akışı içinde toplumun sürdürdüğü kültüre bağlı olarak toplum tarafından yorumlanır, geliştirilir ve buna göre toplumun kadın ve erkektekine göre beklediği roller biçimlenir (Gürhan, 2010). Toplumun bireylere yüklediği cinsiyete özgü

sorumluluklar kadın ve erkek olmakla ilgili genel geçer cinsiyet rollerini oluşturur. Kadın ve erkeklere toplum tarafından uygun görülen rollerin; doğal olmaktan uzak ve yıllar içinde sonradan şekillenen, mevcut kültürel yaşama göre belirlenen ve zamanla değişime açık roller ve görevler olduğu görülmektedir (Aksoy, 2006'dan akt; Esen, Soylu, Siyez ve Demirgürz, 2017). Toplum tarafından kişiye dikte edilen toplumsal cinsiyet rolleri bireyi kendi isteği dışında belli kalıp yargılar içinde yaşamaya mecbur bırakmaktadır. Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları kadına ve erkeğe nasıl olması veya olmaması gerektiğini bir liste halinde belirten, kişiyi arzulanan insan tipi çerçevesine yerleştirmeyi hedefleyen başkalarınca oluşturulmuş düşünce yapılarıdır. Cinsiyete dayalı ayrımcılığın devamlılığını sağlamakta etkili ve uygulanmasını kolaylaştıran; toplum tarafından bireyin yaşamına dair kullanılan cümlelerin geneli kalıp yargıları oluşturur (Bora, 2011). Buna göre kadınlara ve erkeklere yakıştırılan cinsiyetçi kalıp yargılarına bakıldığında eril özelliklerin atılgan, cesur, zeki, güven dolu, bağımsız, katı, saldırgan, soğukkanlı, irade sahibi, güçlü, aktif; dişil özelliklerin ise sevimli, tatlı, duygusal, zayıf, ılımlı, bağımlı, şefkatli, boyun eğen mütevazı, kırılabilir, bakım veren, pasif gibi sıfatlarla tanımlandığı belirlenmiştir (DeLisi ve Soundranayagam, 1990; Dökmen, 2010). Bahsedilen kalıp yargılar doğumla birlikte cinsiyete özel olarak kişide bulunan özellikler değildir; bir erkeğin hassas, şefkatli ve bakım veren olabileceği gibi bir kadının atılgan, soğukkanlı ve bağımsız olması mümkündür. Bu kişilik özellikleri her kişide az veya çok belli miktarlarda bulunabilir. Bireyleri sahip olduğu cinsiyetine göre bu sıfatlar üzerinden değerlendirmek çok sınırlı ve hatalı bir değerlendirme olur çünkü insan hayatı çeşitli deneyimlerden oluşan mozaik bir yapıdadır. Kalıp yargılara bağlı olarak toplum tarafından mesleklerin cinsiyetleri oluşturulmaktadır ve erkekler için ideal olan, kadınlara için ideal olan mesleklere dair toplumsal cinsiyetçi yönlendirmeler yaşamın erken dönemlerinde başlamaktadır (Kane ve Mertz, 2011'den akt; Acar-Erdol, 2017). Sakin, pasif, duygusallık gerektiren meslekler kadınlar için uygun görülürken; analitik zekâ isteyen, kaba güç gerektiren, otorite temelli disiplin içeren meslekler erkekler için uygun görülmektedir.

Toplumsal hayatın pek çok alanında kadın ve erkek için biçilen kalıp yargılar, kadınların aleyhine bir ayrımcılık durumu yaratarak, toplum yaşantısında kadınları arka plana atmakta ve erkeğe kadından daha fazla değer veren bir eşitsizlik modelinin sürekliliğine neden olmaktadır. Bu eşitsizlik hali özellikle iş hayatında sunulan çalışma fırsatları, alınacak kararlara katılım hakkı, seçme özgürlüğünü kullanma, eğitim ve meslek seçiminde söz sahibi olma konularında daha fazla öne çıkmaktadır (Zeyneloğlu,

2008). Toplumsal gelişimin sağlanması için bütün bireylerin eşit oranda desteklenmesi gerekmektedir. Birine daha fazla önem atfetmek diğerini ötekileştirmeye, dışlamaya ve toplumdan soyutlamaya sebep olmaktadır. Kadınlar; cinsiyete bağlı kalınmaksızın bireyin doğuştan hakkı olan ekonomik kaynaklardan, sosyal fırsatlardan, siyasal özgürlükten, kültürel mirastan, sağlık ve eğitim gibi hizmetlerden adil biçimde faydalanamamakta; karar alma süreçlerinde erkekler kadar aktif söz hakkına sahip olamamaktadır (Üstel ve Serdaroğlu, 2009). Toplumunu oluşturan insanlar toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde kadın olmayı güçsüz, aciz ve yardıma muhtaç olarak nitelendirmektedir. Kadın benliği değersizleştirilip kadına korunması gereken düşkün bir varlık olarak yaklaşılırken; erkek olmayı güçlü, kendine, başkalarına yeten olarak nitelendirip erkek benliğini yücelten ve kendisiyle birlikte etrafındakileri de koruyan sıfatları verilmektedir. Burada iki cinsiyetin bireylerine farklı şekilde psikolojik şiddet uygulanmaktadır. Kazandığı beceri ve yetkinlikleri görmezden gelinerek özgüveni zedelenen kadın sahip olduğu özelliklerin altında bir seviyede konumlandırılırken; diğer tarafta erkek bireye sahip olduğundan başka olumlu özelliklerin eklenmesiyle birlikte normal olandan fazla bir şekilde sorumluluk yüklenerek erkeğin kendisinin dışında diğerlerini koruma ve besleme görevi, etrafındakilere ‘yetebilme’ konusundaki kaygı ve stresi beraberinde getirmektedir. *“Erkekler kendilerini zayıflık, yetersizlik ve mükemmellikten uzak olmak gibi ‘suçlamalar’a karşı korumayı çok erken yaşta öğrenirler”* (Cohen 1995 109 ’dan akt; Çelik, 2016). Kadınlar için ‘yeterli değilim’ algısı oluşurken erkekler için ‘yetermeyeceğim’ algısı oluşur. İki cinsiyet için de belirgin olan ortak tema yetersizlik duygusudur. Toplumsal cinsiyet rollerindeki cinsiyete bağlı yanlılık içeren tutumlar kadının ve erkeğin kendisine dair algısını olumsuz etkilemektedir. “Toplumsal cinsiyet eşitliği” fırsatlardan faydalanmada, kaynakların ayrılması ve kullanımında, hizmetlere ulaşmada bireyin cinsiyetinden ötürü herhangi bir ayrımcılığa uğramamasıdır. Cinsiyet eşitliği, kadın ve erkeğin bireye sunulan tüm hakları aynı düzeyde kullanması, alınacak kararlarda eşit seviyede söz sahibi olması, toplumsal yaşamda ayrımcılığa uğramadan varlığını yaşatması anlamına gelmektedir (Çayır, Bağlı ve Esen, 2008: 354’ den akt; Seçgin, 2012). Toplumsal normlarla oluşturulan iki cinsin arasındaki bu yapay mesafe ne kadar artarsa en doğru kadınlık ve en doğru erkekliğin ne olduğuna dair cümlelerinin sıklığı artacaktır. Bireyler kendi kişilik oluşumlarını başkalarınca düşünülmüş rol ve davranış örüntülerine göre şekillendirirken bu süreç içinde kendine yabancılaşacak ve yaşadığı hayat üzerindeki söz sahibi olma hakkını kaybedecektir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarından kurtulmanın en etkili yolu

eğitimidir. Bireyin en çok vakit geçirdiği aile ve okul gibi sosyal kurumlar öncelikli olarak, toplumun tüm alanlarını kapsayacak bir toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimine ihtiyaç vardır (Dökmen, 2010). Gerçekleştirilen çalışmalar, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi alan öğrencilerin daha ılımlı bir toplumsal cinsiyet rolü anlayışı benimsediklerini, kendi yaşamlarını yönetmedeki kontrol duygusunu artırdığı ve öz-güven anlayışında güçlenmeyi sağladığı göstermektedir. Ayrıca bu derslere devam eden bireylerin, cinsiyetçi yaklaşımlara ve toplumda var olan diğer eşitsizliklere karşı farkındalık, özbenlik saygısı ve eyleme geçme cesareti edindikleri ve kadınlarla beraber toplumdaki diğer ezilen gruplara karşı daha eşitlikçi yaklaşımlar benimsedikleri görülmektedir (Haris vd. 1999; Stake, 2006; Stake ve Hoffmann, 2001'den akt: Esen, 2013b).

Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde Gür (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada Kamer'in (Kadın Merkezi) erken çocukluk döneminde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin gerçekleştirdiği farkındalık eğitimi çalışması incelenmiştir. Yapılan çalışmaya 7 kadın 7 çocuk olmak üzere 14 kişi katılmıştır. Araştırmada niteliksel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma verileri katılımlı gözlem ve derinlemesine görüşme teknikleri kullanılarak toplanmıştır. Çalışma sürecinde, eşitlikçi rollerin oluşumunda eğitimin nasıl etkili olduğu konusu katılımcı görüşleriyle değerlendirilmiştir. Farkındalık eğitimi sonucunda kadın katılımcıların çocuklarla iletişimlerinde olumlu bir değişim yaşandığı ve toplumsal cinsiyet rollerine dair bakış açılarının değiştiği konusunda dönütler alınmıştır. Toplumsal cinsiyete dair düşünce yapıları çok küçük yaşlardan itibaren oluşmaya başlamaktadır. Aile ve toplumun kişiye karşı yaklaşımı kişinin toplumsal cinsiyet konusundaki temel anlayışını oluşturur. Bu nedenle çocuklarla kurulan iletişimin cinsiyetçi kavramlardan arınmış olması büyük önem taşır. Anne babaların çocuklarını yetiştirme tarzındaki tutumlarının cinsiyetçi kalıp yargılardan uzak olması çocuklarda daha eşitlikçi bir anlayış oluşmasına katkı sağlar.

Yağan Güder ve Alabay (2016) 3-6 yaş arasındaki çocukların oyuncak seçimlerini toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmiştir. 18 çocuğun katıldığı araştırmada çocukların oyuncak tercihleri, oyuncacı tercih etmeme sebepleri ve tercih etmemesindeki toplumsal cinsiyet algısıyla ilişkisi açıklanmıştır. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından seçilen 22 oyuncak görseli ve yine araştırmacılar tarafından oluşturulmuş "Oyuncak Tercih Görüşme Formu" üzerinden toplanmıştır. Araştırma sonucunda erkek ve kız çocukların oyuncak seçimlerinin cinsiyetlerine göre farklılaştığı görülmüştür. Oyuncak seçiminde çocukların yaşları ilerledikçe daha seçici oldukları ve toplumsal cinsiyet etkisiyle cinsiyetine bağlı seçimler yaptıkları belirlenmiştir. Oyuncak seçiminde erkek

çocukların toplumsal cinsiyet algısının kız çocuklara göre daha katı olduğuna ulaşılmıştır. Çocukların oyuncak seçiminde aile, akran, sosyal çevrenin tutumu ve toplumdaki geleneksel rol paylaşımlarının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Oyun çocuğun kendini var ettiği özel alanlardan biridir. Araştırma sonucu gösteriyor ki çocuklar dışarıdan gelen yönlendirmelere bağlı olarak oyuncak seçimlerinde etkilenmişlerdir. Çocuğun özgürlüğü olarak bilinen oyun cinsiyetçi kalıp yargılar nedeniyle müdahaleye uğramaktadır. Oyuncaklar renklerine, cinsiyetlerine ve günlük hayattaki kullanım alanlarına göre toplumsal normlara bağlı olarak sınıflandırılmakta ve bu yaklaşım küçük yaşlardaki çocukları cinsiyetçi bir tutuma yönlendirmektedir.

Çetin ve Güler Bilir (2018)'de 'Toplumsal cinsiyet rollerinin liderlik algısına etkisi var mıdır?' sorusuna cevap aranmıştır. Araştırmanın sorunsalına dair hazırlanan görüşme soruları Trakya Üniversitesinde öğrenim gören 16 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırma yöntemi nitel araştırmaya dayalı temellendirilen yapılandırılmış görüşme olarak belirlenmiştir. Yapılan görüşmelerden sonra katılımcıların büyük bir çoğunluğunun liderlik algısının erkeklik kavramıyla örtüştüğü görülmüştür. Liderlik güç, analitik zekâ, çeviklik gibi özellikleri barındıran bir kavramdır. Toplumun genelinde müdürlerin, patronların ve üst düzey yöneticilerin erkek cinsiyetinde olması liderlik kavramıyla erkeklik kavramının örtüşmesine sebep olmuş olabilir.

Can ve Erenoğlu ve Tambağ (2018) tarafından çalışmada hemşirelik bölümü okuyan kişilerin toplumsal cinsiyet rollerine karşı tutumlarının belirlenmesi, toplumsal cinsiyete ilişkin eşitlikçi bir bakış açısı geliştirmek ve toplumsal cinsiyet konusuna dair farkındalık yaratmak amaçlanmıştır. Çalışma, Mustafa Kemal Üniversitesi Hatay Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik bölümüne devam eden ve araştırmaya katılmayı kabul eden 303 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Veri toplama formunda sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik 15 soru ve Cinsiyet Eşitliği Ölçeği yer almaktadır. Katılımcıların % 69,3'ü kadın; % 27,4'ü ikinci sınıf öğrencisidir. Araştırma sonucunda öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine karşı tutumları yüksek çıkmıştır. Araştırmadaki sonuçlara bakıldığında aile eğitimi, kardeş sayısı ve cinsiyet gibi olgulara bağlı olarak tutumların arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Kadın öğrencilerin tutum düzeyi erkeklere göre daha yüksek çıkmıştır. Okuryazar olmayan ebeveynlere sahip öğrencilerin geleneksel cinsiyet normları puan ortalamasının düşük olduğu saptanmıştır. Ailede ebeveynlerin eğitim düzeyleri düştükçe katılımcıların cinsiyetçi kalıp yargıları daha çok benimsedikleri belirlenmiştir. Kardeş sayısı olarak kalabalık ailelerde yetişen katılımcılar daha gelenekçi ve cinsiyetçi bir tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Toplumsal cinsiyet

eşitliğine dair tutumların cinsiyete bağlı olarak, örneğin kadın ve erkeğin toplumda karşılaştığı ayrımcı tepkilere göre şekillenmesi mümkündür. Kadınlar toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden erkeklere göre daha çok şikâyetçi olabilir ve bu durum kadınların cinsiyet eşitliğine daha çok ihtiyaç duymasına ve bu konuya karşı tutum geliştirmesine etki edebilir.

Gündüz Çetin ve Tarhan (2017) Yapılan araştırmada ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin mesleklere yönelik tutumlarında toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma sürecinde Türkiye tarihinde önemli 4 bilim insanının (Dilhan Eryurt, Kamile Şevki Mutlu, Nermin Abadan Unat, Remziye Hisar) hayat hikâyelerini içeren çizgi filmler ve çalışma yaprakları hazırlanmış ve uygulanmıştır. Çalışma sınıf öğretmenleri aracılığı ile gerçekleştirilmiş, öğrencilerden çizgi filmleri izlemeden önce ve izledikten sonra “Toplumsal Cinsiyete Dayalı Meslek Seçimlerine Yönelik Tutum Ölçeği”ni doldurmaları istenmiştir. Araştırma ön test sonuçlarına bakıldığında erkek öğrencilerin “kadınların meslek seçimine yönelik tutumlarının” kız öğrencilere oranla daha olumsuz olduğu belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin bazı mesleklerin kadınlar tarafından yapılamayacağı konusunda kız öğrencilere göre daha katı bir tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Yapılan uygulama ve analizler sonucunda ilkokul dördüncü sınıf düzeyinde erkek öğrencilerin bilim kadınlarının hayat hikâyelerini anlatan filmlerin izlenmesinden sonra öğrencilerin “kadınların meslek seçimine ilişkin tutumları”nda olumlu yönde bir değişim olduğu belirlenmiştir. Araştırmada erkek ve kız öğrencilerin bir kadının meslek sahibi olmasına dair olumlu ve yüksek tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Bu duruma öğrencilerin ebeveynlerinin çalışıyor olması, okuldaki İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersinde cinsiyet eşitliğine dair tartışmaların olumlu bir etki yarattığı söylenebilir.

Elgün ve Yeniçeri Alemdar (2017) tarafından yapılan çalışma Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi’nde eğitimlerine devam eden öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları ölçmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada İletişim Fakültesi öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları, Simge Zeyneloğlu tarafından 2008 yılında geliştirilen “Toplumsal Cinsiyet Rollerine Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada öğrencilerin cinsiyeti ile TCRTÖ’de yer alan boyutlara ilişkin tutumlarında kadınların erkeklere kıyasla eşitlikçi tutumu daha fazla benimsediği görülmüştür. Toplumsal cinsiyet kavramı ile herhangi bir ders içeriğinde karşılaşmayan öğrenciler geleneksel tutum yapısına daha yakın olduğu saptanmıştır.

Yeşil (2020) tarafından yapılan çalışma ortaokul öğrencilerinin sahip olduğu toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılarında eşitlikçi bir değişim sağlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu 2018-2019 eğitim öğretim yılında Mersin ili Silifke ilçesinde bulunan bir kamu ortaokulunda 11-12 yaş aralığında 6. sınıf öğrencisi olan 15 kız ve 14 erkek öğrenciden oluşmaktadır. Çalışma sürecinde nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizi eylem araştırmasında kullanılan veri analiz yöntemlerinden olan betimsel çözümleme ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlara göre ortaokul öğrencilerinin toplumsal cinsiyet kavramına aşina olmadıkları ve yıllarca süregelen toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirdikleri görülmüştür. Toplumsal cinsiyet eşitliğine dair farkındalık oluşturmak için hazırlanan eylem planı uygulamasından sonra katılımcıların toplumsal cinsiyet ile ilgili kavramsal yanılgıların giderildiği ve cinsiyet rollerine yönelik var olan bakış açılarının değiştiği tespit edilmiştir. Yapılan çalışma toplumsal cinsiyet kavramını okullarda eğitim aracılığıyla küçük yaşlardan itibaren tartışmaya ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Katılımcılar günlük hayatlarında sürekli olarak maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet rollerine ve cinsiyet eşitsizliğine karşı yeterli bilgiye sahip olurlarsa yaşamda karşılaştıkları cinsiyetçi tutumları fark edebilir ve kendilerini korumak için bu duruma dair tepki geliştirebilir.

Literatürdeki araştırmalar tarandığında toplumsal cinsiyet konusuna karşı eşitlikçi bir tutum oluşmasında ailenin eğitim düzeyi, kişinin cinsiyeti, kişinin yaşı, cinsiyet eşitliğine dair alınan eğitim gibi değişkenler öne sürülebilir. Kız ve erkek öğrencilerin toplumsal cinsiyet kavramıyla erken yaşta tanışmasının olumlu tutum geliştirmesine katkı sunacağı söylenebilir. Toplumsal cinsiyet eşitliği alanında yetişkin katılımcılarla yapılan çalışmalara sıkça rastlanmaktadır ancak bu yaş aralığının erken çocukluk, ilkököl dönemlerine indirilmesi; kişide küçük yaşlardan itibaren toplumsal cinsiyete dair farkındalık yaratmak ve eşitlikçi bir tutum oluşturmak konusunda kolaylaştırıcı olabilir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamanın en iyi yollarından bir tanesi eğitim aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda hassasiyet oluşturmaktır. Yaş aldıkça artan ve yerini sağlamlaştıran toplumsal cinsiyet kalıp yargılarıyla ne kadar erken yaşta çalışılmaya başlanırsa süreçteki bireylerin farkındalıkları aynı oranda artacak kendi hayatlarına ilişkin karar alırken bu kararları toplumsal cinsiyet öğretilerinden arındırmış olarak vereceklerdir. Okullardaki öğrenme ve öğretme etkinliklerinin, öğrencilere toplumsal cinsiyet eşitliği içeren değer ve tutumlar kazandırmak amacıyla şekillendirilmesi, toplumsal cinsiyet eğitimi sürecini verimli kılacaktır (ERG, 2008). Bu

eğitim s¼reci bireyin kendi yaşantularından yola çıkararak bilginin inşasında yer alabileceği bir yapıda olmalıdır. Geleneksel y¼ntemlerden artık vazgeçildiği g¼n¼m¼z eğitim anlayışında katılımcıların birlikte aktif paylaşım yaptıkları yaratıcı drama y¼ntemi toplumsal cinsiyet eşitliği konusunu işlemek için en ideal y¼ntemlerden biridir. ‘‘Yaratıcı dramanın genel amacı çocukların, ergenlerin ve gençlerin canlandırmalar yoluyla gerçek d¼nya ile kurgusal d¼nya gidip gelmelerine olanaklı kılarak, bir bilinçlenme ve k¼lt¼rlenme s¼reci içerisinde, her alanda yaratıcı kendine yetebilen, kendini tanıyan, çevresiyle iletişim kurabilen, demokratik tutum ve davranışları gelişmiş bireyler yetiştirmektedir.’’ (Adıg¼zel, 2014, ss.67). Yaratıcı drama s¼re içinde kişinin geçmiş deneyim birikiminden yola çıkararak yeni yaşantılar geçirmesini sağlar. Kişinin sahip olduğu yaşantı zenginliği artıkça dışarıdaki hayata karşı tepki geliştirmesi kolaylaşır. Yaratıcı dramada katılımcılar s¼recin her aşamasında, zaman zaman izleyen ve sergileyen boyutunda olmak üzere iki t¼rl¼ de aktifliğini korurlar. Yaratıcı drama s¼recinde birey işlenen durumu, duyguyu, d¼ř¼nceyi kendi anlam d¼nyasında yeniden yapılandırırken, olabildiğince duyusunu işe koşarak (işitsel, dokunsal, g¼rsel ve kokusal vb.) birçok etkinlikte bulunmakta; zihinsel ve duyusal olarak t¼m bedenini ¼đretim s¼recine d¼hil etmektedir (Aykaç, 2009, s. 23). Kazandırılmak istenen bilgi beceri tutumlarda çok fazla duyu organını harekete geçirilmesiyle t¼m beden aktifliğini artırmak eğitim ortamındaki s¼reci olduğundan daha hayati bir boyuta taşır. B¼ylece eğitim ortamı ve gerçek hayat arasındaki yapaylık azalır. Sınıf içinde yapılanlar bireyin yeni yaşantılar edindiği hayat provasına d¼n¼ř¼r. Toplumsal cinsiyet konusu kişinin t¼m hayatı boyunca davranışlarına, kararlarına, insani ilişkilerine, hayatı yaşayış tarzına Şekil veren bir etkiye sahiptir. Bu konudaki eşitmezliğin giderilmesi için kişilerin var olan kalıp yargıları fark etmeleri ve olası diğer davranış t¼r¼n¼n ne olabileceğini deneyimlemesi ¼nemlidir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitmezliğini yaratıcı drama y¼ntemiyle ile işlemek kişiye bu konuya dair yaşamındaki deneyimlerini irdelemesine olanak sunacak ve t¼m¼yle s¼rete aktif olmasını sağlayacaktır. Toplumsal cinsiyet eşitmezliğini, katılımcıların getirdiği ¼rnek olaylar ¼zerinden çalışmak bu konunun ne kadar hayatın merkezinde olduğunu g¼stererek olası öz¼m ¼nerileri geliştirmek için kişileri sorumluluk almaya davet edecektir. Ortaokul 5.sınıf ¼đrencileri için aktif olmayı benimseyen, hareketlilik içeren, paylaşımın oldukça fazla olduğu yaratıcı drama y¼ntemi ilgi çekicidir. Konuya dair dikkatlerini uzun s¼re canlı tutma ve s¼rece katılma konusunda yaratıcı drama ¼đrencileri daha verimli kılacaktır.

Toplumsal cinsiyet eşitliği çalışırken kişilerin yetiştirilme sürecinde büyük yeri olan masalları kullanarak konuyu işlemek katılımcının kalıplaşmış yerleşik öğrenmelerinden yeni öğrenmelerine giden yolculuğunda etkili bir materyal olacaktır. Birey bebekliğinden başlayıp hayatının sonuna kadar toplumsal cinsiyet algısına dair uyarılarla sürekli olarak karşı karşıya kalmaktadır. Kişinin erken çocukluk döneminde tanıştığı masallar toplumsal cinsiyet kalıp yargıları oluşturmada olumsuz bir etkiye sahiptir. Masallara göre üvey anneler hep kötü kalpli, gaddar; kızlar hep aciz, çaresizce bekleyen; erkekler hep güç ve son sözün sahibi kahramanlardır (Gezgin, 2007'den akt: Karaaslan, 2019). Hemen hemen her insan çocukluğunda masal dinlemiştir. Masallar çocukluk döneminde çok masum bir dinleti olarak düşünülebilir ancak karakterlerin belli başlı cinsiyetçi davranış kalıplarının olduğunu ve bunları dinleyerek yetişirken o cinsiyetçi kervana katıldığımızı fark ettiğimizde kendimizi masalların masumiyetini sorgularken bulabiliriz. Daha küçük bir çocukken masalların alt metninde neler olduğunu fark edemediğimizden bu örtük mesajları kendi hayatımızın gerçekliğine ekleriz. Çok bilindik çocuk masallarını incelediğimizde kadın ve erkeklik algısının tamamen farklı biçimlerde işlendiğini görmek mümkündür. Örneğin erkek karakterler iyi kalpli saf baba, içinden çıkılması zor anı kurtarıcı prens, kendine yeten, güçlü, akıllı ve her zaman için kazanan karakterler olurken; kadın karakterler kötü kalpli cadı, acımasız üvey anne, lanetli, güçsüz, zeki olmayan prenses ve kurtarılmak için medet uman kişi biçiminde tasvir edilmiştir. Sözelimi, “Uyuyan Güzel” masalında, uykuya dalmış bir kadının kurtarılmayı beklemesi anlatılır. Kadının kurtarılması için bütün mücadeleyi erkek verir. Bütün zorlukların üzerinden kendi aklı ve gücüyle gelir. Uyuyan güzeli öperek uyandırır. Onu kurtarır. Bu masalda, kadın pasif ve yardıma muhtaç olarak betimlenmiştir.

Masallardaki cinsiyetçi kalıp yargılarına daha belirgin örnekler verecek olursak Külkedisi masalında üvey kız kardeşler çirkin ve kilolu olduğu için toplum tarafından beğeni almazken, külkedisi zarif ve güzel haliyle herkesin dikkatini çeker. Kız kardeşler ayakkabıyı denediğinde büyük ayaklı olduğu için kristal ayakkabıyı giyemez ancak külkedisi narin ayaklarıyla bir kadının sahip olması gereken ayak biçimi hepimize gösterir. Külkedisinin ev işleri yapmaktan başka bir sosyal aktivitesi olmadığı çaresizlik içinde tasvir edilen bu sefil hayatından ancak mutlu bir evlilikle kurtulduğu alt metin olarak çocuk yaşta bizlere sunulur. Üvey anne acımasız, gaddar ve kötü kalpli olarak saf iyi niyetli babayı etkisi altına alır böylece bir kadının oldukça tehlikeli bir erkeğinse ne kadar iyi niyetli olabileceği pek çok masalda vurgulanır. Külkedisi masalında kadınlara yönelik kalıp yargıları sıralayacak olursak tercih edilen kadın; güzel olur, narin olur, saf

olur, ev işlerini yapar, söz dinler ve en nihayetinde evlenerek evinin kadını olur. Masalda geçen erkekler için sıralanan kalıp yargılara göre ideal erkek; yakışıklı olur, akıllı olur, evlilikte kendisi seçilen olmaz çünkü evleneceği kadını erkek seçer. Çok bilindik çocuk masallarında geçen ortak özellikleri sıralayacak olursak iki cinsin birbirine uzak biçimde tasvir edilmesiyle birlikte erkeklerin kurtarıcı ve olayların temel güç ögesi olmasını; kadınların ise çaresizliğini, kurtarılmayı medet uman pasif bekleyişini görmek mümkündür. Bu masalları dinleyerek büyüyen çocukların kadın ve erkeklik kavramına ilişkin algıları yavaş ve sağlam bir şekilde küçük yaşta kişiliklerinin temelini oluşturmaya başlamaktadır.

Toplumda süregelen cinsiyetçi kalıp yargılar ve masallarda geçen cinsiyetçi kalıp yargılar birbirlerini pekiştirmekte ve yeniden üretim oluşturarak bu durumu kısır döngüye sokmaktadır. Son yıllarda masalların dönüşümü üzerine çalışmalar artıyor olsa da bu konunun farkındalık seviyesini yükseltmek kişi ve toplumun yararına olabilir. Kadınların olası bir sorunla karşılaştığında romantik kurtarıcıyı beklemeden kendi hayatı için eyleme geçen daha aktif bireyler olarak yetişmesi kişinin yaşamındaki iyi oluşunu destekler. Aynı zamanda hayatı boyunca kendini gerçekleştirme serüveninde evliliğin, çocuk sahibi olmanın mutlak şart olmadığı bilinciyle yaşamak kadını daha güçlü, özgür ve kendi kaderini kendisi belirleyen bir konuma yükseltebilir. Masallar aracılığıyla her iki cins yapılan cinsiyetçi dayatmaların ortadan kaldırılmasıyla erkeklerin her zaman güçlü olması gerektiği algısının yıkılıp sorunlara çözüm getiren, kadını koruyup kollayan ve rahat ettiren gibi ağır sorumluluklardan sıyrılması bu toplumsal baskılardan kurtulup kendi benliğine odaklanmasını sağlayabilir.

Erkek ve kadın için geçerli olan kalıp yargılar masallarda küçük yaşlardan itibaren işlenmeye başlar. Öyle ki ideal kadın güzel, narin, uysal, saf iyi niyetli, söz dinleyen, başına gelenleri kabullenmeye yatkın bir biçimde sunulurken; ideal erkek güçlü, yakışıklı, söz geçiren, olaylara yön veren, yardım eden bir biçimde sunulur. Her iki cins içinde yaşananların sonunda dillere destan kırk gün kırk gece devam eden bir düğün ve sonsuza kadar süren mutlu bir evlilik hayatı vardır. Masallarda çocuğu olmayan kadın eksik noksan, çocuksuz aileler bu konuda çok dertli ve mutsuz olarak anlatılır. Masallarda bu insanlar çocuk sahibi olmak için dilekler dileyen adaklar adayan insanlardır. Toplum evlilik ve çocuk olmazsa kişiyi dışlayan bir tutuma sahiptir. Masallardaki mutlu sonun nasıl olduğunu dinleyerek büyüyen kişiler, yetişkinlik döneminde aile, akraba ve arkadaş çevresinden özel hayatına dair aldığı yönlendirmeler içeren tepkilerle bu dışlanma durumunu birebir yaşar. Çoğu insan evlilik ve çocuk sahibi olmanın kişisel tercih

olduğunun bilincinde davranmaz bu olsa olsa kişinin eksikliği, bahtsız kaderidir çünkü bize sonu evlilikle ödüllendirilen ve aya benzeyen güzel çocukları olan mutlu sonlu masallar anlatılmıştır.

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları içeren masallar erken çocukluk döneminden itibaren bireyin düşünce yapısını şekillendirmeye başlar. Bu sebeple masalların cinsiyetçilikten arınmış tarafsız bir yaklaşımla kişilik oluşumunu desteklemesi önemlidir. Masalların kadın ve erkek kavramlarından uzaklaşıp ortak insani değerlere odaklanması eğitsel niteliğini artıracaktır. Masalların kullanıldığı eğitim amaçlı çalışmalar incelendiğinde Arıcı'nın (2001) İlköğretim 3.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki masalların öğrenci eğitimine sağladığı katkıları araştırdığı çalışmada öğretmenlerin görüşlerinden yola çıkılmış ve ders kitaplarında yer alan masalların Türkçe dersinin amaçlarını gerçekleştirmede yardımcı olduğuna ve dört temel beceriyi (okuma, dinleme, konuşma, yazma) geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda masal kahramanlarının öğrenciler üzerinde olumlu etki bıraktığına dair görüş belirten öğretmenler, masal kahramanların karakter özelliklerinin çocuklara örnek oluşturacak biçimde şefkatli, yardımsever, hoşgörülü gibi insani değerlere sahip olarak seçilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Yaldız (2006)'da yaptığı masalların çocuk eğitimi açısından incelemesi sonucunda masalların eğitimdeki işleviyle ilgili iki temel düşünceye rastlamıştır. Öncelikli olarak ahlaki davranışların ve evrensel insani değerlerin kazandırılmasında masalların önemli bir araç olduğu ve masallar aracılığıyla eğitimde verilmek istenen mesajın etkili bir şekilde sunulabilmesidir. Diğeri ise masallardaki kötü özelliklere sahip karakterlerin çocuğu korkuttuğu ve masaldaki sıra dışı yaşantıların çocuğun mantıksal zekâsını negatif yönde etkilediği görüşüdür. Masallar olumlu yönleriyle çocukların eğitiminde etkili bir kaynak olabilir. Masalların akılda kalıcı bir biçimde yazılması, içerdığı mesajları sıkıcı olmayan sürükleyici bir dille aktarması öğrenciler açısından ilgi çekici olabilir.

Masalların olay, karakter, mekân, konu gibi bileşenleri masalları canlandırmaya ve rol oynamaya çok uygun hale getirmektedir. Drama atölyelerinde belirli bir konu çerçevesinde katılımcıların yaşantılarından yararlanarak yürütülen çalışmalarda masalları irdelemek, masalın sonu yeniden oluşturulsa bu nasıl bir son olabilir sorusuna cevap aramak katılımcıları toplumsal cinsiyet eşitliğine dair sorgulamaya davet eder. Masalları drama yoluyla incelemek katılımcılar için akıcı ve etkileşimli bir süreç sağlar. Çalışmanın

temel problemi Howell ve Heap'in süreçsel drama anlayışına göre katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik görüşlerinin incelenmesidir.

### **Amaç**

Bu araştırmanın genel amacı Howell ve Heap'in süreçsel drama yaklaşımı yoluyla öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik görüşlerini incelemektir. Buna göre aşağıdaki alt amaca cevap aranmıştır:

- 1- Howell ve Heap'in süreçsel drama yaklaşımı yoluyla öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik görüşleri nelerdir?

### **nem**

Kadınla erkek arasındaki eşitlik bir insan hakları meselesi, sosyal adaletin önemli bir parçası ve aynı zamanda eşitlik, refah ve toplumsal huzuru sağlayacak temel ön koşulu olarak kabul edilmektedir (KSGM, 2008). Yapılan alışma ortaokul ğrencilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin görüşlerinin incelenmesini hedeflemektedir. Bireyin toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda mümkün olduğu kadar erken gelişim dönemlerinde eğitim alması; bu bilinç doğrultusunda kişinin cinsiyetlere karşı eşitlikçi duruşunu belirlemesine ve yaşamına dair davranış kalıplarını şekillendirmesine katkı sunacaktır. Toplumsal cinsiyet eşitliği alanında yapılan diğer araştırmalar incelendiğinde velilerle, niversite öğrencileriyle ve lise öğrencileriyle çalışmalar yapıldığı görünmektedir. Daha çok yetişkin gruplarla toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda çalışmalar yapıldığı gözlemlenmiştir. Araştırma 5.sınıf öğrencileri ile yapıldığından çalıştığı yaş grubu olarak yapılan diğer çalışmalardan ayrılmasıyla önemlidir. Araştırma kurgu malzemesi olarak masalların kullanılması yönüyle yapılan diğer çalışmalardan farklıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun masallar üzerinden işlenmesi araştırmayı önemli kılmaktadır. Araştırmada cinsiyetçi masallar üzerinden toplumsal cinsiyet eşitliğinin eğitimi sürecinde geleneksel eğitim yöntemlerinden uzak durulması ve buna alternatif olarak yaratıcı drama yönteminin bir yaklaşımı olan süreçsel drama yaklaşımının tercih edilmesi araştırmayı özgün kılmaktadır. Araştırma toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun ağdaş eğitim anlayışıyla uygulamalı olarak işlenmesi yönüyle etkilidir. Uygulamalı olarak

gerçekleştirilen araştırma katılımcıların aktif katılım sağlaması ve etkileşimi yüksek bir çalışma olması yönüyle önemlidir. Araştırma toplumsal cinsiyet eşitliği, masallar ve süreçsel drama yaklaşımını bir araya getirmesiyle değerli olduğu düşünülmektedir. Farklı konu başlıklarını bir araya getirip bir bütün olarak ortaya koyması yönüyle önemlidir. Ulusal alan yazında Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitliği eğitiminde süreçsel drama yaklaşımının kullanılmasına yönelik yapılan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

### Sınırlılıklar

- Araştırma 2022-2023 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Hâkkari şehrinin Yüksekova ilçesinde bulunan Milli Eğitime bağlı bir devlet ortaokulunda eğitim görmekte olan 5.sınıflardan B şubesindeki 27 öğrenci ile sınırlıdır.
- Araştırma uygulama sürecine katılan öğrencilerle yapılan görüşmelerden edilen verilerle sınırlıdır.
- Araştırma 12 haftalık uygulama süresi ile sınırlıdır.
- Araştırma araştırmacının gözlemleriyle, araştırmacının yaratıcı drama alanındaki kuramsal bilgisi, uygulama becerisi ve alan yazın taramasıyla ulaşılabilen dokümanlarla sınırlıdır.

### Tanımlar

**Cinsel Kimlik:** Cinsel kimlik, bireyin biyolojik açıdan belli bir cinsten olduğuna ilişkin bilgisine ve ayrıca aynı kategoride olmak üzere diğer insanların cinsiyetlerini tanıma yeteneğine işaret eder.

**Toplumsal Cinsiyet:** Toplumsal cinsiyet Giddens’a göre (2012), toplumsal olarak oluşturulan kadınlık ve erkeklik kavramlarıyla bağlantılıdır. Bireyin biyolojik cinsiyetinin doğrudan içerdiği özelliklerle sınırlı değildir daha çok toplumun şekillendirdiği kadınlık ve erkeklik algısını içerir.

**Toplumsal Cinsiyet Roller:** Toplumsal cinsiyet rolleri; toplumun benimsediği kültürel normlardan yola çıkan; süregelen geleneklerden temel alınarak oluşturulan ve toplumun bireylerin gerçekleştirmelerini beklediği cinsiyete bağlı beklentilerdir (Dökmen, 2010).

**Toplumsal Cinsiyet Eşitliği:** Toplumsal cinsiyet eşitliği, bireyin kadın erkek olarak cinsiyet ayrımı gözetmeksizin doğuştan sahip olduğu insan haklarını eşit oranda kullanmak, potansiyelinde var olan gizil güçlerini gerçekleştirmek ve içinde yer aldıkları toplumun ekonomik, sosyal, kültürel ve politik gelişimine katkıda bulunmak (ve bunlardan faydalanmak) için eşit koşullara, muameleye ve fırsatlara sahip olduğunu anlatan kavramdır ( Ecevit, 2021).

**Yaratıcı Drama:** Yaratıcı drama, tiyatronun tekniklerinden ve kuramsal bilgi birikiminden yararlanan, katılımcıların hem sergileyen hem izleyen olarak sürece katıldığı, yaşamın içindeki durumlardan yola çıkarak bir duyguyu, düşüncüyü canlandırma ve doğaçlama teknikleriyle işleyen, bir eğitim, kültür ve sanat alanıdır (Adıgüzel, 2006).



## BÖLÜM 2

### KAVRAMSAL ÇERÇEVE

#### Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

##### Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadınlık ve Erkeklik Algısı

Cinsiyet bireyin biyolojik bir özelliği iken toplumsal cinsiyet iki cinsin toplum tarafından algılanış biçimini içeren olgudur. Kişinin toplumsallaşması özünde var olan yetenekleri ve eğilimleri yok sayılarak aile ve çevrenin uygun gördüğü sınırlar içinde gerçekleşir (Polat, 2010). Birey kız veya erkek çocuk olmayı içinde bulunduğu aile, okul, arkadaşlar, medya gibi toplumsal alanlardan öğrenir (Savaş, 2018). Toplumun hayata dair kadına ve erkeğe biçtiği roller oldukça farklıdır. İki cinsi de hayatla ilgili aynı konularda farklı biçimlerde bastırarak, belli bir kalıba sokarak yargılar kişilerin yaşamını olumsuz biçimde etkileyebilir. Bahsi geçen cinsiyetçi kalıp yargılar ve eşitsizlikler kişiyi kendisi olmak istediği biçimde değil toplumun uygun gördüğü biçimde yaşamaya zorladığı için birey kendini kısıtlanmış, köşeye sıkıştırılmış ve çaresiz hissedebilir.

Toplum kadın ve erkeği medeni durumuna göre, kazandığı paraya göre, sahip olduğu ev ve arabanın lüksüne göre, çocuk sahibi olup olmamasına göre yargılar. Yaşadığımız kültürün toplumsal cinsiyet algısında bekâr erkek yüceltilirken bekâr kadın daha aşağıda konumlandırılır. Evlenmemiş erkek gününü gün eden bekâr, çapkın gibi sıfatlarla tanımlanırken; evlenmemiş kadın evde kalmış, kalık, kız kurusu gibi küçümser sıfatlarla tanımlanır. Karısının düşüncelerini dikkate alan erkeğe çevresi tarafından kılıbık, hanım köylü gibi lakapların takılması, toplumun kadının sözüne değer veren birini alay konusu haline getirmesine örnektir. Kadın bakım vermek, kocasına ve çocuklarına kendini adanmak, ailesine ‘Saçını süpürge etmek.’ beklentileri üzerine yetiştirilir. Uyumlu olması, itaatkâr olması, hanım hanımcık olması kadından beklenen davranışlardır. Kendi hayatına dair karar mercii olmayan kadın kişilik gelişimi sürecinde olumlu bir öz benlik algısı oluşturmakta zorlanabilir.

Ekonomi, sosyal yaşantı ve eğitim alanında sahip olunan kaynakların kadın ve erkek arasında adil bir dağılımla kullanılmamasının sonucunda kadın yoksulluğu kavramı oluşmuştur. Kadının toplum içinde ayrımcılığa uğraması, sosyal yaşantısında kısıtlanması, işe alım konusunda yeterli değeri görmemesi, gereken eğitimi alamaması kadın yoksulluğunu oluşturan sebepler olarak sıralanabilir (Yusufoğlu, 2010 ). Kadının kendini gerçekleştirme sürecinde hak ettiği kaynaklara erkekle eşit miktarda ulaşamaması insan hakları konusunda da eksiklik olarak görülebilir. Kendisine dayatılan toplumsal rolleri reddeden kadın aykırı bulunma, ötekileştirme ve dışlanma yaşayabilir (Kahraman, 2010). Toplumsal cinsiyet rolleri arasında kadına anne olması zorunluluğu dayatılır. Toplum tarafından annelik kutsanmakta ve kadın için mutlaka gerçekleştirilmesi beklenen bir görev haline getirilmektedir. Ataerkil toplum, kadının biyolojik yetkinliği olan doğurganlığını veya çocuk sahibi olmak eylemini bireyin kendi tercihi, isteği olmaktan uzaklaştırıp ‘annelik kutsaldır’ anlayışı ile kadın için bir yaptırıma dönüştürmüştür (Dudu Karaman, 2018). Çocuk sahibi olamamanın boşanma sebeplerinden olması toplumun annelik görevinin yerine getirilmemesi halinde evliliği bitirecek kadar güçlü bir beklenti olduğunu gösterir (Taşbaş, 2010). Kişilerin çocuk sahibi olduktan sonra kariyer gelişimi, sosyal yaşantı, gelecek planları belli ölçülerde kısıtlanır ve çocuklu bir hayatın içinde yeniden şekillenir. Bu sebeple çocuk sahibi olmak toplum tarafından dayatılan toplumsal bir rol değil çiftlerin yaşamdan beklentilerine göre verdikleri bir karar olmalıdır. Çocuk sahibi olmayı tercih etmeyen veya biyolojik olarak çocuk sahibi olamayan çiftler toplum tarafından çeşitli baskılara maruz kalır. Bu tür baskılara maruz kalan kadın ve erkek yetersizlik ve başarısızlık duygularını hissedebilir.

Toplum işine, parasına, bindiği arabaya göre erkeği belli bir seviyede konumlandırır. Maddiyata biçilen değer öylesine önemlidir ki insanlar arasında ‘zengin koca’ tabiri oluşmuştur. Ailelerin “Ben yaşamadım kızım yaşasın.” temennisiyle kızlarının maddi durumu iyi biriyle evlenirse rahat eder düşüncesi, kızların çareyi zengin kocada araması hem kadını hem erkeği sömüren karanlık bir anlayıştır. Kadın kendi geleceğini bir başkasının yani kocasının iyi oluşuna bağlamaktadır ki bu çok büyük bir risk taşır. Zengin koca bulma arzusu yerine kendi işine verdiği emekle zengin olmayı amaçlayan güçlü kadınlar yetiştirmek gerekmektedir. Erkeğin ise kazandığı parayla itibar kazandığı sosyal bir düzende cüzdan olarak metalaştırılması, maddi olarak sömürülmesi söz konusudur.

Toplumun cinsiyetçi kalıp yargıları erkeğin güçlü, çalışkan, soğukkanlı olmasını; kadının doğurgan, bakım veren, söz dinleyen özelliklerde olmasını içerir. Erkeklik algısı

askerlikten büyük ölçüde beslenir. Erkeğin toplumsal yaşamda güçlü, mantıklı kararlar veren, zor durumda sorun çözen, sert duruşunu bozmayıp duygularını içinde yaşayan cinsiyetçi kalıplar içinde yetişmesi askerlik süreciyle benzerlik taşımaktadır. Toplum erkeği ailenin komutanı, evin direği, babası olarak kalıba sokar. Aile reisi görevi verilen erkeğin ailesindeki karısını, çocukları ve yaşlıları koruması beklenmiştir (Aktaş, 2010). Erkek üzerinde sürekli olarak ‘güçlü ol’ baskısı vardır. Başka bir açıdan bakmak gerekirse erkek ve güç kavramı toplumda öyle bağdaşmıştır ki siyaset alanında çalışan kadınların zamanla erkeksi bir tavır sergilemeleri bundan kaynaklı olabilir. Siyaset yapmak toplumda erkeksi bir eylem olarak kabul görmekte dolayısıyla bu algı kadın milletvekillerinin hitabetinde, giyiminde ve davranışlarında daha erkeksi bir tarz benimsemelerine sebep olmaktadır.

İki cinsin sergilediği bir davranış toplum açısından farklı ele alınmaktadır. Gece geç saatlerde gerçekleşen bir durumda toplumun erkeğe verdiği tepki ‘‘Erkek adam yapar.’’ gibi destekleyen ve onaylayan bir tutumken kadına verdiği tepki ‘‘O saatte orada işi neymiş?’’ gibi sorgulayıcı ve suçlayıcı bir tutumdur. Romantik ilişkileri incelediğimizde ilişki gemisinin dümeninde erkeğin olduğunu görmek mümkündür. Toplumsal kalıp yargılarda ilk adımı atanın, ilişkiyi başlatanın erkek olması uygundur çünkü cinsiyetçi rollere göre birlikte olacağı kadını seçen, ilişkinin başlamasına karar veren ve bunun için harekete geçen kişi erkektir. İlk adımı kadının atması toplum tarafından alışıldık bir durum değildir çünkü kadın dediğin nazlı, ağır başlı ve uysaldır. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına göre kadın beğendiği erkeğe ilk adımı atacak kadar cesur değildir çünkü o yazgısını kabullenen olmalıdır. Erkeğin gücünün maddiyatıyla ilişkilendirilmesine bağlı olarak hesabı erkek öder anlayışı gelişmiştir.

Cinsellik konusunda da toplum kadın ve erkeğe farklı şekilde yaklaşır. Kadın ve erkek cinselliği farklı biçimlerde baskılanır ve yönlendirilir. Toplum küçüklüğünden yetişkinliğine kadar erkeğe kendini göstermesi, cinselliğini yaşaması yönünde destekleyici bir tutum sergiler. Erkek dünyasında cinselliği yaşamamış olan küçümsenir, dalga geçilir, eksik bulunur. Erkek bunu yaşadığında ‘milli’ olur. Toplum erkekleri cinsellik konusunda deneyimli olmak, söz sahibi olmak, iktidar sahibi olmak gibi baskılara maruz bırakır (Dincer, 2007). Cinsellik konusunda kadına bakış daha farklıdır. Toplumun büyük bir kesiminde bekâret algısı halâ değerini korumaktadır. Toplum kadını kendini sakla, sana verileni koru tutumuyla yetiştirir. Ataerkil sistemde kadının cinselliği ve bedeni oldukça katı kurallarla denetlenir (Polat, 2010). Toplum evlilik öncesi cinsel birliktelik yaşayan kadını erkek kadar yüceltmez hatta değersizleştirir ve aşağılar.

Cinsellik yaşamak konusunda bir taraf desteklenirken diğer tarafın bundan sakınması beklenir. Peki cinselliği yaşamaya dair farklı tutumlarla yetiştirilen kadın ve erkeğin yetişkinlik dönemlerinde sağlıklı bir birliktelik kurması ne kadar mümkün olabilir? Cinsellik erkeğe yaşa, kadına yaşama şeklinde aşılır ve iki cinsiyet bu farklı yetiştirme tarzıyla romantik ilişkilerinde bir uyum yakalamakta zorlanabilir. Toplum tarafından erkek ilişki içinde söz sahibi, karar mekanizması olarak görülmekte ve kadınla yaşayacağı cinselliğin başlatıcısı, ilk adım atanı olması beklenmektedir (Kahraman, 2010). Partnerinden beklentilerini, arzularını ifade etmekte zorlanan kadın yaşadığı ilişki içinde yeterli doyuma ulaşamayabilir.

Sağlıklı bir toplum kadın ve erkeğe eşit tavırla yaklaşılmasıyla, eşit şartların sunulmasıyla oluşur. Ülkelerin ekonomik ve toplumsal gelişiminde, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamayı hedef almasının temel sebebi toplumsal ilerlemenin cinsiyetten bağımsız olarak toplumdaki her insanın katkı sunmasıyla mümkün olmasıdır (Savaş, 2018). İki cinsiyete tutarlı bir biçimde yaklaşılması kadın ve erkeğin benlik algısının oluşmasında ve kişilik gelişimini tamamlama süreçlerinde önem taşımaktadır.

### **Oyun ve Oyuncaklarda Toplumsal Cinsiyet Algısı**

Çocukların oyun seçimine baktığımızda kendi kararlarından ziyade aile toplum gibi çevreden gelen yönlendirmelerin etkisi olduğu görülmektedir. Güvenç & Demircili'nin 2018'te yaptığı araştırmada ailelerin 'Oyuncaklarda cinsiyet ayrımı var mıdır?' sorusuna %82 si evet, %18 ise hayır cevabını vermiştir ve sonrasında bu ayrımın %28 ile toplumsal baskıdan, %26 çizgi filmlerden ve %22 si ise çocuğun sahip olduğu cinsiyetinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Ailelerin ve toplumun benimsediği toplumsal cinsiyet tutumu çocuğun cinsiyetine göre oyuncak seçimini etkilemektedir. Aksoy & Baran'ın 2017'de yaptığı araştırmada feminen tarza sahip annelerin çocuklarının evcilik, bakım oyuncaklarıyla oyun oynama eğilimleri maskülen ve androjen annelerin çocuklarına göre daha yüksek olduğu saptanmıştır. Çocuklar küçük yaşlarda cinsiyetçi olmayan oyuncaklar seçerlerken yaşları büyüdükçe toplumsal cinsiyet rollerine uygun oyuncaklara yöneldikleri görülmüştür (Yağan Güder & Alabay, 2016).

Kız çocukları için toplumun beklentilerine uygun olarak büyüdüğünde üstlenmesi beklenen ev işlerinden temizlik yapmak, yemek yapmak, çocuk bakımı yapmak gibi eylemlerin oyuncakları olan küçük pembe sevimli ev eşyaları, mutfak eşyaları, oyuncak

bebekler gibi gerçek hayatın minyatürü haline getirilmiş toplumsal cinsiyet rollerine uygun oyuncaklar seçilmektedir. Oyuncak reyonlarının cinsiyete göre birbirinden ayrı oluşturulması oyunculardaki cinsiyet ayrımını belirginleştirmektedir. Kız çocuk reyonunda ev işleriyle ilgili olarak; mutfak araçları, temizlik malzemeleri, ev aletleri, bebek beşik oyuncakları satışa sunulmaktadır. Erkek çocuk reyonunda arabalar, iş makineleri, savaş oyuncakları, tüfek silah gibi oyuncaklar yer almaktadır (Göktaş, 2020).

Küçük yaş grubundaki çocukların oyun ve oyuncaklarında var olan cinsiyetçi tutum ilerleyen yıllardaki oyunlarda da etkisini göstermeye devam etmektedir. Sözgelimi dijital oyunlar toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının yeniden üretimi olan bir alan olabilir. Dijital bir oyun olan Warrior of Nemesis örneğinde kadın ve erkek oyuncuların görünüşleri incelendiğinde kadınların alımlı, çekici fiziksel özelliklere sahip, güzel bir biçimde olduklarını; erkek oyuncuların görünüşleri incelendiğinde heybetli, yakışıklı, çekici fiziksel özelliklere sahip bir şekilde sunuldukları görülmektedir (Dündar, 2014). Söz edilen oyun toplumsal kalıp yargılara göre ideal kadın ve erkek algısını oyundaki oyuncular yoluyla kişiye sunmaktadır. Oyun içinde savaşçı özelliği ve bilgelik anlamına gelen kâhin özelliği seçilmek istendiğinde sadece erkek oyuncu için buna imkân vermesi erkeklerin akıllı, stratejik kararları almada kadınlardan daha iyi olduğu alt mesajını vermektedir. Daha çok büyük yaş grubundaki kişilerin oynadığı dijital oyunlar küçüklükten itibaren süregelen cinsiyetçi oyun ve oyuncak sürecini kaldığı yerden devam ettirmektedir.

Oyuncaklarla ilgili olarak kız çocukların oynadığı oyunları sıralayacak olursak; evcilik, hemşirecilik gibi başkalarına hizmet eden, yardım eden, bakım veren kısaca anaç ruhu besleyen oyunlar olduğunu söylenebilir. Erkek çocuklarının küçük yaşta oynadığı oyunlar asker olup silahıyla düşmanlara saldırmak, vatani korumak, kamyon veya tır şoförlüğü yapmak gibi güç otorite gerektiren oyunlar olduğu görülebilir.

Çocuklar yetiştikleri kültürel ortamdaki gözlemlerinden yola çıkarak toplumsal cinsiyet rollerine uygun olan oyuncakları seçmektedirler. Yağan Güder ve Alabay (2016) tarafından yapılan araştırma sonucunda çocukların bazı oyuncakları seçmeme nedenlerinden biri olarak oyuncağın gerçeğinin karşı cinsteki ebeveyni tarafından kullanılıyor olması görülmüştür. Annesini sürekli olarak mutfakta, ev işleriyle meşgul olarak gören bir erkek çocuğu çay setini, oyuncak ütüyü 'kız oyuncağı' olarak etiketleyebilir. Kısaca kız çocuklar yetişkin kadınların kullandığı eşyaların oyuncaklarıyla oynamaya; erkek çocuklar ise yetişkin erkeklerin kullandığı eşyaların oyuncaklarıyla oynamaya eğilimlidirler. Çocuğun kendi çıkarımlarının yanı sıra oyuncak

seçimlerinde ebeveynlerin etkili olduğu, çocukları toplumsal cinsiyet rollerine uygun olan oyuncaklara yönlendirdiği söylenebilir. Bunun sonucunda çocukların oynadıkları oyunlar ve oyuncaklar, çocuğun büyüdüğünde sahiplenmesi beklenen toplumsal cinsiyet rollerini içeren cinsiyetçi araçlar haline almaktadır. Bir anlamda yetişkin olduklarında toplumun bireyden beklediklerini çocuk küçük yaşlarda vaktinin büyük bir bölümünü geçirdiği oyun ve oyuncaklarla pratik ediyor denilebilir. Küçükken daha çok bakım vermeyi içeren, anaç ruhu besleyen oyuncaklarla oyun oynayan kız çocukları meslek hayatında bakım veren anaç ruh içeren meslekleri edinmede yönelim sergileyebilir. Annelik rolüne uygun olarak öğretmenlik, hemşirelik gibi mesleklere daha çok kadınların yakıştırılması buna örnek olabilir. Bu meslek grupları çalışma hayatı dışında kadının evindeki işlerini veya çocuğuna ayıracağı zamanı da aksatmadığından çok ideal bulunabilir (Güdül, 2010). Çalışma hayatına katılmasıyla birlikte kadın sosyal hayatta daha görünür hale gelmiştir ancak toplum kadını evine ve ailesine karşı bakım veren rolünden ayırtmamıştır.

Gök'ün 2013'te evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleri algılarının aile işlerine etkisiyle ilgili gerçekleştirdiği araştırma çocuk bakımında kadınların erkeklere oranla daha fazla sorumluluk üstlendiğini (erkek %1,1, kadın %44,2) göstermiştir. Toplumun kadına yüklediği cinsiyetçi rollerin ekseninde kadınlar iş hayatında yer alabilir ancak bu durum kadının ev işleri ve ailesini aksatmaması koşuluyla desteklenir (Taşbaş, 2010). Bu anlayışla kadının evin içinde ve evin dışındaki sorumlulukları arasında sıkışıp kalması, eskisine göre daha çok yıpranması söz konusudur. Kadın annelik, ev hanımlığı, eş, iş yerinde çalışan, patron gibi roller arasında hayatını sürdürmeye çalışırken kimlik bunalımı yaşayabilir. Etrafındaki insanlar tarafından yeterli bulunmayıp ev içinde iyi bir anne, eş, ev hanımı olamamanın vicdani yükünü; ev dışındaysa verimi düşük, potansiyelini tam gerçekleştiremeyen, kariyerinde istediği yere ulaşamayan bir çalışan olmanın baskısını yaşayabilir (Carlson, 2000, 69; Akt. Yılmaz ve arkadaşları, 2008).

Günümüzde kadın ve erkek hayatın her alanında yaşanan zorluklara birlikte mücadele vermektedir. Bebek bakımı sadece kadının görevi değildir veya bir işte çalışıp para kazanmak sadece erkeğin görevi değildir. Erkek çocuk bebek bakabilir, evcilik oynayabilir veya kız çocuk arabayla oynayabilir, bir işte çalışıyor para kazanıyormuş gibi yapabilir (Göktaş, 2020). Ebeveynler çocukların cinsiyetçi önyargılar oluşturmaması için her oyun ve oyuncakçı çocukla tanıştıracaktır ve oyuncakla oynamaktan hoşlanıp hoşlanmamasına göre çocuğun kendisinin karar vermesi sağlanabilir (Güler Yıldız & Yağan Güder, 2016). Cinsiyetçi tutumdan arınmış bir şekilde yetişkin hayatında

karşılaşacakları durumları oyuncaklarla pratik yapmak, –mış gibi yapmak çocuğun kişilik gelişiminde önemlidir. Oyun ve oyuncaklar aracılığıyla hayatın getirdiği sorumluluklar cinsiyetçilikten uzak eşitlikçi bir yaklaşımla çocuğa kazandırılabilir böylece toplumsal cinsiyet rollerinden bağımsız olarak hayatın her alanında kendi sorumluluğunu üstlenen bireyler yetişebilir.

### **Atasözlerinde Toplumsal Cinsiyet Algısı**

Mahatma Gandhi'nin *“Sözlerinize dikkat edin, düşüncelerinize dönüşür. Düşüncelerinize dikkat edin, duygularınıza dönüşür. Duygularınıza dikkat edin, alışkanlıklarınıza dönüşür..”* sözünden de anlaşılacağı gibi kullanılan dil süreç içinde davranışlara evrilir. Toplumun kullandığı cinsiyetçi dil kişilerin davranış ve tutumlarında etkisini gösterir. Atasözleri incelendiğinde kadını aşağılayan, hor gören, yetersizlik duygusu yaratan bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Örneğin; ‘Çocuksuz kadın, meyvesiz ağaca benzer.’ atasözünde toplumsal cinsiyet kalıp yargısı olarak ‘Kadın dediğin çocuk doğurmalıdır.’ alt mesajı vardır. Toplum çocuk sahibi olmayan veya olamayan kadını ötekileştiren cinsiyetçi bir tutuma sahiptir.

Kadının sahip olduğu mal varlığına, ekonomik durumuna ilişkin söylenen ‘Avrat malı, başa tokmaktır.’ atasözü kadının erkekten zengin olmasının sakıncalı olduğunu ifade eder (Ersöz, 2010). Kadının bedeninin, sağlığının, güvenliğinin korunmasıyla ilgili olarak ‘Avradı eri saklar, peyniri deri.’ atasözü kadının kıyafetine, saat kaçta eve geldiğine, kiminle görüşüp görüşmeyeceğine dair erkeğe söz hakkı verir. Kıskançlık duygusu bahane edilerek kadın türlü kısıtlamalara maruz kalır.

Medeni duruma göre kadın ve erkeğe farklı yaklaşılar. Dul bir erkeğin tekrar evlenmesi toplum tarafından ‘Erkek adam ihtiyaçları var.’ anlayışıyla desteklenirken dul kadının tekrar evlenmesi hoş görülmez. Nitekim bununla ilgili “Eski pamuk bez olmaz, dul avrat kız olmaz” atasözü kadın açısından dul olmanın olumsuzluğunu vurgulamaktadır (Ersöz, 2010). ‘Dişi köpek kuyruk sallamazsa, erkek köpek yavaşmaz.’ atasözü ise kadına yaşatılan şiddet, taciz ve tecavüz suçlarına kılıf uydurma niteliğindedir. Yapılan suçu aklamak amacını taşıyan bu atasözü her suçun sebebini kadının davranışlarına mâl etmektedir. Kadına şiddeti normalleştiren özendirici atasözlerine örnek olarak ‘Kızını dövmeyen dizini döver.’ ve ‘İyi ipek kendini kırdırmaz, iyi kadın kendini dövdürmez.’ atasözleri verilebilir. Kadın şiddete uğradıysa bir sebebi vardır,

kadın hak etmiştir gibi yaklaşımları içeren bu atasözleri düşünceden dile ve sonucunda davranışa dönüşmektedir.

Kadının zekâsını, karar verme becerisini küçümseyen 'Saçı uzun aklı kısa.' atasözünün arka planında kadının yüzyıllar boyunca evin içinde tutulması, kendi yakın aile çevresinde hayatını geçirmesi, hakkı olan eğitimi alamamasıyla entelektüel anlamda körelmesi vardır (Yiğitoğlu & Yalçınkaya, 2016). Toplumsal yaşamda ayrımcılığa uğrayan kadın özellikle eğitim ve çalışma hayatında geri planda bırakılmaktadır (Yusufoğlu, 2010).

Erkekler için cinsiyetçi atasözleri incelendiğinde 'Karı gibi gülme.' 'Karı gibi konuşma.' atasözleri erkeklerle ilgili hoş gitmeyen bir durumu anlatmak için kadınlığı kötü örnek göstererek kullanılır. Kadın olmayı değersizleştiren, kötü, eksik gösteren atasözleri kadının benlik algısını zedeleyebilir. Kadını küçümseyen atasözleri toplumdaki kadınlarda özgüven eksikliğine yol açabilir. Toplumun erkekler için kullandığı cinsiyetçi atasözlerinden 'Erkek adam ağlamaz.' atasözü erkeklerin duygularını göstermesini engelleyen bir mesaj içerir. Erkek bireyin her zaman güçlü, sert mizaçlı olması gerektiğini dayatır. Frued'a göre '*İfade edilmemiş duygular asla ölmez; sadece diri diri gömülür ve sonradan daha korkunç şekillerde tezahür ederler.*' (2019). Toplum erkeğin üzüntüsünü hüznünü yansıtmamasını acizlik olarak görmekte dolayısıyla bu duygular bireye yük olmaktadır. Kişinin ruhsal iyi oluşu için hissedilen duyguların dışavurumu gerekir.

Toplum tarafından erkeklerin güçlü olmasını vurgulayan 'Aslan oğlum.' sıfatı kullanılır. Erkeklerle yüklenen güçlü, mükemmeliyetçi tutum kişinin üzerinde baskı oluşturabilir. Toplumsal cinsiyet algısında erkeklere çalışmak, kazanmak, varlıklı olmak algısı dayatılır. Sözelimi 'Arı gibi eri olanın, dağ kadar yeri olur' atasözü erkekler için çalışıp mal sahibi olmanın önemini vurgular. Bu tarz atasözleri erkek kişisinde 'Yetemeyeceğim' kaygısını yaratabilir. Çevresinden bu tür söylemleri duyarak yetişen birey toplumun sahip olduğu cinsiyet kalıp yargılarını kolayca benimseyebilir. Toplumda kullanılan dil toplumsal cinsiyetçi kalıplardan arındığında iki cinsin de kendi kişiselliğini özgürce yaşayabildiği bir anlayış gelişebilir.

## **Geleneklerde Toplumsal Cinsiyet Algısı**

Yaşadığımız kültürdeki gelenekleri incelediğimizde pek çoğunun cinsiyetçi özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Kutlama, yas ve özel günlerde yapılan gelenekler,

ritüeller; toplumun düşüncelerinin, yaşama dair yerleşmiş yargılarının sembolik bir dilde eyleme dökülmesidir. İnsanlar gelenekleri yerine getirirken bazen gerçekleşmesini istediklerini temenni ederler bazen de olan bir durumu belli başlı sembollerini kullanarak topluluğa gösterirler. Gelenekler incelendiğinde kadın erkek eşitsizliğini yansıtan pek çok örnek mümkündür. Örneğin kız isteme töreninde kız ve erkeğin evlenmesi için erkek tarafı kızı babasından ister ve babanın ‘Verdim gitti’ final cümlesiyle kadının metalaştırıldığı görülebilir. Burada kadının kendi hayatıyla ilgili bir kararın başka bir erkek tarafından verilmesi veya diğerlerine duyurulması görülür. Eğer kızın babası yoksa annesinden değil yine ailedeki dede, amca, dayı gibi baba rolüne geçebilecek başka bir erkekten ricada bulunulur.

Erkekliğe ilk adım olarak tanımlanan sünnet eğlencesini, çocuğun cinsel organıyla ilgili cerrahi bir operasyonu yakın eş dostun davet edilmesiyle, davul zurna eşliğinde altınlar takılarak danslar edilerek kutlanan bir gün olarak özetlemek mümkündür. Bu günde erkek olmanın ihtişamı çocuğun tanıdığı herkes tarafından coşkuyla kutlanarak hissettirilir. Sonrasında ‘Göster oğlum amcana pipini.’ ‘Erkek adam tabi çapkın olacak.’ gibi cümlelerle erkeklik algısıyla cinsel organ arasında güçlü bir anlam bağı kurulur. Toplum erkek bireyin bedenini ifşa eder bir biçimde yetiştirme eğilimindedir. Erkek çocuğa bedenini açması sergilemesi yönünde şakalar, cesaretlendirmeler özellikle aile ve akrabalar tarafından sıkça yapılmaktadır. Aynı durumu kadın tarafından ele alacak olursak gelişimsel olarak kadınlığa atılan ilk adım regli olmaktır. Kültürümüzde regli olan kız çocuğuna kutlama yapmak, eğlence düzenlemek, altınlar takmak şöyle dursun ilk kez regli olduğunu söyleyen kıza tokat atılması yine var olan geleneklerden biridir. Erkeğin sünnet eğlencesinin tüm gözler önünde ilan edilmesi ve kadının regli olduğunda bunun toplum içinde söylenmesinin ayıp sayılmasından dolayı kadınlar arasında ‘Halam/teyzem geldi.’ ‘Vişne oldum.’ şifrelerinin kullanılması toplumun iki cinse nasıl ayrımcı bir tavırla yaklaştığını göstermektedir. Erkek kişinin sünnetli halleri fotoğraf çekinip o anlar ölümsüzleştirilirken; kadınların regl dönemlerinde aldıkları pedin bazı market satıcıları tarafından gazeteye veya siyah poşete sarılması cinsiyete bağlı ayrımcı bir tavır sergiler. Toplum erkek kişisine ‘erkekliğini göster’ alt mesajını verirken kadın kişisine ‘kadınlığını sakla’ alt mesajını vermektedir. Erkek çocuklar kız çocuklara göre daha az kısıtlanmakta ve daha özgür yaşamaktadırlar (Yusufoğlu, 2010).

Düğün gününde gelinin beline bağlanan kırmızı kuşak evlenecek kadının daha önce kimseyle cinsel birliktelik yaşamamış olduğunu anlatan bir semboldür. Geçmiş zamanlarda daha sık yapılan günümüzdeyse eğlence amacına dönüşmüş olan gelin

hamamında gelinin bedeninin damadın ailesi tarafından görülmesi, bir 'kusuru' var mı diye test edilmesi kadını metalaştıran başka bir örnek sayılabilir. Gerdek gecesinin sabahında bekâret kanına dair merak kadını geçmiş yaşantılarına dair sorgulayan ve toplumun zihniyetine uymazsa kişiyi ayıplayan bir yaklaşımdır. Erkeklerin toplumda daha önemli sayılması, öncelik verilmesinin başka bir örneğini yemek yerken dahi görebiliyoruz.

Kalabalık bir davette güzel yemeklerle donatılmış sofralarda önce erkeklere hizmet edilmesi onların karnını doyurması, kadınların ve çocukların erkeklerin masalarına kıyasla daha küçük ve özensiz sofralarda yemek yemesi iki cinsiyet arasındaki hiyerarşik sıralamanın gündelik hayata yansması olarak değerlendirilebilir. Toplumun dayattığı cinsiyetçi yaklaşım kadının kocasını kendinden üstte görmesi ve onu bir otorite olarak kabul etmesi yönündedir. Bayramlarda saygı göstergesi olarak yaşça büyük kişilerin eli öpülür ve alına değdirilir. Kadının bayramlarda kocasının elini öpmesi geleneği yaştan bağımsız olarak 'Sen benden büyüksün bey.' 'Ben bilmem beyim bilir.' anlayışıyla erkek kişisini kadından üst bir yerde konumlandırmaktadır. Oysa evlilik iki kişinin hayatın getirdiklerini her yönüyle karşıladığı birliktelik içeren sosyal bir kurumdur bu nedenle eşlerin bu birliktelik içinde eşit statüde olması kişilere sağlıklı bir hayat arkadaşlığı sunabilir. Toplumun benimsediği cinsiyetçi tutum eşlerin eşit olmasından ziyade eşlerden birini diğerine kurban etme eğilimindedir.

Eski zamanlardan günümüze kına yakmanın kurban edilmekle ilişkili olduğuna inanılır. Tanrıya kurban edilmeye hazır olduklarını belirtmek için yaşlanan kadınlar beyaz saçlarına kına yakar, tanrı için kesilecek hayvana kına yakılır, evlenecek kadına, askere gidecek erkeğe kına yakılır. Kalafat'a (1990) göre Türk geleneklerinde, kına yakmak, özel olarak seçileni, kurban edileni gösterir. Kına yakılan insan, hayvanın kutsandığına inanılır (Demir, 2017). Kına gecesinde gelenek olarak gelinin avcuna kına yakılır. Gelin önce avcunu açmaz, kayınvalide gelir gelinin avcuna altın koyar ve gelin ikna olup avcunu açar en nihayetinde kına yakılır. Burada kadının avcuna yakılan kına evliliklerinde kocasına kurban olması ile ilgili bir temenni içerir. Benzer kına yakma erkek kişisine de askere giderken vatanına kurban olması inancıyla yakılır. Kurban kutsal bir güç, varlık, inanç uğruna verilir. Kurban olma konusunda kutsallaştırılan konuların cinsiyete göre farklılaştığı söylenebilir. Kadın için kocası, evliliği kutsanmaktadır. Erkek için vatan uğruna şehit olmak kutsanmaktadır.

Kadın ve erkek toplumun kendilerinden beklediği değerleri benimsemek, yaşatmak, gerekirse onların uğruna kurban edilmek üzere yetiştirilir. Kadın için evine,

kocasına ve çocuklarına bakım vermekle ilgili görevler uygun görülmüştür. Erkek için güçlü olması, düşmanla savaşıp vatani koruması görevleri uygun görülmüştür. Bu toplumsal cinsiyet rollerinin kişilerce benimsenmesini kolaylaştırmak için kutsal, ilahi, yüce olduğunu hissettiren geleneksel törenler yapılmış ve nesilden nesile günümüze kadar ulaşmıştır.

## **Masallar**

### **Masallardaki Cinsiyetçi Kalıp Yargılar**

Çocukluk döneminde uyumadan önce anlatılan ve kulağa çok masum gelen masalların cinsiyetçi alt metinler içerdiği pek çok masal örneğinde görülmektedir. Masallar çocukların sadece güzel vakit geçirmeleri için anlatılan edebi türler değildir. Aile, okul ve çevrenin çocuğa sunduğu masallar, çocuğun dünyayı algılama biçimini etkiler ve masallar aracılığıyla edindiği toplumsal roller, cinsiyete yüklediği görevler hayata karşı bakış açısını şekillendirir (Boynukalın, 2015). Çocuk okur, okuduğu masaldaki kahramanların davranış ve düşünce biçimini, kendini ifade ederken kullanıldığı üslubu ve sahip oldukları toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını örnek alarak öğrenebilir (Sarıtaş & Şimşek, 2021). Eski zamanlardan günümüze masallar kültürel aktarımın sözlü araçları olmuştur. Masallar ortak kültürün yaşam tarzını okura aktararak çocuğun toplumun benimsediği ideolojiye uyumlanmasında etkilidir (Agvan & Asutay, 2018). *“Diğer bir ifade ile masal, içinde bulunduğu toplumun normlarının, stereotiplerinin, baskın düşüncelerinin, örtük kodlarının ve kültürel unsurlarının yeniden üretiminde etkin bir rol üstlenmektedir.”* (Şenol ve arkadaşları, 2016).

Masalların çocukların gelişimindeki etkisi göz önünde bulundurulduğunda masalın içerdiği değer yargılarının ve öğretilerin önemi artmaktadır. Masallardaki cinsiyetçi kalıp yargılar çocukların toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki düşüncelerini belirleyebilir ve bu kalıp yargılar çocukların günlük yaşamdaki normal haline gelebilir. Cinsiyetçi masallar erkek ve kadın için belirlediği toplumsal cinsiyet rollerini, cinsiyetçi kalıp yargılarını, yaşam biçimini farklı masalarda benzer motiflerle sürekli olarak işlemektedir. Çocuklar farklı kahramanları, konuları, olayları içeren ancak aynı cinsiyetçi öğeleri bulunduran masallara tekrarlı olarak maruz kalmaktadır. Sözelimi Kül Kedisi Sinderella, Pamuk Prenses, Uyuyan Güzel, Rapunzel gibi masalarda kahramanların ismi

veya yaşanan olay örgüsü değişkenlik gösterse de kadın ve erkek kahramanların kişisel ve fiziksel özellikleri, masalın kahramanlara yüklediği bakış açıları, hayattan beklentileri benzerlik göstermektedir.

Masallardaki toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını örneklendirmek gerekirse masallardaki prensesler etrafındaki insanları güzel olmalarıyla etkilerler. Prens baloda henüz Sinderella'yı kişisel olarak tanımadan dış görünüşünden etkilenecek diğer erkeklerin onunla dans etmesine izin vermemiştir ve onu güzel bulduğu için evlenmek istemiştir. Külkedisi'nin kız kardeşleri prensin ülkede elinde camdan bir ayakkabı ile bir kız aradığını duyunca acilen rejime başlamış, güzelleşmek için çeşitli yöntemler denemiştir. Güzellik algısı masalarda şu alt mesajı vermektedir; güzelsen istediklerini elde edebilirsin ancak kiloluysan ve toplumdaki güzellik algısına uygun bir görünüşün yoksa onaylanma, beğenilme, takdir edilme gibi ihtiyaçların karşılanmaz. Masalların kadını olmak için sıraladığı şartlar zayıf olmak, güzel olmak ve genç kalmaktır (Avgan & Asutay, 2018). Masallardaki bu güzellik dayatmaları kadınların yetişkinlik hayatında estetik ve güzellik merkezleri, zayıflama hapları, kırışıklığı engelleyen kozmetik ürünleri gibi tüketim alanlarına evrilir. Kadınlara yüklenen alımlı, bakımlı, çekici ol baskısı kişinin kendini sürekli bir beğenilme mücadelesi içine itebilir. Bu baskıyla büyüyen çocuklar yetişkinlik hayatlarıyla dış görünüşüyle var olmaya çalışan kişilere dönüşürebilir.

Masalarda haksızlık karşısında sesi çıkan, olaylara itiraz eden kadınlar pek sevilmez hatta bu kadınlar cadı büyücü diye ötekileştirilir. Cadılar; erkek egemen düzenden kendi payını isteyen, toplumsal cinsiyet rollerine karşı duran, cinselliği dert etmeyen, ev dışında da istediği biçimde hareket edebilen, bedenini beğeni nesnesi haline getirmeyen ilk karakter örnekleridir (Tokdemir, 2019). Kendi kararlarını alan ve kendini keşfetmiş özgür kadınlar ataerkil düzenin devamlılığı için tehlike oluşturduğundan bu tür kadınların varlığı istenmez (Avgan & Asutay, 2018). Bu noktada kadın, erkeğin boyunduruğundan çıkarak özgürleşmek ile toplumun yerleşmiş kurallarına ters düşmek arasında sıkışır (Şenol ve arkadaşları, 2016). Masallardaki kadın kahramanları incelediğimizde itaat eden, yerini bilen, uysal, yazgısını kabullenen gibi pasif kişilik özellikleri sıralanabilir. Kaderine boyun eğen kadının masal sonunda yakışıklı prensle evlenmesi ve sarayda yaşaması alt metin olarak uysal olursan ödüllendirilirsin mesajı vermektedir. Ancak toplumun belirlediği cinsiyetçi normlara uymayan kadınlar 'kötü kadın, zalim üvey anne, cadı' olarak etiketlenir (Atay, 2019).

Masaldaki kadın kahramanların kişilik özellikleri çaresiz ve acizliği içerir. Kadının iyi niyetli olması, saf temiz kalpli olduğu için çabuk kandırılabilir olması, zor durumlarla aklını kullanıp bir çözüm üretmek yerine kurtarıcıyı dışarıdan beklemesi gibi durumlar masalarda sıklıkla işlenir. Bu tarz cinsiyetçi yaklaşımla büyüyen kız çocukları yetişkinlik hayatında kendini her zaman bir kurtarıcıyı beklerken bulabilir. Birinin gelip onu tamamlaması, içinde bulunduğu zor durumdan kurtarmasını beklemesi kişinin özgüvensizliğiyle ilişkilidir. Özgüven gelişimsel süreçte özellikle çocukluk dönemindeki yaşantılarla kazanılır. Bu nedenle çocukluk döneminde dinletilen masal kahramanlarının cinsiyetten bağımsız olarak özgüveni yüksek özelliklerde olması çocukların bu kahramanlarla özdeşim kurarak kendileriyle ilgili algılarına katkı sunabilir.

Masalarda kadınların kendi hayalleri, ulaşmak istedikleri hedefleri, kendine özgü istekleri yoktur. Genelde kadın kahramanların kaderinde evlenip yuva kurmak ve soyu devam ettirmek vardır. Çocuk sahibi olmakla ilgili istek çok yoğun bir şekilde işlenir. Çocuk sahibi olamayanlar dilekler diler, adaklar adar, büyücülere başvururlar. Masaldaki kadın kahramanların hayatlarında ulaşabilecekleri son noktayı evlenmek ve anne olmak olarak belirlemek masal dinleyicisine kadınların yapabilecekleri ile ilgili sınırlı bir bakış açısı sunar. Oysa hayatın içinde kadın eş ve anne olmanın yanında pek çok farklı alanda var olabilir, geliştirip üretebilir. Kadına evlilik ve anne olma rollerini biçen masallar mekânsal olarak da kadını evin içinde var etmişlerdir.

Masallara göre ev güvenli alandır. Evin dışına çıkarsa kadın kahramanın başına türlü belalar gelir. Kadın zor durumdan kurtarılıp tekrar başka bir eve getirilir. Örneğin Pamuk Prenses ormanda dolaşırken girdiği yabancı bir evi hemen benimseyip ev işlerine girer. 7 Cüceler ev işlerini yaparsa evlerinde kalabileceğine dair Pamuk Prenses ile anlaşma yapar ayrıca onu kapıyı yabancılara açmaması ve eve kimseyi almaması konusunda sıkı sıkı tembihlerler (Batgi, 2019). Kül Kedisi sürekli olarak yemek ve temizlik gibi ev işleriyle ilgilenir. Rapunzel girilmesi yasak bir kulede cadı tarafından yıllarca tutulur. Masalarda kadın ev olarak algılanan kapalı mekânlarda var olmalıdır yargısı işlenmektedir. Erkeklerse kadınların aksine masalarda çoğunlukla ev dışı mekânlarda bulunmaktadır (Ölçer, 2003).

Masalarda kadın ve erkeğin yaptığı eylem aynı biçimde değerlendirilmez. Örneğin ikinci evlilik eşi vefat eden kral için bir ihtiyaç gibi gösterilir çünkü halkın kraliçeye ihtiyacı vardır, prens ve prensese birinin annelik etmesi gerekir gibi gerekçeler sunulur (Sezer, 2012). Ancak kadın için ikinci evlilik negatif anlam taşır. Masalarda ikinci evliliğini yapan üvey anne tekrar çocuk sahibi olamaz, doğurganlığını kaybetmiştir.

Kötü kalpli olarak anlatılır. İkinci kez evlenen erkek masalarda saf, temiz kalpli baba olarak betimlenirken ikinci evliliğini yapan kadın kötü kalpli üvey anne olarak betimlenir (Şenol ve arkadaşları, 2016). Üvey anne evlendiği kişinin çocuklarını hiçbir zaman benimsemez ve masalda yapılan kötülükler bir yanı cadı olan üvey anneler tarafından gerçekleştirilir. Bu durum toplumsal yaşamda da benzerlik gösterir erkeklerin tekrar evlenmesi erkeğin ve varsa çocuklarının ihtiyaçlarının karşılanması gibi cinsiyetçi bir anlayışla oldukça makul bulunur. Ancak masalarda olduğu gibi günlük hayatta da ikinci kez evlenen kadına yapılan muamele erkeğe olduğu kadar cesaretlendirici değildir aksine kadın üvey anne etiketi alır ve negatif etkilere maruz bırakılır.

Eğer bir kadın cinsiyetçi yargılara göre beklenilenin aksine uysal değilse kendi fikirleri varsa, itaatkâr değil başına buyruksa, onun için belirlenen evin dışında vakit geçiriyorsa bu kadın cadıdır. Cadı olmak masalarda kötü bir durum olarak gösterilir. Cadılar sevilmez, istenmez, kötü kalplidir, masalın sonunda mutlaka cezalandırılır. Çocuklara verilen cinsiyetçi mesajlar prenses gibi uysal söz dinleyen biri ol ki sonsuz mutluluk seni bulsun eğer cadı gibi özgürlüğüne düşkün olursan birileri seni sonsuza kadar cezalandırır şeklindedir.

Masalarda kadınların hayatta nasıl davranmasını, neye inanmasını ve neyi istemesini belirleyen kalıp yargıların olduğu kadar erkek bireyler için de toplumsal cinsiyet kalıp yargılar bulunmaktadır. Örnek vermek gerekirse: Masalarda erkek figürler daima yüksek statü sahibi olarak sarayda yaşayan kral prens olarak konumlandırılır. Krallığı yöneten oldukça zengin ve güçlü bireyler olarak anlatılır. Masallardaki yaşanan olay örgüsüne bakıldığında daima kadının sefalet içinde yaşarken maddi kaynakları güçlü yakışıklı bir prens tarafından kurtarıldığı görülmektedir. Kadın kahramanın düştüğü zor durumdan kurtulması ve masalın hayal edilen mutluluğa erişmesi için yakışıklı ve maddiyatı güçlü bir prensin yardım eli gereklidir (Yüksel, 2011). Pamuk Prenses ormandaki cücelerin evinde yaşadığı hayattan prens tarafından kurtarılır. Kül Kedisi'nin ev işleriyle dolu sefil hayatını saraydan gelen prens değiştirir. Kulede tek başına bekleyen Rapunzel'i oradan atıyla geçerken kendisini beğenen bir prens kurtarır. Bu erkekler prens değil de başka bir sosyal konumda olan insanlar olsalardı masal bu kadar büyüleyici olmaz mıydı? Örneğin Rapunzel'i beyaz atlı yakışıklı prens değil de o köyde yaşayan bir çiftçinin çok da yakışıklı olmayan kara eşekli oğlu kurtarsa bu masallardaki erkeklik algısını nasıl etkilerdi?

Cinsiyetçi kalıp yargılar içeren masallar erkeklere sözünün geçmesini istiyorsan güçlü olmalısın mesajını vermektedir. Bu güç akıl, kibarlık, bilgiden ziyade fiziksel güç

ve maddiyattan gelir. Dış görünüşün önemi ve maddi varlığın önemi azımsanmayacak kadar fazladır. Kadın kahramanların güzel olması gerekliliğini masalarda sıkça okuruz ancak kadın kahramanların zenginlik, statü sahibi olma zorunluluğu dayatılmaz. Bunun sebebi erkek kahramanın kadın kahramanı var olduğu zorlu hayatından ‘kurtarıp’ rahat bir hayata geçirecek olmasıdır. Masalın genelinde kadın kahramanlar sefil ve problemlı hayatlar sürerken masalın sonunda sarayda yaşamaya başlarlar.

Erkek kahramanlar masalarda zor durumlara çözüm getiren finaldeki etkili hamleyi yapan kişiler olarak yer alır. Sadece prens-prenses masalarında değil erkek ve kız kardeşlerin ormanda yaşadıklarını anlatan Hansel ve Gratell masasında da bu durum geçerlidir. Evden ilk kez uzaklaşan kardeşlerin ormandan eve dönüş yolunu bulabilmek için yollara taş bırakma fikri erkek kardeş olan Hansel’e aittir. Erkek kahraman var olan probleme çözüm getirirken kız kardeş masalda daima korunması gereken pasif bir kişi olarak tasvir edilmiştir (Boynukalın, 2015).

Temellioğlu (2021) Andersen Masallarından Kurşun Asker masalını incelediği çalışmasında, erkek ve kadın kahramanlardan dengeli bir şekilde bahsedilmediği; masalda erkek karakterlerin kadınlara oranla daha fazla yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Masalarda erkek karakterler akıllı, soğukkanlı, duygularının aksine mantığıyla hareket eden kişilik özellikleriyle masalın gidişatını belirleyen güçlü bireyler olarak aktarılır. Erkeklerin kadınlardan daha önemli olduğu masalarda gerek yapılan iş ve görevlerdeki ayrımcılıkla gerekse toplumsal anlamda statü farkıyla işlenmektedir. Örneğin Kütahya’ya ait Ali Ali Kız Ali isimli masalda 9 kız olduğu halde hiç erkek çocuğu olmadığından toplumdaki insanların 9 kız babasının erkekliğiyle dalga geçmesi söz konusudur. İsmi bile söylenmeyip 9 kısrak babası denilen adamın, karısını erkek çocuğu veremezse evliliğini bitirmekle tehdit etmesi erkek çocuk sahibi olmanın masallardaki önemine örnek gösterilebilir (Akçaalan & Ö. Güler, 2022).

Masalarda prens denildiğinde akıllara ilk önce yakışıklı, heybetli, ihtişamlı, çekici gibi sıfatlar gelmektedir. Bu sıfatlar masalarda prensin özelliklerini anlatırken sıkça kullanıldığı için prens kişinin oluşturduğu erkeklik algısı dinleyicilerin zihninde bu şekilde oluşmaktadır.

Masalarda evleneceği kadını kendisi seçen prensin önemli bir kararı tek başına aldığı görülmektedir. Külkedisi Sinderella masasında prensin kendisine eş seçmesi için büyük bir balo düzenlenir ve ülkedeki genç kızlar baloya davet edilir. Prens Külkedisi Sinderella’yı gördüğünde balodaki diğer erkeklerin onunla dans etmesine izin vermez ve tüm gece kendisi onunla dans ederek evleneceği kadını seçer. Burada kadının fikrinin

önemsenmediği, pasif bir kabullenme yaşadığı söylenebilir. Ayrıca prensin başka erkeklerin Sinderella'yla dans etmesini yasaklaması erkeğin kadının diğerleriyle olan ilişkisi üzerinde tahakküm kurmasına örnek gösterilebilir.

Prens kişinin evleneceği kadına karar vermesi kadar güzel bir kadın gördüğünde onu öpücüğüyle hayata geri döndürmesi gibi cüretkâr davranışlar da masalarda normalleştirilir. Hayattan kopmuş bitkisel hayatta olan prensesin bir prensin gelip iyileştirici öpücüğüyle hayata geri dönmesinin altında kadının onayı olmadan yaşanan yakınlaşmanın masum bir sevgi olarak aktarılması küçük yaş grubunun bedenlerine dair özel alan algısı için oldukça sakıncalı olabilir. Çocuk okurlar masaldaki ana karakterlerle duygusal bir bağ kurarak karakterlerin davranış ve düşünce biçimini kendilerine örnek alabilir. Masalların kadın ve erkeklik rollerini anlatma biçimi çocukların iki cinsiyete dair algısını şekillendirmesinde güçlü bir rol model oluşturabilir (Akçaalan & Ö. Güler, 2022)

Masalarda yöneticilik konumunda erkeklerin olması cinsiyetçi kalıp yargılardan biridir. Kral ülkeyi yönetirken kraliçe çocukların bakımıyla ilgilenir. Yönetimdeki tek söz sahibi kraldır. Erkeklerin akılcı, mantıklı ve gerçekçi olduğuna dair kalıp yargıları masallar karakterlere ayrılan rollerle destekler.

### **Masalların Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İle Dönüştürülmesi**

Masallar değişen toplumsal hayatın getirdiği yeniliklere uyum sağlamak zorundadır. Toplumsal dönüşüme göre kendini yenilemeyen masallar zamanın yaşam tarzına katkı sunamaz. Cinsiyet eşitliği ile ilgili çalışmaların kadın erkek üzerinde süregelen toplumsal rolleri, cinsiyetçi kalıp yargıları, erkeklik ve kadınlığa dair algıyı dönüştürmesi devam ederken masalların kadını pasif ve aciz göstermesi; erkekleri kurtarıcı ve söz sahibi olarak göstermesi bu dönüşüme katkı sunmanın aksine cinsiyet eşitliği sürecini baltalamaktadır.

Günümüzde cinsiyetçi mesajlar içeren masalların yeniden yazımı yapılmaktadır. Klasik peri masallarının dönüştürülmesi ve eşitlikçi bir bakış açısıyla yeniden yazılması post modern masallar olarak isimlendirilir. Tersine masallar, eşit masallar, özgürleştirici masallar gibi isimlerle yazılmaya başlanan yeni nesil bu masallar her iki cinse de eşitlikçi bir bakış açısı sunmak amacıyla yazılmaktadır (Ş. Sönmez, 2022). Duyguların, davranışların, sorumlulukların, tutumların cinsiyet kutuplaşmasının yapılmadığı masallar okuyucularına eşitlikçi, hoşgörüsü yüksek, saygıdeğer bir dünya sunabilir.

Dönüştürülen masal çalışmalarına örnek olarak Külkedisi Sinderella masalının feminist bir yorumu olan Ella Enchanted romanı verilebilir. Gail Carson Levine tarafından 1998 yılında yazılan romanda kadın kahraman Ella karşılaştıkları zorlukların üstesinden gelebilen güçlü bir karakter olarak anlatılmaktadır (Carbone, 2007). Büyücülerin onun üzerine yaptığı laneti zekâsı ve cesaretiyle ortadan kaldırır. Kurtarıcısını dışarıdan beklemeden kendisi eyleme geçer. Klasik masalarda kahramanın ulaşmak istediği hedef için güzellik yardımcı olurken eşitlikçi masalarda hedefe giden yolları kahramanın zekâsı açmaktadır (Çelikten, 2022).

Orijinal versiyonunda gerçek bir prenses olup olmadığına dair prensin ailesi tarafından sınava tabii tutulan Prens ve Bezelye Tanesi masalının Robert Munsch tarafından yazılan eşitlikçi versiyonunda prenses ejderhanın saldırısıyla tüm güzel kıyafetlerini ve evini kaybetmiştir ancak başına gelen kötü yaşantılardan sonra ümitsizliğe kapılıp pasif bir bekleyişte kaybolmamıştır. Prens kalesine ve eşyalarına zarar veren ejderhayı zekâsını kullanarak alt eder. Masalda kendi gücünü ve potansiyelini keşfeden prenses içinde bulunduğu zor durumdan kendi çabasıyla kurtulur. Dönüştürülen versiyonunda kadın kahraman kendi kararlarını alabilen hayata geçiren güçlü bir kişilik olarak anlatılmaktadır.

Ed Young tarafından yazılan Kırmızı Başlıklı Kız masalının eşitlikçi versiyonu olan Lon Po Po: A Red-Riding Hood Story From China masalında çocuk kahramanlar kurda inanacak kadar saf ve çabuk kandırılan özelliklerle anlatılmamıştır aksine çocukların güçlü ve zeki yönleri gösterilmiştir. Karşılarına çıkan tehlikeleri nasıl fark edebileceklerini ve zorluklar karşısında kendilerini savunma yollarını bilmenin gerekliliğini anlatan masal çocukların özgüvenlerine katkı sunacak biçimde yenilenmiştir.

Rapunzel'in eşitlikçi versiyonu olan Rapunzel's Revenge masalında içinde bulunduğu zor durumdan kendi aklını ve becerilerini kullanarak kurtulan güçlü bir kadın kahramanın diğerlerine karşı verdiği mücadelesi anlatılmaktadır. Orijinalinden farklı olarak bir köle konumunda olan Rapunzel cesareti ve zekâsıyla kölelikten kurtulup özgürlüğünü kazanmaktadır.

Dönüştürülen masallar okuyucularına cinsiyetten bağımsız olarak çeşitli tutum, beceri ve davranış örnekleri sunarak okuyucuların toplumsal cinsiyet eşitliği algısına katkı sağlayabilir. Kişilik gelişimine kazandırdıklarını sıralamak gerekirse; saygı duyma, empati kurma, özgüven, yaratıcı düşünme gibi becerileri örnek vermek mümkündür. Eşitlikçi masallar kadın ve erkeğin eşit düzeyde değerli ve biricik olduğu bilincini

okuyucuya kazandırır böylece cinsiyetler arası ayrımcılık önlenir. Kişi kendini ve diğerlerini değerli bulmayı ve saygı duymayı öğrenebilir.

Masaldaki kahramanların isteklerinin, duygularının ve ihtiyaçlarının farklılığını göstererek okuyucunun farklı kahramanlarla empati yapabilmesine imkân sağlar. Eşitlikçi masalarda kadın ve erkek güçlü, zeki, sorunların üstesinden gelecek cesarete ve özgüvene sahip bireyler olarak tasvir edilir. Bu masallar okuyucuların kahramanlarla özdeşim kurarak özgüven kazanmasını ve kendi becerilerine inanmalarını sağlar. Eşitlikçi masallar pozitif değerlerin öğretilmesinde materyal olarak kullanılabilir. Adalet, saygı, sadakat, cesaret, kararlılık gibi değerleri kazandırabilir.

Yaratıcı düşüncüyü geliştirebilir; kahramanların farklı yönlerini göstererek okuyucunun yaratıcılığını geliştirebilir. Okuyucular kendi kişiliklerine dair farklı yönleri keşfedebilir ve farklılıkların değerli özel olduğunu öğrenebilirler. Kişilerin sosyal adalet anlayışının oluşmasında eşitlikçi masallardan yararlanılabilir. Kadın ve erkeğin eşit olduğu kurgusal dünyaları okuyarak yetişen birey dış dünyada da benzer eşitlikçi tutumları benimseyebilir. Bireyin kendi toplumsal düzen gerçekliğini okuduğu metinlerdeki toplumsal cinsiyet algısı üzerinden oluşturması mümkündür. Kişinin benimsediği sosyal adalet anlayışında kadın ve erkeği nasıl konumlandığı önem arz etmektedir bu sebeple eşitlikçi masalların kullanılması sosyal adalet anlayışına katkı sağlayabilir.

Masallarla toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama sürecinde cinsiyetçi öğeler içermeyen, kadın ve erkek kahramanlara eşit derecede önem veren masallar kullanılmalıdır. Masalın dili cinsiyetçi söylemlerden arındırılmalı, kadın ve erkek kahramanların davranışları, karakterleri, görevleri yazılırken eşitlik ilkesi benimsenmelidir. Geleneksel kadın erkek cinsiyet rollerini geride bırakıp kadın kahramanların uysal ve narin özelliklerinin aksine ev dışında aktif bir hayatı ve kişiliğine dair güçlü yönleri anlatılmalıdır. Erkek kahramanların sert ve akılcı gibi kalıplaşmış anlatımdan kurtarılıp hassas duygusal yönleri ve insani özellikleri anlatılmalıdır.

### **Masalların Eğitimde Kullanılmasının Önemi**

Masallar yerel ve uluslararası kültürü sözlü anlatım yoluyla okuyucularına ulaştırır. Kişinin yaşadığı kültürdeki öğeleri kurgusal bir dünyada edebi bir yolla edinmesini sağlar. Bu durum iyi yönetilmelidir çünkü kültürdeki işlevsiz hale gelmiş

öğelerin yeniden üretimini oluşturabilir. Sözelimi var olan kültürdeki toplumsal cinsiyet rollerinin ve kalıp yargıların bulunduğu masallar çocukların cinsiyetçi algıyı benimsemesine yol açabilir. Toplumda benimsenen davranış biçimleri ve düşünsel öğretiler masallar aracılığıyla aktarılır (Sezer, 2012).

Yıllardır anlatılmakta olan anonim masallar bir bakıma toplumun düşünce yapısını yeniden oluşturarak var olan cinsiyetçi ideolojiyi pekiştiren araçlar haline almıştır (Atay, 2019). Bu sebeple masallardaki kültürel öğelerin işlenirken verilmek istenenin içeriğine ve sunumuna dikkat edilmesi kültürel aktarımın sağlıklı biçimde gerçekleşmesi için önem arz etmektedir. Yapılan araştırmada masalların çocuk eğitimde iki önemli etkisine ulaşılmıştır; birincisi masallar ahlaki öğretilerin çocuklara aktarılmasında önemli bir etkiye sahiptir dolayısıyla eğitimde kesinlikle kullanılmalıdır; ikincisi ise masallardaki kötü kalpli karakterlerin çocukları korkuttuğu ve anlatılan mantıksız olayların çocukların mantıksal zekâsını kötü etkilediği görüşüdür (Yaldız, 2006). Masallar çocuğun eğitiminde yerel ve evrensel insani değerlerin öğretilmesinde, iletişim ve hitabet becerisinin kullanımında, algılama gücünün artmasında, hayal dünyasının gelişmesinde güçlü bir etkiye sahiptir (Özpolat, 2021).

Masalların gerçeküstü durumları ve kahramanları içermesi okuyucuya günlük hayatta karşılaşması imkânsız olayları büyüleyici bir üslupla mümkün kılar. Dinlenen masal kişinin hayal dünyasında tekrar baştan yazılabilir, kişinin zihninde masalın kurgusuna dair başka nasıl olabilirdi ihtimallerini harekete geçirebilir. Bir anlamda masallar kişilerin hayal yolculuğunda katalizör işlevi görebilir. Hayal gücünün gelişmesi fantastik dünyanın ürünleri olan masallarla mümkün olabilir.

Değerlerin öğretiminde masallardan yararlanılabilir. Masallar sadece keyifli vakit geçirme araçları değildir sonunda okuyucularına hayatla ilgili bir öğreti kazandırma amacına da hizmet eder. Kahramanların verdiği kararların sonucunda yaşadıkları olaylar okuyana dolaylı yoldan bir mesaj verir. Değerlerin öğretiminde masalların seçimi özenle yapılmalıdır. Yardımlaşma, paylaşma, dürüstlük, dayanışma, sevgi, saygı, güven gibi değerlerin işlendiği masallar okuyuculara sunulmalıdır.

Sosyal becerilerin öğretiminde masallar kullanılabilir. Masallar aracılığıyla çocuklar farklı kişilik özelliklerindeki birçok masal kahramanı tanırlar. Çocukların masallarda farklı karakter örnekleriyle tanışması gerçek hayattaki sosyal çevreye hazırlık yapma fırsatı sunar. Ayrıca çocuklar masal kahramanlarıyla empati kurarak başkalarının duygularını anlamayı pratik ederler. Böylece duygusal zekâları gelişebilir. Başkasının

duygusunu paylaşmayı öğrenen birey toplumda olan olaylara karşı daha duyarlı bir kişilik yapısı geliştirebilir.

Masal kahramanlarının birbirleriyle kurdukları diyalog cümleleri okuyucunun hitabet ve dili kullanma becerisini geliştirebilir. Masallar aracılığıyla okuyucuya doğru iletişim tarzının nasıl olduğu, iletişimde etkili olan nezaket ifadeleri ve kullanılan üslup biçimi kazandırılabilir.

Bireyin sorun çözme becerisinin gelişmesinde masallar etkili olabilir. Masalların kurgusu çatışma, problem durumu, bir amaç uğruna mücadele, sorunlar ve çözümlerin üzerinden ilerler. Okuyucu masalın kurgusundaki problem durumuna yönelik çözüm önerisi ararken düşünsel bir sürece girer. Problemi nasıl çözeceğine dair fikir geliştirir. Masalların bireyin sorun çözme becerisini geliştirmesiyle okuyucuların gerçek hayata hazırlanması kolaylaşabilir.

İş birliği içinde hareket edebilme becerisini öğretilirken masalların örneklerinden yararlanılabilir. Masallarda sorunların çözümü için karakterlerin birlik içinde hareket etmeleri okuyucuya iş birliği konusunda etkili örnekler sunabilir. Takım çalışması, birlikte çalışma becerisinin önemini anlatmak için masallar kullanılabilir.

Hayatta karşılaşılan zorluklarla mücadele etmek için sabır, azim, özgüven gibi kavramlar masal kurgusu içinde verilebilir. Masallarda her zaman için bir çatışma durumu mevcuttur. İyi ve kötünün mücadelesi verilir. Karakterler haksızlıklara karşı kendilerini savunurlar. Bu yönüyle hayatla benzerlik gösteren masallar bir anlamda okuyucuyu hayata hazırlamaktadır. Masallarda hayata ilişkin öğretilerin olması ve bu öğretinin kurgu içinde verilmesi okuyucunun verilen öğretiyi içselleştirilmesi için önemli olabilir.

Okuyucular masal kahramanlarının kararlarını, davranış biçimlerini, düşüncelerini kendi bakış açılarına göre değerlendirerek eleştirel düşünme becerilerini geliştirebilir. Farklı davranış ve düşünce kalıplarının sunulduğu okuyucular kendi dünyasındaki doğru ve yanlışları yeniden şekillendirerek eleştirel düşünmenin pratiğini yapabilir.

Kalıcı öğrenmeyi sağlamak için masalların olay örgüsünden yararlanılabilir. Masallardaki mesaj, ders veya düşüncelerin belirli bir kurgu içinde verilmesi okuyucunun verilmek isteneni daha çok içselleştirmesini sağlar. Kahramanların başından geçen maceralar hatırlanmayı kolaylaştıracağı için kuru bilgiden ziyade olay örgüsü daha çok akılda kalıcı olacaktır. Salt bilgi etkili öğrenmenin gerçekleşmesinde yeterli olmayabilir. Etkileşimin artması öğrenmenin kalıcılığını artırır. Masallardaki kahramanların

özellikleri, yaşanan maceralar, olay örgüsü, mekân, zaman gibi başlıklar verilmek isteneni doğal bir biçimde okuyucuya kazandırabilir.

### **Masalların Canlandırmaya Uygun Yapısı**

Masallar canlandırmanın temel öğelerini içerir böylece sahnelenmesi kolaylaşır. Canlandırmanın öğeleri mekân, karakterler, roller, olay örgüsü, problem durumu ve zamandır. Masalın yapısı da bu öğelerden oluşur. Masalarda canlandırmanın öğeleri detaylı bir şekilde anlatıldığı için kolayca canlandırmaya uyarlanabilir. Düz anlatımdan ziyade masalın canlandırılması çocuklar için masalı daha etkili hale getirebilir.

Masalarda mekânlar sihirli, büyülü, fantastik özelliklerde olabilir. Orman, mağara, yeraltı ve yeryüzü gibi mekânlar normal hayattan farklı olarak mucizelerle dolu olarak tasvir edilir. Çocukların dinledikleri masalın mekânını görsel olarak betimlemeleri, sahnenin tasarlanması sürecinde fikirlerini belirtmeleri çocukların soyut olan düşüncelerini somutlaştırarak yaratıcılığı ve üretici tarafını geliştirebilir. Çocukların canlandırma yöntemi sayesinde masalla ilgili farklı mekânlar arasında bulunmaları masalın onlar üzerindeki etkisini artırır.

Masaldaki kahramanlar rol olarak dağıtılabılır. Canlandıran kişi, kahramanın süreç boyunca yaşadıklarıyla empati yapabilir böylece sağduyusu yüksek bireyler yetişebilir. Kahramanın davranışlarını değerlendirebilir ve bireyin eleştirel düşünme becerisi gelişebilir. Kahramanların kişilik yapısı, davranış biçimi ve düşünceleri canlandırma yöntemiyle daha açık bir şekilde ifade edilebilir. Bu durum masalın anlaşılabilirliğini artırarak istenilen mesajın katılımcılara ulaşmasını sağlar. Masal kahramanlarının sözleri canlandırma sırasında çocuklar tarafından sesli ve görsel biçimde sergilenir. Toplum önünde kendini ifade etme pratiği yapmak çocukların dili kullanımını, hitabetini, telaffuzunu olumlu yönde etkiler. Repliklerin çocuklar tarafından yeniden yazılması var olan durumdan farklı düşünmeyi ve diğerleriyle fikir paylaşımını destekleyebilir.

Masalarda her zaman bir çatışma durumu mevcuttur. İyi ve kötünün, zalim ve adilin, zayıf ve güçlünün verdiği mücadele masalın problem durumunu oluşturur. Masaldaki bu tezatlar dinleyiciler için finalde ne olacağına dair merak uyandırır. Benzer durum canlandırma yaparken taraflar arasında yaşanan bir sorundan meydana gelir. Normal hayat akışını bozan bir durum yaşanır ve oluşan çatışma izleyiciler için acaba ne

olacak sorusunu oluşturur. Masal ve canlandırmalar var olabilmek için bir problem durumuna ihtiyaç duyar. Masalın canlandırılması bu nedenle oldukça kolaydır. Anlatılan problem durumu sahnede canlandırmak için kullanılabilir. Çocuklar sorunu çözmek için alternatif çözüm önerileri sunabilir ve problem çözme becerisini geliştirebilir.

Canlandırma hayattaki problemleri gerçekten başımıza gelmeden önce pratik etme imkânı sağlar. Çocuklar masalda yaşanan durumu canlandırırken tepki geliştirir, tavır sergiler, nasıl çözebileceğini düşünür. Problemin çözüm sürecinde sadece dinleyici olarak tüketen pasif taraftan çıkar ve canlandırma yöntemiyle üreten sergileyen aktif tarafa geçer. Olay örgüsünün sergilenmesinde rol alan çocuk olayların sıralamasını daha iyi anlayabilir ve yaşananları bütün olarak algılayabilir.

Masalda anlatılanları sahnede sergilerken masalın vermek istediği mesajı daha kolay özümseyebilir çünkü masalda yaşananları kendisi deneyimleme fırsatı bulmuştur. Masalda ve canlandırmada zaman ögesi vardır. Ancak masaldaki zaman tek yöne ilerlerken canlandırmadaki zaman algısı eğilip bükülebilir. Canlandırma yaparken zamanda yolculuk mümkündür. Olayların yaşandığı andan önceye ve sonraya gidilip istenilen an canlandırılabilir. Canlandırmanın sağladığı zamanın akışını değiştirme fırsatı masalın irdelenmesini kolaylaştırır. Zamanda önce veya sonraya gidip olayları tekrar yaşamak neden sonuç ilişkisinin daha açık biçimde işlenmesini sağlar.

## **Yaratıcı Drama**

### **Toplumsal Dönüşümde Yaratıcı Dramanın Kullanılması**

Toplumsal dönüşüm sosyal hayatta var olan ve günlük hayatın ilerleyişini olumsuz etkileyen problemlerin tespit edilmesi ardından bu problemlerin çözümü için birlikte aksiyon alınmasıyla gerçekleşir. Toplumu oluşturan insanların bireysel anlamda eğitilmesiyle toplumsal dönüşüm daha hızlı mümkün olabilir. Kişilerin yaşamdaki sosyal becerilerini geliştirmek, kişinin kendisiyle ve diğerleriyle olan ilişkisini güçlendireceği için önem arz etmektedir. Kendilik değeri yüksek olan birey toplumdaki diğer bireylere yaklaşımında olumlu bir tavır sergiler.

İnsan psikolojisinde kişinin kendisiyle, diğerleriyle ve hayatla olan ilişkisi kişinin sağlıklı bir ruh halinde olmasını etkiler. Yaratıcı drama yönteminin sunduğu rol oynama aracılığıyla insan ötekinin yerine geçip onu oynarken önce kendini sonra onu anlamaya,

fark etmeye, özümsemeye başlar (Altınova & Çiftçi, 2013). Kendisiyle bağlantı kurabilmiş birey hayata ve diğer insanlara karşı olumlu duygular üretir. Peki ‘İnsanın kendisiyle bağlantı kurması nasıl mümkündür ve bunun toplumsal dönüşüme katkısı nasıl olur?’ sorularına cevap aramak gerekirse; kendini tanıyan, hayattan ne istediğini bilen, empati becerisi gelişmiş, iletişim becerisi yüksek, olayları muhakeme etme becerisi edinmiş, duygularının farkında olan, problem çözme pratiğine sahip bireyler kendisiyle bağlantı kurabilir ve diğer insanlarla olan etkileşiminde sahip olduğu bu sosyal becerileri kullanabilir.

Tarıseven & Aykaç 2013 yılında yaptığı çalışmada yaratıcı drama eğitimi alan katılımcılarda zaman yönetimi, kendini ifade etme, iletişim kurma, grup içinde uyumlu davranma, atılganlık ve empati kurma becerilerine olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Toplumda var olan aksaklıklar birbirleriyle kopuk, bağlantısız veya alakasız değildir aksine domino etkisi yaratarak bir sorun diğerini tetikleyebilir örneğin özel hayata saygının az olduğu toplumda bireyler arasında ötekileştirme, ayrımcılık ve ön yargı gibi sorunlar yaşanabilir. Veyahut kişisel hak ve özgürlüklerin bireyler tarafından yeterince anlaşılmadığı toplumlarda adaletsizlik, fırsatlarda eşitsizlik dolayısıyla maddi ve manevi anlamda yoksulluk yaşanabilir. Böyle bir ortamda şiddet ve suç meyil oranı artabilir. Toplumdaki sorunların çözümü bütünün yapı taşı olan bireyin eğitilmesinden geçmektedir.

Altınova ve Adıgüzel’in 2013 yılında yaptığı çalışmada yaratıcı drama atölyeleri uygulaması sonrasında deney grubundaki kadın katılımcıların cinsiyet rolü algısı düzeyinde anlamlı bir artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kadın katılımcıların kazanımları düşünce özgürlüğü, sahip olunan yaşam hakların farkındalığı ve kullanma isteğinde artış şeklinde belirtilmiştir. Sosyal becerileri yüksek bireyler yaşamda başlarına gelen olayları doğru bir şekilde anlamlandırabilir ve uygun biçimde tepki gösterebilir.

Yaratıcı drama yöntemiyle oluşturulan eğitim programları aynı zamanda kişilerin sosyal becerilerini geliştirmeyi amaçlamaktadır (Gündoğdu & Adıgüzel, 2016). Yaşanan toplumsal bir sorunda bireylerin var olan sorunu belirleyip çözümü için eyleme geçecek isteğe sahip olması önemlidir. Yaşamın akışında memnun etmeyen bir durumla karşılaşıldığında kişilerin değişimi talep etmesi toplumsal hayatı daha ileri bir noktaya taşıyabilir. Bu sebeple farkındalığı yüksek kişilerin yetiştirilmesi toplumun gelişimini olumlu anlamda etkileyebilir.

Bahsi geçen sosyal becerilerin gelişimi için yaratıcı drama etkili bir yöntemdir. Diğer insanlarla birlikte gerçekleştirilen etkileşimi yüksek bir süreç olması ve insan

yaşantılarını temel alması yaratıcı dramayı hayata en çok yaklaştıran özellikleridir. Hayatın akışı doğrusaldır yani zaman geri alınamaz, yaşanan olay tekrar edilemez ve sonucu değiştirilemez. Hayat bu anlamda biriciktir. Oysa drama hayatın içindeki yaşantıları malzeme olarak kullanırken katılımcılara zamanı bükme fırsatı da sunar. Dramada zaman geri alınabilir, yaşanan olay tekrar edilebilir ve sonucu değiştirilebilir.

Bireyin hayatında başına gelmesi muhtemel yaşantıların gerçekleşmeden önce drama aracılığıyla atölye ortamında pratik edilmesi bireyin hayatın içinde yaşanabilecek durumlara karşı tepki geliştirmesine olanak sağlar (Adıgüzel, 2006). Yaratıcı drama yönteminin günlük hayatın içindeki anları tekrarları mümkün olacak şekilde atölye ortamında prova yaptırması, katılımcılar için yaşantı zenginliği oluşturur. Yeni Türkü şarkısındaki gibi '*Başka türlü bir şey benim istediğim..*' dercesine katılımcılar hayata dair olası ihtimalleri drama atölyesinde canlandırabilir ve muhtemel başka bir dünyanın nasıl olabileceğini tartışabilirler.

Yaratıcı dramada çember kültürünün olması birey için hem biricik hem birliktelik olarak yorumlanabilir. Çemberi oluşturan katılımcılar atölye sürecinde bireysel yaşantılarından kendi istediği kadarını sunar ve diğer katılımcıların yaşamındaki paylaşımlarından yine kendi istediği kadarını hayatına katar. Katılımcılar drama sürecinde başkalarının paylaşımlarından beslenerek kendi yaşantı yelpazesini dolaylı olarak genişletebilir. Kişi hem yaptığı paylaşımlarıyla başka bir katılımcıya hayata dair farklı bir pencere açabilir hem de atölyedeki diğer katılımcıların paylaştığı yaşantılarından kendi hayatına dair yeni bir bakış açısı kazanabilir. Bu amaçlar doğrultusunda drama atölyelerinde bireyin özgürce paylaşım yapması ve diğerleriyle temas kurması esas alınır.

Yaratıcı drama yönteminde canlandırmalar rol, mekân, konu, sembol, dil gibi bileşenlerin etrafında oluşturulur. Gündelik hayatta kişinin sahip olduğu pek çok rolü vardır aile içinde anne, baba, çocuk, abi; iş yerinde çalışan, patron, müşteri; romantik ilişkide sevgili, eş; toplum nezdinde birey, vatandaş gibi bulunduğu her ortamda farklı davranış örüntülerine sahiptir. Kişinin hayattaki rollerine uygun olarak sergilediği davranışları vardır. Yaratıcı drama yöntemi kişilere kurgu içinde farklı rollere girerek başka bir bakış açısıyla kendi davranışlarını yeniden yorumlamasına ve sahip olduğu ilişki rollerine daha yakından bakmasına olanak sağlar. Dahası rol değişimleri sayesinde katılımcı toplumdaki farklı bir konumda hayatını sürdüren birinin rolünü canlandırırken başka birinin gözlerinden hayatı görmeyi deneyimleyeceği için empati pratiği yapmış olur.

Yaratıcı drama bireye hem özel hayatındaki hem de toplumsal hayattaki problemlere dair düşünsel bir süreç yaşatır (Baştak & Altınova, 2015). Hayata dair her konuyu atölye ortamında irdeleyip katılımcıların tartışmasına açabilir. Sözelimi insan ilişkileri, çocuk hakları, toplumda var olan sosyal adaletsizlik, göç, toplumsal cinsiyet, sosyal becerilerin gelişimi, tarih ve mitoloji, doğanın tahribatı, hayvan hakları gibi hayatın içinden her konu kurgusal dünyada işlenebilir. Yaratıcı dramının her konuya uyarlanabilecek esnekliğe sahip olması çok kapsamlı bir yöntem olduğunu gösterir. Katılımcıya konu ile ilgili bir iç görü kazandırmayı amaçlar dolayısıyla toplumdaki bireylerin sosyal becerilerini geliştirmek ve sosyal düzen konularında eğitmek için etkili bir yol olabilir.

Yaratıcı drama atölyelerinde mekân toplumsal yaşamın içindeki her yer olabilir. İnsanlar tarafından mekânlara yüklenen anlamlar, atfedilen düşünceler ve cinsiyetçi yargılar drama atölyesinde tartışılabilir. Bir otobüsün içinde bileti olmayan bir yolcu ile muavinin diyalogu, bir kasabanın meydanında bankta oturan yabancıya kasabalıların yaklaşımı, bir yardım gemisinin limana yaklaştığı anda limandaki insanların sergilediği tutum örneklerinde olduğu gibi tartışılacak konunun kurgusundaki seçilen mekânlara yaratıcı drama atölyesinde kurgunun inandırıcılığını artıran ve canlandırmanın dramatik gerilimini güçlendiren bir öğedir.

Sembol kullanımı drama süreçlerinde belirli bir nesne ile konuya dair pek çok şeyi ifade etmeye yarar. Yaşamda sıklıkla tanık olduğumuz göç olgusunu işleyen David Davis'in atölyelerinde bavul eşyasını kullanması buna bir örnektir. İrlanda masalındaki fok kadının postu toplumsal yaşamın içinde bireyin bedenine uygulanan tahakkümü ifade eden bir semboldür. Ayrımcılık, ötekileştirme, ırkçılık konulu atölye işlemek isteyen birinin kapıya çizilen kırmızı bir çarpı işareti kullanması bir semboldür. Tarihsel süreçte Nazilerin Yahudilerin evlerinin kapısına koyduğu tehdit anlamı içeren çarpı işaretine bir atıfta bulunur. Drama sürecinde sembol bir anlam taşır ve görüldüğünde kişinin aklına doğrudan konuyla ilgili yaşanan olayları getirir. Drama atölyesinde kullanılan semboller katılımcılar açısından işlenen atölyenin konusunun akılda kalıcılığını artırabilir. Sembol yaratıcı drama atölyesinin akışında var olur ve konuyla ilgili metafor içerir.

Yaratıcı drama canlandırma ve doğaçlama teknikleri üzerine kurulu bir yöntemdir. Canlandırma süreçlerinde kişi kendine dair farklı noktaları keşfedip içsel keşif yolcuğuna çıkabilir. Yaratıcı drama sürecinde kişi bireysel ve toplumsal yönlerini geliştirme fırsatı bulur. Bireysel olarak iletişim becerileri, problem çözme becerisi, empati kurma becerisi, saygı duyma, affedicilik gibi konularda beceri kazanabilir.

Toplumsal dönüşüm açısından cinsiyet eşitliği, fırsatlarda eşitlik, adalet, temel hak ve özgürlükler, sorgulama ve eleştiri yapma becerilerini geliştirebilir.

Yaratıcı drama farklı geçmiş yaşantıları ve kültürel birikimleri olan insanların birbirlerinin hayatına temas ettiği ortak bir zemin oluşturabilir (Metinnam, 2017). Kültürel temas alanları oluşturmak drama katılımcıların birbirlerinden öğrenmeleri için etkili bir yol olabilir. Ötekinin varlığı bireyin kendi varlığını tanımlamasında önemlidir. Ötekini görmeyi, tanımayı ve saygı duymayı başarabilen bir toplumdaki tüm bireyler kendini başkalarınca yargılanma çekincesi olmadan özgürce ifade edebilir. Sürekli aynı sosyal ortamlarda bulunan bir kişi konfor alanı içinde sürekli benzer sesleri duyacağı için hayata dair sınırlı bir bakış açısına sahip olabilir. Birbirini daha yakından tanıma fırsatı bulan katılımcılar kendisine ve diğerine karşı bakışını genişletebilir.

Yaratıcı drama atölyesinde katılımcılar çeşitli sosyal durumları yakından irdeleme fırsatı bulurlar böylece farklı hayat koşullarında yaşayan insanların olaylara nasıl tepki verdiğini düşünmeye başlarlar (Gündoğdu & Adıgüzel, 2016). İnsani ortak noktalarda bulunduğu toplumda var olan ötekileştirme sorunu azalabilir. İnsanların birbirlerine karşı besledikleri ön yargı pek çok sorunun çıkış noktasını oluşturmaktadır. Yaratıcı dramanın sosyal gelişim sürecinde kullanılması; empati pratiği yaparak toplumdaki diğer insanların ihtiyaçlarını gözeten ve gelişmiş değer yargılarına sahip olan bireylerin yetişmesini destekler (Aykaç & Adıgüzel, 2011). Drama ile katılımcıların ortak bir konu üzerine iş birliği içinde çalışması katılımcılar arasındaki beraberlik ruhunu destekleyecektir. Kara & Çam'ın 2007 yılında yaptıkları çalışma yaratıcı dramanın iş birliği halinde çalışma becerileri ayrıca ilişki başlatma ve iletme becerileri kazandırma konusunda etkili bir yöntem olduğuna ulaşmıştır.

Yaratıcı drama atölyelerinde katılımcıların birbirleriyle etkileşim halinde olması diğer kişilerin paylaşımlarından ve bakış açılarından kendine dair farkındalık yaşamayı, kendini daha yakından tanımayı, bireyin kendi benliğiyle temasını sağlayabilir. Bunun olumlu bir sonucu olarak kendisiyle bağlantı kurabilen birey memnun olmadığı yönlerini değiştirmek için içsel motivasyon kazanabilir. Davranışları, düşünce yapısı ve tutumlarında kendini eğitmeye açık olan kişi daha iyi bir toplumsal düzende yaşamak için gereken sorumluluğu üstlenip özveri ile çalışabilir. Bu nedenle yaratıcı drama sosyal beceriler, özgüven ve kendini tanıma gibi alanlarda bireyin gelişimine katkı sağlayacak bir eğitim yöntemidir.

## **Bowell ve Heap' in Süreçsel Drama Yaklaşımı**

Süreçsel drama yaratıcı dramada planlama yaklaşımlarından biridir. Eğitimci ve katılımcıların bir ön metinden esinlenerek başlattığı atölyede grup çalışmalarıyla belirlenen temayı kendi içinde alt dallarına ayırdıktan sonra olayları farklı açılardan incelemeyi ve keşfetmeyi içeren bir süreç olarak ifade edilebilir (Yurdağül, 2022).

Süreçsel drama yaklaşımında belirlenen bir konu odağında uzun bir sürece yayılmış atölyeler düzenlemek katılımcıların verilmek istenen kazanımı akılda kalıcı bir şekilde edinmesini sağlayabilir. Süreçsel dramada öğretmenin role girmesi, bütün grupla doğaçlama gibi canlandırma tekniklerinin yanı sıra yazma etkinlikleri ve araştırma süreçleri de işe koşulur.

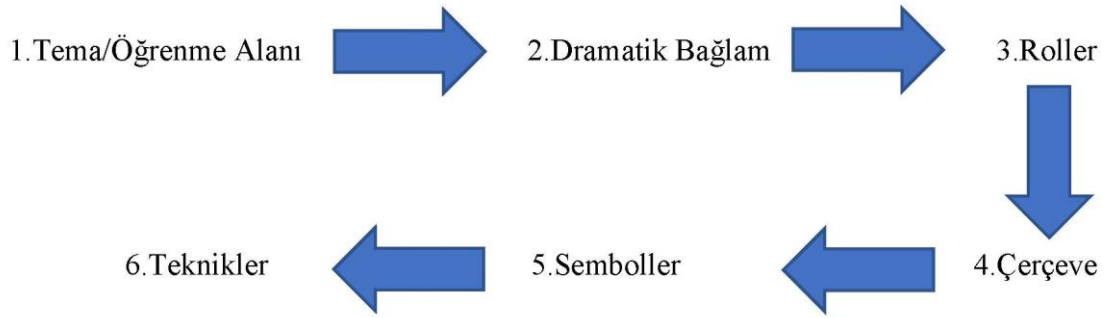
Süreçsel dramada öğretmenin rolde olması sıklıkla kullanılan bir tekniktir. Öğretmenin kurgusal dünyada sahip olduğu roller onun alet edevat çantasındaki araç gereçlere benzetilebilir. Esnek ve çeşitli rollerde yer alması atölyede ihtiyaç duyulan kimliğe bürünüp kurguya yön vermesi için oldukça önemlidir. Öğretmen role girdiğinde sınıfta yaşanan kurgusal dünyanın bir parçası olacağından bu teknik öğretmenin sınıf yönetimini kolaylaştırarak öğrenmeler üzerinde bir kontrol sistemi oluşturur (Metinnam & Aykanat Özcan, 2021). Bu durum öğretmenin kurgusal dünyaya ait olmasını böylelikle katılımcılarla birlikte serüvene katılabilmesini sağlar.

Öğretmenin role girme tekniğiyle birlikte drama sürecinde öğretmenin de alınacak kararlarda söz hakkı olması, ekipten biri olması, kurgusal dünyada yer edinmesi gerçekleşir (Metinnam, 2020). Öğretmen rolde olduğu zamanlarda bazen bir yönetici, otoriter güç; bazen içlerinden biri olarak grubun üyesi; bazen de yardıma muhtaç düşkün kişi rol statülerinde kurgu içinde yer alır. Öğretmenin değişik statülerdeki rollere girebilmesi sahip olduğu otoriter gücü katılımcılarla paylaşma imkânı sunar. Katılımcının yaşanan atölye sürecini benimsemesi ve kurguya olan inancı için roller arasında doğal bir ilişki yaratılmalıdır. Süreçsel dramanın planlanması için yaygın olarak kullanılan yapılandırma yaklaşımlarından biri Bowell ve Heap'e aittir.

Bowell ve Heap (2019), süreçsel drama yaklaşımında gerçekleşen öğrenmeler konusunda dramaya dair veya drama ile olmak üzere ikili bir yapıdan söz eder. Katılımcılar atölye sürecinde gerçekleşen canlandırmalar ve doğaçlamalar yoluyla işlenen konuya dair öğrenmeler edinirken dramaya dair yeni teknikler öğrenebilir ve becerilerini geliştirebilir.

Böylece katılımcı sanatsal bir performans ortaya koyarken atölye konusuna dair bilgilenir. Kısaca drama atölyelerinde doğaçlama, canlandırma, rol oynama teknikleriyle kişinin estetik yönü desteklenirken konuya dair bilişsel anlamda yeni öğrenmeler gerçekleşir.

Süreçsel drama atölyesi hazırlanırken 6 temel adım dikkate alınarak hazırlanmalıdır. Bu 6 adım şemada gösterilerek araştırmanın konusuyla ilişki bir biçimde anlatılmıştır.



Şekil 1. Bowell ve Heap (2019) Süreçsel Dramada Planlama İlkeleri

Tema/öğrenme alanı atölye sürecinde üzerinde çalışılmak istenilen konunun belirlendiği ilk adımdır. Katılımcıların hayata dair hangi konuda bilgi, beceri ve deneyim kazanması isteniyorsa ilk önce temanın belirlenmesi gerekmektedir.

İkinci adım seçilen öğrenme alanının atölye sürecinde hangi kurgusal dünyada işleneceğini belirleyen dramatik bağlamdır. Kurgusal durumların katılımcılar açısından inandırıcı, merak uyandırıcı ve dramatik gerilimi güçlü bir şekilde hazırlanması önemlidir.

Üçüncü adım rollerin belirlenmesidir. Kurgusal dünya içinde eğitmen ve katılımcıların hangi rollerde bulunacağı ve bu rollerin yaşayacağı çatışmaların tasarlanmasıdır. Süreç içinde katılımcılar ve eğitmen atölyenin işleyeceği odak konuya göre rollere girerler.

Dördüncü adım rollerin çerçevesidir ve atölye sürecinde rollerin yaşanan olaylara yaklaşımını ifade eder. Öğrenme alanına uygun canlandırmalar gerçekleştirirken rollerin durduğu konumu belirleyen adım çerçevedir. Katılımcıların farklı bakış açısına sahip rollerde bulunması atölyenin konusuna başka pencerelerden bakabilmesi için önemlidir. (Metinnam & Karaosmanoğlu, 2022).

Beşinci adımı semboller oluşturur. Sembol süreçsel drama atölyelerinde kullanılan eşya, görsel, işaret, belirli bir hareket, ses, yazılı bir şifre vb. araçlar olabilir. Atölye sürecinde konuyla bağlantılı bir sembol öğrenmedeki kalıcılığı artırabilir bu nedenle sembol kullanımı önemlidir.

Altıncı ve son adım teknikler kısmıdır. Atölyede kullanılacak olan tekniklerden canlandırma, rol oynama ve doğaçlama teknikleri sıklıkla kullanılır. Süreçsel dramada öğretmenin rolde olması katılımcı ve eğitmen arasında kurgusal bir ilişki ağı oluşturur (Metinnam & Karaosmanoğlu, 2022). Öğretmen rolde, uzman paltosu, rol oynama ve doğaçlama teknikleri kullanılabilir.

Süreçsel dramada planlanan eğitim süreci sayıca birden çok atölyeyi kapsayacak şekilde hazırlanır. Süreçsel dramanın bu özelliği epizodik olarak tanımlanmıştır. Süreci oluşturan tüm atölyeler birbiriyle bağlantılıdır. Atölyelerin bir arada bütünlük halinde olmasını inci bir kolyeye benzetmek mümkündür. Kolyenin her inci boncuğu kendi içinde bir tanedir anca pek çok inci boncuk bir araya geldiğinde inci bir kolyeyi oluştururlar. Süreçsel drama atölyelerinin her biri işlenen konunun farklı bir açısına değinir. Her atölyenin kendi içinde kurgusu, kazanımları, rolleri, etkinlikleri özgün bir haldedir. Bir bütünün parçalarını oluşturan atölyeler sürecin tamamında değerlendirildiğinde bütünsel olarak hedeflenen öğrenme kazanıma hizmet eder (Uştuk, 2014).

Katılımcı süreçsel dramanın epizodik yönünden faydalanarak farklı zamanlarda farklı rolleri deneyimleyip yeni bakış açıları edinebilir veya diğer taraftan atölyelerin sunduğu anlam bütünlüğünü diğer katılımcıların performanslarını izleyerek kavrayabilir (Uştuk, 2014). Böylece atölyelerde farklı birçok bakış açısı yakalayabilir. Katılımcılar açısından bunun olumlu yanları sıralanacak olursa; öncelikle uzun bir süreçte belirlenen ana temada tekrarlı olarak atölye yaşantısı geçirmek, hedeflenen öğretilerin katılımcılara etkili bir şekilde ulaşmasını sağlar. İkincisi ise süreçsel drama atölyelerinde karakter oluşturma yolculuğunun kişiler üzerindeki etkisi olarak belirlenebilir.

Katılımcılar süreç içinde kurgudaki karakterlerin yaşadığı olaylarla empati kurabilir, karakterlerin geçirdiği kişisel dönüşüme katkı sunabilir ve karakterle özdeşim sağlayabilir. Kurgusal dünyada oluşturulan karakter bir süre sonra katılımcıların yakından tanıdığı biri gibi olabilir çünkü o karakter atölyedeki katılımcıların katkısıyla oluşmuştur. Katılımcılar kurgusal dünyada karakterin hayatında gerçekleşen olaylara karşı karakterin yaşananlara tepki geliştirmesinde, sergileyeceği davranış biçiminde, benimsediği tutumlarda kendi duygusal ve düşünsel dünyalarından bir parça katarlar. Dolayısıyla oluşturulan karakter herkese hitap eden tanıdık biri halini alır.

Bir amaç uğruna birlikte hareket etmek katılımcılar arasında bir iş birliği oluşturur. Kurgusal dünyanın inandırıcılığı yüksek olduğunda katılımcıların atölyede hedeflenen amacı benimsemesi ve o amacı gerçekleştirmesi için çaba sarf etmesi katılımcılar adına gizil öğrenme ortamı yaratır. Katılımcıların atölye sürecine olan inancı olduğunda o dünyaya ait hisseder ve kurgudaki amaç gerçekleştirilebilir bir nihai hedef olarak belirlenirse katılımcılar bu hedefe ulaşmak için özverili davranıp atölye sürecine katkı sunabilir. Bunu toplumsal bir sorunun süreçsel drama atölyesinde işlenmesiyle örneklendirmek gerekirse herkesin muzdarip olduğu toplumsal bir sorun seçildiğinde katılımcılar bu sorunu çözmek için içsel motivasyon sağlayabilir. Kurgunun inşası sağlam bir zemine oturuyorsa katılımcı atölye sürecine daha çok uyum sağlayabilir.

Katılımcılar süreçsel drama yaklaşımıyla hazırlanan bir eğitimde atölyelerin vermek istediği kazanımı zaman içinde kendileri keşfederler. Yaratıcı drama bu özelliğiyle katılımcılara özgür bir öğrenme alanı sunmaktadır. Atölyelerin içeriği birbiriyle bağlantılıdır ve bir konunun üzerinden devamlı olarak ilerlediği için katılımcılar süreç içinde hedeflenen öğrenme çıktılarını ulaşırlar. Kişi dışarıdan doğrudan salt bilginin sunulmasından ziyade kendisinin yaşantılar yoluyla oluşturduğu öğrenme deneyimini daha çok sahiplenir. Yaratıcı drama yöntemi bireyi aktif kılarak atölye sürecinde konuya ilişkin düşüncelerini tartışma ve yansıtma eylemlerine davet eder.

### **Süreçsel Drama Yaklaşımıyla Masallardaki Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Sağlanması**

Süreçsel drama yaklaşımı cinsiyetçi masalları eşitlikçi masallara dönüştürürken etkili bir şekilde kullanılabilir. Örneğin; katılımcılar cinsiyetçi masalların eşitlikçi bir bakış açısıyla yeniden yazılmasını temel alan süreçsel drama atölyelerinde; rol oynama, canlandırma, doğaçlama gibi teknikleri içeren performanslarını topluluk önünde sergileyerek atölye sürecine en üst seviyede aktif katılım sağlarlar. Drama yöntemine özgü canlandırma eylemi birey ile rol arasında bir aracılık yapar. Kişi role hayat vermek için canlandırma tekniklerini kullanır böylece karakteri daha çok hissederek yaşayabilir. Katılımcının canlandırma yaparken olaylara role girdiği kişinin sahip olduğu düşünce merceğinden bakması hayatı başka birinin gözlerinden görmek gibidir.

Masal karakterinin rolüne girmesi katılımcının karakterin içinde bulunduğu sosyal ortamı ve duygusal durumunu anlamasını kolaylaştırabilir. Rol değişimleri sayesinde

katılımcı farklı rollerde kendini ifade eder. Kişi oluşturulan kurgusal dünyada pek çok kez bir başkasının yerine geçme deneyimi yaşar. Dolayısıyla rol oynama kişiye empati pratiği yaptırır.

Katılımcıların grup çalışmalarında klasik masalların cinsiyetçi yönlerini analiz etmesinin ardından belirlenen cinsiyetçi öğeleri toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun biçimde düzenlemesi katılımcılara etkili bir yeniden inşa süreci yaşatabilir. Prensesler duygusal, korkak, kibar; prensler güçlü, akıllı, korkusuz vb. masal kahramanlarının özelliklerinin cinsiyete bağlı olmadan her iki cinsiyet için yeniden yazılması katılımcıların sahip olduğu cinsiyetçi kalıp yargıları kırabilir. Masallardaki cinsiyetçi öğeleri ayırt ederken katılımcıların neleri cinsiyetçi bulup neleri bulmadığı konusunda atölye içinde derin bir tartışma ortamı yaratılabilir. Atölyedeki bireylerin masallar ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dair paylaşımları grup içindeki öğrenmeleri destekleyebilir.

Grup halinde ortaklaşa çalışma yaparak sürecin sonunda ortaya bir ürün çıkarmak; masallardaki cinsiyetçi öğelere yapılan eşitlikçi değişimin katılımcılar tarafından içselleştirilmesinde etkili olabilir. Bunun sebebi kişinin kendi çabasıyla oluşturduğu değişimleri benimseme ihtimalinin yüksek olmasıdır. Yaratıcı drama kişinin yaşantılarından yola çıkarak yeni yaşantılar edinmesine giden bir keşif ve deneyim yolculuğudur. Bu sebeple drama atölyesinde ulaşılan kazanımlar bireyin kendisinden referans olarak oluştuğundan benimsenmesi daha kolay olacaktır.

Klasik masallardaki masal kahramanlarının sahip olduğu cinsiyetçi özelliklerin eşitlikçi bir süzgeçten geçirilip yeniden belirlenmesi cinsiyete ilişkin kalıp yargıları yıkmakta etkili olabilir. Masal kahramanlarının davranışlarının atölye ortamında cinsiyet eşitliği bağlamında tartışılması, toplumsal cinsiyetçi bir bakış açısıyla ele alınması katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliğine dair bilinç düzeyini artırabilir. Katılımcılar şimdiye kadar yaşamış oldukları sosyal yapı içerisinde kendilerine yüklenen cinsiyetçi kalıp yargıları fark etmemiş olabilir. Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bilgi ve deneyim zenginliği oluştuğunda katılımcılar eşitlikçi bir bakış açısı kazanabilir.

Dramada zamanın esnekliği sahnenin tekrar canlandırılmasına, değiştirilerek canlandırılmasına, geri veya ileri sarılmasına olanak sağlar. Atölye sürecinde canlandırmanın önemli bir anında zamanı durdurulup izleyici konumundaki katılımcılara sorular yöneltmek katılımcıların anlık tepkisini atölyeye yansıtmak için etkili olabilir. Masalın cinsiyetçi bir bölümünde canlandırılmanın dondurulmasıyla katılımcılara dönüp ‘Kahramanın şu an verdiği tepkiyle ilgili ne düşünüyorsunuz?’ , ‘Burada siz olsanız nasıl tepki verirdiniz?’ , ‘Bu sahne eşitlikçi bir bakış açısıyla tekrar canlandırılırsa neleri

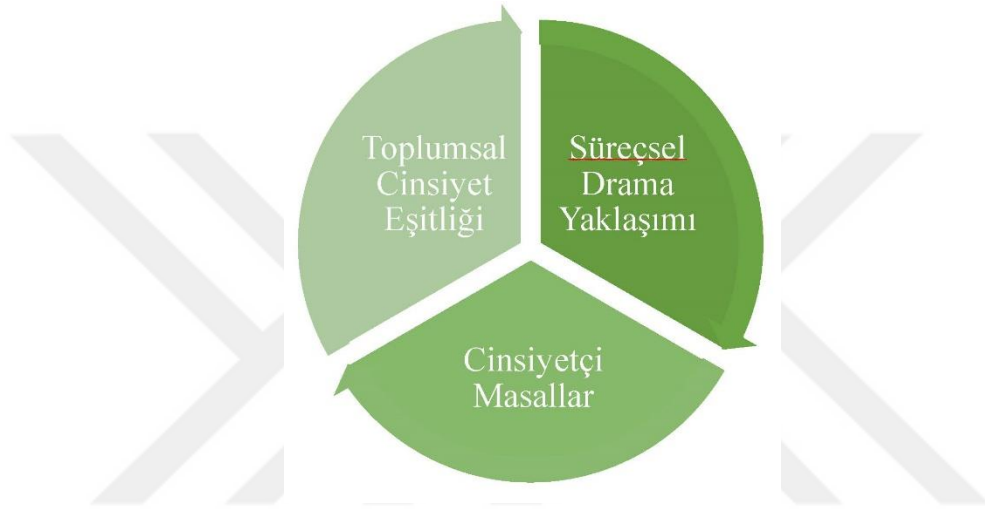
değiştirirsiniz?’ gibi sorularla katılımcılar alternatif sahnelerin ve eşitlikçi rollerin nasıl olacağını düşünmeye davet edilebilir.



## BÖLÜM 3

### YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümlenmesi ifade edilmiştir.



Şekil 2. Tezin Çıkış Noktası, Yöntemi ve Kullanılan Malzeme

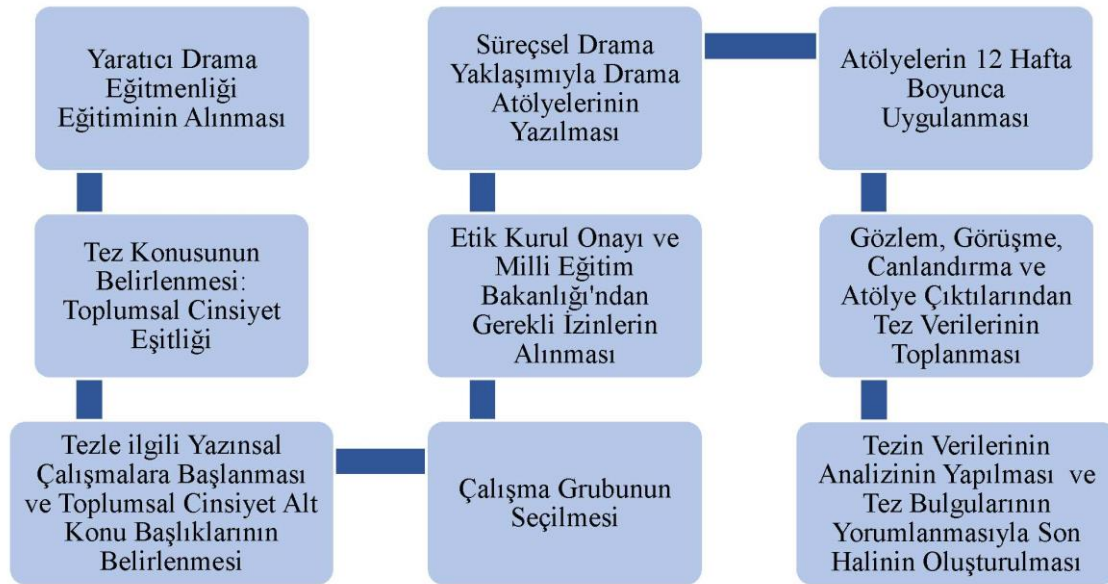
Şekilde araştırmanın oluşumu problem durumu, yöntem, kullanılan malzeme olarak gösterilmiştir. Toplumsal cinsiyet araştırmanın problem durumunu oluştururken süreçsel drama yaklaşımı araştırmanın yöntemi olarak seçilmiştir. Araştırmada malzeme olarak cinsiyetçi masallar kullanılmıştır. Çalışmada drama yöntemiyle cinsiyetçi masallar üzerinden toplumsal cinsiyet eşitliği çalışılmıştır.

### Araştırmanın Modeli

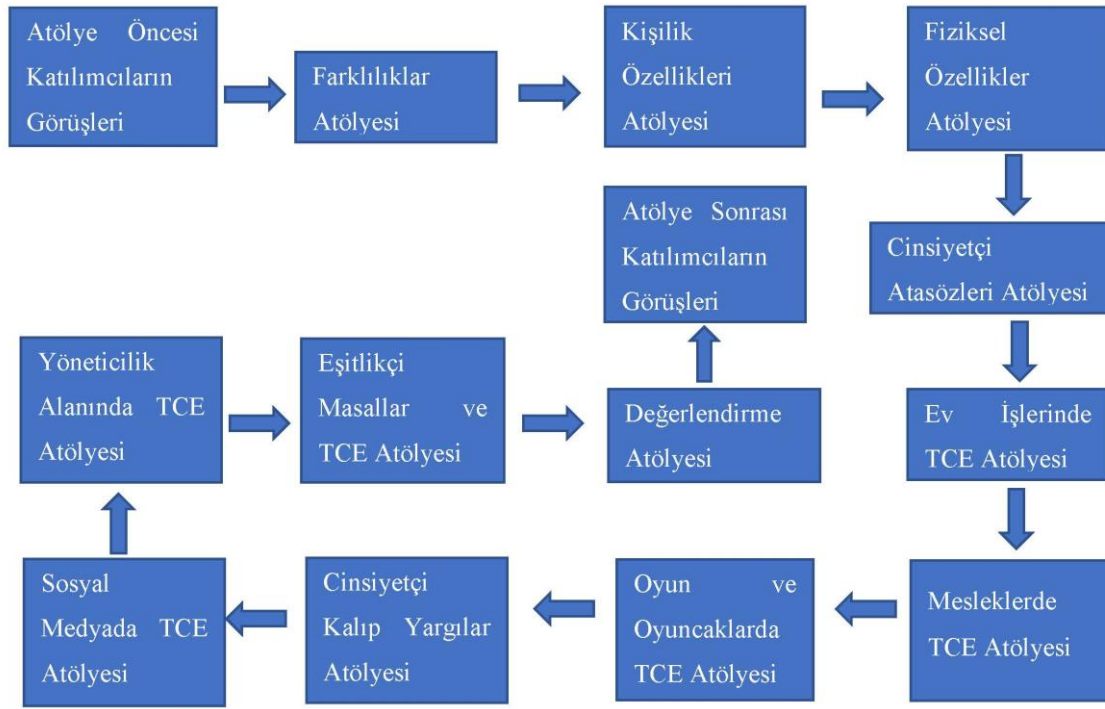
Araştırmanın modeli nitel araştırma modelinde katılımcı eylem araştırması deseni olarak belirlenmiştir. Tarihsel olarak nitel araştırmaya, doğal olguları ifade etme uğraşından yola çıkarak 'doğal araştırma', problem durumuna dair araştırmacının öznel düşüncelerini içermesinden dolayı 'yorumlayıcı araştırma' ve bir konuyu belirli bir sosyal

ortam içinde derinlemesine incelemesinden dolayı ‘alan araştırması’ gibi farklı isimler verilmiştir (Creswell ve Miller, 2000’den akt: Baltacı, 2017). Nitel araştırmayı, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, araştırmanın yapıldığı doğal ortamında gerçekleşen algıların ve olayların nesnel ve bütüncül bir biçimde açıklanmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım, 1999). Nitel araştırma yapan araştırmacı üzerinde çalışılan probleme eleştirel bir biçimde yaklaşır ve problemi kendi ortamı içinde doğal bir süreçte anlamlandırmaya çalışır.

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden katılımcı eylem araştırması tercih edilmiştir. Katılımcı eylem araştırmaları, gündelik hayatta karşımıza çıkan problemlerin çözümüne odaklanması, belirlenen küçük gruplar üzerinde uygulanabilmesi ve sorunu yaşayanın araştırmacının kendisi olabilmesi gibi sebeplerden ötürü başta öğretmenler olmak üzere birçok eğitimcinin kullanabileceği özel bir araştırma yöntemidir (Beyhan, 2013). Araştırmada toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine küçük bir çalışma grubuyla sürecin yürütülmesi, katılımcıların tecrübelerine dayalı olarak uygulamalar yapılması ve belirlenen soruna yönelik bakış açısı kazandırma amacı olması; yapılan çalışmada katılımcı eylem araştırması deseninin tercih edilmesinin sebepleridir.



Şekil 3. Araştırma Yapılırken Gerçekleştirilen Aşamalar



Şekil 4. Araştırmanın Eylem Planı

Araştırma süreci katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki fikirlerinin yazılı bir şekilde soru-cevap olarak toplanmasıyla başlamıştır. Araştırmacının bunu yapmasındaki amaç süreçsel drama atölyeleri uygulamasından önce katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki bakış açılarını öğrenmektir.

İkinci adımda süreçsel drama atölye sürecine başlanmıştır ve ilk kez farklılıklar atölyesi yürütülmüştür. Bu atölye katılımcıların birbirine ısınması için ve güven ortamının oluşması için hazırlanmış bir atölyedir. Farklılıklar atölyesinde farklılıkların önemini tartışmak hedeflenmiştir.

Üçüncü adımda kişilik özellikleri atölyesi uygulanmıştır. Eğitimci bu atölyede katılımcılara kurgusal bir dünya sunmuştur. Kurguya göre katılımcılar bir krallıkta yaşamaktadır ve uzun yıllardır bu ülke erkekler tarafından yönetilmektedir. İlk kez bu yıl yapılacak seçimlere kadınlar da aday olarak girebilecektir. Katılımcılar kurgu içinde seçimlere adaylığını koyan Prenses' in seçim kampanyasını yürüten reklam çalışanları rolündedir. Eğitimci süreçsel drama atölyelerinin kurgusunu bu şekilde tasarlayarak birbiriyle bağlantılı bir atölye süreci yürütmeyi planlamıştır. Süreç içinde bir karakter yaratmak ve o karakterin başına gelenlerle birlikte mücadele etmek katılımcılara yakından tanıdıkları biri için çabalama hissi yaşatmıştır. Katılımcılarla birlikte oluşturulan karakterin kişilik yapısı, fiziksel özellikleri, mesleği ve seçim sürecinde

yaşadıkları üzerinden toplumsal cinsiyet eşitliği konusu işlenmiştir. Kişilik atölyesi Prensese' in karakterini oluşturmak için hazırlanmış bir atölyedir. Katılımcılar bu atölyede seçimi kazanmak isteyen Prensese nasıl bir kişilik yapısına sahip olmalı sorusuna cevap aramışlardır.

Dördüncü adımda fiziksel özellikler atölyesi gerçekleştirilmiştir. Eğitimci tarafından çeşitli beden ve organ görselleri çıktı alınmıştır ve her grup kendi Prensese' in nasıl görüldüğünü kolaj çalışması yaparak belirlemiştir.

Beşinci adımda cinsiyetçi atasözleri atölyesi uygulanmıştır. Prensese' e 'Kulağına küpe olsun.' uyarısıyla gelen üzerinde cinsiyetçi atasözleri bulunan küpeler katılımcılar tarafından eşitlikçi bakış açısıyla dönüştürülmüştür.

Altıncı adımda ev işlerinde toplumsal cinsiyet algısını işlemek amacıyla Pamuk Prensese ve Yedi Cüceler masalından esinlenerek bir atölye hazırlanmıştır. Katılımcıların kadın erkek eşitliğine dair oluşan farkındalıklarının ilk kez bu atölyede sesli bir biçimde dışa vurumu olmuştur. Bundan sonraki bütün atölyeler katılımcıların sürecin toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın erkek eşitliği bağlamında ilerlediğini anlayarak ilerlemiştir.

Yedinci adımda mesleklerde cinsiyet algısı tartışılmıştır. Prensese en uygun mesleği bulmaya çalışan katılımcılar mesleklere dair önyargılarını süreçte tartışmıştır. Sekizinci adımda oyun ve oyuncak atölyesi gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar bu atölyede Prensese' in erkek kardeşi için bir çocuk odası hazırlarken eşyaları, renkleri, desenleri, oyuncakları cinsiyet eşitliği anlamında incelemiştir.

Dokuzuncu adımda cinsiyetçi kalıp yargılardan 'Erkekler ağlamaz.' kalıp yargısı atölyeye taşınmıştır. Prensese'nin duygusal amcası üzerinden işlenen bu atölyede duyguların cinsiyetinin olup olmadığı tartışılmıştır. Onuncu adımda televizyon dizi sahnelerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine uygunluğu konusunda katılımcılar değerlendirmelerde bulunmuştur.

On birinci adımda ülkedeki seçim kampanyasında Prensese için seçim konuşmaları hazırlanmıştır ve kadın bir yöneticinin neleri farklı yapabileceği üzerine düşünülmüştür. On ikinci adımda klasik masallar eşitlikçi bir biçimde yeniden yazılmıştır ve çocuklar için hangi versiyonunun daha uygun olduğu tartışılmıştır. On üçüncü adımda tüm sürecin değerlendirmesi niteliğinde bir atölye yürütülmüştür. Tüm sürecin en çok akılda kalan anları katılımcılar tarafından fragman haline getirilmiştir. On dördüncü adımda geçirilen süreçsel drama atölyelerinden sonra katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki fikirlerinde değişimin olup olmadığı yazılı soru-cevaplarla katılımcılardan veri olarak toplanmıştır. Birinci adımdaki değerlendirme sorularıyla benzer içeriğe sahip olan süreç

sonu değerlendirme soruları tüm atölye sürecinde oluşan değişimleri incelemeyi amaçlamıştır.

Araştırma odağında gerçekleştirilen süreçsel drama planlamasının Howell ve Heap'e (2019) göre basamakları aşağıdaki gibidir:

- 1) Tema/Öğrenme Alanı: Araştırmanın öğrenme alanı toplumsal cinsiyet eşitliği olarak belirlenmiştir. Katılımcıların süreç sonunda toplumsal cinsiyet konusunda eşitlikçi bir bakış açısı kazanması amacıyla yapılmaktadır.
- 2) Dramatik Bağlam: Yapılan araştırmada dramatik bağlam bugüne kadar erkeklerin yönettiği bir krallıkta ilk kez kadınların aday olabildiği ülke seçimlerine Prens'in aday olması ve sonrasında yaşanacaklar olarak tasarlanmıştır.
- 3) Roller: Araştırma sürecinde katılımcılar ve eğitmen atölyenin işleyeceği odak konuya göre rollere girmişlerdir. Prens, reklam şirketinin patronu ve çalışanları, kral, prensesin kardeşi, vatandaşlar gibi kurgusal dünyada gerçekleşecek olaylara uygun rol tasarımları yapılmalıdır.
- 4) Çerçeve: Araştırmada Prens'in adaylığını destekleyenler ve bu duruma karşı olanların arasında yaşananlar rollerin çerçevesini oluşturur. Katılımcıların farklı bakış açısına sahip rollerde bulunması atölyenin konusuna başka pencerelerden bakabilmesi için önemlidir. (Metinnam & Karaosmanoğlu, 2022).
- 5) Sembol: Yapılan araştırmada seçim günü kullanılan oy pusulası, Prens' ten gelen mektup, Prens'e hediye gelen küpeler sembol örnekleri olabilir.
- 6) Teknikler: Yapılan araştırmada öğretmen rolde, uzman paltosu, rol oynama ve doğaçlama teknikleri kullanılmıştır. Örneğin atölye sürecinde uzman mantosu tekniği katılımcılar Prens'in seçim kampanyasındaki reklam çalışanları görevini canlandırırken kullanılmıştır.

Tezin uygulama basamağında atölyeler yazılırken Howell ve Heap'in süreçsel drama yaklaşımında kullandığı 6 adımdan (tema/öğrenme alanı, dramatik bağlam, roller, çerçeve, semboller, teknikler) oluşan atölye künyesi kullanılmıştır. Aşağıdaki tabloda tüm atölyelerin atölye künyesi bir arada yazılmıştır. Tablonun oluşturulmasıyla sürecin bütünsel olarak görülmesi amaçlanmıştır.

Tablo 1

*Atölyelerin Howell ve Heap'in Süreçsel Drama Yaklaşımı Şablonuyla Bir Arada Gösterilmesi*

Süreçsel Drama Planlama Şablonu		
	1.Tema/ Öğrenme Alanları	<p>Toplumsal Cinsiyet Eşitliği;</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Bireysel Farklar</li> <li>- Kişilik Özellikleri</li> <li>- Fiziksel Özellikler</li> <li>- Atasözleri</li> <li>- Ev İşleri</li> <li>- Meslekler</li> <li>- Oyun ve Oyuncaklar</li> <li>- Duygular</li> <li>- Medya Tüketimi</li> <li>- Yöneticilik Alanı</li> <li>- Masallar</li> </ul>
Uygulama Öncesi Planlama Süreci	1.1.Beklenen Öğrenme Çıktıları	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Bireysel farkların yaşamdaki önemini belirtir.</li> <li>• Bireysel farkların önemini gösteren afiş çalışması yapar.</li> <li>• Kişilik özelliklerinin cinsiyetten bağımsız olarak her insanda bulunduğunu belirtir.</li> <li>• Kişilik özellikleri konusunda toplumsal cinsiyetçi kalıp yargıları tartışır.</li> <li>• Prensesin fiziksel özelliklerinin nasıl olması gerektiğini tartışır.</li> <li>• Güzellik algısını tartışır.</li> <li>• Cinsiyetçi atasözlerinin kişi üzerinde ne gibi etkileri olabileceğine dair fikrini belirtir.</li> <li>• Cinsiyetçi atasözlerini yeniden yazmakla ilgili çalışmalar yapar.</li> <li>• Ev işlerindeki cinsiyetçi algıyı tartışır.</li> <li>• Meslekleri cinsiyet bağlamında değerlendirir.</li> <li>• Mesleklerin her cinsiyet tarafından yapılabileceğini ifade eder.</li> <li>• Oyun ve oyuncaklardaki cinsiyetçi algıyı tartışır.</li> <li>• Duyguların ifade edilmesinin önemini açıklar.</li> <li>• Dizilerdeki sahneler üzerinden toplumsal cinsiyet algısını tartışır.</li> <li>• Yöneticilik alanında kadın erkek algısını tartışır.</li> <li>• Masalların ilk versiyonunu ve dönüştürülen versiyonunu toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında karşılaştırır.</li> <li>• Masalların iki versiyonunu toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında değerlendirir.</li> <li>• Hangi masal versiyonunun çocuklar için uygun olduğuna karar verir.</li> <li>• Atölye süreci boyunca geçirdiği yaşantılarını tüm grupla paylaşır.</li> </ul>

(Devam ediyor)

Tablo 1 (Devam)

Atölyelerin *Bowell ve Heap'in Süreçsel Drama Yaklaşımı Şablonuyla Bir Arada Gösterilmesi*

Süreçsel Drama Planlama Şablonu		
Uygulama Öncesi Planlama Süreci	1.2. Süre	40' x 12 Oturum
	1.3. Grup	27 kişilik kız erkek heterojen bir grup. Drama deneyimleri yok.
	1.4. Mekân	5 Mayıs İlkokulu-Ortaokulu 5/B sınıfı.
	1.5. Araç- Gereç	Eğitmenin duvarlara asacağı afiş çıktıları, renkli A4 kâğıtlar, renkli kumaş poşet gibi atık malzeme parçaları, 5 adet yapıştırıcı, 5 adet makas, kişilik özellikleri formları, kişi sayısı kadar kalem, fiziksel özelliklerle ilgili resimlerinin bulunduğu kolaj çıktısı(4 adet), ayna(1 adet), her öğrenci için makas ve yapıştırıcı, eğitmen tarafından hazırlanan fiziksel özelliklerin bulunduğu soru kurası(13 soru), cinsiyetçi atasözlerini içeren fon kartonundan hazırlanmış küpeler, her kişi için bir makas, bant, cücelerin ev dışında yaptığı işlerin yazılı olduğu yaka kartları (fırıncı, şoför, inşaatçı, elektrikçi, oduncu, hayvancı, çiftçi), eğitmenin hazırladığı meslekler çarkı, prensesin meslek seçimini açıklayan gazete haberi, prensesin tacı, çocuk odasının düzenlenmesi için eğitmenin hazırladığı mobilya kataloğu, bez bebek, üzerinde 'Erkek adam ağlamaz.' yazan buruşmuş bir kâğıt ve taş, dizi sahnelerinin bulunduğu görsel formla, seçim pusulaları, seçim mührü yerine kullanılacak bir damga, masalların ilk versiyonlarının çıktuları ve Odeabank Eşit Masallar Serisi, Üzerinde tüm atölye isimlerinin yazılı olduğu zar, atölyelerin isimlerinin yazılı olduğu fragman taslağı.
	2.Dramatik Bağlam	İlk defa kadınların adaylığını koyduğu ülke yöneticisi seçim sürecinde prensesin, reklam çalışanlarının ve halkın yaşadıkları.
	3.Roller	Kurgu dışında: Öğretmen-Öğrenci  Kurgu İçinde: Öğretmen: Kasabanın Belediye Başkanı, Reklam & Haber Ajansının Yöneticisi, Prens, Prens'in Postacısı, Ülke Dizi Kurumu Başkanı, Yayınevinin Yöneticisi ve Seçim Görevlisi  Öğrenci: Reklam & Haber Ajansının Çalışanları, 7 Cüceler, Kurs Merkezi Eğitimcileri, Halk, Kral, Kraliçe, Prens, Prens, Amca Kral, Taş atan kişi, Ülke Dizi Kurumu Çalışanları, Yayınevi çalışanları ve Kuzen William.
	4.Çerçeve	Prens 'in ülke yöneticisi seçimini kazanmasını sağlamak.

(Devam ediyor)

Tablo 1 (Devam)

*Atölyelerin Howell ve Heap'in Süreçsel Drama Yaklaşımı Şablonuyla Bir Arada Gösterilmesi*

Süreçsel Drama Planlama Şablonu		
Uygulama Öncesi Planlama Süreci	5.Semboller	Kasabanın direklerine yapıştırılan fabrika afişleri, fabrika kurucularından gelen mektup, Prensesin kişilik raporu, prensesten gelen mektup, reklam çalışanlarının taktıkları şirket çalışanları yaka kartı, şirket yöneticisinin yakasına taktığı yönetici broşu, cinsiyetçi atasözlerini içeren küpeler, cücelerin ev dışında yaptığı işlerin yazılı olduğu yaka kartları, Prensesin meslek seçimini açıklayan gazete haberi, prensesin tacı, bez bebek, taş ve üzerinde 'Erkek adam ağlamaz!' yazan buruşmuş kâğıt, seçim pusulaları ve seçim mührü.
	6.Teknikler	Soru-yanıt, Rol oynama, Doğaçlama, Öğretmenin role girmesi, Uzman Mantosu, Donuk İmge, Bilinç Koridoru, Röportaj, Sıcak Sandalye.

Kaynak. Metinnam & Aykanat Özcan, 2021

Tablo 2 Howell ve Heap'in süreçsel drama anlayışına uygun biçimde hazırlanmıştır. Tabloda atölye sürecinde gerçekleştirilen etkinliklerin atölye süreci içindeki akışı, etkinliğin yapılışı, etkinliğin ulaşmayı amaçladığı kazanımlar ve öğretmenin etkinliği gerçekleştirirken dikkat etmesi gereken önemli noktalar açıklanmıştır.

Tablo 2

*Atölye Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklerin Açıklanması*

Uygulama Sırasında Yapılacaklar	1. Atölye Akışı	2. Etkinlikler	3. Amaçlar	4. Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar
Etkinlik 1	Selamlaşma ve Peçete Dansı (Grup üyelerinin sahip olduğu farklılıklarının ifade edilmesi) (Atölye sürecine dair katılımcıların ısınması ve hazırlaması için için devinimsel bir çalışma) (Rol dışında)	Katılımcıların peçete dansı yaparken birbirlerinin farklılıklarına dair sorular sorması. Öğretmen tarafından açılan müzik durdurulduğunda ikili gruplar arasında en çok farkı kim sayacak yarışması yapılır.	Grubun peçete dansı yaparken sürece dair gerginliklerini atmasını sağlamak ve katılımcıların birbirlerine karşı daha rahat olmasını sağlamak. Farklılıkların sözel olarak ifade edilmesiyle çeşitliliği vurgulamak.	Öğretmenin katılımcılar peçete dansı yaparken katılımcıları dans etme konusunda cesaretlendirmesi gerekmektedir. Öğretmen peçete dansında grup olurken kişiyi çok fazla tanımadığı kişilerle grup olması için teşvik etmelidir.
Etkinlik 2	Kasabaya Asılan Afişler ve Tahminler (Siyah beyaz giyinen insanlar tarafından kasaba duvarlarına asılan afişlerin perde arkasında ne var?) (Kurgusal dünyaya davet niteliğinde bir merak unsuru: afişler) (Rol içinde)	Kasabaya asılan siyah beyaz afişlerin ne ile ilgisi olabileceğine dair katılımcıların tahminleri alınır. Afişlerin yarattığı belirsizlik ve merak duygusu atölyenin dramatik gerilimini oluşturur.	Katılımcıların atölye sürecine dair ilgi ve meraklarının oluşmasını sağlamak. Katılımcılara kasabaya asılan afişlerle verilmek istenen mesajı çözmelerine yardımcı olmak.	Öğretmen kasabaya asacağı afişleri hazırlamalıdır. Öğretmen role girdiğinde merak uyandırıcı biçimde rolünü sergilemelidir. Öğretmen katılımcıların fikirlerini almaya özen göstermelidir.

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

*Atölye Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklerin Açıklanması*

Uygulama Sırasında Yapılacaklar	1. Atölye Akışı	2. Etkinlikler	3. Amaçlar	4. Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar
Etkinlik 3	Kasabaya Gelen Mektup (Mektupta yazanlar kasaba halkının hayatını ne ölçüde etkileyecek? Kasabalılar bu mektuba nasıl tepki verecekler?) (Dramatik gerilimin oluşturulması için gizemli bir mektup. Şimdi ne olacak? ) (Rol içinde)	Kasaba Belediye Başkanı tarafından gizemli mektup okunur ve alışveriş merkezinin kasaba hayatında ne gibi değişikliklere yol açacağı kasaba halkı içinde tartışılır.	Katılımcıların alışveriş merkezi açıldıktan sonra gerçekleşecek değişimleri artı ve eksi açılarıyla değerlendirmesini sağlamak.	Öğretmen kurgudaki rolüne inanarak oynamalıdır. Kasabada gerçekleşecek değişiklikler için endişeli halini yansıtması önemlidir.
Etkinlik 4	Kasabalıların Alışveriş Merkezine Tepkisi (Kasabalılar alışveriş merkezinin kurulmasına ne tepki gösterecek?) (Olayların çözümlenmesi. Dramatik gerilimin dağılması ve her şeyin normale dönmesi) (Rol içinde)	Kasabalıların alışveriş merkezinin açılmasına karşı verdikleri karara yönelik afişler hazırlaması. (Kabul eden veya reddeden afişler)	Katılımcıların fikirlerini yaptıkları görsel çalışmalara yansıtmasını sağlamak. Katılımcıların grup arkadaşlarıyla iş birliği içinde çalışma becerisini geliştirmek.	Gruplardaki kişilerin tamamının yapılan afiş çalışmasına katkı sunması için katılımcıları teşvik etmelidir.

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

*Atölye Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklerin Açıklanması*

Uygulama Sırasında Yapılacaklar	1. Atölye Akışı	2. Etkinlikler	3. Amaçlar	4. Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar
Etkinlik 5	Prenses'in Kişilik Yapısının Tanıtımı (Bir karakter yaratmanın ilk adımı: kişilik özellikleri) (Katılımcılar reklam çalışanları rolünde prensesin seçim kampanyasını yürütmeye ilk iş olarak prensesin kişiliğini tanıtmakla başlarlar.) (Rol içinde)	Katılımcıların Prenses'in kişilik yapısına göre formları doldurması.	Katılımcıların kişilik özelliklerinde sahip oldukları (varsa) cinsiyetçi kalıp yargılarını sınıf içinde tartışmak. Prensesin kişilik özelliklerini belirlerken katılımcıların gerekçelerini dinlemek.	Öğretmenin hazırlanan kişilik özellikleri formuna dair katılımcılara seçimlerinin sebeplerini sorması önemlidir. Öğretmen Prenses' i neden bu kişilik yapısında oluşturduklarına ilişkin katılımcılara açık uçlu sorular yöneltmelidir.
Etkinlik 6	Sonu Değişen Masalllar (Katılımcılar prenseslerin pasif kaderini değiştirerek yeni bir son yazarlar)	Klasik masalların final sahnelerinin katılımcılar tarafından yeniden yazılması.	Katılımcıların zihnindeki kadın imgesini pasif, güçsüz, saf sıfatlarından kurtararak kendi kendini kurtarabilen güçlü kadın imgesi oluşturmak. Başka türlü masal sonlarının olabileceği ihtimalini göstermek.	Öğretmen katılımcılara alternatif masal sonlarının neler olabileceğine dair beyin fırtınası yaptırması önemlidir.

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

*Atölye Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklerin Açıklanması*

Uygulama Sırasında Yapılacaklar	1. Atölye Akışı	2. Etkinlikler	3. Amaçlar	4. Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar
Etkinlik 7	Ayna Ayna Söyle Bana (Katılımcıların Prensese'in fiziksel özelliklerine dair kalıp yargılarının ve önbilgilerinin alınması) (Rol içinde- Rol dışında)	Bir prensese'in fiziksel özelliklerinin nasıl olmasına yönelik katılımcıların ikili canlandırma yapması.	Katılımcıların bir prensese'in fiziksel anlamda nasıl görünmesi gerektiğine dair yerleşmiş inançlarını ortaya çıkarmak.	Öğretmen öncesinde kurada kullanacağı soruları hazırlamalı ve sınıfa bir ayna getirmelidir.
Etkinlik 8	Prensese'in Fiziksel Özelliklerinin Tanıtımı (Katılımcıların reklam çalışanları rolünde Prensese'in fiziksel özelliklerini kolaj çalışmasına yansıtması) (Rol içinde)	Grup iş birliğiyle Prensese'in fiziksel özelliklerinin kolaj çalışmasında bir arada gösterilmesi	Katılımcılarla kolaj çalışmasını gerçekleştirirken fiziksel özelliklere dair sahip oldukları düşünce kalıpları üzerine tartışmak. Toplumun benimsediği güzellik algısının neye göre kime göre belirlendiğine dair bir tartışma ortamı yaratmak.	Öğretmen katılımcıları düşüncelerini ifade etmeleri için cesaretlendirmesi gerekir. Sınıf içindeki tüm katılımcıları tartışmaya dahil etmek için çabalamalıdır. Öğretmen atölye öncesinde katılımcıların düşüncelerini açacağı çeşitli sorular hazırlamalıdır.

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

*Atölye Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklerin Açıklanması*

Uygulama Sırasında Yapılacaklar	1. Atölye Akışı	2. Etkinlikler	3. Amaçlar	4. Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar
Etkinlik 9	Prenses'e Gelen Cinsiyetçi Küpeler (Prenses'e cinsiyetçi atasözlerini gönderenlerin amacı neydi? Bunun seçim süreciyle ne ilgisi olabilir?) (Rol içinde)	Prenses'e gelen cinsiyetçi atasözlerinin öğretmen tarafından seslendirilmesi ve grubun tepkisinin gözlemlenmesi.	Katılımcıların Prenses ile empati yapmasını sağlamak. Katılımcıların cinsiyetçi atasözlerini duyduğunda tepkilerini ortaya çıkarmak.	Öğretmen atölye öncesinde cinsiyetçi atasözlerini içeren küpeleri hazırlamalıdır. Öğretmen rolünü ciddiyetle oynamalı, sesini etkili kullanmalı ve rolden çıkmamalıdır.
Etkinlik 10	Atasözleri Değişiyor: katılımcılar atasözlerine yeni bir düzenleme getirir.	Katılımcılar tarafından cinsiyetçi atasözlerinin eşitlikçi bir bakış açısıyla yeniden yazılması.	Katılımcıların atasözlerini yeniden yazarken yaratıcı yazma becerisini geliştirmek. Katılımcıların toplumsal cinsiyet konusunda eşitlikçi bir bakış açısı kazanmasını sağlamak.	Öğretmen grup çalışması yapılırken grupları dolaşmalı atasözlerinin yeniden yazımında katılımcılarla fikir alışverişini yapmalıdır.
Etkinlik 11	Yedi Cücelerle Ev İşleri Paylaşımı: Yedi Cüceler ev işlerini öğrenip sorumlulukları paylaşmaya nasıl bakacak? (Dramatik gerilimin oluşturulması)	Katılımcıların Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler' in rollerine girerek ev işlerinin cinsiyet eşitliği odağında tartışması.	Empati becerisini geliştirmek. Yaşanan durumu farklı açılardan değerlendirebilmek.	Öğretmen katılımcıların kurgudaki olaya Yedi Cüceler ve Pamuk Prenses taraflarından bakarak çeşitli değerlendirme-ler yapmasını sağlayacak sorular hazırlamalıdır.

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

*Atölye Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklerin Açıklanması*

Uygulama Sırasında Yapılacaklar	1. Atölye Akışı	2. Etkinlikler	3. Amaçlar	4. Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar
Etkinlik 12	Herkes İçin Kurs Merkezi: Kurs merkezinde ev içi ve ev dışı işlerin öğretilmesinin genç insanların hayatını nasıl etkileyeceği tartışılır. Grupla kendi kendine yetmek kavramları konuşulur.	Pamuk Prenses'in ve Yedi Cücelerin ev içi ve ev dışı işlerinin öğretilmesi amacıyla kurs merkezinin açılmasına dair tutumlarını canlandırılması.	Eleştirel düşünme becerisini geliştirmek. Yaşanan durumun artı ve eksilerinin neler olabileceğine dair muhakeme etme becerisini geliştirmek.	Öğretmen katılımcıların grup çalışmalarında üzerinde çalışacağı soruları hazırlamalı ve tartışma ortamında konuyu derinlemesine ele alacak açılımlı soruları hazırlamalıdır.
Etkinlik 13	Meslek çarkı etkinliğinde katılımcılar mesleklere ilişkin görüşlerini paylaşır.	Katılımcıların vatandaş rolüne girmesi ve meslek çarkında çıkan mesleğin Prenses için uygunluğunu değerlendirmesi.	Katılımcıların mesleklere dair var olan toplumsal cinsiyet algılarını ifade etmesini sağlamak. Katılımcıların değerlendirme ve karar verme becerilerini geliştirmek.	Atölye öncesinde öğretmen meslek çarkını hazırlamalıdır. Katılımcıların mesleklerle ilgili söylediği düşüncelerini "Sence neden böyle? Bu mesleği yapmasında ne gibi zorluklar yaşar?" gibi sorularla katılımcıların düşüncelerini ifade etmesini sağlamalıdır.

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

*Atölye Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklerin Açıklanması*

Uygulama Sırasında Yapılacaklar	1. Atölye Akışı	2. Etkinlikler	3. Amaçlar	4. Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar
Etkinlik 14	Prenses'in Mesleğine Halkın Tepkisi: İnşaat mühendisi olmak isteyen bir Prenses halktan nasıl tepkiler görür? Prenses mesleğinden vazgeçecek mi yoksa bu mesleği yapacak mı sorusu atölye kurgusunun çatışmasını oluşturur.	İnşaat mühendisi olmak isteyen Prenses'in verdiği karara halkın olumlu ve olumsuz açılarından yaklaşımı ve Prenses'in hayalindeki mesleği savunması.	Katılımcıların yaşanan durumu farklı açılarından değerlendirme becerisini geliştirmek. Yaşanan durumu artı ve eksi yönleriyle ele almasını sağlamak.	Öğretmen moderatör rolünderken katılımcılara eşit söz hakkı tanımaya özen göstermelidir.
Etkinlik 15	Meslek Seçiminde Bilinç Koridoru: Yaşanan duruma farklı açılarından bakmayı denemek; artı ve eksi yönleriyle inşaat mühendisliğini tartışılması.	Katılımcıların Prenses'e inşaat mühendisi olmasının olumlu ve olumsuz yönlerini sıralamasından sonra Prenses son kararını verir.	Katılımcıların yaşanan durumu farklı açılarından düşünmesini sağlamak. Katılımcıların artı ve eksi yönleriyle değerlendirme yapmasını sağlamak.	Öğretmenin bilinç koridoru tekniğini uygularken katılımcılara bu tekniğin nasıl yapılacağı ile ilgili bilgi vermesi önemlidir.
Etkinlik 16	Prens'in Çocuk Odası: Prens için seçilen eşyalarda, renklerde, oyun ve oyuncaklarda toplumsal cinsiyet algısının tartışılması.	Katılımcılar grup halinde çeşitli renk ve modellerdeki çocuk odası eşyalarından oluşan görsellerden kolaj çalışması yapar.	Katılımcıların eşya, renk, oyun ve oyuncak seçimlerinde toplumsal cinsiyet algısını ortaya çıkarmak.	Öğretmen atölye öncesi çocuk odası için eşya ve oyuncakların kataloglarını hazırlamalıdır. Grup çalışması yapılırken katılımcıların seçimlerinin gerekçeleri hakkında fikirleri dinlenmelidir.

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

*Atölye Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklerin Açıklanması*

Uygulama Sırasında Yapılacaklar	1. Atölye Akışı	2. Etkinlikler	3. Amaçlar	4. Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar
Etkinlik 17	Prens ve Bez Bebek: bez bebekle oynayan Prens'i gören Kral'ın tepkisinin ne olacağı bir merak konusudur. Kral'ın vereceği tepki dramatik gerilimi yaratır.	Kral odaları dolaşırken Prens'i bez bebekle oynarken görür. Bunun üzerine Kral Kraliçe ve Prens' i çağırır. Canlandırma başlar ve forum tiyatro tekniğiyle birkaç kez tekrarlanır.	Katılımcıların oyun ve oyuncaklar konusunda toplumsal cinsiyet algısını tartışmak.	Öğretmen forum tiyatrosunun tekniğinin nasıl yapıldığıyla ilgili katılımcılara bilgi vermelidir. Katılımcıların canlandırma esnasında verdikleri tepkiler toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında derinlemesine ele alınmalıdır.
Etkinlik 18	Duygusal Kral Amcanın kalabalığın içinde ağlaması üzerinden duygularda toplumsal cinsiyet algısı tartışılır.	Katılımcılardan Kral'ın ağlamasına karşı tepkilerini bedenlerini kullanarak bir heykel formunda göstermeleri beklenir. Öğretmen heykellerin yanına giderek çeşitli sorular sorar.	Katılımcıların ağlama eylemine tepki olarak verdikleri heykel formlarından yola çıkarak duygular konusunda toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını tartışmak. Katılımcıların iletişim kurarken bedenlerini kullanma becerisini artırmak.	Öğretmen atölyenin ön metnini okurken roldeki ciddiyetini korumalıdır. Öğretmen katılımcıların yaşanan olayın etkisini hissetmesi için sesini, jest ve mimiklerini rol içindeyken etkili bir şekilde kullanmalıdır.

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

*Atölye Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklerin Açıklanması*

Uygulama Sırasında Yapılacaklar	1. Atölye Akışı	2. Etkinlikler	3. Amaçlar	4. Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar
Etkinlik 19	Gözyaşına Atılan Taş: Atılan taş atölyedeki sembol olarak ifade edilebilir. Taş atan kişi ve halkı bir araya getirmek atölyenin dramatik gerilimini yükseltir.	Kral amcanın kalabalıkta ağlaması üzerine kalabalıktan biri kendisine ‘Erkek adam ağlamaz’ yazısı sarılmış bir taş atar. Katılımcılardan taş atan kişinin yaptığı davranışla ilgili düşünceleri alınır. Grup çalışması ile taş atana sorulacak sorular hazırlanır. Sıcak sandalye tekniğiyle tüm grupla taş atan kişinin düşünceleri, geçmişi, yaşantıları değerlendirilir.	Katılımcılarla duyguların cinsiyetten bağımsız olarak insani boyutu tartışılır. Duygularımızı ifade etmenin öneminden bahsedilir. Katılımcıların empati becerisini geliştirmek.	Öğretmen taş atana sorulan sorularda katılımcıların hoşgörü ile yaklaşmalarının öneminden bahsetmelidir. Öğretmen yapılan davranışın gerekçelerini öğrenmek ve taş atanı anlamak için katılımcılarda bir istek uyandırılmalıdır.
Etkinlik 20	Taş Atan’a Mektup: Taş atana hoşgörü ile yaklaşılması, taş atan kişinin topluma geri kabulü için neler yapılabilir?	Taş atan kişiyi topluma geri kazandırmak ve rehabilite etmek için grup çalışması yaparak mektup yazılır.	Katılımcıların hoşgörü becerisini geliştirmek. Sosyal düzene katkı sağlamak konusunda çalışma yapmasını sağlamak. Katılımcıların kişilerarası iletişiminin artmasını sağlamak.	Öğretmen katılımcıların taş atan kişiye linç kültürüyle değil barışçıl hoşgürüsü yüksek bir yerden yaklaşmaları için teşvik etmelidir. Öğretmen yaşananlardan sonrası için ne yapılabileceğine dair katılımcılardan fikir almalıdır.

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

*Atölye Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklerin Açıklanması*

Uygulama Sırasında Yapılacaklar	1. Atölye Akışı	2. Etkinlikler	3. Amaçlar	4. Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar
Etkinlik 21	Ülke Dizi Kurumu Dizileri Değerlendiriyor: "Diziler cinsiyet eşitliği konusunda toplum yapısını nasıl etkiliyor? "sorusunun atölye sürecinde tartışılması. (rol içinde )	Dizilerin toplumsal cinsiyet eşitliğine göre toplum sağlığına uygun olup olmadığı ülke dizi kurumu çalışanları tarafından değerlendirilir.	Katılımcıların diziler ve toplumsal düzen konusunda fikirlerini paylaşmalarını sağlamak. Eleştirel düşünme becerisini geliştirmek.	Öğretmen katılımcıları fikirlerini paylaşma konusunda yüreklendirmeli-dir. Öğretmen sorularıyla atölye akışı içinde diziler ve toplumsal cinsiyet konusunu irdelemelidir.
Etkinlik 22	Televizyonda Ne Göstermeli? Ne izlemeli?	Ülke dizi kurumu çalışanları olarak gruplar televizyon için dizi ve eğlence programı önerilerini rapor haline getirir.	Katılımcıların dizi sahnelerinde var olan cinsiyetçi öğeleri bulmasını sağlamak. Dizi sahnelerini incelerken katılımcıların eleştirel düşünme becerisini geliştirmek. Yaratıcı düşünme becerisini geliştirmek.	Grup çalışması yapılırken öğretmenin grupları dolaşıp katılımcıların sahnelerle ilgili görüşlerini dinlemesi önemlidir.

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

*Atölye Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklerin Açıklanması*

Uygulama Sırasında Yapılacaklar	1. Atölye Akışı	2. Etkinlikler	3. Amaçlar	4. Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar
Etkinlik 23	Seçim Konuşması: ‘Kadın yönetici neyi nasıl farklı yapabilir? Prens’ in seçim konuşması halkı ikna edebilecek mi?’ sorularına atölye süreci boyunca cevap aranması.	Katılımcılar reklam çalışanları rolünde Prens için bir seçim konuşması hazırlarlar. Prens’ in ülke yönetiminde neleri farklı yapacağını açıklarlar.	Katılımcıların farklı bakış açıları geliştirmesini sağlamak. Var olan ortamdaki alternatif yolları değerlendirmesi için katılımcıların görüş dünyasında farklı bir pencere açmak.	Öğretmenin katılımcıların kadın yöneticinin nasıl olacağına ilişkin görüşlerinin dinlemesi önemlidir. Öğretmenin atölye öncesinde seçim üzerine tartışma ve değerlendirme yaparken kullanacağı soruları hazırlaması önemlidir.
Etkinlik 24	Vatandaşların yeni bir yönetici seçmesi.	Atölye sürecinde katılımcılar vatandaş rolündedir. Vatandaşlar üç adaydan istediği adaya oyunu verir ve ülke yönetici seçimi gerçekleştirilir. Sonuçlar üzerine neden ve nasıl böyle oldu konusunda tartışılır. Seçim kritiği yapılır.	Katılımcıların adaylar arasında değerlendirme yapmasını sağlamak. Katılımcıların seçenekler arasında karar verme ve kararını uygulama becerisini geliştirmek.	Atölyede pusulalar, seçim mührü, oy kullanma kabini gibi gerçek bir seçim havası olması önemlidir.

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

*Atölye Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklerin Açıklanması*

Uygulama Sırasında Yapılacaklar	1. Atölye Akışı	2. Etkinlikler	3. Amaçlar	4. Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar
Etkinlik 25	Eski Yeni Masallar: Ayna ayna söyle bana hangi masal daha eşitlikçi?	Katılımcılar yayınevi çalışanı rolünde klasik masalların ilk versiyonu ve eşitlikçi versiyonunu karşılaştırır. Yayınevi çalışanları masalın hangi versiyonunun toplumsal cinsiyet eşitliğine göre yazılmış olduğuna ve hangisinin çocuklar için daha uygun olduğuna karar verir.	Katılımcıların eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek. Çocuklar için en uygun versiyonu seçerken katılımcılara var olan seçenekleri değerlendirme pratiği yaptırmak.	Öğretmen atölye öncesinde masalların ilk versiyonlarının çıktılarını almalıdır ve eşit masallar serisini edinmelidir. Grup çalışmasında kullanılacak soruları hazırlamalıdır. Grupları dolaşırken katılımcılara masalın iki versiyonu hakkında çeşitli sorular sorarak katılımcıların masalların versiyonları hakkındaki görüşlerini dinlemelidir.
Etkinlik 26	Zarlar ve Akılda Kalan Anlar: Bütün sürecin hatırlanması için paylaşımların yapılması. (rol dışında)	Katılımcılar sırayla zarı atar ve çıkan numaradaki atölyeye göre akılda en çok kalan sahneleri, anları, yaşantıları grupla paylaşır.	Süreç içinde en çok hatırlanan anları grupla paylaşılmasını sağlamak. Atölye sürecinin baştan sona kadar tekrar gözden geçirilmesini sağlamak.	Tüm katılımcıların etkinliğe katılıp kendisini etkileyen yaşantısını paylaşması için alan açmalıdır.

(Devam ediyor)

Tablo 2 (Devam)

*Atölye Sürecinde Gerçekleştirilen Etkinliklerin Açıklanması*

Uygulama Sırasında Yapılacaklar	1. Atölye Akışı	2. Etkinlikler	3. Amaçlar	4.Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar
Etkinlik 27	Seçim Sürecinin Fragmanı: Tüm yaşananların film şeridi gibi katılımcıların gözlerinin önünden geçmesi.(rol içinde)	Relam çalışanları Prens' in isteği üzerine tüm seçim sürecinde akılda en çok kalan anlardan fragman yapmakla görevlendirilir.	Katılımcıların tüm sürece dair edindikleri yaşantıları ve gerçekleşen öğrenmelerini ifade etmesini sağlamak.	Öğretmen tüm katılımcıların görüşlerini ifade etmeleri için onları cesaretlendirme-lidir.

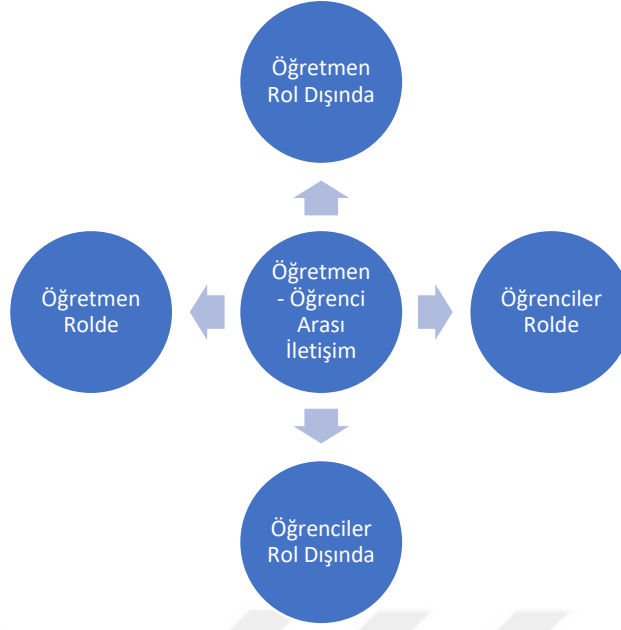
Kaynak. Metinnam & Aykanat Özcan, 2021

Kurgu içinde öğretmenin çeşitli rollerde yer almasıyla drama sürecinde öğretmen rolde tekniği kullanılmıştır. Öğretmenin rolde olması süreç içinde katılımcılarla iletişim kurmasını ve kurguyu yönlendirmesini kolaylaştırabilir. Prenses' in seçim kampanyası sürerken öğretmen yönlendirici ve kolaylaştırıcı rol statülerinde kurguya dahil olmuştur. Atölye sürecinde eğitmenin rolde olması kurgunun inandırıcılığını artırabilir. Katılımcılar eğitmenle birlikte yol aldığı için sürece katılmak için istekli olabilir. Katılımcıların sürece aktif katılımının sağlanması için öğretmen rolde tekniği etkili biçimde kullanılmalıdır.

Tablo 3

*Uygulama Sürecinde Öğretmenin Rollerinin Statüsü:*

Öğretmenin Alabileceği Roller	Rol Tutumu	Rolün Statüsü	Rolün Kurgudaki Karşılığı
Kurgunun içindeki otoriter rol	Yönlendirici	Yüksek	Kasabanın Belediye Başkanı
Kurgunun içindeki otoriter rol	Yönlendirici	Yüksek	Reklam & Haber Ajansının Yöneticisi
Çeşitli görevler veren otoriter rol	Yönlendirici	Yüksek	Prenses
Kraliyet ve halk arasında köprü görevini gerçekleştiren rol	Kolaylaştırıcı	Orta	Prensesin Postacısı
Kurgunun içindeki otoriter rol	Yönlendirici	Yüksek	Ülke Dizi Kurumu Başkanı
Kurgunun içindeki otoriter rol	Yönlendirici	Yüksek	Yayınevinin Yöneticisi
Kraliyet ve halk arasında köprü görevini gerçekleştiren rol	Kolaylaştırıcı	Orta	Seçim Görevlisi



Şekil 5. Süreçsel Dramada Öğretmen- Öğrenci İletişimi

Kaynak. Toye & Prendiville, 2000 akt; Metinnam & Aykanat Özcan, 2021

Süreç içinde öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişki rol içinde ve rol dışında ilerler. Rol içindeyken canlandırmalar ve rol oynamalarla kurgusal evrende iletişim sağlanırken rol dışındayken sürece dair etkinlikler gerçekleştirilir. Öğretmen ve öğrencinin aynı anda rol içinde olması veya aynı anda rol dışında olması önemlidir.

### Çalışma Grubu

Çalışma grubu olarak ilköğretim kademesinde 27 kişilik 5.sınıf öğrencileri tercih edilmiştir. Sınıfın cinsiyet değişkeni açısından birbirine yakın sayıda olmasına dikkat edilmiştir. Öğrenciler yaşadıkları çevre, sahip oldukları kültürel arka plan olarak benzerlikler taşımaktadır.

Araştırmacı kişi, katılımcı grubun 4.sınıfta sınıf öğretmenliğini yapmıştır. Araştırmacı bir yıl boyunca matematik, fen bilimleri, sosyal bilgiler, beden eğitimi gibi çeşitli derslerde gruba birlikte vakit geçirmiştir. Bu eğitim öğretim sürecinde katılımcılardan gelen cinsiyetçi tavırlara bağlı olarak grubun toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda eğitim ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Örneğin araştırmacının matematik dersinde tahtaya yazdığı 'Babam kek yaparken şişedeki 3600 ml sütün 3/2'sini kullanmıştır. Geriye ne kadar süt kalmıştır?' problem cümlesinden sonra sınıftan gelen kıkırdamalar

gölüşmeler ve öğrencilerin kendi aralarında ‘Babam kek mi yapmış?’ şeklinde verdikleri şaşırma tepkileri araştırmacının dikkatini çekmiştir. Öğrencilerin bu tepkiyi vermelerinde evdeki yemek ve temizlik işlerini annelerinin üstlenmesi olabilir. Babalarını kek yaparken görmemeleri ve mutfaktaki işlerin annelerin işi olduğu yönündeki inançları tersi yönünde bir cümle duyduklarında öğrencilerin şaşırmalarına sebep olmuş olabilir. Yine benzer bir gözlem beden eğitimi ve oyun dersinde erkek öğrencilerin futbol oynamayı tercih etmeleri kızların ise kendi aralarında ip atlama veya daha ‘naif’ spor olarak görülen voleybol oynamaları gözlemlenmiştir. Araştırmacının erkek ve kız öğrencilere futbolu kız erkek karışık olarak oynayabilirsiniz önerisi karşısında erkek öğrenciler kızların futbol bilmediğini öne sürmüşlerdir. Araştırmacının erkek öğrencilere kız arkadaşlarınıza öğretebilirsiniz önerisi üzerine erkek öğrencilerden kızlar varken istedikleri kadar sert oynayamadıklarını, kızların futbolu beceremedikleri ve düşünce hemen ağladıkları yönünde cevaplar gelmiştir. Burada erkek öğrencilerin verdiği cevaplarından kız olmak algısının kırılğan, zorluğa gelemeyen ve düşünce hemen ağlayan hassas olarak şekillendiğini görmek mümkündür. Başka bir oyun dersinde araştırmacı sınıfta vampir köylü oyunu oynatırken oyun gereği 3 vampir seçmiştir. Vampirlerden 2’si kız öğrenci 1’i erkek öğrenci olmuştur. Oyun gereği vampirler herkes uyuduğunda bir kişiyi seçerek oyundan çıkarmak için karar verme yetkisine ve eleme gücüne sahiptir. Oyun turu sonunda vampirler kendini açıkladığında bir erkek öğrenci vampirlerin 2’sinin kız olduğunu gördüğünde ‘Kızlardan vampir olmaz ki!’ şeklinde bir sitemde bulunmuştur. Burada erkek öğrencinin vampir olmak için güçlü olmak, karar verici olmak, lider özellikte olmak gerektiğini düşünmesi ve bu özellikleri kızlara yakıştıramadığı gözlemlenmiştir.

### **Verilerin Toplanması**

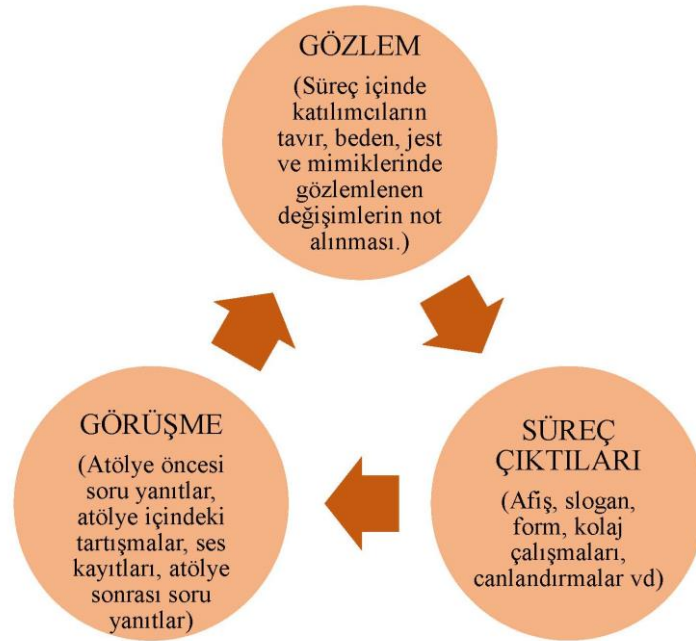
Nitel araştırmayı, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı doğal ortamında gerçekleşen algıların ve olayların nesnel ve bütüncül bir biçimde açıklanmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım, 1999).

- Uygulama öncesinde katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliği görüşleri,
- Uygulama sonunda katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliği görüşleri,

- Atölye süreci boyunca araştırmacının gözlemleri, katılımcıların ses kayıtları, canlandırma performansları, yazılı materyaller nitel araştırma sürecinde araştırmanın verilerini oluşturmuştur.

Atölye çalışmalarında toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili alan yazın incelemesi sonucunda önemli görölen konular tespit edilmiştir. Atölyeler yaratıcı drama eğitmenliği eğitimi almış bir araştırmacı tarafından yürütölmüştür. Atölye çalışmalarında grup dinamiğinin oluşturulması için 1 atölye, toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili 10 atölye ve süreci değerlendirmek için 1 atölye olmak üzere toplamda 12 atölye uygulanmıştır. Atölyelerin her biri Howell ve Heap'in süreçsel drama yaklaşımına uygun olarak hazırlanmıştır.

Araştırmada uygulanan atölyelerin araştırma kapsamında bireyin hayatında toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yaşadığı temel konular bir bütün olarak düşünölmüş ve her biri için birer atölye hazırlanmıştır. Uygulama süreci boyunca gözlem, görüşme ve atölye çıktılarının kaydedilmesi veri toplama teknikleri olarak kullanılmıştır. Katılımcılara drama uygulamalarında araştırmanın amacına hizmet edecek süreç çıktıları hazırlatılmıştır; atölye çıktıları ses ve görsel olarak araştırmacı tarafından kayıt altına alınmıştır. Bunun yanında, yaratıcı drama süreçlerindeki gerçekleştirilen fiziksel etkinlikler, canlandırmalar, ara değerlendirme ve genel değerlendirmeler de veri toplanan diğer ortamlar olmuştur.



Şekil 6. Veri Toplama Teknikleri

Veri toplama sürecinde elde edilen gözlemler araştırmacının atölye süreci içinde katılımcıların tepkilerini not almasıyla oluşturulmuştur. Gözlemler sınıf ortamında atölye süreci içinde katılımcıların beden dili ve ses tonlarının değişimlerinin kaydedilmesiyle gerçekleştirilmiştir. Gözlem zamanlamasına göre araştırma süreci içinde katılımcılar gözlemlenmiştir. Araç gereç kullanımına göre araçlı gözlem uygulanmıştır; not defterine katılımcılarda gözlemlenen değişimler yazılı olarak kaydedilmiştir. Gözlemcinin konumuna göre katılımcılar araştırmacı tarafından atölye ortamında doğrudan gözlemlenmiştir. Gözlemi yapan kişi açasından gözlem birinci elden gözlem belirlenmiştir.

Görüşme tekniği araştırma sürecinde kullanılan bir diğer veri toplama tekniğidir. Katılımcılarla yazılı olarak soru cevap yapılmıştır. Araştırmada kullanılacak sorular tez danışmanı ve oluşturulan uzman komisyon tarafından değerlendirilmiştir. Araştırmada yazılı soru cevapta kullanılan sorular:

Araştırmada katılımcıların düşüncelerini paylaştığı ifadeleri araştırmacının telefonu tarafından ses kaydı altına alınmıştır. Ses kayıtları araştırma dahilinde analiz edilmiştir.

Süreç çıktıları olarak gerçekleşen canlandırmalar, katılımcılar tarafından oluşturulan materyaller, oluşturulan sloganlar ve gerçekleştirilen tartışmalar atölye verilerini oluşturmuştur. Araştırmacı tarafından görsel materyaller fotoğraflandırılmıştır ve tezin bulgular kısmına yerleştirilmiştir.

### **Verilerin Çözümlemesi**

Araştırmanın nitel boyutta analizi için, atölye sonunda öğrencilerin öğrendiklerine ilişkin görüşlerinin betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmesi uygun görölmüştür. Betimsel analiz, doğrudan bir konunun resmedilmesi, tanımlanması ve açıklanmasını amaçlayan nitel veri analiz yöntemlerinden biridir. Betimsel analiz: (1) Betimsel analiz için bir çalışma çerçevesi oluşturma, (2) Oluşturulan tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, (3) Elde edilen bulguların tanımlanması, (4) Bulguların yorumlanması aşamalarından oluşmaktadır. Veriler, araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi, yapılan görüşme ve gözlem sürecinde kullanılan sorular ya da boyutları da iğererek sunulabilir (Yıldırım ve şimşek, 2021).

Nitel veri analizinde genellikle üç yöntem önerilmektedir. İlk olarak, toplanan verilerin özgün haline olabildiğince bağlı kalınması önemlidir. İhtiyaç duyulursa katılımcı ifadelerinin doğrudan alıntı yapılarak verilerin sunulması, söz konusu özgünlüğün geçerliğini destekler. İkinci yöntemde ise, veriler betimsel bir yaklaşımla sunulmakla birlikte, araştırmanın konusuna göre bazı kodların belirlenmesi, kodlardan kategorilere ve kategorilerden temalara gidilmesi söz konusudur. Ayrıca bu yöntem temalar arasında ilişkiler de kurmayı kolaylaştırır. Üçüncü yöntemde araştırmacı betimleme ve tematik analizin yanında kişisel yorumlarını da kullanarak ulaşılan verileri analiz eder. Aynı araştırmada belirtilen üç yöntem ayrı ayrı veya bir arada kullanılarak da veri analizi yapılabilmektedir (Baltacı, 2017; Creswell, 2002; Eysenbach ve Köhler, 2002; Miles ve Huberman, 1994).





## BÖLÜM 4

### BULGULAR VE YORUMLAR

#### **Katılımcıların Çalışma Öncesi Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi**

Çalışmanın uygulama basamağı gerçekleştirilmeden önce araştırmacı tarafından katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik görüşleri yazılı bir şekilde alınmıştır. Sorular araştırmanın uygulama basamağında gerçekleştirilecek yaratıcı drama atölyeleriyle bağlantılı olarak hazırlanmıştır. Atölye içeriklerine göre hazırlanan sorular ev işleri, toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, oyuncaklar, yöneticilik, renkler ve eşyalar, meslekler, atasözleri konu başlıklarına göre belirlenmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplar her soru özelinde incelendiğinde aşağıdaki değerlendirmeler yapılmıştır:

- Evde Çamaşır Makinesi Bozulsa Aile Üyelerinden Kim Tamir Eder?

Sorusuna katılımcılardan çoğu çamaşır makinesinin bozulması durumunda babasının tamir edeceğini ifade etmiştir. Verilen diğer yoğunluklu cevaplar ise abi, amca, dede, enişte gibi erkek olan diğer aile büyükleri olmuştur. 5 kişi yetkili servisi arayacaklarını belirtmişlerdir. Sadece bir kişi tamir etme sorusunu anne olarak cevaplamıştır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunda tamir ve tadilat eylemlerinin eril bir kalıp yargıda olduğu gözlemlenmiştir.

- Kek Yapmak İçin Kimden Yardım Alırsın?

Kek yapmak için yardım istenecek kişiler çoğunlukla anne, abla, hala, teyze, nene, kuzen olarak belirtilmiştir. Katılımcıların yemek yapma konusunda yardım alacakları kişilerin kadın olması dikkat çekici bir noktadır. Yalnızca bir kişi annem ve babam demiştir. Katılımcıların verdiği cevapların çoğunda kadın cinsiyeti hâkimdir. Mutfak ve ev işi ile ilgili eylemleri kadınlara atfetmişlerdir.

İki soru değerlendirildiğinde katılımcıların çamaşır makinesinin tamiri gibi kaba kuvvet gerektiren işlerde erkek tanıdıklarından yardım isterken; mutfak ev işi gibi beceri

gerektiren işlerde kadın tanıdıklarından yardım istediği saptanmıştır. Katılımcıların yapılan işlere göre cinsiyetçi bir ayrımcılığa sahip oldukları söylenebilir.

- Bir Yere Arabayla Gidilecekse Arabayı Annen Mi Yoksa Baban Mı Kullanır?

Katılımcılar bu soruya çoğunlukla baba cevabını vermişlerdir. Bir katılımcının '*Babam varsa babam, babam yoksa annem sürer.*' cevabı araba konusunda önceliğin babasında olduğunu gösterir. Annesi burada babasından sonraki kişi olarak yer etmiştir. Cinsiyetçi bir sıralama olduğundan bahsedilebilir. Birkaç katılımcının annesinin de yakında öğreneceğini belirtmesi ümit vadeden bir cevap olmuştur. Kadınların bu konuda öğrenmeye istekli olduğunu işaret etmektedir.

- Sence Bir Prens Hangi Özelliklere Sahiptir?

Sorusuna katılımcılar klasik masalarda olduğu gibi yakışıklı, güçlü, zengin, yetenekli, mantıklı sıfatları ile cevap vermişlerdir. Kişilik yapısıyla ilgili gelen merhametli, yardımsever, saygılı gibi sıfatlar ise dış görünüş sıfatlarının ardından cümlelerin sonuna doğru yazılmıştır. Katılımcılar önce dış görünüşle ilgili detayları verip sonrasında kişilik yapısını açıklamışlardır. Katılımcılardan K4'ün '*Prenses zor durumdaysa kurtarır.*' Cevabı prensesin çaresiz ve beceriksiz gösterirken prensi güçlü, akılcı, yetenekli göstermiştir. K17'nin '*Prensesini arar.*' cümlesinde prensesi pasif, prensi aktif bir kişilik olarak yansıtmıştır ve K18'in '*Bir prensesi öpebilir uyandırabilir.*' gibi cevabında prensin bir kadına dokunma konusunda her hakkı olduğuna dair alt mesaj içeren bir cevap vermiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların zihinlerinde prene dair belli başlı fiziksel ve kişilik özellikleri olduğu görülmektedir. Masalarda sıkça işlenen bu kalıp yargılar kişilerin algılarında prensin dolayısıyla bir erkeğin nasıl olması gerektiğini küçük yaştan itibaren okuyuculara sunmaktadır.

- Sence Prensesler Nasıl Olur? Özelliklerini Sıralar Mısın?

Katılımcılar bu soruya güzel, tatlı, şirin ve sarı uzun saçlı gibi sıfatlarla cevap vermişlerdir. Bu kalıp yargıların peri masallarında sıkça işlenmesi katılımcıların bir prenses şeması oluşturmasını etkilemiştir. K4'ün '*Süslü püslü olur, okuma yazma bilmez.*' cevabı bir prensesin sadece dış görünüşüyle var olabileceği entelektüel bir donanıma sahip olamayacağını ifade etmektedir. K9 '*Bir hanım savaşçı birini ister.*' cümlesiyle prensesin güçlü birinden etkileneceğini ifade etmektedir. Katılımcıların cevapları incelendiğinde cinsiyete göre belirgin sıfatlarla oluşturulmuş bir şemanın olduğu gözlemlenmektedir. Katılımcılar aynı ağızdan konuşmuş gibi benzer cevapları vermişlerdir. Bunun sebebi küçüklükten itibaren benzer sıfatları işleyen masallarla büyütülmüş olmalarıdır.

- Kız Kardeşine Oyuncak Alsan Hangi Oyuncak Alırdın?

Katılımcılar bu soruya bez bebek, Barbie, aşçı seti, elbise gibi cevaplar vermişlerdir. Sadece iki katılımcı diğerlerinden farklı olarak akülü araba, ambulans ve tren cevaplarını vermişlerdir. Katılımcıların genelinde cinsiyete göre oyuncak seçiminde ayrımcılık olduğu gözlemlenmiştir.

- Erkek Kardeşine Oyuncak Alsan Hangi Oyuncak Alırdın?

Sorusuna katılımcıların sıklıkla araba, top, uçak, robot, oyuncak silah, bisiklet gibi oyuncak cevaplarını verdiği gözlemlenmiştir. Katılımcıların erkek kardeşe ve kız kardeşe uygun gördüğü oyuncaklar incelendiğinde iki cinsiyet için seçilen oyuncaklar arasında belirgin bir fark olduğu aşikârdır. Kız kardeşe seçilen bez bebek, aşçı seti gibi oyuncaklar mekân olarak iç mekânları çağrıştırırken erkek çocuğa seçilen araba, bisiklet, top gibi oyuncaklar dış mekânı çağrıştırmaktadır. Oyuncakların mekânla ilişkisi cinsiyetçiliği artırabilir. Katılımcıların oyuncak seçimlerinde cinsiyetçi bir tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.

- Sence Bir Prensesin Prensi Zor Durumdan Kurtardığı Masallar Nasıl Olurdu?

Sorusuna sınıftaki katılımcılardan yarısı olumlu yarısı olumsuz bakmıştır. Katılımcılardan bazıları bu durumun çok heyecanlı, iyilik dolu ve maceralı olacağını ifade ederken bazıları bunun sıkıcı, bebeksi ve kötü sonla biteceğini ifade etmiştir. Bu konuda bazı katılımcılar prensesin de prensi kurtarabileceğini düşünürken bazılarının bu konuda olumsuz düşünce kalıp yargıları tespit edilmiştir.

- Sınıf Başkanı Kız Mı Yoksa Erkek Mi Olmasını Tercih Edersin? Neden?

Katılımcılar bu soruya yarısı erkek yarısı kız olarak cevap verdi. Cevaplar incelendiğinde kız öğrencilerin genellikle kız başkan istediği ve erkek öğrencilerin erkek başkan istediği gözlemlenmiştir. Sınıf başkanının erkek olmasını isteyen öğrenciler erkeklerin seslerinin gür çıkması, masaya yumruğunu vurması, kaba davranması sınıf sessizliğinde ve düzenin sağlanmasında olumlu özellikler olarak görülmüş ve erkek seçilmesini etkilemiştir. Katılımcıların erkek olmakla ilgili kaba saba olmak, bağırarak ve zorba davranışlar sergilemek gibi kalıp yargılarının olduğu yönetici seçim nedenlerinden anlaşılmaktadır.

- Doğum Gününde Sana Pembe Bir Tişört Hediye Edilse Tepkin Ne Olurdu? Kullanmak İster Miydin?

Katılımcılar bu soruya cinsiyetten bağımsız olarak sevdiği renk pembe ise olumlu cevap vermişlerdir ancak pembe rengini sevmeyenler kullanmayacağını ifade etmişlerdir.

Birkaç erkek öğrenci çok sinirleneceğini, çıldıracağını, o kişiyi döveceğini, tişörtü yırtıp atacağını ifade ederek pembe bir eşya kullanma fikrine bile tahammüllerinin olmadığını ifade etmişlerdir. Bu katılımcıların renk konusunda cinsiyetçi bir ön yargılarının olduğu belirlenmiştir.

- Okul Çantam Hangi Renk Ve Üzerinde Hangi Resimler Var Anlatır Mısın?

Katılımcıların çanta kullanımındaki renk ve desenlerle ilgili cevapları incelendiğinde erkeklerin favori renkleri mavi, siyah, askeri yeşil olarak sıklıkla ifade edilmiştir. Kızlar ise mor, yeşil ve siyah rengini sıklıkla söylemişlerdir. Kızların pembe renginden uzaklaşması ve erkeklerin mavi rengin yanında farklı renkleri beğenmesi renk konusunda eskiye nazaran cinsiyetçi tutumun azalmış olduğunu daha geniş bir yelpazenin oluştuğunu gösterebilir. Ancak erkeklerin renk konusunda kızlardan daha katı bir anlayışa sahip olduğu söylenebilir. Örneğin sınıfta siyah veya mavi renkte çantası olan kız öğrenciler varken mor veya pembe renkte çanta kullanan erkek öğrencilerin olmaması bazı renkleri kullanmanın erkekler arasında dalga konusu olabileceğine dair kalıp düşüncelerden geçer. Buradan hareketle iki cinsin de her rengi çekinmeden kullanabilmesi için toplumsal cinsiyet eğitiminin gerekli olduğu çıkarılabilir.

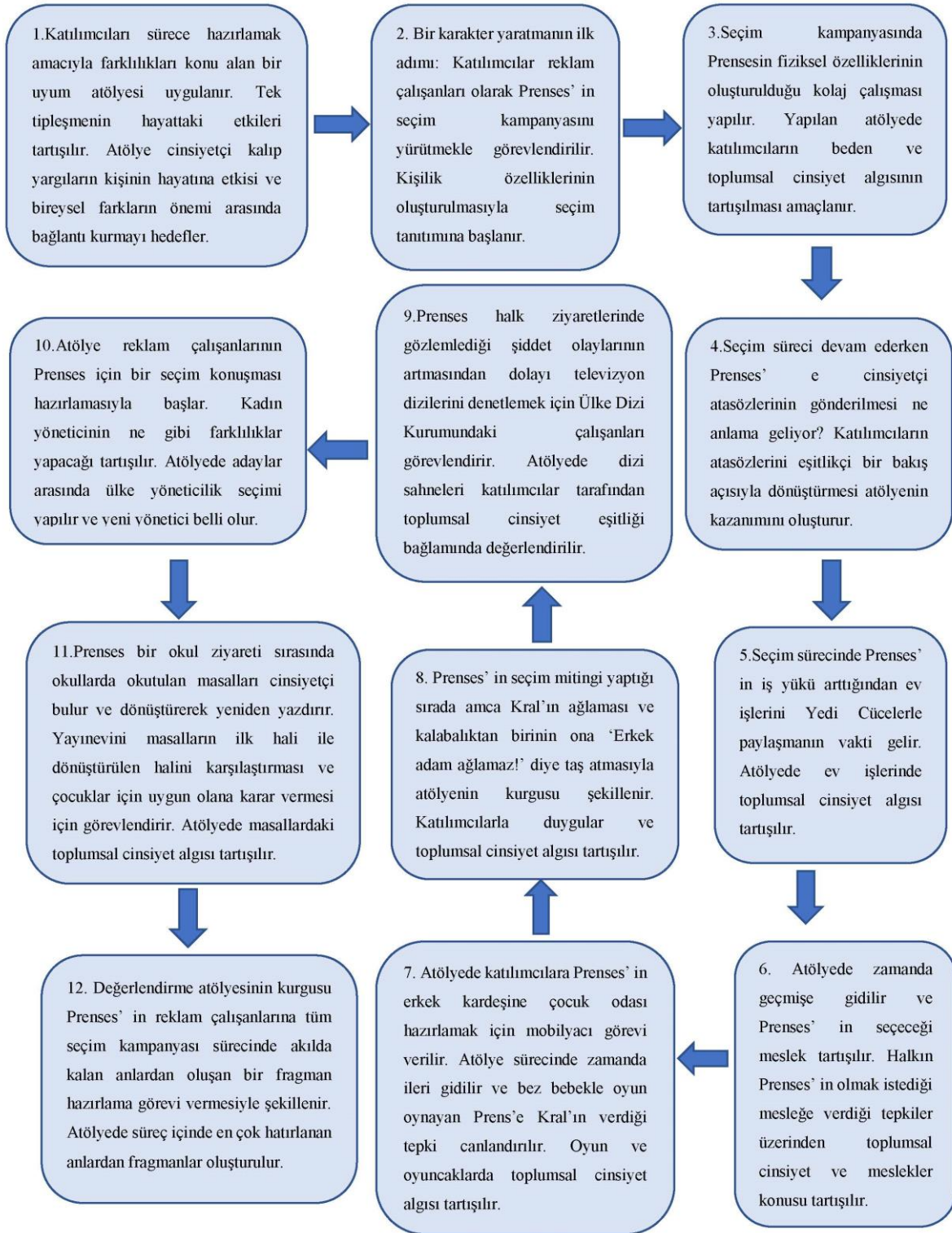
- İleride Hangi Mesleği Yapmak İstersin?

Sorusuna katılımcılardan cinsiyetten bağımsız olarak her meslek ismi cevaplarda belirtilmiştir. Katılımcıların meslekler konusunda cinsiyetçi bir tutum sergilemediği gözlemlenmiştir.

- Çevrendeki İnsanlardan (Aile, Akriba Üyeleri Gibi) En Sık Duyduğun Nasihat Nedir?

Katılımcıların çevresinden duydukları atasözlerinin çoğunluğu ders çalışmak, başarılı olmak ve hayatta iyi yerlere gelmekle ilgilidir. Katılımcıların ailelerinin verdikleri bu öğütler başarılı olmak üzerine olduğundan katılımcıların hayatına olumlu etki edebilir. Katılımcıların cinsiyetçi atasözüne maruz kalmamaları onların bakış açılarının eşitlikçi bir biçimde oluşması için önemlidir. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar genel olarak değerlendirildiğinde masalların içerdiği toplumsal cinsiyetçi kalıp yargıların, cinsiyetçi rollerin ve cinsiyetçi düşüncelerin katılımcıların cevaplarında yer aldığı saptanmıştır. Kadın ve erkeğin nasıl görünmesi, nasıl davranması ve nasıl bir kişilik yapısında olması ile ilgili kalıp yargıların katılımcıların cevaplarında var olduğu anlaşılmaktadır. Ağız birliği yapmışçasına katılımcıların sorulara benzer cevaplar vermesi cinsiyetçi bir sosyal yaşantı geçmişine sahip olduğunu gösterebilir. Yaşadıkları kültür ve aldıkları eğitim bunu etkilemiş olabilir

## Atölye Sürecinin Akışı:

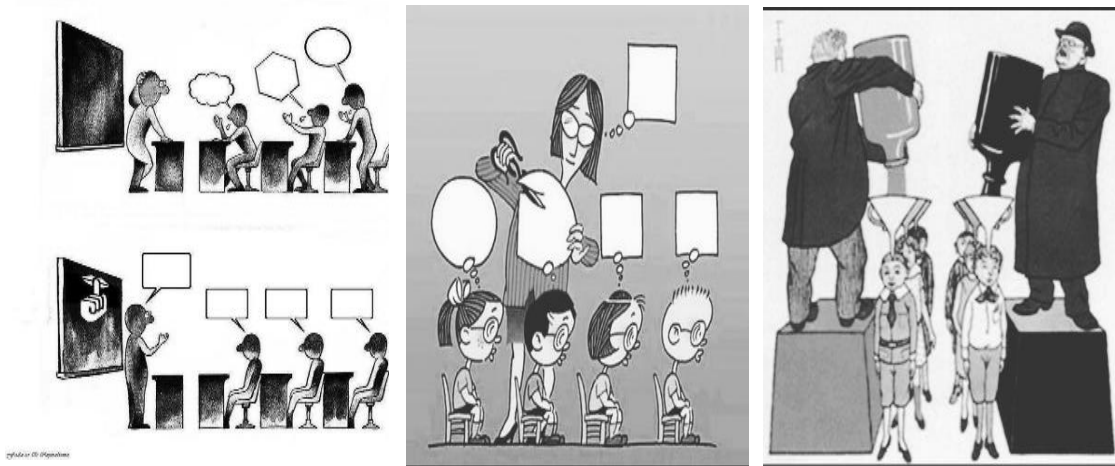


## Farklılık Atölyesi Analizi

Uygulama sürecinin ilk atölyesinde bireysel farklılıkların önemine dair etkinlikler yapılmıştır. Katılımcılar ikili grup olup bir peçeteyi ortaklaşa tutmuşlardır. Müzik eşliğinde dans ederken elindeki peçeteyi yırtmadan grup arkadaşıyla kendi arasındaki farkları sıralayan katılımcılardan:

- *'Ben erkeğim o kız.'*
- *'Benim ayaklarım büyük, onun ayakları küçük.'*
- *'Benim saçım uzun, onun saçı kısa.'*
- *'Benim burnum küçük, onun burnu daha uzun ve büyük.'*
- *'Ben ondan daha kiloluyum.'*
- *'O benden daha uzun.'*
- *'Benim saçım kıvrıkcık onun saçı düz.'*

gibi daha çok dış görünüme yönelik cevaplar gelmiştir. Katılımcılar farklılıklar denildiğinde öncelikle görsel anlamda farklılıkları anlamışlar ve buna göre cevaplar sıralamışlardır. Beğeni ve zevklerdeki farklılıklara gelen cevaplar *' Ben matematiği severim o Türkçe'yi sever, ben maviyi severim o mor rengi sever, ben yabancı müzik dinlerim o Türkçe müzik dinler.'* şeklinde sıralanmıştır.



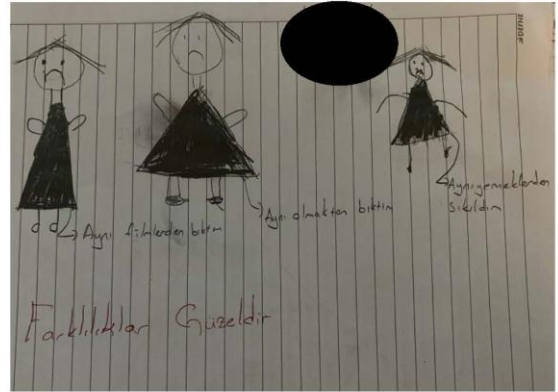
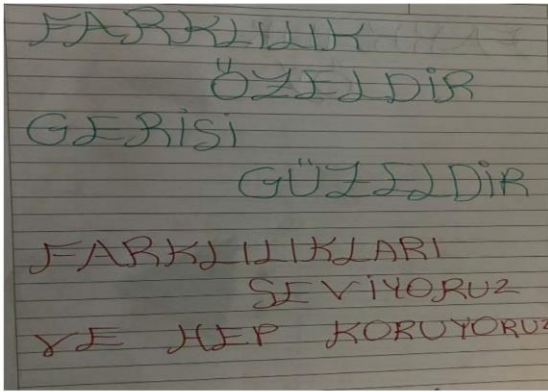
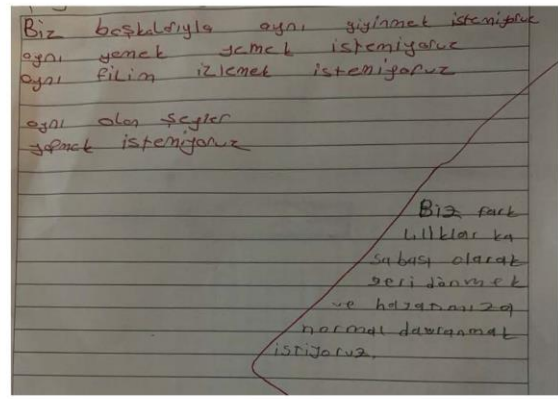
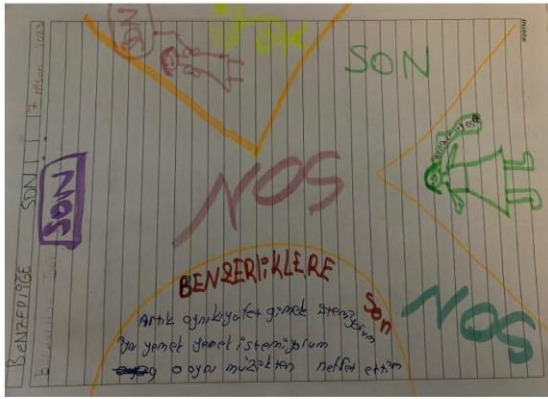
Görsel 1. Farklılıklar Atölyesi Fabrika Afişleri

Farklılık denildiğinde katılımcıların aklında öncelikli olarak canlanan görsel farklılıklar olmuştur.

İkinci etkinlikte katılımcılara kasabaya asılan afişler gösterilmiş ve bu afişi asan insanların amaçları ne olabilir sorusu yöneltilmiştir. Afişlerle ilgili '*Bize farklılıkları unutturmak istiyorlar.*' '*Çocukların akıllarını alıp kendi fikirlerini yerleştirmek istiyorlar.*' '*Herkesin benzer olmasını istiyorlar.*' '*Onlar gibi olmamızı istiyorlar.*' gibi cevaplar verilmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların farklılıklar kavramı ve afişlerin verdiği mesaj arasında bağlantı kurduğu söylenebilir. Bazı katılımcılar afişlerin negatif bir yerden yorumlamış ve '*Bizi öldürmek istiyorlar.*' '*Beynimizi değiştirmek istiyorlar.*' '*Kasabayı boşaltmamızı istiyorlar.*' cevaplarını vermiştir. Katılımcılar farklılıkları değiştirmek isteyen bu insanlara karşı olumsuz bir tavır sergilemişler ve yazılı ifadelerinde bunu belirtmişlerdir. Eğitimci kasabaya afişleri dağıtan kişilerin gönderdiği mektupta giyim tarzı, yemek zevki, müzik zevki, dizi-film tercihi, dış görünüş alanlarında herkesin aynı olacağını sesli bir şekilde okurken sınıftaki katılımcıların yüzlerini ekşittiğini, kafalarını hayır anlamında sağa sola salladığını, kaşlarını çatıldığını gözlemlemiştir. Katılımcıların farklılıkların yok sayıldığını ve herkesin benzer şeyleri tükettiği bir düzeni onaylamadıkları yüz ifadelerinden anlaşılabilir. Eğitimcinin gruba yönelttiği '*Herkesin aynı görüldüğü, aynı filmleri izlediği, aynı müzikleri dinlediği, aynı yemekleri yediği ve aynı kıyafetleri giydiği bir hayat nasıl olurdu?*' sorusuna K8 '*Herkes birbirine benzerdi birbirimizi tanıyamazdık.*' cevabını vermiştir. Katılımcı güvenlik sorununun yaşanabileceğini ifade etmiştir. K18 '*Sırlarımızı paylaşırken kimin kim olduğunu bilemezdik, özel hayatımız kalmazdı.*' cevabını vererek özel hayatın gizliliği konusundaki endişesini dile getirmiştir. K20 '*Mesela ben onların açtığı şarkıyı sevmiyorum ama mecburen dinlemek zorundayım, bu kötü olurdu.*' ifadesiyle tek tipleşmenin hayatı üzerinde yaratacağı dayatmayı onaylamadığını belirtmiştir. Kişisel zevklerin önemli olduğunu ve beğenmediği bir müziğin zorla dinletilmesinin onu mutsuz edeceğini belirtmiştir. K9 '*Böyle bir dünyada mutlu olmazdım.*' ifadesiyle farklılıkların olmadığı bir hayatın kendisine göre olmadığını belirtmiştir. Grupta aynı tür yemek, müzik, dizi-film, giyim zevkine sahip olmak fikri oylamaya sunulmuştur. Çoğunluğun verdiği oy birliğiyle bu fikir reddedilmiştir. Katılımcıların tercihlerini farklı yaşamaktan yana kullanması farklı olduğu özelliklerini benimsediğini ve hayatında yaşatmak istediğini göstermektedir.

Katılımcıların farklılıkları savunan afişlerini incelediğimizde K11, K19, K2'nin birlikte hazırladığı afişte çok farklı renkleri kullanması grubun çeşitliliği istediğini ve

farklılıkların gökkuşağının renklerine bir atıf olarak hayatı güzelleştirdiğini ifade ediyor olabilir. Renkli giyinmiş kişilerin pankartlarında 'Benzerliğe son' ifadeleri yazarken yüzleri gülümseyerek betimlenmiştir, farklı olmaktan mutluluk duyacaklarını afişte yer alan kişiler üzerinden göstermiş olabilirler. Öte yandan K26, K24 ve K25'nin birlikte hazırladığı aynı renk ve biçimde elbise giydirilmiş ve saç tipleri aynı olan insanları mutsuz betimlemeleri tek tipleştirmenin topluma mutsuzluk ve memnuniyetsizlik getireceğini ifade etmektedir. İki afişin ortak yönü ise kişilerin aynı kıyafeti giymekten, aynı filmi izlemekten, aynı yemeklerden sıkıldığını belirtmesidir. Bu benzerlik ve aynılaşma düzenine bir son verip farklılıkların güzelliğine dikkat çeken sloganlar kullanmışlardır.



Görsel 2. Farklılıklar Atölyesi Katılımcıların Hazırladığı Afişler

K5, K4, K6, K7, K8'in hazırladığı afişte farklılıkları özel bulmak, korumak ve sevmek üzerine sloganlar yazılmıştır. Katılımcılar bu atölyede farklılıkların önemli ve korunması gereken özellikler olduğuna dair farkındalık kazanmış olabilirler ve atölyenin temel mesajı olarak afişlerinde bu kazanımları belirtme ihtiyacı duymuş olabilirler.

K15, K13, K14, K17, K12'nin hazırladığı afişte başkalarıyla aynı biçimde yaşamak aynı şeyleri tüketmek istenmediği açıkça belirtilmiştir. Katılımcıların benzerliklere boğulmadan önceki yaşantılarına gönderme yaparak 'Geri dönmek ve hayatımızda normal davranmak istiyoruz.' cümlesi önem arz etmektedir çünkü katılımcılara göre tek tipten bir hayat tarzı anormal bulunmaktadır ve benimsenmemektedir. Farklılıkların olduğu bir dünyada yaşamının normal davranmak olarak ifade edilmesi katılımcıların istediği hayat biçimini göstermektedir.

Atölye süreci sonunda katılımcıların farklılıkların hayatlarındaki önemine dair farkındalık kazandıkları yazılı, sözlü ve görsel ifadelerinden anlaşılabilir. Farklılıkların olmadığı herkesin aynı yaşam tarzını sürdürdüğü bir hayatın nasıl olacağına dair yaşanan distopik kurgu içinde katılımcılar farklılıklara daha çok sahip çıkmaları için istek duymuş olabilir.

### **Kişilik Özellikleri Atölye Analizi**

#### ***'Seçimi Kazanmak İstiyorsa Başarılı Olmalı!'***

Atölye süreci boyunca yaratıcı dramın yaklaşımlarından biri olan süreçsel dramadan yararlanılmıştır. Süreçsel drama kullanılarak atölyelerde bir karakter inşa etmek ve var olan problem durumunu karakterin yaşadıkları üzerinden ele almak amaçlanmıştır. Bu atölyede eğitmen katılımcılara uzun yıllardır erkek yöneticiler tarafından yönetilen bir ülkede bu yıl yapılacak olan seçimlere ilk defa kadınların da katılacağını açıklar. Prensese aday olacağı bu seçimde katılımcılar prensesin seçim sürecinin reklam çalışanları olarak görev almıştır. İlk atölyede prensesin kişiliğinin tanıtımı ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Eğitmen atölyeye kişilik yapısıyla ilgili çeşitli formlar getirmiştir ve katılımcılardan prensesin kişilik yapısını oluşturmalarını beklemiştir. Kişilik yapısını oluştururken belirlenen başlıklar; kişilik özellikleri, hayalleri, mutlu ve mutsuz olduğu şeyler, hobiler, eğitim durumu olarak belirlenmiştir.

## 1) Kişilik Özellikleri:

**KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ:**  
Prensesin sahip olduğu kişilik özelliklerini boyayınız.

ACIK SÖZLÜ	KONUŞKAN	İÇİNE KAPANIK	DÜRÜST
ÇALIŞKAN	PASİF/PISIRIK	DUYGUSAL	AKILLI
BİLGİLİ	SÖZEL ZEKÂ	SAYISAL ZEKÂ	YETENEKLİ
KIRILGAN	ZEKİ	ÖZGÜVENLİ	KOMİK
MÜKEMMELLİYETÇİ	SABIRLI	MERAKLI	SOĞUKKANLI
BAŞARILI	CESUR	KIBIRLI	KORKAK
YARDIMSEVER	SAYGILI	İYİ KALPLİ	İLERİ GÖRÜŞLÜ
YARAMAZ	SAKİN	PLANLI	ACELECI
LİDER RUHLU	HAMARAT	UYSAL	DUYGUSUZ
PANİK	FEDAKÂR	TUTUMLU	KARARLI

Ekleme istediğiniz varsa buraya yazınız:

Yok

Görsel 3. Kişilik Atölyesi Kişilik Özellikleri Görseli

K7, K4, K6, K3, K1'in grup çalışmasında katılımcıların seçtiği kişilik özellikleri; açık sözlü, dürüst, çalışkan, akıllı, bilgili, yetenekli, zeki, özgüvenli, komik, sabırlı, başarılı, cesur, kibirli, yardımsever, ileri görüşlü, planlı, aceleci, lider ruhlu, fedakâr ve kararlı olarak seçilmiştir. Katılımcıların prensesi masallardaki gibi kırılğan, hassas, saf, pasif, beceriksiz ve yardıma muhtaç olarak görmediği katılımcıların kişilik özelliği seçimlerinden anlaşılabilir. Aksine katılımcılar prensese güçlü bir kişilik yapısı oluşturmak için akıl, analitik zekâ, bilgi ve beceri gerektiren kişilik özelliklerini seçmişlerdir. Eğitimci gruba bu kişilik seçimlerindeki sebebin ne olduğunu sorduğunda grup sözcüsü K3 'Kazanması için böyle olması gerekir.' cevabını vermiştir. Buradan anlaşılacağı üzere katılımcılar prensesin yöneticilik seçimini kazanması için akıllı, bilgili, kararlı, planlı, başarılı, özgüvenli, ileri görüşlü gibi liderlik özelliklerine sahip olmasını istemişlerdir. Bu özelliklere sahip olmak için cinsiyet faktörüne takılmadıkları söylenebilir. Cinsiyetçi bir tutumdan uzak durarak prensesin kazanması amacına

odaklanmış ve bu özelliklere sahip olursa seçimi kazanabilir düşüncesiyle hareket etmişlerdir.

## 2) Hayalleri Neler?

**HAYALLERİ NELER? (7 tane seçiniz)**

Prensesin hayallerini boyayınız.

Karavanıyla Dünya'yı gezmek.
Çocuklar için masal kitapları yazmak.
Yakışıklı prens ile evlenmek.
Prenseslerin hayatını anlatan bir film çekmek.
Ülkedeki yoksul insanlar için yardım derneği kurmak.
Üvey annesini saraydan göndermek.
Kız çocuk sahibi olmak.
Kırk gün kırk gece süren bir düğün yapmak.
Sarayda yaşamak ve zengin olmak.
Süslü kıyafetler ve takılara sahip olmak.
Siyasetle ilgili eğitim almak.
Erkek çocuk sahibi olmak.
Her zaman güzel ve genç kalmak.
Ülke yönetiminde yer almak.

Eklemek istediğiniz varsa buraya yazabilirsiniz:

...VİRMİZİ OJELER  
...DENİZ KIZI OLMAK İSTER  
...İNSAN OLMAK  
...GİRİMLİ OLMAK  
...BEYAZ ADLI OT OLMAK  
...GÜZEL OLMAK  
...KULLA OLMAK  
...HAYUZ OLMAK  
...GÜZEL ZARFI OLMAK

Görsel 4. Kişilik Atölyesi Hayaller Görseli

K8, K18, K17, K16, K14'ün hazırladığı prensesin hayalleri nelerdir formunda katılımcıların seçimleri; çocuklar için masal kitabı yazmak, prenseslerin hayatını anlatan bir film çekmek, ülkedeki yoksul insanlar için yardım derneği kurmak, üvey annesini saraydan göndermek, yakışıklı prens ile evlenmek, kırk gün kırk gece süren bir düğün yapmak, süslü kıyafetler ve takılara sahip olmak, her zaman güzel ve genç kalmak maddelerinden oluşmaktadır. Katılımcıların seçtiği hayaller incelendiğinde masallardaki cinsiyetçi kalıp yargıların etkisi açık bir biçimde görülmektedir. Sözelimi masalarda üvey anneyle ilgili anlatılan problemler, sonu mutlaka ihtişamlı bir düğünle biten prens-prenses ilişkisi, kadının güzel elbiselere ve takılara sahip olduğunda beğeni kazanacağına dair işlenen güzellik algısı, genç ve güzel olmak için verilen mücadele katılımcıların seçimlerinde etkili olmuştur. Katılımcılar prensesin aday olduğu seçim sürecindeki reklam görevlisi rolünü üstlenmelerine rağmen ülke yönetiminde yer almak veya siyasetle

ilgili eğitim almak gibi yöneticilik alanıyla doğrudan ilgili maddeleri seçmemişler bunun yerine klasik masallarda anlatılan prenses profiline uygun hayalleri yansıtmışlardır. Bu durum masalların okuyucuların üzerindeki etkisine örnek teşkil etmektedir. Katılımcılar masallardaki prenseslerin davranış örüntülerinin sıklıkla evlilik, güzellik, zenginlik arzusuyla olduğunu okumuşlar ve prensesin hayallerini bu yönde biçimlendirmişlerdir. Katılımcıların eklediği diğer maddeler villa sahibi olmak, havuz sahibi olmak, denizkızı olmak gibi maddi anlamda zenginlik ve güzellik isteklerini göstermektedir. K8'in grup arkadaşlarıyla yaşadığı fikir ayrılığı atölyede şu şekilde yansımıştır. Eğitmenin grupları ziyaret ettiği sırada arkadaşlarının yakışıklı prens ile evlenmek maddesini seçmesi üzerine K8 'İlla yakışıklı olmak zorunda değil ki gönlü güzel olsun yeter.' konusunda grup arkadaşlarıyla aynı düşünmediğini ifade ederek 'İnsan olmak.' ve 'Gönlü zengin olmak.' maddelerini listeye eklemek istemiştir.

### 3) Mutlu Olduğu Şeyler?

**MUTLU OLDUĞU ŞEYLER? (3 tane seçiniz)**

Prensesin mutlu olacağı seçenekleri yuvarlak içine alınız.

- 1) Yeni bir elbise satın almak.
- 2) Çocuklarla vakit geçirmek.
- 3) Kuaföre gidip süslenmek.
- 4) Baloda prensle dans etmek.
- 5) Atına binip kırlarda dolaşmak.
- 6) Ülkedeki yoksul insanlar için yardım çalışmaları yapmak.

Ekleme istediğiniz olursa buraya yazabilirsiniz:

Kutlama yapmak (insanların hepsi gelebilir)  
ve prens atıyla gidip kışa baş koşa yapmak po

**MUTSUZ OLDUĞU ŞEYLER? (3 tane seçiniz)**

Prensesin mutsuz olacağı seçenekleri yuvarlak içine alınız.

- 1) Bilgisayar oyununda yenilmek.
- 2) En sevdiği elbisesinin yırtılmasıyla ağlamaya başlaması.
- 3) Sevdiği kupeleri kaybetmesi.
- 4) Ülke yönetiminde sorunların çıkması
- 5) Arkadaşlarının buluşmaya onu davet etmeyi unutması.
- 6) Haberlerde ülkedeki hırsızlık olaylarını dinlemesi.

Ekleme istediğiniz olursa buraya yazabilirsiniz:

Sevdiği elbisesinin yırtılması

Görsel 5. Prenses'in Mutlu ve Mutsuz Olduğu Şeyler Görseli

K20, K21, K9, K10, K13'ün birlikte oluşturduğu form incelendiğinde katılımcılar prensesi mutlu edecek maddelerden 'Yeni bir elbise satın almak, atına binip kırlarda dolaşmak, ülkedeki yoksul insanlar için yardım çalışmaları yapmak.' olarak cevap vermişlerdir.

Mutlu olduğu şeylere eklemek istedikleri kısmında katılımcıların 'Kutlama yapmak, insanların hepsi gelebilir.' maddelerini yazması katılımcıların masallardaki büyük kutlamalar olan 'balo' geleneğinin etkisinde kaldığını gösterebilir. Katılımcılar prensesin 'Atına binip kırlarda dolaşması' maddesini seçmişlerdir. Bu maddeyi seçmeleriyle katılımcıların kadının bireyselliğini önemseydiği söylenebilir. Ancak bununla birlikte eklemek istedikleri kısımda 'O ve prens atıyla gidip kırdan baş başa yemek yer.' ifadesiyle prensese açtıkları özgürlük alanında prensese mutlaka bir prensin eşlik etmesini belirtmişlerdir. Katılımcılarda kadın için kısmi bir özgürlük anlayışının uygun bulunduğu görülebilir. Masalarda prens ve prensesin arasında romantik ilişki kaçınılmazdır. Kadın erkek arasında alternatif bir ilişki örüntüsü okuyucuya sunulmadığından katılımcılar ikilinin mutlaka romantik bir ilişki yaşamasını kabul görür. 'Kırdan baş başa yemek yerler.' ifadesi katılımcıların prens ve prensesin ilişkisini romantik biçimde düşündüğünü gösterebilir.

Katılımcılar prensesin mutsuz olduğu şeylere 'En sevdiği elbisesinin yırtılmasıyla ağlamaya başlar. Eğitimci sevdiği 'Elbisesinin yırtılması onu mutsuz eder.' maddesini okuduğunda gruptaki erkek öğrencilerin ağlama sesi taklidi yaptıklarını gözlemlemiştir. Bu taklit erkek öğrencilerin ağlama eylemini dalga geçilecek bir durum olarak düşündüklerini gösterir. Prensese mutsuz edecek diğer maddeler 'Ülke yönetiminde sorunların çıkması. Haberlerde ülkedeki hırsızlık olaylarını dinlemesi.' olarak belirlenmiştir. Sinderalla masalında kraliyetin düzenlediği baloya katılmak için güzel elbisesinin olmaması kadın kahramanın ağlayarak yoksul hayatına sitem etmesini anlatır. Dolayısıyla güzel elbiseler, süslü takılar ve ışıltılı ayakkabılar güzel olmak için gereklidir. Katılımcıların prensesin bu maddeye üzüleceği düşüncesi masallardaki güzel kıyafetleri olan prenses algısından geliyor olabilir. Katılımcıların reklam görevlisi olarak seçim sürecinde prensesin tanıtımını yapmakla görevli olmasının etkisi şu maddelerden anlaşılabilir 'Ülke yönetiminde sorunların çıkması. Haberlerde ülkedeki hırsızlık olaylarını dinlemesi.'. Katılımcılar prensesin ülkenin huzursuz bir durumda olmasına üzüleceğini ifade eden maddeleri seçmişlerdir. Eklemek istedikleri kısımda prensesin mutsuz olacağı madde olarak 'Seçimlerin kaybedilmesi.' ifadesini eklemiştir. Bu maddelerden yola çıkarak katılımcıların prensesi ülke yönetiminde ve toplumsal düzen

konularında endişeli bir kişilik olarak belirlemeleri katılımcıların prensesin seçim sürecine odaklandığını gösterir.

#### 4) Hobiler ve Korkular

**HOBİLER**

Prensesin hobilerini boyayınız.

Futbol oynamak	Bisiklet sürmek	Koşu yapmak	Voleybol oynamak	Yoga yapmak	Doğa yürüyüşü	Balık Tutmak	Çiçeklerle ilgilenmek
Dans etmek	Keman çalmak	Yemek yapmak	Fotoğrafçılık	Okçuluk	Ata binmek	Tiyatro	Günlük yazmak
El işi/örgü yapmak	Bilgisayar kursuna gitmek	Yapboz yapmak	Bilgisayar oyunu oynamak	Dövüş sanatları	Belgesel izlemek	Dikiş dikmek	Resim yapmak
Kamp yapmak	Gitar Çalmak	Seyahat etmek	Alışveriş yapmak	Takı tasarımı yapmak	Boyama yapmak	Satranç oynamak	Playstation oynamak

Ekleme istediğiniz hobi varsa buraya yazabilirsiniz.

*Kat*

.....

.....

**KORKULAR**

1) Prenses nelerden korkuyordu?

*Dans etmek, El işi, seyahat etmek, alışveriş, Resim, Günlük yazmak, Yemek, Doğa, alışveriş, ata binmek, Doğa, yoga, çiçeklerle ilgilenmek*

2) Prenses bu hayatta başına ne gelmesinden korkuyordu?

*başına ne gelmesinden korkuyordu, kati, yoga, korku, deli, saçlar*

Görsel 6. Prenses'in Hobileri ve Korkuları Görseli

K11, K15, K2 ve K19'un grupça yaptığı hobiler ve korkular formunda prensesin hobilerini 'Koşu yapmak, yoga yapmak, doğa yürüyüşü, çiçeklerle ilgilenmek, dans etmek, yemek yapmak, ata binmek, tiyatro, günlük yazmak, el işi/örgü yapmak, yapboz yapmak, resim yapmak, seyahat etmek, alışveriş yapmak.' olarak belirlemişlerdir. Seçilen

hobiler bütüncül olarak ele alındığında hobilerin yemek yapmak, el işi-örgü yapmak, çiçeklerle ilgilenmek, dans etmek, günlük yazmak, yapboz yapmak ve resim yapmak gibi çoğunlukla kapalı alan hobileri olduğunu söylemek mümkündür. Katılımcılar tarafından belirlenen birçok hobinin bireysel yapıldığı görülmektedir örneğin yoga yapmak, günlük yazmak, resim yapmak, yapboz yapmak, el işi-örgü yapmak gibi hobiler kişinin iç dünyasıyla bağlantı kurduğu bireysel gerçekleştirdiği etkinliklerdir. Katılımcıların prensese sınırları belli ve kalabalıktan izole olmuş bir hobi dünyası belirlediği söylenebilir.

Korkularının ne olduğu sorusuna katılımcıların 'Birinin onu kaçırmaması, kötü rüya ve korku dolu şeyler' olarak belirlemişlerdir. Katılımcıların birinin onu kaçırmamasının korku olarak belirtmesi kadınların hayatındaki gece geç saatte dışarıda olmamakla ilgili kısıtlanmayı hatırlatmaktadır.

## 5) Eğitim Durumu

EĞİTİM DURUMU

Sorulara uygun olan seçeneği işaretleyiniz.

1) Prens ne mezundur?  
a) İlkokul  
b) Ortaokul  
c) Lise  
d) Üniversite  
e) Yüksek lisans

2) Prens yabancı dil biliyor mudur?  
a) Hayır  
b) Evet (İngilizce)  
c) Birden fazla yabancı dil konuşuyordu.

3) Prens ehliyeti var mıdır? Araba sürebiliyor mudur?  
a) Evet  
b) Hayır  
c) Şoförü vardır onu istediği yere götürüyordu.

4) Prens enstrüman çalıyor mudur?  
a) Evet  
b) Hayır

5) Prens ne tarz kitaplar okuyordu? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz )  
a) Tarihi Kitaplar  
b) Siyasi Kitaplar  
c) Aşk Romanları  
d) Macera Romanları  
e) Gezi Kitapları

Prens eğitim durumuyla ilgili eklemek istediğiniz maddeler varsa buraya yazabilirsiniz:  
.....  
.....  
.....

Görsel 7. Prens'in Eğitim Durumu Görseli

K23, K24, K5, K27, K26 ve K25'in birlikte hazırladığı formda katılımcılar prensesin eğitim durumunu oldukça iyi bir biçimde yansıtmayı tercih etmişlerdir. Prensesi yüksek lisans mezunu, birden fazla dil bilen, araba sürebilen, enstrüman çalabilen, çeşitli kitap türlerini okuyan biri olarak belirlemişlerdir.

Katılımcılar eklemek istedikleri kısma 'Çok çalışandır.' maddesini eklemişlerdir. Eğitimci katılımcıların yanına gidip 'Bu maddeleri seçmenizin sebebi nedir?' sorusunu yönelttiğinde K24 '*Adaylıkta kazanmak istiyorsa başarılı ve güçlü olmalı.*' cevabını vermiştir. Eğitimcinin gruba yönelttiği 'Prensesin yabancı dil bilmesinin ne gibi bir faydası olabilir?' sorusuna K25 '*Mesela ülkeye başka bir ülkeden biri geldi. Olayları yanlış anlamaması için prenses onun dilinden konuşup olayları çözebilir.*' cevabını vermiştir. Bu cevaplar incelendiğinde görülüyor ki katılımcılar prensesin başarılı biri olmasının seçimleri kazanmasında etkili olacağını düşünmüşlerdir. Bununla birlikte katılımcılar prensesin farklı alanlarda bilgi ve beceriye sahip olması ülke yönetiminde oluşabilecek sorunların kolayca çözülebileceğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar kendilerini yönetecek kişinin cinsiyetten bağımsız olarak başarılı, bilgili, sorun çözme becerisine sahip, eğitim düzeyi yüksek biri olmasını istemiştir.

### **Başka Türlü Bir Son: Dönüşen Masallar**

Atölyedeki ikinci etkinlikte katılımcılar yıllardır süregelen çaresizce kurtarılmayı bekleyen prenses algısını yıkmak amacıyla masalların sonunu değiştirmekle görevlendirilmiş ve masallardaki prenseslere yeni bir kurtuluş yolu belirlemişlerdir. Sonu değiştirilen masallar başka kurtuluş yollarının mümkün olduğunu katılımcıların kendisi tarafından keşfedilerek bulunmuştur.

#### 1) Kuleye kilitlenen Rapunzel:

*'Rapunzel uzun saçlarını bir ağaca bağlayıp kıyafet askısını saçından geçirip kayabilirdi. Rapunzel uzun saçlarını pencereye bağlayıp inebilir. Rapunzel saçlarını kesip bir yere bağlayıp aşağı inebilir.'* (K15, K11, K19, K2)

#### 2) Kurbağa Prens masalında topu göle kaçan Prenses:

*'Gölün içine girerek alabilir. Parayla yenisini alabilir. Tahtayla tekne yapıp gider.*

*Odonla çıkarır. Bir ip bulup çıkarır.'* (K4, K6, K3, K1, K7)

3) Boğazına elma kaçan boğulmakta olan Pamuk Prenses:

*'Su içerek kurtulabilir. Öksürebilir. Sihir yapabilir. Taşla sırtını kırabiliriz. Boğazını yırtabiliriz. Elle çıkarabilir. Allah'a dua edebilir.'* (K12, K14, K18, K16)

4) Tek bir kristal ayakkabısıyla kalan ve yoksul hayatını değiştirmek isteyen Sinderalla:

*'Ayakkabısını satarak bir şirket kuracak ve o paradan daha zengin olup meslek sahibi olacak.'* K13, K21, K10, K20

5) Uyku problemi yaşayan Uyuyan Güzel:

*'Her uyuduğunda yüzüne su dökülsün. Alarm kursun. Yatmadan kahve içsin.'* K26, K27, K23, K25, K5

Katılımcıların sonunu değiştirdiği masallar incelendiğinde sorunların prensesin kendisi tarafından çözebilecek biçimde anlatıldığı görülmektedir. Katılımcılar prensesin ekonomik özgürlüğünü kazanmasını sağlayacak, zekâsını, sahip olduğu teknolojik ürünleri kullanarak içinde bulunduğu zor dönemden kurtulacak yeni masal sonları yazmışlardır.

Eğitmen atölye sonunda 'Bu atölyeden neler öğrendiniz tek cümleyle anlatır mısın?' sorusuna katılımcılardan gelen cevaplar şu şekilde sıralanabilir:

- K18: *'Prensesin hobileri'*
- K19: *'Prensesin kişilik özellikleri'*
- K11: *'Kızların da seçim hakkı olduğunu öğrendim'*
- K10: *'Prensesin zengin olması'*
- K12: *'Prensesin yapması gerekenler'*
- K18: *'Prensesin güzel olması yakışıklı bir erkekle evlenmesi'*
- K8: *'Prensesin kendisini nasıl kurtardığı'*
- K19: *'Prensesin iyi kalpli olması'*
- K18: *'Prensesin yardımsever olması'*
- K4: *'Prensesler prenlere muhtaç değildir'*
- K19: *'Prensesler kendileri de yaşayabilirler'*
- K11: *'Prenseslerin güçlü olması'*

Katılımcılardan gelen cevaplar incelendiğinde K18'in atölye sonunda her masalda olduğu gibi prensesin bir prensle evlenmesi yazgısını yinelediğini ve atölye sonunda bu fikrinin değişmediği görülmektedir. K11 ise atölye kazanımlarına ulaşmış prensesin

kendi kendine yeteceğini vurgulayan ve kızların güçlü olduğunu belirten ifadeler kullanmıştır. Diğer katılımcıların da prensesin kendini nasıl kurtardığına dair özgüven içeren paylaşımları olmuştur. Atölye sonunda ulaşılmaya amaçlanan ‘Kendi kendine yetebilmek’ düşüncesinin katılımcılar tarafından benimsendiği söylenebilir.

### **Fiziksel Özellikler Atölye Analizi**

#### ***‘Ama Filmlerde Prensesler Hep Böyle!’***

Bu atölyede katılımcıların masallar yoluyla edindiği kalıp yargıları ortaya çıkarmak amacıyla bir süreç yürütülmüştür. Atölyede katılımcıların prensesin dış görünüşüyle ilgili düşüncelerini yansıtmaları için katılımcılar A ve B olarak ikili grup olmuştur. Bir katılımcı soruyu soran kişi rolüne diğer katılımcı soruyu cevaplandırان sihirli ayna rolüne girmiştir. Katılımcılar ‘Ayna ayna söyle bana bir prensesin.....’sı nasıl olur?’ cümlesinde katılımcılar boşluk bırakılan vücut kısımlarını şu şekilde cevaplamıştır:

- 1) Ayna ayna söyle bana bir prensesin gözleri nasıl olmalı şu hayatta?

K13: *‘Mavi, yeşil ve ela.’*

- 2) Ayna ayna söyle bana bir prensesin burnu nasıl olmalı şu hayatta?

K25: *‘Güzel olmalı, kokuyu iyi tanımalı, iyi bilmeli. Şekli düz kaydırak gibi olmalı.’*

K25’in prensesin burnu kaydırak gibi olmalı tasviri günümüzdeki estetikli burunların görünümüne bir benzetmedir. K25 televizyon ve sosyal medya alanlarında sıkça görülen ve tek tipleşen burun modelinin prensesin burnu olması gerektiğini düşünmektedir. Toplumda pek çok kişinin burnu kaydırak gibi olmamasına rağmen medya aracılığıyla yayılan kemersiz küçük şekilli bir burun düşüncesi bir tür fiziksel dayatma olarak kabul edilebilir.

- 3) Ayna ayna söyle bana bir prensesin kulakları nasıl olmalı şu hayatta?

K14: *‘Sağ kulağı kepçe gibi, sol kulağı cadı kulağı gibi sivri olmalı.’*

- 4) Ayna ayna söyle bana bir prensesin saç rengi nasıl olmalı şu hayatta?

K26: *‘Kahverengi veya sarışın.’*

Katılımcının kahverengi veya sarı saç renklerini seçmesinin sebebi günlük hayatta daha sık gördüğü saç renklerinin bu renkler olması olabilir. Masallardaki kahramanlarla örneklendirmek gerekirse Pamuk Prenses’in kahverengi saçlı olması, Sindirella ve

Rapunzel'in sarışın olması katılımcıların seçimlerini etkilemiş olabilir. Kızıl saçlı veya başka saç renklerinin yaygınlaşmasıyla bu renklerin çeşitlenmesi mümkün olabilir.

5) Ayna ayna söyle bana bir prensesin saç tipi (kıvrıkcık düz dalgalı gibi)nasıl olmalı şu hayatta?

K1: *'Düz olmalı.'*

6) Ayna ayna söyle bana bir prensesin boyu nasıl olmalı şu hayatta?

K4: *'Prensesin boyu uzun olmalı yoksa halkı onu göremez.'*

7) Ayna ayna söyle bana bir prensesin ayakları nasıl olmalı şu hayatta?

K9: *'Kokmasın, tüysüz olsun, küçük olsun, beş parmağı olsun, açık tenli olsun bir de topuklu ayakkabıya sığsın.'*

K9'un verdiği cevap toplumdaki insanların kadınlardan beklediği estetik ve güzellik algısının kalıplaşmış bir örneğini göstermektedir. Özellikle K9'un *'Topuklu ayakkabıya sığsın.'* beklentisi Sinderella masalının kristal ayakkabıyı deneme bölümünü hatırlatmaktadır. Güzellik merkezleri, lazer teknolojisi, zayıflama diyetleri vb. pek çok hizmet sektörü K9'un sıraladığı özellikleri gerçekleştirmek için çalışmalar yapmaktadır. 'Kadın dediğin....' ile başlayan kalıp yargılar gerçek hayatta fiilen dile getirilmeden önce masallarla birlikte okuyucuya küçük yaşlarda ulaşmaktadır. Bu kalıp yargıları içselleştirerek büyüyen birey yetişkinlik döneminde hayatını bu kalıp yargılara bağlı olarak yaşayabilir. İnsanların kendi cinsine veya karşı cinse uyguladığı beklentiler listesi uzayıp giderken başkalarınca belirlenen güzellik algısına yetişebilmek, bireyler için ulaşılması zor hedefler olabilir.

8) Ayna ayna söyle bana bir prensesin kilosu nasıl olmalı şu hayatta?

K16: *'Orta, zayıf görünmeli.'*

K16'nın prensesin zayıf olmasına ilişkin kanısı masallarda sıkça dil getirilmektedir. Kraliyet balosu için forma girmeye çalışanlar, şok diyet yapan üvey kardeşler okuyucuya zayıf olmanın beğeni kazanmak için gerekli olduğu alt mesajını sunar. Katılımcıların yaptığı kolaj çalışmalarında çoğunlukla zayıf beden görsellerinin kullanılması sınıfın büyük bir çoğunluğunun K16 gibi düşündüğünü göstermektedir.

9) Ayna ayna söyle bana bir prensesin ten rengi nasıl olmalı şu hayatta?

K6: *'Siyahı beyazı fark etmez, ırkçılığa son verelim şu hayata devam edelim.'*

K6'nın ötekileştirmeden uzak hümanist bir yaklaşım sergilediği görülmektedir.

Ten rengi konusunun insanlar arasında ırkçılık oluşturduğunu ifade etmiş ve bu tutumu değiştirmek istediğini belirtmiştir. Prensesin kişiliğini oluşturmakla ilgili önceki atölyede prensesin ilişki yaşayacağı prens için K6 *'Yakışıklı olmasına gerek yok ki gönlü*

*güzel olsun yeter.*’ cümlesini kullanmıştır. Paylaşımlarından yola çıkılarak katılımcının dış görünüş, etnik köken gibi ayrıştırıcı etmenlerden uzak, hoşgörüsü yüksek bir bakış açısına sahip olduğu söylenebilir.

10) Ayna ayna söyle bana bir prensesin dişleri nasıl olmalı şu hayatta?

K15: *‘Beyaz ve düz olmalı.’*

11) Ayna ayna söyle bana bir prensesin dudakları nasıl olmalı şu hayatta?

K24: *‘Kırmızı ve doğal olmalı.’*

12) Ayna ayna söyle bana bir prensesin elleri nasıl olmalı şu hayatta?

K27: *‘Küçük, düz, beyaz, lekesiz, ojeli olmalı.’*

K27’nin paylaşımı prensesin kibar, narin ve bakımlı elleri olması gerektiğini ifade etmektedir. Prensесin düz, beyaz ve lekesiz ellere olacağını düşünmesi prensesin soylu, asil, özel bir aileden gelmesiyle ilgili olabilir. Katılımcı günlük hayatta evde veya dışarıda iş yapmayan dolayısıyla yıpranmamış görünümdeki ellerden bahsetmektedir. K27’nin prensesin ellerini ojeli olacağını düşünmesi prensesler süslü olur kalıp yargısından geliyor olabilir.

13) Ayna ayna söyle bana bir prensesin kaşları nasıl olmalı şu hayatta?

K10: *‘Düz ve ince siyah olur.’*

K10 şekil verilmiş ve ince yapılı bir kaş betimlemesi yapmıştır. Kuaförde alınan belli bir forma sokulan kaşlardan bahsetmektedir. Sınıfın hazırladığı kolajda çoğunlukla alınmış kaşların tercih edilmesi sınıftaki katılımcıların da bu düşüncede olduklarını göstermektedir.

Katılımcıların verdiği cevaplar bütüncül bir şekilde incelendiğinde masallardaki güzellik anlayışının cümlelere döküldüğü söylenebilir. Zayıf beden, beyaz ten, bakımlı narin eller, ince kaşlar, kırmızı dudaklar, küçük ayaklar neredeyse bütün prenseslerin sahip olduğu ortak özelliklerdir. Masalların okuyuculara belli bir güzellik algısı sunması bireylerin gerçek hayatta da bu güzellik şartlarını yerine getirme çabasına dönüşmektedir. Masalların yanı sıra televizyon ve sosyal medya araçları da toplumda tek tipleşen belirli bir güzellik algısının oluşmasına hizmet etmektedir.

## PRENSESİN FİZİKSEL ÖZELLİKLERİYLE İLGİLİ KOLAJ ÖRNEKLERİ



Görsel 8. Fiziksel Özellikler Atölyesi Kolajları

Katılımcıların grupça hazırladığı kolaj çalışmaları incelendiğinde 6 gruptan 5'i prensesin burun yapısını estetikli gibi görünen bir burun seçerek belirlemişlerdir. Halk dilinde hokka burun olarak bilinen orantılı, kıvrımlı, küçük bir burun görseli seçmişlerdir. Bunun sebebi günümüzdeki güzel burun algısından kaynaklanıyor olabilir. Prensесin kulaklarını küçük, kulak memesi kaba ve kalın olmayacak biçimde seçmişlerdir. Büyük ve dışa dönük kulaklar kepçe kulak olarak kötülendiği için küçük kibar kulaklar bir prensese daha uygun bulunmuştur. Kolajlardaki saç rengi incelendiğinde turuncu,

kahverengi ve sarı renklerdeki saç renkleri tercih edilmiştir. Saç tipi konusunda 3 grup kıvrıkcık, 3 grup düz saç tipini seçmiştir. Katılımcıların saç rengi ve saç tipi konusunda kalıplaşmış yargıları olmadığı söylenebilir. Son yıllarda çeşitli saç rengine ve saç tipine sahip prenseslerin veya çizgi film karakterlerinin ekranlarda daha sık gösterilmesi katılımcıların bakış açısını genişletmiş olabilir. Kıvrıkcık kızıl saçlı Merida, kahverengi gür saçlı Moana ve siyah dalgalı saçlı Jasmine yeni nesil çizgi film örneklerinden birkaçı olabilir. Kolajlarda prenses için biçimsel olarak ayak parmaklarının eşit uzunlukta olduğu ayak tipi seçilmiştir. Öğretmenin grupları ziyaret ettiği bir anda K24 *'Bence ikinci parmağı uzun olan ayak biraz tuhaf görünüyor.'* yorumunu yaparak parmakları eşit uzunlukta olan ayak görselini arkadaşlarına önermiştir. Katılımcılar çıkıntılı farklı uzunlukta ayak parmaklarını estetik bulmadığı için bu ayak tipini seçmiş olabilirler. Kolaj çalışmalarında prensesin kilosu incelendiğinde katılımcıların prensesi zayıf olarak betimlediği görülmektedir. Zayıf kadın zarif kadındır algısı masallarda balo zamanı yaklaşınca diyete başlayan üvey kız kardeşler ve kilolu olduğu için ayakları kristal ayakkabıya sığmayan üvey kız kardeşler üzerinden işlenir. Beğenilmek için zayıf olma çabası masallarda sıklıkla vurgulanmaktadır. Katılımcıların zayıf bir prenses beklentisi okudukları masallardan kaynaklanıyor olabilir. Ten rengi konusunda seçenekler arasında her ten rengi olmasına rağmen katılımcılar çoğunlukla beyaz ten veya buğday ten rengindeki görselleri seçmişlerdir. Ten rengi konusunda beyaz tenli olmasına dair kalıp yargılarının olduğu söylenebilir. Kolaj çalışmalarında seçilen diş yapısı incelendiğinde düzgün sıralı, beyaz görünen ve güzel gülüşlü diş görselleri seçilmiştir. Katılımcıların diş yapısı konusunda olması gereken belli bir diş yapısı algısı vardır. Katılımcılar prensesin dudaklarının kalın, dolgun ve biçimli olarak seçmişlerdir. Günümüzdeki güzellik anlayışında dudak yapısının dolgun olması beğenilen bir görünümdür. Katılımcıların güzellik algısını da etkilemiş olduğu söylenebilir. Kolaj çalışmalarında prensesin elleri bakımlı, narin, ojeli ve uzun tırnaklı olarak seçilmiştir. Kadın olmak ve manikür pedikür yapmak sıklıkla ilişkilendirilir. Ellerin bakımlı ve ojeli olması beğeni alan bir görünümdür. Prenselerin masallarda daima süslü olması, saçlarının her zaman yapılı olması katılımcıların prensesleri süsüne düşkün olarak betimlemesini etkilemiş olabilir. Kolaj çalışmalarında prenseslerin kaşları için kuaförde alınmış, ince yapılı ve doğal görümden uzak görseller seçilmiştir. Katılımcıların kaş konusunda belli bir kalıp yargısı olduğu söylenebilir.

Katılımcıların fiziksel özelliklerle ilgili yaptıkları kolajlar bütüncül bir bakış açısıyla incelendiğinde hem toplumdaki hem de masallardaki güzellik anlayışının

izlerinin bulunduğu sonucuna ulaşılabilir. Örneğin beyaz ten Pamuk Prenses'i anımsatırken zayıflığın beğenilmek için şart olması veya küçük ayakların daha makbul sayılması masalarda sunulan kalıp yargılardan birkaçıdır. Toplumdaki hokka burun, dolgun dudak, badem tırnak, yay gibi kaşlar söylemleri beden kısımlarının istenilen yönde şiirleştirilmesi güzellik algısını şekillendirmektedir ve bu durum katılımcıların seçimlerinde etkili olmuştur.

Yapılan atölyede fiziksel özellikler için sahip olunan kalıp yargılarda bir değişimin olmaması katılımcıların insan bedeninin biricikliği konusunda yeterli farkındalığa ulaşmaması ikinci bir atölyenin yapılmasını gerektirmiştir. İkinci atölyede prensesin yazdığı bir not üzerinden kurgu oluşturulmuş ve katılımcılardan tekrar fiziksel özellikler kolajı yapmaları istenmiştir. Prensesin yazdığı notta normal bir insanın bedenine sahip olduğu ifade edilmiş; doğallığın ve kusurların güzelliği vurgulanmıştır.

*'Ben bir model, manken değilim. Sizler gibi doğal bir insanım. Unutmayın ki güzellik kusurlarda gizlidir.'* –Prenses

Öğrenciler prenesten gelen bu notla birlikte doğal bir insanın nasıl bir bedene sahip olacağını düşünmeye başlamışlardır. Eğitmenin sorduğu *'Estetiksiz bir burun nasıl görünür?'* veya *'Diğer insanların dudakları her zaman dolgun ve şekilli mi?'* veya *'Toplumdaki her insanın kilosu boyu aynı mı?'* sorularıyla katılımcılarla doğal bir beden konusunda tartışma ortamı oluşturulmuştur. Sorulan sorulara K15 *'Benim burnum biraz uzun ama ben burnumu beğeniyorum.'* cevabını vermiştir. Bu cevabından yola çıkılarak bedeniyle barışık olduğu söylenebilir. Boy konusunda K17 *'Mesela ben çok zayıfım toplumda kilolu insanlar da var.'* cevabını vererek bireysel farklılığa dikkat çekmiştir. Bu tartışmanın ardından katılımcılar ikinci bir fiziksel özellikler kolajı hazırlamak için grup olmuşlardır.

## İKİNCİ ATÖLYEDE OLUŞAN FİZİKSEL ÖZELLİKLER KOLAJLARI



Görsel 9. Tekrar Edilen Fiziksel Özellikler Atölye Kolajları

Tekrar gerçekleştirilen atölyede çıkan kolajlar değerlendirildiğinde fiziksel özelliklerin seçiminde bazı farklılıkların olduğu söylenebilir. Yeniden oluşturulan kolajlarda katılımcıların burun görsellerinde doğal görünümlü düz veya kemerli burunları seçtiği görülmektedir. Kulak görsellerine bakıldığında 5 kolajdan 4'ünde önceye göre daha büyük veya kulak memesi kalın kulak görselinin seçildiği görülmektedir. Kilo konusunda kilolu orta kilolu gibi farklı beden görsellerinin kolajlara eklendiği dikkat çekmektedir. Önceki atölyede prensesin zayıf olmasıyla ilgili kalıp yargıların ikinci

atölyede büyük ölçüde yıkıldığı söylenebilir. Dudak görselleri incelendiğinde 6 kolajdan 4'ünde doğal görünümlü ince yapılı dudak görselleri seçilmiştir. İlk kolajlar ve ikinci kolajlar incelendiğinde kaş yapısında katılımcıların çoğunluğunun doğal görünen kuaförde alınmamış kaş yapısını seçtiği görülmüştür. Saç renginde bir fark görülmemiş olup her saç rengi tekrar seçilmiştir. Saç tipinde önceki atölyede olduğu gibi düz veya kıvrıkcık saç tipleri seçilmiştir. İki atölyede de kadınların saçlarının uzun olarak seçilmesi hem kültürel bir etki hem de masallardaki prenseslerin saçlarının çoğu zaman uzun olmasının sonucu olabilir. Uzun saçın büyümesi yadsınamazdır öyle ki Rapunzel masalında kurgunun gidişatında bile kuleden sarkıtılan uzun saçlar kullanılır. Ten rengi konusunda ilk atölyedeki gibi çoğunlukla beyaz ten rengi seçilmiştir. Katılımcıların ten rengi konusunda farkındalıklarında bir değişiklik olmadığı söylenebilir. İki atölyenin sonucunda çıkan kolajlar karşılaştırıldığında diş yapısında seçilen görsellerin farklılık içermediğine ulaşılmıştır. Düzgün sıralanmış ve beyaz görünen diş yapısı katılımcılar tarafından daha çok seçilmiştir.

Eğitmen atölye sürecinde katılımcılara 'Prenseleri nerede bu şekilde görmüş olabilirsiniz?' sorusunu yönelttikten sonra katılımcılardan gelen cevaplar şu şekilde sıralanabilir:

K15 '*Ormanda.*'

K12 '*Masallarda*'

K19 '*Dizilerden*'

K10 '*Kitaplardan*'

K9 '*Filmlerden*'

İki atölye birlikte ele alındığında görülmektedir ki ikinci atölyedeki kolajlarda katılımcılar beden güzellik algısına dair bazı konularda farklı kararlar vererek var olan kalıp yargılarından vazgeçmişlerdir. Ancak bazı konularda önceki atölye ile aynı kararları uygulamışlardır ve güzellik kalıp yargılarında herhangi bir değişim olmamıştır. Katılımcılar prensesleri bu şekilde gördükleri yerleri orman, kitaplar, masallar, filmler, diziler olarak cevaplamışlardır. Katılımcıların prenseslerle ilgili ortak güzellik algısına sahip olması katılımcıların sürekli olarak benzer içerikteki masal, televizyon dizileri, filmleri tüketmelerinden kaynaklı olabilir. Bu cevaplardan yola çıkılarak izleyiciye ve okuyucuya sunulan içeriklerin izleyicinin ve okuyucunun güzellik algısını şekillendirdiği söylenebilir. Özetle masalların ve televizyondaki içeriklerin tek tipleşmeden uzak ve farklılıklara açık olarak hazırlanması izleyenlerin güzellik algısında değişimler meydana getirebilir. Hazırlanan içeriklerde farklı özelliklerdeki beden ve yüzlerin kullanılması

toplumdaki insanların her bireyin biricik ve özel olduğu konusundaki farkındalığını artırabilir.

### Cinsiyetçi Atasözleri Atölye Analizi

#### -Eşitlik kolyesi birçok küpeden oluşur.

Atasözleri atölyesinde toplumda kullanılan atasözlerindeki cinsiyetçi anlayış incelenmiştir ve atasözleri eşitlikçi bir bakış açısıyla katılımcılar tarafından dönüştürülmüştür. Yaratıcı drama kurgusunun içinde atölye şu şekilde ilerlemiştir: seçim süreci devam ederken diğer adaylardan prensese kulağına küpe olsun diye gönderilen küpelerin üzerinde kadını hedef alan cinsiyetçi atasözleri yazılmıştır. Prenses bu küpeleri ve atasözlerini görünce reklam ajansındaki çalışanları bu atasözlerini dönüştürmek için görevlendirmiştir. Dönüştürülen küpelerle prensese eşitlik kolyesi yapılmış ve atölye tamamlanmıştır. Eğitimci katılımcılara ‘ ‘Kulağına küpe olsun.’ atasözü sizce ne demek?’’ sorusunu yönelmiştir. Sınıftan K22 ‘*Kötü bir şey yaşadın bir daha yaşama bu sana ders olsun.*’, K9 ‘*Sana ders olsun ben yaşadım sen yaşama.*’ K4 ‘*Nasihat vermek.*’ cevapları gelmiştir. Eğitimci diğer adaylardan prensese gönderilen küpeleri sınıfta göstermeye başladığında sınıftaki katılımcılardan küpelere ‘*Aaa çok güzeller.*’ ‘*Gerçek gibi olmuş.*’ tepkileri gelmiştir. Eğitimci küpelerin üzerindeki cinsiyetçi atasözlerini okurken sınıftaki katılımcılardan her atasözüne çeşitli tepkiler gelmiştir:

- 1) ‘Kadının saçını uzun aklı kısa olur.’

İlk atasözünde sınıftan gülüşmeler ve şaşırma tepkileri ‘*Aaaiyy... Oooooo...*’ gibi sesler gelmiştir.

- 2) ‘Kadın yüzünden gülen ömründe bir kere güler.’

Sınıftan şaşırma tepkisi ‘*Oooiiyy...*’ ve K9 ‘*Ne alaka ya*’ tepkisi gelmiştir. Katılımcı bu cümlesini sert bir ses tonuyla söyleyerek atasözüne katılmadığını belirtmiştir.

- 3) ‘Kızın mı var derdin var.’

Eğitimci katılımcılara ‘Sizce bu atasözleri kulağına nasıl geliyor?’ sorusunu yönelmiş katılımcılardan; K19 ‘*Laf sokmuş.*’, K5 ‘*Bunlar çok kırıcı sözler.*’, K4 ‘*Kadınları küçük görmüşler.*’, K23 ‘*Rahatsız edici.*’, K18 ‘*Argo pis sözler.*’, K14 ‘*Zorbalık*’, K16 ‘*Empati kurmayan sözler.*’ K15 ‘*Kaba sözler.*’ K26 ‘*Terbiyesizce.*’ cevaplarını vermişlerdir. Katılımcılar soruya verdikleri cevaplarla

duydıkları atasözlerinden rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir. Verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların atasözlerine katılmadıkları sonucuna ulaşılabilir.

- 4) ‘Kadının kazdığı kuyudan su çıkmaz.’

Sınıftan ‘Oooiiy.. Yok artık..’ gibi şaşırma tepkileri gelmiştir ve eğitmen tarafından sınıftaki öğrencilerin kaşlarının çatıldığı, yüzlerinin asıldığı gözlemlenmiştir.

- 5) ‘Elinin hamuruyla erkek işine karışma.’

Sınıftan şaşırma tepkisi olarak ‘Ouuiiyy’ sesi gelmiştir. Prensesin seçimde aday olmasından dolayı gelen bu atasözüne katılımcılardan K13 ‘Seçim sadece erkek işi değil.’ K16 ‘Kadın siyasetçiler de var.’ cevaplarını vermişlerdir. Sınıftaki diğer katılımcılar Meral Akşener, Başak Demirtaş gibi bildikleri kadın siyasetçileri saymışlardır.

- 6) ‘Kızını dövmeleyen dizini döver.’

K18 ‘Bu çok ağır bir söz.’ cümlesiyle atasözüne karşı tepkisini belirtmiştir.

- 7) ‘Beş kız çocuğu bir oğlan çocuğunun yerini tutmaz.’

Sınıftan toplu bir şekilde ‘Huiiii.. Oooo..’ gibi şaşırma tepkileri gelmiştir.

K24 ‘Evlâtlar arasında ayırım yapılmaz.’ cevabıyla atasözüne katılmadığını ifade etmiştir. K16 ‘Tam tersi kız çocuklarını daha çok seviyorlar.’ cümlesiyle sözü edilen durumun tersinin yaşandığını savunmuş ve kendi ailesinde küçük kız kardeşinin daha çok sevilmesiyle ilgili sitemini dile getirmiştir. Eğitmen burada sınıfa ‘Anne ve babanız erkek ve kız çocuğu arasında ayırım yapsaydı kendinizi nasıl hissederdiniz?’ sorusunu yönelttiğinde K8 ‘Kötü ve kendimi değersiz hissedirdim.’ cevabını vermiştir.

- 8) ‘Kadından vefa zehirden şifa bekleme.’

Sınıftan toplu bir şekilde şaşırma tepkisi ‘Oooiiyy’ sesi gelmiştir ve K20 ‘Çok saçma.’ ifadesiyle atasözüne katılmadığını göstermiştir.

Katılımcıların cinsiyetçi atasözlerine verdiği tepkiler ele alındığında atasözleri konusunda cinsiyetçi bir tutuma sahip olmadıkları sonucuna ulaşılabilir. Verilen şaşırma tepkileri katılımcıların bu atasözlerini benimsemediğini gösterir ayrıca günlük hayatta duymadığına veya kullanmadığına işaret edebilir. Katılımcılar cinsiyetçi atasözlerine sert tepkiler vermiş ve eğitmenin gözlemlerine göre başlarını olumsuz bir şekilde hayır anlamında sağa sola sallama, kaş çatma, yüz ekşitme, şaşkınlıkla gözlerini belirtme gibi bedensel tepkiler göstermişlerdir. Bu etkinlikten sonra katılımcılar gruplara ayrılmış ve

her gruba dönüştürmesi için iki tane cinsiyetçi atasözü verilmiştir. Katılımcıların dönüştürdüğü atasözleri:

- 1) Kadının saçını uzun aklı kısa olur :
  - *'Ayrımcılığa hayır'*
  - *'Cinsel farklılık yapmamalıyız.'*
  - *'Kadın erkek fark etmez.'*
  - *'Ayrımcılığa hayır, sevgiye evet.'*
- 2) Kadın yüzünden gülen ömründe bir kere güler :
  - *'Kadının güldüğü yerde herkes güler; kadın yoksa kimse gülmez.'*
  - *'Dağın üstünde kadın olan dağ gibi durur.'*
- 3) Kızını dövmeyen dizini döver :
  - *'Kızını döven kendine hakaret eder.'*
- 4) Kadından vefa, zehirden şifa bekleme :
  - *'Kadına saygı duymayan kendisine de saygı duymaz.'*
- 5) Kızın mı var derdin var :
  - *'Kızın var oğlun var derdin yok.'*
  - *'Kız erkekten erkek kızdan üstün değildir.'*
  - *'Kız da erkek de yücedir; yüceliğini hak eder.'*
  - *'Her insan eşittir, kimse kimseden üstün değildir.'*
  - *'Kadının da erkeğin de özellikleri farklıdır.'*
- 6) Kadının kazdığı kuyudan su çıkmaz :
  - *'Kadınlar da erkekler gibi eşittir; herkesin kendine göre hakları vardır.'*
  - *'Erkekler ne kadar güçlüyse kadınlar da o kadar güçlüdür.'*
  - *'Her kadının hakları vardır.'*
  - *'Kız erkek ayrımı yapılmamalı, erkek kız herkes eşit olmalı.'*
- 7) Beş kız bir oğlan çocuğunun yerini tutmaz :
  - *'Kız çocuk da erkek çocuk da aynıdır.'*
  - *'Kız ve erkek çocuklar eşit sevilir.'*
  - *'Ayrımcılık yapılmamalı her çocuk sevilir.'*
  - *'Beş oğlan çocuğu bir kız yarısı bile etmez.'*
- 8) Elinin hamuruyla erkek işine karışma :
  - *'Kadın erkek işi yok her işi kadın da erkek de yapar.'*



## Ev İşlerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölye Analizi

### *‘Onaylıyorum milletimiz öğrensin erkek kadın ayırımına son verilsin.’*

Atölyede katılımcıların ev işlerine dair toplumsal cinsiyet eşitliği algısı tartışılmıştır. Kurgusal çerçevede atölyeye şu şekilde giriş yapılmıştır; prensesin birlikte yaşarken ev işlerini yapmaya söz verdiği yedi cücelerle artık konuşma vakti gelmiştir. Prenses seçim sürecini yönetirken ev işlerini yapmakta zorlandığı için bir kurs merkezi açmaya karar verir. Herkesin ev işlerini ve dışarı işlerini öğrenerek günlük hayatta daha bilgili olacağı bu kurs merkezine cücelerden bazıları olumlu bazıları olumsuz bakmıştır. Eğitimci atölyeye kurgusal giriş yaptıktan sonra katılımcılara ‘Sizce prenses neden böyle bir kurs merkezi açmış olabilir?’ sorusunu yöneltmiştir. Katılımcılardan K11 ‘Onlar kendine baksın diye mesela çoğu kişi diyor ki sen bunu yapamazsın yapamazsın belki onları yetiştirmek için açmıştır.’ . K12 ‘Hocam ya cahil kalmasınlar diye ya da geçinemeyenler geçinsin diye.’ K13 ‘Hocam işlerinde başarılı olsunlar iş sahibi olsunlar diye.’ K20 ‘Hocam farklı farklı mesleklere alışsınlar diye.’ cevaplarını vermişlerdir. Katılımcılar kurs merkezinin insanları yetiştirmek amacıyla açıldığını ifade etmişlerdir.

Sınıftaki katılımcılar yedi cüce ve prenses rollerini almıştır. Prensesler bir araya gelip bu kursun açılmasının önemini tartışmışlardır. Diğer katılımcılar 7 kişilik A, B ve C grubu olarak farklı görevlerdeki yedi cücelerin görevini almıştır. Her grup sırayla olumlu ve olumsuz bakan cücelerin rollerine girerek neden bu kurs merkezi açılmalı/açılmasın tartışması yapmak için sahnede canlandırma yapmıştır. Yedi cücelerden olumlu ve olumsuz bakanlar aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 4

#### *Cücelerin Kurs Merkezine Yaklaşımları*

Oduncular	Şoförler	Hayvancılar	Çiftçiler	Elektrikçiler	İnşaatçılar	Fırıncılar
(-)	(+)	(+)	(-)	(+)	(-)	(+)

Canlandırmaya prenses rolündeki katılımcıların hazırladığı kurs tanıtım konuşmalarıyla başlar:

Prenses : ‘Sevgili halkım cinsel farklılık yaratmayalım mesleğin cinsiyeti yoktur. Herkes istediği veya sevdiği mesleği yapmalı. Bu kursları sizin iyiliğiniz için yapıyoruz. Cinsel farklılık yaratmayalım birlikte sevgi ile yaşayalım. Kız erkek fark etmeden kendi

ayakları üzerinde durmanız için bu kursu veriyoruz. Yine de bazılarınız kabul etmese de sizin için iyi olacaktır. Yarınımız gençlere bağlı, gençler olmasa yarınlarımız da olmaz. Bu kurs yarınlar için bugünler için gençler için.'

A grubunun katılımcıları sahneye çıkar ve canlandırma başlar:

**Oduncu Cüce K9:** 'Ben cinsiyet farkı yapmıyorum ben paramın azalmasını istemiyorum. Daha çok kişi bu işi yaparsa benim işim azalır. Ailemi zor geçindiriyorum ben!'

**Soför Cüce K4:** 'Araba sürmeyi öğrensinler ki acil bir durumda hastaneye gidebilsinler.'

**Çiftçi Cüce K1:** 'Bence sadece erkekler yapsın benim tarlam ama kızlar giremez.'

**Hayvancı Cüce K8:** 'Hayvancılık eğitimini almalılar hem eğlenceli bir iş hem de insanları doyuruyorlar.'

**Fırıncı Cüce K3:** 'Boşuna param gidiyor ve zarara giriyoruz. Bazen ekmeklerin fiyatı düşüyor.'

**İnşaatçı Cüce K7:** 'Kadınlar bazen inşaatta yaralanıp zarar görebilir.'

**Elektrikçi Cüce K6:** 'Onaylıyorum milletimiz öğrensin erkek kadın ayrımına son verilsin.'

Katılımcıların canlandırma esnasındaki cümleleri incelenecek olursa ev işlerinin öğretilmesini istemeyen cücelerden bazıları maddi kaygı taşımaktadır. Cevaplarında eskisi kadar para kazanamamakla ilgili endişelerini ifade etmişlerdir. Başka bir sebep ise güvenlidir. K7 kızların inşaattaki tamir işlerini öğrenirken yaralanabileceğini kursun açılmasına bir engel olarak sunmuştur. Olumlu taraflarından bakan cüceler ise insanların kimseye muhtaç olmadan kendi işlerini halledebilmeleri için ve acil bir durum olduğunda becerilerini kullanabilmeleri için bu kursun açılması gerektiğini düşünmektedir.

B grubunun katılımcıları sahneye çıkar ve canlandırma başlar:

**Oduncu Cüce K14:** 'Siz diyeceksiniz birlikte iş çalışması yapalım. Kızlarla beraber yaptığımızda biz parayı yarı yarıya bölüştüğü olacağız ama erkekler tek başına yaparsa bir şey olmaz. Bir de erkeklere göre bir iş yani kızlar yapamaz. Kızlar baltayla vurabilir de bence kıramaz ama.'

**Elektrikçi Cüce K15:** 'Bozulan elektrikli aracımızı kendimiz yaparız daha iyi olur.'

**İnşaatçı Cüce K18:** 'İnşaatta kızlar yapamaz belki bir taş düşer kafasına fena olur.'

**Soför Cüce K12:** 'Kafasına bir şey takar.'

**Fırıncı Cüce K13:** *'Fırıncılık eğitimi olmasaydı halkımız ekmek pasta börek yiyemezdi.'*

**Şoför Cüce K12:** *'Bazen biz taksi çağırıyoruz taksi kaç saatte gelemiyor. Hadi servise binelim servis tıklım tıklım dolu oluyor.'*

Katılımcıların canlandırma esnasındaki cümleleri değerlendirildiğinde Oduncu Cüce K14 ekonomik kaygı yaşamakla birlikte kızları güçsüz bulduğu için bu kursta başarılı olamayacağını savunmaktadır. İnşaatçı Cüce K18 kızların başına bir şey düşüp yaralanmasını sebep olarak göstermiştir. O anda Şoför Cüce K12 gerekli güvenlik tedbirleri alındığında bir sorun olmayacağını belirtmiştir. Kursun açılmasına olumlu bakan cüceler kişinin kendi problemlerini kendisinin çözmesi için kurs eğitiminin gerekliliğini savunmuştur. Öz yeterlilik seviyesinin artacağını düşünen cüceler kursun açılmasını desteklemiştir.

C grubunun canlandırması şu şekildedir:

**Oduncu Cüce K10:** *'Kızlar nasıl odun kırsın? Normalde odunu iki elimizle böyle kırıyoruz. Belki kızlar yanlış kırarsalar yaralanırlar.'*

**Hayvancı Cüce K27:** *'Alsınlar kadınlar hem hayvanları da seviyorlar. Kaçan hayvanları bulmaya da yardım edebilirler.'*

**Çiftçi Cüce K26:** *'Çiftçilik eğitimi almasınlar kazma kürek tutmaktan belleri tutulabilir.'*

**Elektrikçi Cüce K24:** *'Mesela fakir biri olsa parası olmasa başka birisini çağırıp para vermek zorunda kalacak bir de erkek ve kız beraber çalışırsa daha çabuk işleri halledebilirler.'*

**Fırıncı Cüce K20:** *'Hem pastane hem fırıncı olabilir. Hem pasta börek hem ekmek satabilir. Mesela kadınlar ekmek pişirirse erkekler de hamur işi yapabilir veya tam tersi de olursa öyle bir düzen sağlanmış olur.'*

Katılımcıların canlandırmada verdikleri cevaplara göre olumsuz bakan Oduncu Cüce K10 güvenlik konusunda endişeli olduğunu yaralanabileceklerini belirtmiştir. Başka bir cüce sağlıklarını olumsuz etkileyebileceğini söylemiştir. Kursun açılmasına olumlu bakan Elektrikçi Cüce K24 ekonomik anlamda her işi bilen insanın daha rahat ve ücretsiz olarak işini halledebileceğini savunmuştur. Fırıncı Cüce K20 erkek ve kadın güçlerini birleştirip iş birliği yaparlarsa fırında daha rahat çalışacaklarını ifade etmiştir.

Canlandırmalarda olumsuz olarak sunulan sebepler çoğunlukla güvenlik, ekonomik ve sağlık konularında olmuştur. Katılımcıların güvenlik ve sağlık konusunda kızların fiziksel olarak güçsüzlüğüne dair paylaşımları bu konuda cinsiyetçi kalıp

yargıları olduğunu gösterebilir. Katılımcıların kızların odun kesmek, hayvancılık, inşaatta çalışmak gibi dışarı işlerini başaramayacağına ve kendilerini yaralayacağına dair yapılan paylaşımlar katılımcıların cinsiyete dair önyargıya sahip olduğunu gösterir. Kursun açılmamasına sebep olarak sürekli kızların güçsüzlüğü ile ilgili sebepler sunulması bu konuda katılımcıların zihninde kız olmakla ilgili belli etiketlerin olduğuna işaret etmektedir. Nitekim konuşulan dilde de sürekli kullanılan ‘Kız gibi....’ tanımının olması katılımcıları olumsuz yönde etkilemiş olabilir. Dışarıdaki hayatla ilgili erkekleri yücelten cümle kalıpları kullanılır sözgelimi bir işi ‘adam gibi yapmak’ veya ‘kız gibi vurma sert vur’ cümle kalıplarında erkekler güçlü olmakla ilişkilendirir. Kadınlarsa ev içi işlerde yüceltilmektedir örneğin yapılan yemeğe ‘anne eli değmiş gibi’ veya temiz ve düzenli bir ortamda bulunurken ‘kadın eli değdiği belli’ gibi ev işlerinde kadını öven bir tutum sergilenir. Günlük dilde erkeğin gücü övülürken kadının el becerisinin övüldüğü görülmektedir. Günlük hayattaki cinsiyetçi dilin kullanımı değişip dönüştükçe cümlelerin anlamları eşitlikçi bir tutuma evirilecektir.

Kursun açılması için verilen olumlu cevaplar genel olarak değerlendirildiğinde katılımcılar tarafından kendi parayı kazanmak ve korumak, kendi işini halletmek, acil bir durumda kendi problemini çözmek amacıyla kursun açılması onaylanmıştır. Katılımcıların ekonomik özgürlüğe ve öz yeterliliği yüksek bireyler olmaya önem verdiği söylenebilir.

İkinci etkinlikte katılımcılar ev işleri kurs eğitiminin nasıl verilmesi gerektiğini rapor haline getirmiştir. Kursla ilgili program aşağıdaki gibidir:

1. İsteyen kişiler istenen gün kadar kursa devam etmelidir.
2. Kurs ücretsizdir.
3. Durumu olmayanlara bağış yapılacaktır.
4. Profesör olan kişilerden alınır.
5. Nerede: Okulda.
6. Kaç yıl-ay: 5 Yıl.
7. Kaç kişilik sınıflar: 24 kişi
8. Açılma sebebi: Para kazanmak ve insanların evlerde rahat yaşamasıdır.

Kurs detayları incelendiğinde verilecek olan kursta; alanında uzman kişilerden eğitim alınmasına, ekonomik durumu uygun olmayanlara destek olunmasına, belli bir süre devam etmesine ve belli bir mekânda yapılmasına, az sayıdaki sınıflarda kendine

yeten ve ekonomik özgürlüğü olan kişiler yetiştirmek amacıyla eğitim verilmesine karar verilmiştir.

### **Mesleklere Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölye Analizi**

Bu atölyede katılımcıların meslekler konusundaki toplumsal cinsiyet algısı tartışılmıştır. Atölye sürecindeki kurgusal dünyada zamanda yolculuk yapılarak Prenses'in hayatında üniversiteye başlayacağı döneme geri gidilmiş ve katılımcılar prensese uygun bir meslek seçmeye çalışmıştır. Katılımcılar kurguda reklam çalışanları rolündedir. İlk etkinlikte eğitmenin atölyeye getirdiği meslek çarkını sırayla her katılımcı çevirmiş ve karşısında duran mesleğin prensese uygun olup olmadığına karar vermiştir. Meslek çarkında polis, itfaiyeci, öğretmen, çiftçi, inşaat mühendisi, aşçı, postacı, hemşire, sanatçı, doktor meslekleri bulunmaktadır. Katılımcıların çarkı çevirince çıkan meslekler ve cevapları aşağıdaki gibidir:

Aşçı- K1: *'Olamaz nedeni yemek yapamaz.'*

Doktor- K2: *'Uygun çünkü prensesler her işi yapabilir.'*

İnşaat Mühendisi- K3: *'Evet her işi yapabilir.'*

Aşçı- K5: *'Evet yapabilir çünkü mesleklerin cinsiyeti yoktur.'*

Hemşire- K6: *'Mümkündür.'*

Öğretmen- K7: *'Olabilir.'*

Öğretmen- K8: *'Evet uygun çünkü öğrenebilir ve öğretebilir.'*

Polis- K9: *'Evet olabilir çünkü insan isterse her mesleği olabilir.'*

Çiftçi- K18: *'Evet olabilir.'*

İtfaiyeci- K17: *'Yapamaz yangının içine girerse ölebilir.'*

Postacı- K16: *'Uygun olabilir.'*

Sanatçı- K15: *'Yani isterse olabilir.'*

Çiftçi-K13: *'Olmak istiyorsa olabilir.'*

Hemşire-K14: *'Evet olabilir.'*

Öğretmen K11: *'Olabilir.'*

Hemşire K12: *'Olamaz neden biliyor musunuz? Burada kaç tane meslek var ola ola hemşire mi olacak?'*

Sanatçı- K10: *'Evet olabilir bir yerlerde şarkı söyleyip konser yapabilir gösteri yapabilir.'*

Çiftçi-K20: *'Evet uygun.'*

Çiftçi-K19: *'Çiftçi olabilir istiyorsa yapabilir.'*

Doktor-K21: *'Hayır olamaz çünkü o hastanede prenses ameliyata gittiğinde ya elinden bir şey kayarsa?'*

K20: *'Ama bunun eğitimini alacak.'*

Doktor-K21: *'Almasın. Gitsin evde çalışsın.'*

Sanatçı-K23: *'Olabilir.'*

Polis- K24: *'Olamaz çünkü yanlışlıkla birini vurabilir bir de kan görünce korkabilir.'*

Hemşire- K25: *'Hemşire olabilir.'*

Postacı- K26: *'Hayır uygun değil yollar onun için tehlikeli olabilir.'*

Sanatçı K27: *'Olamaz uygun değil.'*

Katılımcıların cevapları incelendiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğunun mesleklere dair toplumsal cinsiyet kalıp yargıları olmadığı gözlemlenmiştir. Katılımcıların bu tavrı sergilemelerinde bir önceki atölyede ev işlerinde cinsiyet ayrımı yapılmaması konusunda sınıfın çoğunluğunun ortak bir karara varmış olması etkilemiş olabilir. Öte yandan 25 katılımcıdan 7'si meslekler konusunda cinsiyetçi bir tutum sergilemiştir. Bu cinsiyetçi tutumlarının altında güvenlik tehdidi, kadını yeterince güçlü bulmama, kadını yeterince becerikli bulmama, kadını yeterince cesur bulmama ve prensese o mesleği yakıştırama sebepleri yer almıştır. Özellikle K21 ve K20 arasında geçen diyalogda K21'in 'Almasın. Gitsin evde çalışsın.' tepkisi kadının yeri evidir zihniyetine hizmet etmektedir. Katılımcının düşünce yapısını içinde yaşadığı çevre veya ailesindeki bireylerin meslek anlayışları etkilemiş olabilir.

Etkinlik sonlandığında eğitmen kurgu içindeki rolüne girerek reklam çalışanlarına açıklama yapmıştır. Prensesin tüm bu önerileri değerlendirdikten sonra resmi gazetede olmak istediği mesleği inşaat mühendisi olarak açıkladığını duyurmuştur. Atölyenin kurgusu gereği halk prensesin inşaat mühendisi olmasına tepkilidir. Sınıf içinde bu durum tartışılmıştır. Katılımcılar dört gruba ayrılmıştır ve her grubun görevi şu şekildedir:

1.grup: Gazeteciler olacak ve halka prensesin mühendis olma kararıyla ilgili sorular hazırlayacak. Halk buluşmasında bu soruları halka yöneltecekler.

2.grup: Prensesin mühendis olma kararına şiddetle karşı çıkan kişiler olacak. Bir prenses neden inşaat mühendisi olmamalı halk buluşmasında bunu savunacaklar.

3.grup: Prenselerin mühendis olma kararını destekleyen buna olumlu bakan kişiler olacak. Prenselerin inşaat mühendisi olursa ülkeye ne gibi hizmetler verebilir bunları savunacaklar.

4.grup: Prenselerin kendisi olacaklar. Prenselerin düşüncelerini ifade eden kişiler olacak. Prenseleri temsil eden bu kişiler prenselerin ağızından konuşacaklar. Örneğin : “ İnşaat mühendisi olmak istiyorum çünkü..... ” gibi prenselerin inşaat mühendisi olmakla ilgili isteklerini hayallerini halka anlatacaklardır. Gruplar çalıştıktan sonra canlandırma diyalogları şu şekilde gerçekleşmiştir:

**1.Soru : ‘Sizce neden prenses bu mesleği seçmiştir?’**

K11 Prenseler: ‘Kendisini güçlü düşünüyordur o yüzden seçmiştir.’

K15: ‘Kendine güvendiği için.’

K26: ‘Prenseler istediği kararı verir.’

K24 Prenseler: ‘Ben inşaat mühendisi olmak istiyorum çünkü çok güçlü olduğumu düşünüyorum ve çok zeki olduğuma inanıyorum. Ayrıca kimse benim mesleğime karışamaz.’

Katılımcılar prenselerin inşaat mühendisliği meslek seçiminin nedenlerini prenselerin özgüvenli olması, kendine güvenmesi ve bunun bireysel bir seçim olması şeklinde ifade etmişlerdir. Bu soru katılımcıların prensesle meslek seçimi konusunda empati kurmasına için olanak sağlamış olabilir. Katılımcıların verdiği cevaplardan prenseleri özgür ve güçlü bir karakter olarak düşündükleri söylenebilir.

**2.Soru: ‘Sizce prenses bu mesleği yapabilir mi?’**

K14: ‘Olamaz çünkü kafasına bir beton düşerse kafası kırılabilir.’

K20: ‘Yapabilir herkesin işi ve sevgisi kendisini ilgilendirir. Herkesin özgürlüğü kendinedir.’

K13: ‘Hayır başımıza bir iş alabilir.’

K25 Prenseler: ‘Evet düşünüyorum da neden halkım beni güçsüz görüyor? Ben inşaat mühendisi olacağım çünkü mesleklerde ayırım yapamazsınız.’

K19: ‘İnşaatta bir demir başına düşebilir.’

K10: ‘Bence sağlam binalar yapabilir.’

K16: ‘Olmamalı çünkü taşları demirleri kaldırıp diğer yere koyamaz.’

K12 Prenseler: ‘Prenseler inşaat mühendisliğini çok güzel yapar çünkü çok güçlüdür ayrıca bir prenses her işi yapar.’

Katılımcıların cevapları incelendiğinde eşitlikçi bir tavır sergileyen katılımcılar prenselerin hür iradesini, mesleğe olan sevgisini, becerisini ve kendine olan güvenini göz

önünde bulundurarak olumlu bir açıdan bakmışlardır. Prensesin inşaat mühendisi olmasını desteklemeyenler güvenlik, sağlık ve fiziksel güçsüzlük konularını sebep olarak göstermiştir. Katılımcıların sıklıkla prensesin güçsüzlüğünü vurgulayan cevaplar vermesi dikkat çekmiştir. Katılımcıların bazılarında ‘Kızlar güçsüzdür.’ cinsiyetçi kalıp yargısı bulunabilir.

**3.Soru: ‘Neden prensesin inşaat mühendisi olması sizi rahatsız ediyor?’**

K14: ‘Bizi rahatsız ediyor çünkü kafasına bir şey düşse yaralansa?’

K25 Prenses: ‘Haklısınız belki beni güçsüz görüyorsunuz ama siz ve ben inanırsak başarabiliriz. Belki ölmenden yaralanmamdan korkuyorsunuz ama ben önlem alabilirim.’

K9: ‘Bence herkes istediği şekilde olabilir.’

K14’ün cevabından prenses için endişeli olduğu anlaşılmaktadır. Prenses rolündeki K25 ise başarabileceğini ve tedbir alırsa bir sorun olmayacağını belirterek özgüvenli bir tutum sergilemiştir. K9’un kişinin kendi verdiği karara saygı duyduğu görülmektedir.

Üçüncü etkinlikte bilinç koridoru oluşturulmuştur. Katılımcılardan biri prenses rolüne girmiştir. Karşılıklı olarak ikili sıralanan katılımcıların oluşturduğu koridordan prenses geçerken bir taraf prensesin inşaat mühendisi olmasının olumlu taraflarını söylemiştir diğer taraf ise prensesin inşaat mühendisi olmasının olumsuz tarafını söylemiştir. Prenses koridorun sonuna geldiğinde kesin kararını açıklamıştır.

Tablo 5

*Prensesin Mesleğine Karar Vermesi İçin Halktan Gelen Tepkiler*

OLUMLU	OLUMSUZ
K24: ‘Ol para kazan.’	K9: ‘İnşaat mühendisi olma yoksa ölebilirsin.’
K26: ‘Şimdi sen gidersen mühendis olursan sana bir milyar dolar verirler.’	K3: ‘Eğer bir şey düşerse kafana mefta olursun.’
K13: ‘İstedğin mesleği ol.’	K14: ‘Tehlikeli.’
K7: ‘Canın ne istiyorsa onu olmalısın.’	K20: ‘Olmasın kızların gücüne göre değil.’

Prenses duyduğu olumlu ve olumsuz yönlerinden sonra inşaat mühendisi olmaya kesin karar vermiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde olumlu tarafından bakan

katılımcılar maddi geliri ve kişinin istediğini gerçekleştirmesini motive edici sebepler olarak görmüştür. Olumsuz tarafından bakan katılımcılar çoğunlukla güvenlik ve sağlık konusundaki endişelerini dile getirmiştir. Bir katılımcı kızların gücüne göre olmadığını ifade etmiştir. Katılımcılarda var olan kadın algısı meslek seçimindeki düşüncelerini etkilemiştir.

Atölye genel olarak değerlendirildiğinde katılımcıların büyük bir çoğunluğunda mesleklere dair toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının bulunmadığı söylenebilir. Toplumsal cinsiyet konusunda yapılan araştırma çalışmasının altıncı atölyesinin işlenmesi sebebiyle katılımcılarda sürece dair farkındalık oluşmaya başlamış olabilir. Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda bilinç düzeylerinin artmasına bağlı olarak katılımcılar hayata dair konuları bu mercekten okuyup değerlendirmeye başlamış olabilirler.

### **Oyun ve Oyuncaklarda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölye Analizi**

*‘Biz seni kral ol diye büyüttük sen bez bebekle oynuyorsun.’*

Atölyede katılımcıların oyun ve oyuncaklardaki toplumsal cinsiyet eşitliği algısı incelenmiştir. Kurgu içinde Prenses’in bir erkek kardeşi olduğu ve yeni doğan prens için çocuk odası hazırlanacağı atölyedeki katılımcılarla paylaşılmıştır. Katılımcılar atölye sürecinde çocuk odasını düzenleyen mobilyacılar görevindedir. Katılımcılar beş grup olmuştur ve eğitmen tarafından hazırlanan kolaj görselleri gruplara dağıtılmıştır. Kolaj görselleri çocuk odası ile ilgili çeşitli renk ve modelde; dolap, halı, duvar deseni, duvar rengi, çizgi filmler ve oyuncak görsellerinden oluşmaktadır. Katılımcılardan beklenen her kategoriden çeşitli görseller seçerek hayali bir çocuk odası oluşturmalarıdır. Katılımcıların hazırladığı çocuk odası kolajları aşağıda eklenmiştir.



Görsel 11. Oyun ve Oyuncaklar Atölyesinde Hazırlanan Çocuk Odası Kolajları

Kolaj görsellerinde grupların çocuk odası için seçtiği eşyalar bir araya getirildiğinde aşağıdaki tablo oluşmuştur:

Tablo 6

*Çocuk Odasındaki Eşyaların Gruplandırılması*

ÇOCUK ODASI	1.GRUP	2.GRUP	3.GRUP	4.GRUP	5.GRUP
DOLAP	Beyaz renkli klasik sade bir dolap seçilmiştir.	Mavi renkli sade bir dolap seçilmiştir.	Beyaz renkli sade bir dolap seçilmiştir.	Yeşil ve pembe renkli sade dolaplar seçilmiştir.	Beyaz renkli klasik sade bir dolap seçilmiştir.
HALI	Mavi uzay mekiği, mavi denizaltı dünyası ve sayıların olduğu renkli halılar seçilmiştir.	Uzay mekiğinin olduğu mavi bir halı seçilmiştir.	Denizaltı dünyasının olduğu halı seçilmiştir.	Sayıların olduğu mor ve yeşil renkli halılar seçilmiştir.	Uzay mekiğinin olduğu mavi bir halı seçilmiştir.
DUVAR DESENİ	Arabalı ve dinazorlu orman deseni seçilmiştir.	Arabalı desen seçilmiştir.	Arabalı desen seçilmiştir.	Doğa temalı ve pembe gökkuşağı desenleri seçilmiştir.	Arabalı desen seçilmiştir.
DUVAR RENGİ	Su yeşili renğinde bir duvar seçilmiştir.	Su yeşili renğinde bir duvar seçilmiştir.	Su yeşili renğinde bir duvar seçilmiştir.	Açık yeşil renğinde bir duvar seçilmiştir.	Su yeşili renğinde bir duvar seçilmiştir.
ÇİZGİ FİLMER	Örümcek Adam ve Şimşek Mcqueen seçilmiştir.	Robotlar, Örümcek Adam, Karlar Ülkesi ve Şimşek Mcqueen seçilmiştir.	Robotlar, Örümcek Adam, Karlar Ülkesi ve Şimşek Mcqueen seçilmiştir.	Robotlar, Karlar Ülkesi ve Şimşek Mcqueen seçilmiştir.	Robotlar, Karlar Ülkesi ve Şimşek Mcqueen seçilmiştir.

(Devam ediyor)

Tablo 6 (Devam)

*Çocuk Odasındaki Eşyaların Gruplandırılması*

ÇOCUK ODASI	1.GRUP	2.GRUP	3.GRUP	4.GRUP	5.GRUP
OYUNCAKLAR	Logo, örümcek adamlı top, mavi ve kırmızı renkli paten, mavi tüfek, mavi bisiklet, mavi erkek bez bebek, sarı transformers araba, sarı inşaat araçları oyuncak seti, pembe zeka küpü, renkli kamyon seçilmiştir.	Mavi renkte mutfak ve temizlik seti oyuncakları, mavi tamir seti oyuncakları, mavi bisiklet, mavi erkek bez bebek, pembe zeka küpü, sarı transformers araba, sarı inşaat araçları oyuncak seti, örümcek adamlı top, logolar ve kırmızı renkte mutfak seti seçilmiştir.	Mavi renkte mutfak ve temizlik seti oyuncakları, mavi tamir seti oyuncakları, mavi tüfek, logolar, renkli kamyon, örümcek adamlı top, pembe ve mavi renkli yemek seti oyuncakları ve pembe çamaşır seti oyuncakları seçilmiştir.	Mavi tamir seti oyuncakları, mavi tüfek, logolar, renkli kamyon, örümcek adamlı top, pembe ve mavi renkli oyuncak telefon, mavi erkek bez bebek, sarı inşaat araçları oyuncak seti ve kırmızı renkte mutfak seti seçilmiştir.	Mavi tamir seti oyuncakları, mavi renkte mutfak ve temizlik seti oyuncakları, mavi bisiklet, mavi erkek bez bebek, logolar, örümcek adamlı top, pembe ve mavi renkli paten, mavi ve kırmızı renkli paten, sarı inşaat araçları oyuncak seti, sarı transformers araba ve pembe kız bez bebek seçilmiştir.

Çocuk odası için dolap seçiminde grupların çoğu beyaz sade bir dolap tercih etmişlerdir. İki grup mavi, yeşil ve pembe dolaplar eklemişlerdir. Grupların seçtiği dolap renklerinin ve modellerinin çeşitliliğine bakılarak kalıplaşmış bir cinsiyet yargısının olmadığı söylenebilir. Çocuk odası için halı olarak renk ve desen konusunda mavi renk ağırlıklı ve uzay, denizaltı dünyası deseninin grupların çoğu tarafından seçildiği görülmektedir. Seçenekler arasında pembe renkli ve çiçekli, unicorn desenli halılar da olmasına rağmen grupların çoğu mavi renk ağırlıklı uzay mekiği ve denizaltı dünyası desenli halıları seçmiştir. Katılımcıların halı seçiminde cinsiyetçi bir renk ve desen ayrımı yaptığı gözlemlenmiştir. Duvar deseni olarak grupların 4'ünün arabalı desen seçtiği görülmektedir. Grupların çoğu çiçekli böcekli şirin desenleri tercih etmeyip araba desenini seçmişlerdir. Erkek bebek için araba desenini daha uygun bulmuş olabilirler. Katılımcıların desen konusunda cinsiyetçi kalıp yargısı bulunabilir. 4.Grup duvar deseninde farklı olarak doğa temalı ve pembe gökkuşağının olduğu bir desen seçmişlerdir. Toplumsal cinsiyet konusunda sınıfın diğer katılımcılarına göre daha esnek bir bakış açısına sahip olabilirler. Duvar rengi konusunda 4 grup su yeşili rengini seçmiştir ve 1 grup açık yeşil rengini seçmiştir. Katılımcılar odanın rengi konusunda herhangi bir cinsiyetçi tavır göstermemişlerdir. Çizgi filmler konusunda gruplar Robotlar, Örümcek Adam, Karlar Ülkesi ve Şimşek Mcqueen çizgi filmlerini seçilmiştir. Seçenekler arasında başrolde kadın ve erkek kahramanların olduğu altı çizgi film vardır. Katılımcılar öncelikle erkek kahramanların başrolde olduğu çizgi filmleri seçmişlerdir. Çizgi film tercihinde katılımcıların cinsiyetçi bir tutuma sahip oldukları söylenebilir.

Oyuncakların renkleri incelendiğinde seçilen her oyuncakın alternatif renkleri olmasına rağmen ağırlıklı olarak mavi renkli oyuncakların seçildiği görülmektedir. Örneğin temizlik seti oyuncaklarının hem mavi hem pembe olanları kolaj görselleri arasında sunulmuştur. Katılımcılar mavi ve pembe arasında kaldığında çocuk odasına oyuncakın mavi olanını eklemişlerdir. Oyuncakın kırmızı, sarı, karışık renkli olanı olduğunda sarı, kırmızı gibi renkleri eklemekten çekinmedikleri gözlemlenmiştir. Bu seçimlerinden hareketle katılımcıların erkek bebek için renk seçiminde pembeyi tercih etmedikleri ancak diğer sarı, kırmızı, karışık renkleri tercih edebilecekleri çıkarılabilir. Katılımcılarda 'Pembe kız rengidir.' kalıp yargısı bulunabilir.

Oyuncaklar konusunda tüm gruplar kolajlarına çeşitli oyuncakları eklemişlerdir. Çocuk odalarında tüfek, paten, temizlik seti, silah, mutfak ve yemek seti, tamir seti, çamaşır temizleme seti, inşaat araçları seti, top, bisiklet, araba, bez bebek ve kamyon gibi karışık oyuncakların yer aldığı görülmektedir. Oyuncak çeşitleri konusunda katılımcıların

cinsiyetçi kalıp yargılarının olmadığı görülmektedir. Atölyede çıkan kolajlara göre katılımcılar Prens'in her oyuncakla oynamasını uygun bulmuşlardır. Bu kararlarında önceki haftalarda yapılan ev işleri atölyesi etkili olmuş olabilir. Her insan her işi yapmayı bilmeli alt mesajıyla işlenen atölyede kız ve erkeklerin hayattaki her işi bilmesi gerekir kazanımı işlenmiştir. Oyuncaklar da günlük hayattaki işlerin minyatürü olarak düşünülebilir. Ev içindeki etkinliklerin oyuncakları yemek ve mutfak seti, temizlik seti, çamaşır seti ve bez bebekler olarak tasarlanırken ev dışındaki etkinliklerin oyuncakları tüfek, araba, inşaat araçları, tamir seti, top olarak tasarlanmıştır. Kız ve erkek çocuklarının çocukken oynadığı oyuncaklar kategorize edilip cinsiyetçi bir tutumla seçildiğinde büyüdüklerinde yetişkin hayatlarında karşılaşacakları cinsiyetçi ayrımın temelleri atılmış olmaktadır. Oyuncaklar konusunda çocukların özgürce seçim yapmasını sağlamak ve her oyuncakla buluşmasını sağlayacak fırsat sunmak var olan algıyı yıkmak için etkili olabilir.

Atölyenin ikinci etkinliğinde oyuncaklarla ilgili bir canlandırma yapılmıştır. Eğitimci katılımcılara canlandırmanın girişini anlatıp çatışmanın olduğu anda anlatmayı bırakmıştır. Sınıftan canlandırmanın devamını getirmek için rollere katılımcılar seçildikten sonra canlandırma gerçekleştirilmiştir. Sınıftan rollere tekrar katılımcı seçilerek canlandırma birden çok sefer gerçekleştirilmiştir. Canlandırma şu şekilde başlamıştır: 'Aradan uzun yıllar geçti ve prens artık 5 yaşında. Bir gün kral sarayda dolaşırken prensi çocuk odasında bez bebekle oyun oynarken görür. Bez bebeğe mama yediren prensi böyle gören kral kraliçeyi ve prensesi yanına çağırır; onlara prensi göstererek konuşmaya başlar...'

Kral K8: *'Hey prenses baksana şuna bez bebekle oynuyor.'*

Kraliçe K24 : *'Birinden örnek almış olabilir.'*

Kral K8: *'Peki ya kimden örnek aldı bu çocuk ne dışarı çıkıyor ne bir şey?'*

Kraliçe K24: *'Presesten örnek almış olabilir.'*

Prens K11: *'Babacığım, sen de küçükken Prens'i kucığına alıp sallamıştın.'*

Kral K8: *'Evet hatırlıyorum da o gerçek bir bebektir oyuncaklarla asla oynamam.'*

Kraliçe K24: *'Kendisini kız sanıyor olabilir.'*

Katılımcıların canlandırmasından sonra eğitimci sınıfa dönüp 'Değiştirmek istediğiniz bir yer oldu mu?' sorusunu yöneltip oyuncuları değiştirmiştir ve ikinci kez canlandırma şu şekilde yapılmıştır:

Kral K14: *'Bu çocuk ne yapıyor?'*

Kraliçe K25: *'Bebekle oynaması çok normal bir şey çocuk değil mi?'*

Kral K11: *'Bence hiç normal değil.'*

Kraliçe K25: *'Her bebek her istediğini yapabilir.'*

İkinci canlandırmada kraliçenin düşünceleri değiştirilmiştir. Eğitimci kralı canlandıran K11'e 'Erkek olması bez bebekle oynamasına engel mi?' sorusunu yönelttiğinde K11 rolden çıkarak K11 *'Hocam o daha küçük ama büyüyünce sorun olabilir.'* cevabını vermiştir. Katılımcı erkek çocuğun küçükken bez bebekle oynamasında bir sorun görmemekte ancak büyüdüğünde sorun olabileceğini düşünmektedir. Katılımcı bu düşüncesiyle yaş aldıkça toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının bireyin hayatını daha çok etkilediği gerçeğini desteklemiştir.

Eğitmen oyuncularını tekrar değiştirir. Üçüncü canlandırmada kraliçe rolünü canlandırmak isteyen var mı sorusuna bir erkek katılımcı *'Ben canlandırırım.'* dediğinde sınıftaki katılımcılar arasında bir gülüşme olduğu gözlemlenmiştir. Ancak aynı gülüşme seslerinin prens rolünü bir kız katılımcı canlandığında olmadığı gözlemlenmiştir. Sınıfın kadın kılığına giren erkek katılımcıya alaycı bir tavır sergilemesi katılımcıların kadın rolünde olmayı komik ve küçük düşürücü bulduklarını gösterebilir. Canlandırma üçüncü kez şöyle gerçekleşmiştir:

Kral K9: *'Hele bakın şuna bu ne yapıyor?'*

Kraliçe K20: *'Bebekle oynaması normal araba alın arabayla da oynasın bebekle de, sonuçta bilmiyor.'*

Kral K9: *'Normal normal de kimden aldı bu örneği? Senden mi? Aferin aferin böyle herkese örnek ol. Prenses daha şefkatli olur örnek olduğun için seni tebrik ediyorum.'*

Katılımcı K9 prensesi prenesi güzel örnek olduğu için tebrik eder. K9 rolden çıkarak *'Küçükken bez bebekle oynayan bir insan daha şefkatli olabilir.'* cümlesiyle canlandırmadaki rolünü açıklamıştır. Aynı zamanda diğer insanlara karşı merhametli, şefkatli, hoşgörülü bireyler olabilmek için çocukluk döneminde sağduyuyu geliştirecek oyunlar oynanması konusunda önemli bir konuya değinmiştir.

Eğitmen tekrar oyuncularını değiştirir. Canlandırma dördüncü kez şu şekilde gerçekleşmiştir.

Kral K6: *'Hey Kraliçe o niye elinde bebek sallayarak oynuyor?'*

Kraliçe K4: *'Bebek sallayarak daha iyi şeyler öğrenebilir.'*

Kral K6: *'Biz onu bebek sallaması için büyütmedik kral olması için büyüttük.'*

Kraliçe K4: *'Değişik oyuncaklar da oynayabilir kız erkek fark etmez. Hem bebekle oynarsa senin gibi katı kalpli olmaz şefkatli olur!'*

Kral K6: *'Geleceğimizi hiç iyi görmüyorum. Biz seni kral ol diye büyüttük sen bez bebekle oynuyorsun.'*

K6'nın canlandığı kral rolünde; kral prensten bir gün ülkenin başına geçmesini bu yüzden daha çok erkeklere göre olan oyuncaklarla oynamasını beklemektedir. Cinsiyetçi kalıp yargılar da tıpkı kralın düşünce yapısında olduğu gibidir. Kadından yemek yapmasını, temizlik yapmasını ve çocuk büyütmesini beklediği için kızların çocukken mutfak seti, temizlik seti ve bez bebeklerle oynamasını uygun görür. Erkekten ülkeyi savunması, çalışıp para kazanması, bozulan kırılan şeyleri tamir etmesini beklediği için erkeklerin çocukken araba, tamir seti, tüfekte, silahla oynamasını uygun bulur. Toplumun yetişkin hayatta üstlenmesini beklediği rolleri çocuklar küçükken oyuncaklarla oyun içinde pratik ederek içselleştirmektedir.

Eğitmen son kez oyuncuları değiştirir. Beşinci canlandırma şu şekilde gerçekleştirilmiştir:

Kral K12: *'Sen! Sen ne yapıyorsun burada? Sen ne yapıyorsun? Şerefimizi beş paralık yaptın!'* cümlesiyle kral bez bebekle oynayan prens şiddet uygulamaya kalkışır. Eğitmen burada canlandırmayı dondurarak sınıftaki katılımcılara *'Kralın bu tavrına katılıyor musunuz?'* sorusunu yöneltir. Gelen cevaplar şu şekilde olmuştur:

K24: *'Çocuğunu dövmemeli çocuğuna kötü bir örnek oluyor. Prens kötü bir şey yapmıyor.'*

K5: *'Kral çok dar görüşlü.'*

K14: *'Bence çocuğu dövmemeli belki çocuğun bir isteği vardır.'*

Katılımcıların cümlelerinden kralın çocuğuna şiddet uygulamaya kalkışmasına katılmadıklarını ve buna karşı çıktıkları anlaşılabilir. Eğitmen canlandırmaların sonrasında sınıfta oyuncaklarla ilgili bir tartışma başlatmıştır. Sınıfa *'Oyuncakların kız erkek cinsiyetine göre ayrılması konusunda ne düşünüyorsunuz?'* sorusunu yöneltmiştir:

K14: *'Bence ister erkek olsun ister kız olsun çocuk oyuncakıda istediği yere gidebilir belki bebek oyuncakla oynamak istiyor. Mesela bir çocuk bir şeyle oynamak istiyorsa onu zorlayamayız bunu yapacaksın diye zorlayamayız çünkü o daha küçük onun fikirleriyle biz de yani empati kurmalıyız.'*

K17: *'Ben şimdi cinsiyet ayrımcılığı yapmayacağım ama yani savaşçı olsa benim için daha iyi olur kendini korur.'*

Eğitmen K17'ye *'Peki kimler savaşçı olsun istersin?'* sorusunu yönelttiğinde

K17: *'Hocam her ikisi de oynatılsın.'* cevabıyla bu isteğinin altında cinsiyetçi bir tutum olmadığını belirtmiştir.

K26: *'Mesela benim erkek kardeşim oldu ayırım yapmıyoruz o ne isterse onunla oynar.'*

K11: *'Kendi cinsiyetinden vazgeçmiş olabilir keşke ben erkek olsaydım o oyuncakla oynayabilirdim diyebilir.'*

K8: *'Bu yanlış bir davranış ayrımcılık yapmamalıyız mesela top üzerinden örnek verirsem bir kız da top oynayabilir. Bazen futbolu sadece erkekler oynar diye bir ayrımcılık yapılıyor ama kızlar da futbol oynuyor.'*

K11: *' Geçen yıl benim kız kuzenime şey demişlerdi futbolcu olmak istiyordu halam dedi olamazsın eniştem dedi olamazsın. En sonunda kuzenim bir tane üniversiteye gidip okudu şu anda Siirt'te futbolcu.'*

K14: *'Kız da erkek de olsa ben küçük kuzenlerimle her zaman top oynuyorum.'*  
Katılımcıların oyuncakların kız erkek cinsiyete göre ayrılması konusundaki düşüncelere bakıldığında bu konuda cinsiyetçi kalıp yargılarının olmadığı söylenebilir. Eğitimci katılımcıların hazırladıkları çocuk odasında çoğunlukla mavi rengini gözlemesi üzerine mavi pembe renklerinin kullanımı konusunda bir tartışma başlatıldığında katılımcılardan şu şekilde cevaplar gelmiştir:

K22: *'Elsa neden mavi? O da kız ve mavi elbise giyiyor'* cümlesiyle herkesin her rengi kullanabileceğini savunmuştur.

K14: *'Ama o film hocam.'* cevabıyla filmlerde kullanılabilir ancak gerçek hayatta bunun kendisi için sorun olacağını belirtmiştir.

Eğitimci *'Günlük hayatta da kullandığında ne olabilir?'* sorusunu yönelttiğinde

K14: *'Ama insan utanıyor hocam.'* cevabını vermiştir.

K22: *'Benim babam mor kazak giyiyor.'*

K14: *'Hocam bence evet sizin dediğiniz doğru bir şey, kızlar da mavi ayakkabı giyebilirler erkekler de pembe ayakkabı giyebilirler. Hocam yani nasıl söylesem mesela yolda bakıyorlar nasıl söylesem arkadaşlarına belki bizimle ilgili bir şey söylüyorlar.'* cümlesiyle renkli eşyalar kullandığında içinde yaşadığı çevre tarafından hoş karşılanmayacağını özetle mahalle baskısı yaşayacağını açıklamıştır.

K16: *'Ben pembe bir tişört giysem sokakta kıpkırmızı olurum.'* cümlesiyle pembe bir eşya kullanmanın kendisi için utanç verici bir durum olduğunu açıklamıştır. K16 atölye sürecinin başında doğum gününüzde size pembe bir tişört hediye edilse tepkiniz ne olurdu sorusuna *'Kızarım.'* cevabını vermiştir. Katılımcının renk konusunda katı bir cinsiyetçi kalıp yargısı bulunmaktadır.

K22'nin izlediği çizgi film kahramanı Elsa'nın mavi kıyafetler giymesi katılımcı üzerinde maviyi kızlar da kullanıyor düşüncesini oluşturmuştur. Buradan hareketle söylenebilir ki çocuklar tarafından tüketilen çizgi film, oyun, masal, şarkı gibi içeriklerin toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun hazırlanması katılımcıların eşitlikçi bir bakış açısı kazanmasında etkili olabilir.

Canlandırmadan sonra katılımcılar gruplara ayrılmıştır ve yaşanan oyuncak durumuyla ilgili Kral'a bir mektup yazmışlardır. Mektuplar aşağıdaki gibidir:

1.Grup: *'Sen böyle yaptığında amacın neydi? Oyuncakları bir cinsiyetle belirleyemeyiz. Oyuncakların cinsiyeti, rengi yoktur. Çocukları oyuncaklarla ayırmamalıyız.'*

2.Grup: *'Babacığım, oyuncuğın kızı erkeği yoktur bırak istediğim gibi istediğimle oynayayım sen de çocuktun baban sana yapmamış olabilir sen de bana öyle mi yapacaksın? Baba ben tek bir kez oynamadım. Bana benim bez bebekle oynamaya hakkım var. Baba tek bir defa dünyaya geliyoruz bırak istediğimle oynayayım.'*

3.Grup: *'Sevgili babacığım, seni çok haksız buldum. Senin de fotoğrafların var albümde küçük bir bebekle oynarken gördüm. Zamanında sen de annem de ben de bebekle oynadık, sen çok haksızsın. Canım babam erkek kardeşim bez bebekle oynamayacak diye bir kural yoktur. Siz çocuğunuza neden kızılıyorsunuz çünkü kız ve erkek ayrımı yapılmaz ister bez bebek ister küçük araba boş ver sen de küçükken oynuyordun.'*

4.Grup: *'Bence her çocuk istediği şeyle oynayabilir ayrımcılık yok. Kızda da erkekte de ayırım yapmamalısınız her çocuk özeldir neyle oynasa bile özeldir bırakalım çocuklar çocukluğunu yaşasın. Eğer renk ayrımı olsaydı bir kız silah isterse ve babası onu döverse o kız cinsiyet değiştirebilir. Erkek olmak isteyebilir.'*

5.Grup: *'Sen nasıl o çocuğun bebekle oynamasına kızarsın bir daha karışma yoksa tüm sırlarını halka söylerim. O bıyıkla Kral olacaksın seni pis adam, senin gibi krallar dünyada yok.'*

Mektuplar incelendiğinde katılımcıların oyuncakları cinsiyete göre ayırmaya karşı çıkan bir tutum sergiledikleri söylenebilir. Atölyede ulaşmak istenilen kazanıma ulaşıldığı görülmektedir. Kral kişisine bu ayırımın yanlış olduğunu ve istediği oyuncakla oynamaya hakkı olduğunu açıklayan katılımcıların oyun haklarının farkında olduğu anlaşılmaktadır.

Atölye sürecinde renkler ve cinsiyet ayrımı konusunda katılımcıların daha çok farkındalık kazanmaya ihtiyaçları olduğu gözlemlenmiştir. Renklerin cinsiyetinin

olmadığı düşüncesini katılımcıların kendi hayatlarına geçirmeleri için tüketilen sosyal medya içeriklerinin etkisi kullanılabilir.

### **Cinsiyetçi Kalıp Yargılar Atölye Analizi**

#### ***‘O her zaman böyle ağlayacaksa nasıl kral oldu ki?’***

Atölye sürecinde cinsiyetçi kalıp yargılar konusu işlenmiştir. Toplumdaki ‘Erkek adam ağlamaz.’ kalıp yargısı atölye sürecinde tartışılmıştır. Atölye donuk imge etkinliği ile başlamıştır. Eğitimci katılımcılara yaşanan bir olayı anlatmış ve sonrasında katılımcılardan dinledikleri olaya bedeniyle ve yüzüyle tepki vermelerini istemiştir. Eğitmenin ‘Kral çok sert duygularını asla belli etmeyen bir kişiliğe sahipken kralın abisi yani prensesin amcası tam tersine duygusal sevincini de üzüntüsünü de belli eden birisi. Geçtiğimiz hafta Prenses seçim konuşmasını yaparken onu dinleyen amcası dayanamayıp ağlamaya başladı. O an herkes amcayı izledi ve donakaldılar...’ açıklamasından sonra katılımcılar donuk bir hal almıştır. Sınıftaki katılımcıların ağızları açık, elleri yüzlerinde, gözleri belermiş şaşırılmış bir yüz ifadesi yaptığı gözlemlenmiştir. Eğitmen sınıfta dolaşırken K12’nin omzuna dokunmuş ve ‘Ağlayan amca ile ilgili ne düşünüyorsun şu anda?’ sorusunu yöneltmiştir. K12 *‘Nasıl olur ya ağlıyor, abisi nasıl bu nasıl? Bu nasıl kardeş herhalde üvey kardeşler’* cevabını vermiştir. K18 *‘Krallar ağlamaz ki’* cümlesiyle kendini ifade etmiştir ve K20 *‘Ağladıysa içini rahatlatabilir. Diğer kardeşi gibi olmasa iyi olur çünkü kardeşi katı kalpli.’* cevabını vermiştir. K5 *‘Beklenmedik bir şey oldu.’* Demiştir ve K8 *‘Krallar da ağlayabilir çünkü onlar da bizim gibi insan, duygularını belli etmesi normal bir şeydir.’* cevabını vermiştir. K4 *‘Tuhaf kardeşi böyle sert duygusuz abisi kardeşine benzemiyor.’* şeklinde kendini ifade etmiştir ve K25 *‘Neden ağlamış ki prenses seçim için iyi bir konuşma yapıyor belki seçimi onlar kazanacak.’* cevabını vermiştir. K13 *‘Yeğenini böyle başarılı görünce gururlanmış olabilir.’* cevabını, K16 *‘Kralı böyle ağlarken görünce şaşırıldım.’* ve K24 *‘Bence gururdan’* cevaplarını vermiştir.

Katılımcıların cevapları incelendiğinde K12, K18, K5, K4, K25, K16’nın kralın kalabalık içinde ağlamasına şaşırma tepkisi içeren cevaplar verdiği gözlemlenmiştir. Cevaplara göre katılımcılar bir erkeğin ağlamasını normal karşılamamıştır. Özellikle K18’in ‘Krallar ağlamaz ki’ cevabı erkek olmakla ilgili cinsiyetçi kalıp yargılarının olduğunu gösterebilir. Katılımcılardan K20 ve K8, kralın ağlamasını insani bir bakış

açısıyla değerlendirmiştir. Bu konuda cinsiyetçi bir tutum sergilememişlerdir. K25 ve K24 amca kralın ağlamasını Prensese'in başarısıyla gururlanmasıyla ilişkilendirmişlerdir.

Eğitmenin yaşanan durumu anlatmaya devam ettiği konuşmasında 'Kral ağlamaya devam ederken topluluktan biri Kral'a taş attı.' cümlesinden sonra sınıftan 'Hiii' şaşırma sesleri gelmiştir ve katılımcılardan ağızlarını açıp şaşırma yüz ifadesi yapanlar olmuştur. Sınıfın şiddet içeren bir davranışa şaşırıldığı ve onaylamadığı gözlemlenmiştir. Atölyedeki ikinci etkinlikte sıcak sandalye tekniği kullanılmıştır. Sınıftaki katılımcıların taş atan insanın bu neden yaptığını dair sorular sorması için ortaya bir sandalye çekilmiştir. Doğaçlamada geçen diyaloglar şu şekildedir:

K4: *'Demışsin ya erkek adam ağlamaz sen hiç ağlamadın mı?'*

Taş atan K25: *'Hayır ağlamadım erkek adam ağlamaz.'*

K12: *'Kavgada dayak yerken ağlamadın mı?'*

Taş atan K25: *'Hayır onda da ağlamadım.'*

K24: *'Böyle bir saygısızlığı nasıl yaptın?'*

Taş atan K25: *'Ben yapmadım o da ağlamasaydı.'*

Taş atana sorulan sorular incelendiğinde K12'nin ağlamak ve acı çekmek arasında bir ilişki kurduğu gözlemlenmiştir. İnsan fiziksel bir acı çekiyorsa, canı yandıysa ağlar düşüncesiyle sorusunu sormuş olabilir. K24'ün sorusuna bakıldığında yaşanan bu olayı saygısızlık olarak değerlendirmiştir.

Taş atan rolündeki kişi başka bir katılımcıyla yer değiştirir.

K5: *'Niye Kralın duygularını ifade etmesini istemedin?'*

Taş atan K17: *'O bir kral kendisini küçük düşürüyor.'*

Taş atan rolündeki K17'nin verdiği cevap incelendiğinde görülüyor ki katılımcı ağlamayı utanç verici bir eylem olarak değerlendirmiştir. Eğitmen halk buna katılıyor mu diye tüm sınıfa sorduğunda sınıftan çoğunlukla 'Hayır' sesleri olmakla birlikte birkaç kişiden 'Evet' sesleri de gelmiştir. Sınıfın çoğunluğu ağlamanın utanç verici bir davranış olduğunu düşünmemektedir ancak birkaç katılımcı bunun kişiyi küçük düşüren bir davranış olduğunu düşünmektedir.

K18: *'Krala nasıl bu terbiyesizliği yaparsın?'*

Taş atan K17: *'Kral da gözümün önünde ağlamasaydı travma yaşadığım için eskiden, ağlamak beni daha çok sinirlendiriyor rahatsız ediyor.'*

K17 doğaçlama yaparken kullandığı cümlesinde taş atan kişinin geçmiş yaşantılarına değinmiş ve gösterdiği bu şiddet davranışını geçmişte yaşadığı travmatik olaylarla ilişkilendirmiştir. K17 canlandırdığı taş atanın sorunlu geçmişi yüzünden kendi

duygularını gösteremediği için duygularını ifade eden birini gördüğünde tetiklendiğini ifade etmiştir.

Taş atan rolündeki kişi başka bir katılımcıyla yer değiştirir.

K20 : *'Taş atma amacın neydi?'*

Taş atan K8: *'Kralın adamlığını belirlemektir. O her zaman böyle ağlayacaksa nasıl kral oldu ki?'* cevabından sonra sınıftan 'Oiiuuuyy' sesleri gelmiştir.

K17: *'Bu yüzden hapselere düşsen ne olacak?'*

Taş atan K8: *'Düşsem de bir şey olmaz ama onun adamlığını belirledim.'* dediğinde sınıftan tekrar 'Oiiuuuyy' sesleri gelmiştir.

Taş atan rolünü canlandıran K20 erkeklik algısı ile ağlamak davranışını ilişkilendirmiş ve ağlamayı kralın 'adamlığına' yakıştıramamıştır. Toplumda erkeklerin üzüntü, acı, keder gibi duygularını ağlayarak göstermelerinin zayıflık, güçsüzlük, korkaklık olarak düşünülmesi katılımcının erkeklik algısı ve ağlamak davranışı arasında tezat bir ilişki kurmasına sebep olmuş olabilir. Erkekliğin inşası daha çocukluk dönemindeyken düşüp canı acıdığı için ağlayan bir erkek çocuğuna 'Erkek adam ağlamaz.' cümlesiyle oluşturulmaya başlanır. Ağlamak güçsüz olmakla ilişkili bulunduğu için kızlara yakıştırılan bir davranış olarak yer etmiştir. Dahası toplumda yerini 'Karı/kız gibi ağlama.' cümlesiyle hem kadın olmayı küçümseyen hem de ağlamak gibi insani bir davranışı küçümseyen cinsiyetçi bir kalıp yargıya dönüşmüştür.

Taş atan rolündeki kişi başka bir katılımcıyla yer değiştirir.

K11: *'Niye sadece kızlar ağlayabilir?'*

Taş atan K21: *'Çünkü erkekler erkek adam kadınlar kadın. Kadınlar ağlayabilir ama erkekler ağlayamaz.'*

K3: *'Adam olmakla ağlamanın ne alakası var?'*

Taş atan K21: *'Çünkü adam adamdır kadın kadındır.'*

K4: *'Kadın kadındır çiçek babandır.'*

K4 bu cümlesini söyledikten sonra sınıftan gülüşme sesleri gelmiştir. Katılımcıların bu sloganı daha önce medya araçlarından duydukları ve slogana aşına oldukları düşünülebilir.

K18: *'Sen küçükken ağlamadın mı?'*

Taş atan K21: *'Ağlamış olabilirim ama büyüdükçe duygularım azalıyor.'*

Doğaçlamada geçen diyalog incelendiğinde küçük yaşta duyguları ağlayarak göstermenin bir sorun teşkil etmediğini ancak büyüdüğüde duygular azaldığı için ağlama davranışının bırakılması gerektiği ifade edilmiştir. Duygular her yaşta insan

yapısında var olmaya devam eder ancak toplumun bireye biçtiği cinsiyetçi davranış kalıplarında duyguları göstermenin miktarı, yolu, şekli değişmektedir. Bir erkek duygu olarak öfkesini etraftakilere bağıarak veya ortamdaki bir şeyleri kırarak gösterdiğinde toplumdaki insanlar kişinin erkekçe duruşunun zedelendiğini düşünmez. Aynı erkek başka bir duygu olan üzüntüsünü ulu orta hıçkırarak ağlayarak gösterdiğinde toplum tarafından garipsenir. Dolayısıyla büyüdükçe kişinin sahip olduğu duyguların azalması söz konusu değildir ancak cinsiyetçi kalıp yargılar hangi duyguların nasıl gösterileceğine ilişkin kişiye sansür uygulamaktadır.

Eğitmen sınıfa şu soruyu yöneltmiştir ‘Taş atan kişi geçmiş yaşantısında ne yaşamış olabilir?’

K17: *‘Bence çocukken ağlamıştır ve babası onu dövmüştür nasıl ağlarsın sen diye dövmüş olabilir.’*

K13: *‘Savaşta olmuş olabilir.’*

K6: *‘Şiddet görmüş olabilir.’*

K4: *‘Küçükken ağladığında canı acıdığına ağladığında ailesi ona çok kızmış olabilir.’*

K11: *‘Kendisine de taş atılmış olabilir.’*

K17’nin ve K4’ün ifadesi kişinin sergilediği istenmeyen davranışa olumsuz pekiştireç verildiğinde davranışın sönmesi ve bir süre sonra azalarak yok olması durumudur. Ağlama davranışı sergilediğinde toplumdaki insanlar tarafından ağlayan kişiye kızılması, şiddet uygulanması veya korkutulması bir süre sonra kişinin bu davranışı sergilemesine ket vurur. K6 ve K13’ün paylaşımları dikkate alındığında kişinin özel hayatında dehşet verici yaşantılar geçirmesi duygularını ifade etmekte veya duygularını ifade eden başka bir insana saygı göstermekte zorlanabileceği anlamına gelebilir. K11 ise aynı saygısızlığın geçmişte kişinin kendisine de yapılmasından dolayı taş atan kişinin bunu bir başkasından öğrenmiş olabileceğini savunmuştur. Katılımcılar taş atanın bu davranışı altındaki olası sebepleri sıralamış ve onun geçmiş yaşantılarını anlayamaya çalışarak empatik bir tavır göstermiştir.

Üçüncü etkinlikte taş atan kişinin rehabilite edilmesi ve topluma geri kazandırılması için katılımcılar tarafından ona mektup yazılmıştır. Grupların yazdığı mektuplar aşağıdaki gibidir:

1.Grup: *‘Taş adam isimi bilmiyorum ama yaptığının çok yanlış olduğunu biliyorum. Yaptığın çok yanlış duygularını dökmek kadar iyi bir şey yok hem için rahatlar.’*

2.Grup: *'Neden erkekler duygularını belirtmez? Nasıl kızlar duygularını belirtiyorsa erkekler de belirtir. İnsan eğer içini dökemiyorsa sorun olur. Hep veya her bir yerde içini istediği gibi dökebilir ve buna kimsenin karışma haddi yok. Duygusunu ifade edemeyenleri kimse anlayamaz.'*

3.Grup: *'Niye hep içine ata ata böyle cinsel farklılık yarattın.'*

4.Grup: *'Taş atan adam sen annen veya baban ölse ağlamaz mısın? Birisine şiddet eden doğduğu anda ölmüştür. Her şeye rağmen aramıza hoş geldin biz ve ben sana şiddet yerine nazik ve iyi davranacağız, sevgiler.'*

5.Grup: *'Sevgili taş atan adam, o taş senin haddin değil seni ilgilendirmez belki canım bir şeye sikkındır. Mademki taş attın bu seferlik olsun bir daha olmasın. Olamaz zaten ayağını denk alırsan sevinirim dostum, canım acıdı ama doğaya daha çok üzıldüm. Bir insan ağladığında bu kadar saygısızlığa gerek yok elbet senin de geçmişinde kötü anuların vardır seni bu defa kabulleniyorum ama bir daha asla böyle bir şey olmayacak.'*

Katılımcıların taş atan kişiye yazdıkları mektuplar incelendiğinde ağlamanın insan için ne kadar rahatlatıcı ve önemli olduğu, bunun kişisel bir hak olduğu ve kimsenin karışamayacağı, cinsiyet ayrımcılığı yapmadan her insanın duygusunu belli etmeye hakkı olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Katılımcılar mektuplarında ağlama davranışının önemini eşitlikçi ve insani bir bakış açısıyla taş adama anlatmıştır. Ayrıca katılımcılar taş atan kişiyi bu yanlış davranışından dolayı uyarılmış ve onu aralarına kabul edeceklerini, ona karşı affedici olacaklarını belirtmiştir. Bu atölye sürecinde katılımcıların ağlamak ve erkeklik konusundaki cinsiyetçi bakış açıları değişerek daha insani bir boyuta taşınmış olabilir. Atölye sürecinde katılımcıların taş atan kişinin şiddet davranışının altındaki sebepleri anlamak için kişinin geçmiş yaşantılarını anlamaya çalışması empati kurma becerisini geliştirmesine fırsat sunmuştur. Ayrıca hatasını tekrarlamaması koşuluyla taş atan kişiye sosyal kabul göstermeleri katılımcıların hoşgörü anlayışını genişletmiş olabilir.

## **Sosyal Medya Alanında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölye Analizi**

*'Evin reisi sen değilsin.'*

Atölyede televizyondaki dizi içeriklerinin toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında incelendiği bir süreç yürütülmüştür. Televizyon dizilerinden seçilen dizi sahneleri katılımcıların değerlendirmesine sunulmuştur. Atölye sürecine katılımcılarla birlikte

oluşturulan kurgusal dünyaya bağlı kalınarak giriş yapılmıştır. Kurgu içinde Prensesin seçim kampanyası devam ederken dizilerdeki sahnelerden dolayı toplumda kadın ve erkeğe şiddet olaylarının arttığı gözlemlenmiştir. Prensesin talimatıyla ÜDK (Ülke Dizi Kurumu) çalışanları dizi sahnelerini incelemiş ve toplumun sosyal yapısına uygun olup olmadığına karar vermiştir. Katılımcılar gruplar halinde eğitmen tarafından kendilerine verilen dizi sahnelerinin topluma uygunluğunu değerlendirmiş ve yazılı bir rapor oluşturmuştur. Grupların hazırladıkları değerlendirmeler her sahne için bir araya getirilip incelendiğinde aşağıdaki tablo oluşmuştur:

Tablo 7

*Dizi Sahnelerine Grupların Verdiği Değerlendirmeler*

<p>Giyimi yüzünden kadına söylenen kaba sözler sahnesi.</p> 	<p><b>1.Grup:</b> 'Onaylamıyorum çünkü kimse kimsenin giyimine karışamaz. İster güzel ister çirkin giyinir o kişinin zevki.'</p> <p><b>2.Grup:</b> 'Hayır çünkü dinine göre istediğini giyer sana ne sen de git ne giyiyorsan giy.'</p> <p><b>3.Grup:</b> 'Eğer 18 yaş altıysa herhangi birisinin karışması lazım ama 18 yaş üstündeysen istediği gibi giyinebilir.'</p> <p><b>4.Grup:</b> 'Hayır çünkü küfür söylüyorlar sinirli biri bence olmaz.'</p> <p><b>5.Grup:</b> 'Çok yanlış çünkü herkesin kendine göre hakları vardır. Herkes istediği şekilde giyinebilir.'</p>
<p>Kızını zorla zengin biriyle evlendiren baba sahnesi.</p> 	<p><b>1.Grup:</b> 'Onaylamıyorum çünkü kızını istediği kişiyle evlendiremez. Zengin fakir ayırt edilemez.'</p> <p><b>2.Grup:</b> 'Bir kere o kararı kız verir; onunla Suna evlenecekti maydanoz gibi kendini içine soktu babası kızını zengin olduğu için evlendirdi.'</p> <p><b>3.Grup:</b> 'Cimri bir zorbanın kızını istemediği bir aile ile evlendirmesi tam da bir zorbalık.'</p> <p><b>4.Grup:</b> 'Olmaz çünkü kız onu istemiyor para için evlendirilmez.'</p> <p><b>5.Grup:</b> 'Kimsenin birbirine laf etme hakkı yok herkes özgürdür. Kimse kimseye karışamaz.'</p>

(Devam ediyor)

Tablo 7 (Devam)

*Dizi Sahnelerine Grupların Verdiği Değerlendirmeler*

<p>Evlenirken bedeninde bir sorunu var mı diye kadının bedeninin incelendiği bir sahne.</p> 	<p><b>1.Grup:</b> 'Onaylamıyorum çünkü bizim oralarda gelinler beyaz giyer.'</p> <p><b>2.Grup:</b> 'Bir kere bir sana ne adam istedikten sonra kadın engelli olsun size ne?'</p> <p><b>3.Grup:</b> 'Tam da kadına tecavüz. Böyle şeylerin bu merhametli ülkede olmaması gerekir.'</p> <p><b>4.Grup:</b> 'Çooook yanlış çünkü herkesin bedeni kendi bedeni, herkesin kendi bedenini koruması lazım.'</p> <p><b>5.Grup:</b> 'Yaptığı çok yanlış çünkü her şey dış görünüş değil içten nasıl olduğu önemlidir.'</p>
<p>Saçından çekilerek götürülen bir kadın sahnesi.</p> 	<p><b>1.Grup:</b> 'Onaylamıyorum çünkü kadına şiddet yapılamaz. Ayrıca kimse zorla evlendirilemez.'</p> <p><b>2.Grup:</b> 'Bence yayınlanması doğru değil normal insanları şiddete meyilli yapıyor.'</p> <p><b>3.Grup:</b> 'Bir kızın saçından çekilmesi kötü bir örnek olur bazı çocuklar bu filmi izliyorsa çocuğun psikolojisi bozulur ve olumsuz bir filmidir.'</p> <p><b>4.Grup:</b> 'Olumsuz çünkü kadına şiddet artar.'</p> <p><b>5.Grup:</b> 'Hayır erkeğe öyle yapsa iyi olur mu? Herkesin kendine göre hakları vardır mesela özgürlük, yaşama, sağlık ve eğitim.'</p>
<p>Evi yakmak için benzin döken bir erkek sahnesi.</p> 	<p><b>1.Grup:</b> 'Onaylamıyorum çünkü erkek istediğini yapamaz. O benzin yakmak yerine gitsin aynada kendine baksın. Evin reisi sen değilsin.'</p> <p><b>2.Grup:</b> 'Bence ultra mega saçma bir şey o kadar bir şey yakmak istiyorsa kendini yaksın şuna bak.'</p> <p><b>3.Grup:</b> 'Bir erkeğin hakkı değil bir bayanın evini yakması. Eğer evi yakarsa polise şikâyet etmesi lazım.'</p> <p><b>4.Grup:</b> 'Çok yanlış çünkü evi yakıyor, olumsuz.'</p> <p><b>5.Grup:</b> 'Evi yakıyor ama öfkesinden sonra evsiz kaldığında çok pişman olacak.'</p>

(Devam ediyor)

Tablo 7 (Devam)

*Dizi Sahnelerine Grupların Verdiği Değerlendirmeler*

<p>Erkekler hep patron, kadınlar ise sekreter rolleri.</p>	<p><b>1.Grup:</b> 'Onaylamıyorum her kadın ister sekreter ister patron olabilir. Erkek kadın ayrımı yoktur. İllaki erkekler patron olacak diye bir şey yok.'</p> <p><b>2.Grup:</b> 'Bence kadınlar daha güçlü erkekler genelde çapkın oldukları için başarılılar.'</p> <p><b>3.Grup:</b> 'Kızlar sekreter olarak gösterilmemeli. Bazı kadın patronlar da var kadın erkek farkına son.'</p> <p><b>4.Grup:</b> 'Olumsuz çünkü kızlar da patron olabilir, ayrımcılık yapıyor.'</p> <p><b>5.Grup:</b> 'Herkes patron olabilir kimse kimseye karışamaz, empati kurmalı herkesin hakkı vardır.'</p>
--	---

Grupların hazırladığı değerlendirme tablosu incelendiğinde giyimi yüzünden kadına söylenen kaba sözler sahnesi gruplar tarafından uygun bulunmamıştır. Toplumun sağlığı için olumsuz bulunan kıyafet sahnesi konusunda gruplar kişinin giyimiyle ilgili kendi kararlarını kendisinin alması gerektiğini savunmuştur. Kişisel zevkler, özgürlük ve sahip olunan haklar çerçevesinde bu sahnenin topluma uygun olmadığına karar vermişlerdir. Katılımcıların bireyin hayatıyla ilgili alacağı kararlarda karar merciinin bireyin kendisi olduğu düşüncesinde hemfikir oldukları söylenebilir. Katılımcılar bireysel hak ve özgürlükler konusunda belli bir bilince sahiptir

Kızını zorla zengin biriyle evlendiren baba sahnesi gruplar tarafından onay alamamıştır. Katılımcıların verdiği cevaplar incelendiğinde bireyin evleneceği kişiye kendisinin karar vermesi uygun görülmüştür. Zenginliğin evlilik için önemli bir değer olmadığı katılımcılar tarafından sıklıkla vurgulanmıştır. Katılımcılar evlilik gibi önemli bir kararda zenginlik veya aile isteğinin değil kişinin kendi isteğinin önemli olduğu düşüncesindedir.

Evlenirken bedeninde bir sorunu var mı diye kadının bedeninin incelendiği dizi sahnesi gruplar tarafından reddedilmiştir. Katılımcılar sahneyle ilgili dış görünüme göre değer biçmenin yanlışlığını belirtmiş ve önemli olanın iç güzellik olduğunu vurgulamışlardır. Kişinin kendi bedeni konusunda başkalarının yorum yapmasına katılmamışlardır. Herkesin kendi bedeninden kendisinin sorumlu olduğunu

savunmuşlardır. Katılımcıların her beden biricik olduğuna dair beden algısının gelişmiş olduğu söylenebilir.

Saçından çekilerek götürülen kadın sahnesi gruplar tarafından onaylanmamıştır. Katılımcılar sahneyi kadına şiddet içermesi sebebiyle toplum sağlığı için uygun bulmamışlardır. Bu tarz içeriklerin toplumda şiddeti normalleştirdiği ve diğer insanları da şiddete meyilli hale getirdiğini ifade etmişlerdir. Çocuklar için kötü örnek teşkil ettiğini ve psikolojilerini bozabileceğini öne süren katılımcılar şiddet karşıtı bir tavır sergilemişlerdir. Bir grup aynı şiddet sahnesi erkek için olsa nasıl olurdu sorusuyla empati kurmaya davet etmiş ve ardından insan haklarını sıralamıştır. Katılımcılarla ilgili verdikleri cevaplar incelendiğinde barış yanlısı, insan haklarını bilen ve savunan bireyler olduğu söylenebilir.

Evi yakmak için benzin döken erkek sahnesi tüm gruplar tarafından reddedilmiştir. Erkeğin ev içinde istediği gibi davranmasına 1.grubun '*Evin reisi sen değilsin.*' cümlesiyle karşı çıkması toplum tarafından kalıplaşmış erkek evin orta direğidir, reisidir algısına bir başkaldırı olarak değerlendirilebilir. Atarkeki düzenin karşısında yer alan katılımcılar evin içinde herkesin eşit söz hakkı ve davranış özgürlüğü olduğunu savunan bir bakış açısına sahip olabilir. Diğer gruplar sahneyi şiddet içerdiği sebebiyle onaylamadığını ifade etmiştir. Evin yanması durumunda polise şikâyet edilmesini ifade eden katılımcılar başlarına olumsuz bir durum geldiğinde yetkili kurumlara başvurmak için eyleme geçecek kişilerdir. Buradan hareketle katılımcılar bireysel sorumluluk, hak ve özgürlüklerinin bilincindedir çıkarımı yapılabilir.

Erkekler hep patron, kadınlar ise sekreter rolleri tüm gruplar tarafından reddedilmiştir. Grupların bu rolleri onaylamamalarının sebebi kalıplaşan dizi rollerinin kadın erkek arasında ayrımcılık yapmasıdır. Katılımcılar kadın patronların da olduğunu ve dizilerde sadece erkeklerin patron olarak gösterilmesinin olumsuz olduğunu belirtmişlerdir. Grupların çoğunluğunun kadın erkek ayrımına karşı duran ve eşitliği temel alan değerlendirmeler yapmalarında atölye sürecinde 9.atölyeyi yapıyor olmak etkili olmuş olabilir. Yapılan çalışmanın kazandırmayı amaçladığı toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki farkındalığın katılımcılarda oluşmaya başladığı söylenebilir.

ÜDK(Ülke Dizi Kurumu) çalışanlarının dizilerdeki toplumun sosyal yapısını bozacak sahnelerin düzeltilmesi için yeni dizi içeriklerine dair oluşturduğu öneri raporları şu şekildedir:

Tablo 8

*Grupların Önerdiği Televizyon İçerikleri*

1.Grup	<i>'Bu filmler kimseye uygun değil bu yüzden bu filmlerin değiştirilmeleri gerek. Şiddete karşı filmler yapılmalı. Zorla kimse evlendirilmemeli. Bu filmler yerine daha olumlu filmler olmalı. Komedi filmleri ve korku ama şiddet eğilimli olmamalı. Kadına şiddete pes 'Kades'. Şiddetsiz hayat güzel hayat demektir. Zorba olma kanka ol.'</i>
2.Grup	<i>'1.Şiddete meyilli olmayacak. 2.Kadınlar da patron olacak. 3.İnsanların ne giydiğine karışılmayacak. 4. Ayıp, kötü, küfürlü ve +18 filmler olmayacak. 5.Genelde insanları bilgilendirme amaçlı olması daha iyi olur. 6.Komik şeyler yoğunlukla olacak.'</i>
3.Grup	<i>'İnsanların iyi ve güzel roller oynaması lazım. İnsanlara hiçbir şekilde şiddet uygulanmamalı ve diğer insanlara kötü örnek olmamalı. İnsan yedisinde neyse yetmişinde de odur.'</i>
4.Grup	<i>'Güzel olan ve şiddet olmayan, kız ve erkek ayrımı yapılmayan bir film olursa olumlu olur. Dayanışma olur. Hayvanlara da iyi bakılırsa anlayışlı bir film olur herkese uygun olur. Erkek ve kız ayrımı yapılmasın çünkü erkek kız birbirinden üstün değildir. Dayanışmanın ve güvenin olduğu filmleri destekleriz.'</i>
5.Grup	<i>'Hiç kimse birbirine karışmasa çok güzel bir ortam oluşur ve herkes birbirini daha çok sever ve saygı duyar. Bu sayede çok saygılı olur ve insanlar birbirlerine daha iyi davranabilir ve bu sayede herkes özgür olabilir. Zorba olma kanka ol.'</i>

Yazılan raporlar incelendiğinde gruplar televizyonda barışçıl, özgürlükçü, kişisel haklara saygılı, eşitlikçi, dayanışmayı içeren, kadın erkek ayrımı yapmayan, bilgilendirici ve olumlu örnek davranışlar içeren dizi-film içeriklerinin olmasını uygun bulmuşlardır. Tür olarak komedi türünün daha sık yer almasını tercih etmişlerdir. 1.Grup *'Bu filmler kimseye uygun değil bu yüzden bu filmlerin değiştirilmeleri gerek.'* cümlesiyle var olan dizi-film içeriklerinin izleyicileri kötü etkilediğini ve bu medya düzeninin değişmesi gerektiğini ifade etmektedir. Katılımcıların dizi ve filmlerdeki kadın erkek ayrımına karşı bir tavır sergilemesi, iki cinsin de eşit ve özgür biçimde televizyonda yer alacağı içerikleri önermesi bu konuda farkındalık kazandığına işaret olabilir. Katılımcılar geçirdikleri atölye süreci sonucunda günlük hayatlarında dizilerdeki sahneleri toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında değerlendirebilir. Televizyon içeriklerini şiddet, özgürlük, bireysel hak ve sorumluluklar, toplumsal cinsiyet eşitliği ve zorbalık kavramları çerçevesinde tartışabilir.

## Yöneticilik Alanında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölye Analizi

### *‘Sana söz köye vali getireceğim.’*

Bu atölyede katılımcıların yöneticilik alanındaki toplumsal cinsiyet algısı incelenmiştir. Atölyede katılımcılar Prensese’in seçim süreci tanıtım kampanyasını yürüten reklam ajansı rolündedir. Prensese’in miting alanında halka yapacağı seçim görevini yerine getirmek için grup halinde çalışmışlardır. Yıllardır erkek yöneticilerin yönettiği ülkede seçimlere ilk defa bir kadın adaylığını koymuştur. Reklam çalışanları prensese için hazırladıkları seçim konuşmalarıyla halkın var olan şüphelerini aydınlatabilecek mi? Prensese halkı ikna edebilecek mi? sorularına atölyede cevap aranmıştır. Grupların hazırladığı seçim konuşmaları aşağıdaki gibidir:

1.Grup: *‘Sevgili halkım, bana oy verirseniz ağaçlar dikeceğim, okullar açacağım, parklar yapacağım, herkese Iphone 14 pro max alacağım, herkese araba alacağım, herkese bedava kıyafetler dağıtacağım. Bana oy verirseniz herkese %90 indirim. Adalet daireleri açacağım, kadın ile erkek eşit olacak. Herkese bedava dükkân vereceğim. Herkese bol bol abur cubur. Ali beynini kullanacak. Sana söz prensese sözünden dönmeyecek baharlar geri gelecek. Ali’den fıskıran beyin parçaları ihtiyaç sahiplerine verilecek. Sana söz yine baharlar gelecek Prensese’nin sözünden dönmeyecek.’*

2.Grup: *‘Sevgili halkım, ben ülkem için çok iyi şeyler yapacağım. Size her konuda destek olacağım fakirlere ev ve iş tutacağım. Zenginleri fakir yapacağım herkesi eşit yapacağım. Herkesi insan yaparım herkesi özgür yapacağım herkese villa yapacağım ve zenginleri affedip onlara da villa yapacağım. Veresiyeyi kapatıp fakirlere bedava şeyler dağıtacağım. Çocuklara en iyi eğitimi verip özel ders vereceğim okul masraflarını ben karşılayacağım. Herkese kurs açıp mesleklerinde daha iyi olmasını sağlayacağım. Herkesi Elon Musk yapacağım. Her yere 200.000.000 tl vereceğim. Herkese uçan araba villa okul yapıp bir sürü para vereceğim. Oyunuzu bana verin herkese eşit ve güzel bir dünya sunayım. Kadınların gücünü görün. Kadın ve erkekleri eşit yapıp kadınlara şiddeti durdurup kadınlara şiddet yapanları hapse koyacağım ve çok ağır cezalar verip hiçbirini affetmeyeceğim ve her yere kamera koyup kadınları dövenleri tutuklayacağım affetmek yok kadınlara şiddete her şeye hayır. Eğer ben başkan olursam başkan olduğum sabah yani seçim açıklanınca ben başkan olursan sabah uyanınca baharlar gelmiş göreceksiniz. Benim diyeceklerim bu kadar. Temiz ve eşit bir dünya için bana oy verin!’*

3.Grup: *‘Sevgili halkım, eğer ben kazanırsam parklar yapacağım, yüzme kursları, İngilizce, Matematik, Türkçe, Fen, Spor, Görsel Sanatlar kursları olur kadın erkek eşit*

*olacak özgürlük hep olacak. Kız çocuk, erkek çocuk ayrımı yapılmayacak. Yıllardır erkeklerdi bu sefer kızlar olsun. Yine de değişecek kadar olsun. Erkek kız ayrı olmayacak. Özgürlük olacak yeni yerler güzel yerler yapacağız AVM'ler olacak.'*

4.Grup: *'Sevgili halkım eğer ben başa gelirim ayrımcılık sona erecek, kış ayında festivaller yapacağız, yazın da boş durmayacağız güzel ve serinletici etkinlikler yapacağız, çocuklar için park açacağım, çevre dostu olacağız, çevreyi temizleyeceğiz ve piknik alanları yapacağız. Çeşitli yerler yapacağım, herkesi istediği yere götüreceğim, herkesin istediğini yapacağım, yoksul çocuklara aile sunacağım, hayvanat bahçesi yapacağım, MR bile açtıracam, özgürlük olacak, teknoloji gelişecek, okul açılacak, ekonomiyi düzelteceğim, otizmliler çocuklara yardım edeceğim, şiddet uygulayan insanları tutsak edeceğim, Iphone alacağım. Sana söz köye vali getireceğim.'*

5.Grup: *'Kadın yönetici olursa daha iyi olur ve ülkemiz yeniliklerle olur. Bu ülke daha disiplinsiz bir ülke olur. Ülkemizin ekonomisi daha iyi olur. Ülkemizde projeler artar israf azalır. Kadın erkek ayrımcılığı olmaz. Yenilikler ve eşitlikler olur.'*

6.Grup: *'Sevgili halkım, ulaşımı kolaylaştıracam, yeni projeler yani uçan arabalar gibi icatlar yapacağım. Yeni yenilikler yapacağım mesela dizileri düzelteceğim. Ayrıca anlaşmazlıklara son vereceğim. Halkıma yardım edeceğim. Şiddete son vereceğim. Size iyi bir gelecek vereceğim. Annesiz babasız çocuklara yardım edeceğim. Erkekler iş imkânı vereceğim. Yine baharlar gelecek prenses sözünden dönmeyecek.'*

7.Grup: *'Sevgili halkım, haklısınız ülkede ilk kadın aday var. Kadınlar her gün yenilik getirir. Her zaman adamlara oy verildi bir kere de kadınlara şans verin eğer ben kazanırsam ülkelerin savunmalarını çoğaltacağım. Hep erkekler başkan oldu bir kere de kızlar başkan olsun hem başkanlarda cinsiyet farklılığı olmaz hep eşitlik olmalıdır. Okullardaki parkları yenileyeceğim özellikle veliler okul ücretsiz olacak sadece kitap deneme parası alınacak. İsteyenler verdiğimiz ders, sanat, eğlence, müzik kursuna gidebilir. İstediginde git istemediginde gitme üstelik yemekler bizden ayrıca ücretsiz. Sana söz yine baharlar gelecek eşitlik adalet dönecek; Prenses sözünden dönmeyecek. Ülkede yoksulluk kalmayacak tüm halka yardım vereceğim. Bir oy ülkeyi değiştirecek.'*

Tüm grupların hazırladığı seçim konuşması incelendiğinde grupların sıklıkla ekonomiyi güçlendirmek, eğitimi iyileştirmek, doğayı korumak, çevreyi güzelleştirmek, adaleti sağlamak, kadın erkek eşitliğini korumak, yoksul insanlara sosyal yardım yapmak, özgürce yaşamak, şiddeti engellemek, güvenliği sağlayacak savunmayı artırmak, kültürel ve sosyal etkinlikler yapmak, hayvanları korumak, teknolojiyi geliştirmek konularında fikirlerini yazmıştır. Bütün grupların seçim konuşmalarında kadın erkek eşittir,

ayrımcılığa son, kadına şiddet son bulacak, yenilik, eşitlik, adalet ve özgürlük kavramlarına yer vermeleri toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda temel kavramları öğrendiklerini ve ifadelerinde kullandıklarını gösterir. Ayrıca katılımcıların seçim konuşmalarında kadının gücü, kadın bir yöneticinin her gün yenilik getireceği, kadın bir yönetici olduğunda daha özgür bir ülke olacağını belirtmeleri katılımcıların zihnindeki kadın algısının olumlu anlamda değiştiğini gösterebilir.

İkinci etkinlikte sınıftaki katılımcılar seçimin sonucunu belirlemek için vatandaş rolüne girerek oylama yapmışlardır. Geçirilen atölye süreci boyunca kadın yönetici konusundaki algılarında değişim olup olmadığı gözlemlenmiştir. Seçimdeki adaylar Kral, Kuzen Prens Waldorf ve Prensler'dir. Eğitimci vatandaşlara oy pusulalarını dağıtırken oylama pusulasında prensesin fotoğrafını gören K4'ün 'Nasıl yani bizim Prensler bu mu?' diyerek alaycı bir tonda güldüğü gözlemlenmiştir. Buradan hareketle katılımcının kafasında süreç boyunca belirlenen bir prenses görselinin olduğu ve pusuladaki gerçek prensesin düşüncesindeki prensesle hiç örtüşmediği çıkarımı yapılabilir. Vatandaş rolündeki katılımcılar sırayla oylarını kullanmıştır. Oylama sonucunda Kral:1, Kuzen Prens Waldorf: 8, Prensler: 17 oy almıştır. Prensler halkın yarısından fazlasından oy aldığı için 17 oyla seçimi kazanmıştır.

Prenslerin kazandığını öğrendikten sonra sınıfta 'Yaeeeyy oley' gibi sevinme sesleri geldiği görülmüştür. Eğitimci sınıfa 'Prenslerin yöneticiliğine ikna olmayanlar neden ikna olamadı?' sorusunu yöneltmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplar aşağıdaki gibidir:

K12: 'Yakışıklı diye Waldorf'a verdim ben.'

K20 'Bugünkü kralın yönetiminden memnun olabilirler.'

K18 'Belki önyargılılar.'

K26 'Belki Waldorf'u yakışıklı buldular.'

Cevaplar incelendiğinde dış görünüş, cinsiyete bağlı ön yargılar, mevcut düzen katılımcıların yönetici adayını seçme sürecinde etkili olmuştur. Kuzen Waldorf'un Kral'dan daha çok oy almasında kraldan daha genç olmasının etkisi olabilir.

Eğitimci sınıfa 'Prensler oy verenler hangi yönünden etkilenmiştir?' sorusunu yönelttiğinde katılımcılardan aşağıdaki cevaplar gelmiştir:

K5 'Cinsiyetçi olmaması.'

K18 'Kişiliğini beğenmiş olabilirler.'

K9 'Farklılıktan ve cinsiyetçiliği bitirmesinden etkilenmiş olabilirler.'

K19 'Bir farklılık olsun istemişlerdir.'

Verilen cevaplar incelendiğinde prensesin seçimde oy almasında cinsiyetçilikten uzak eşitlikçi bir kişilik yapısının olması etkili olmuştur. Cevaplardan yola çıkılarak söylenebilir ki katılımcılar prensesi farklı bir yöneticiyi denemek için, kişilik yapısını beğendiği için, cinsiyetçiliği bitirdiği için seçmiş olabilirler.

## Eşitlikçi Masallar ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölye Analizi

### *‘2.Masal çünkü kadın ve erkek birleşip her yeri yeşil yapıyor.’*

Atölyede Rapunzel, Kırmızı Başlıklı Kız, Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler, Kül Kedisi Sinderella, Kurbağa Prens gibi masalların klasik versiyonu ile Odeobank’ın Eşit Masallar başlığı altında toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısıyla masalların dönüştürülmüş versiyonu katılımcılar tarafından karşılaştırılmış ve değerlendirilmiştir. Atölyede sürecindeki kurgu içinde Prenses bir yayınevi kurmuştur ve eski klasik masalları toplumsal cinsiyet eşitliğine göre dönüştürmüştür. Katılımcılar kurgu içinde bu iki masal versiyonunu toplumsal cinsiyet eşitliğine göre değerlendirecek yayınevi çalışanları görevindedir. Katılımcılar masalların iki versiyonunu belirlenen sorulara göre karşılaştırmış ve cevaplarını rapor haline getirmişlerdir. Eğitmenin gruplar çalışırken birebirde sorduğu cevaplara katılımcılar şu şekilde cevap vermişlerdir.

E: Şimdiye kadar Rapunzel masalında dikkatinizi ne çekti?

K25: *‘Rapunzel masalında birincisinde cadı ona (Rapunzel’e) kötü davranıyor, ikincisinde ise iyi bir cadı tanımı var ona iyi davranıyor.’*

E: Sinderella masalının hangi versiyonu toplumsal cinsiyet eşitliğine göre yazılmış bunu nereden anlıyoruz?

K8: *‘İlk versiyonu daha cinsiyetçi yazılmış dış görünüşe bakıyor; ikincisi daha iç görünüşe, kalbe, insanın içindeki güzelliğe bakıyor.’*

E: Sinderella masalının iki farklı versiyondaki sonlarını karşılaştırınca ne söyleyebilirsiniz?

K17: *‘Birincisi daha dış görünüşle, ikincisi daha bilmece zekâ akıl gibi şeylere bakıyor.’*

E: Peki Sinderella masalındaki en beğendiğiniz yer neresiydi?

K8: *‘Birincisinde hiçbir yerini beğenmedim; ikincisinde empati olması, dış görünüşe bakılmamasını beğendim.’*

E: Rapunzel masalının en beğendiniz bölümü neresi oldu?

K15: *'Kızların her yeri yeşillendirmesi oldu.'*

E: Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler masallarında iki masal arasındaki fark nedir?

K1: *'Cüceler farklı işler yapıyorlar.'*

K22: *'Birinci versiyonunda ana karakter prenses ama ikincisinde ana karakter prens var. Birincisinde güzellik çirkinlikle ilgili şeyler var, ikincisinde akıllılıkla ilgili şeyler var. Birincisinde sadece yedi tane erkek cüce var ikincisinde erkek kız karışık cüce var.'*

E: Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler masalının ilk versiyonunda kadınlar nasıl anlatılmış?

K14: *'Kadınlar güzel olarak anlatılmış ama diğerleri prensesi kıskanıyor, kıskançlık anlatılmış güzel birini kıskanıyorlar.'*

E: Hangi masal çocuklar için daha uygun?

K14: *'Bence ikinci masal çünkü birincisinde kıskançlık var çocuklara olumsuz etki edebilir.'*

E: Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler masalının dönüşen versiyonunda verilmek istenen mesaj ne olabilir?

K26: *'İyi yürekli olmak.'*

K14: *'Yardımsaver olmak.'*

K22: *'Yakışıklılığa güzelliğe değil de akıllı olmaya önem vermek.'*

E: Hangi masal toplumsal cinsiyet eşitliğine göre yazılmış?

K22: *'İkincisi çünkü birincisinde yedi cücenin hepsi erkek ama ikincisinde kızlar da var.'*

Katılımcılar masalarda işlenen temayı, önemsenen norm ve değerleri, cinsiyetlerin nasıl ele alındığını, karakterlerin davranış biçimlerini toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısıyla eleştirel bir gözle incelemişlerdir. Masallardaki dış görünüme verilen önem, kıskançlık, kadınlar arasındaki en güzel olma hırsı, cadıların kalıplaşmış kötücül davranışları katılımcıları rahatsız etmiş ve katılımcılar klasik masal versiyonunu beğenmediklerini belirtmişlerdir. K25 Rapunzel masalının ilk versiyonunda cadı karakterinin kötü kalpli ancak dönüştürülen versiyonunda iyi kalpli olarak işlendiğine dikkat çekmiştir. Buradan hareketle söylenebilir ki klasik masallardaki cadılar ve üvey anneler her zaman kötü kalplidir kalıp yargısını yeniden yazılan modern ve barışçıl masalarla yıkmak mümkün olabilir. K1 masalların dönüştürülen versiyonunda cücelerin farklı işler yaptığını belirtmiştir. Cüceler ilk versiyonda madenci olarak anlatılırken dönüştürülen versiyonunda yazılımcı, mühendis, öğretmen, doktor gibi çeşitli

mesleklerde anlatılmıştır. K22 ilk versiyonunda tüm cücelerin erkek ikinci versiyonda kız erkek karışık olduğunu belirterek dönüştürülen versiyonun eşitlikçi olduğunu ifade etmiştir.

Atölyede yapılan masal incelemelerinin cevapları bir araya getirildiğinde oluşan tablo şöyledir:

Tablo 9

*Grupların Eşitlikçi ve Cinsiyetçi Masalları Karşılaştırmalı Değerlendirmesi*

	MASALIN ORJİNAL HALİ	MASALIN DÖNÜŞTÜRÜLEN HALİ
1.Grup: Rapunzel	1.Grup: <i>'Kötü, hor.'</i>	1.Grup: <i>'Güçlü.'</i>
2.Grup: Kırmızı Başlıklı Kız	2.Grup: <i>'Kızı tatlı ve küçük anlatmış.'</i>	2.Grup: <i>'Cesur ve güçlü.'</i>
3.Grup: Pamuk Prenses ve 7 Cüceler	3.Grup: <i>'Kraliçe gibi güzel olduğundan ve çocuk istediklerinden bahsettiler.'</i>	3.Grup: <i>'Yüce kalpli ve özgüvenli.'</i>
4.Grup: Kül Kedisi	4.Grup: <i>'Güzel ve fiziksel özelliklerinden genellikle bahsedilmiştir. Güçsüzlüğü, yardıma muhtaç olması anlatılmıştır.'</i>	4.Grup: <i>'Yardıma muhtaç olmadan kendi ayakları üzerinde durması anlatılmıştır.'</i>
5.Grup: Kurbağa Prens	5.Grup: <i>'Zavallı, yardıma muhtaç.'</i>	5.Grup: <i>'Zeki, akıllı, zarif.'</i>
Kadınlar nasıl anlatılmış?	1.Grup: <i>'Güçlü, iyi.'</i>	1.Grup: <i>'Kadın ve erkek birleşiyor.'</i>
	2.Grup: <i>'Cesur ve güçlü.'</i>	2.Grup: <i>'Güçlü ve çevik.'</i>
	3.Grup: <i>'Yakışıklı prensler gibi.'</i>	3.Grup: <i>'Çok çocuk istemek.'</i>
Erkekler nasıl anlatılmış?	4.Grup: <i>'Güçlü, yakışıklı, karizmatik, kötü.'</i>	4.Grup: <i>'Yani çok fark yok, iyi.'</i>
	5.Grup: <i>'Cimri, bencil.'</i>	5.Grup: <i>'Fedakâr, eli açık, zarif.'</i>
Masalın hangi versiyonu çocuklar için daha uygundur? Neden?	1.Grup:	1.Grup: <i>'2.Masal çünkü birinci masalda Rapunzel hor görülmüş.'</i>
	2.Grup:	2.Grup: <i>'2.Kitap çünkü iyi bir şey söylemiş ve şiddet uygulamamış.'</i>
	3.Grup:	3.Grup: <i>'Pamuk Prenses ve Yedi Cüceleri'</i>

(Devam ediyor)

Tablo 9 (Devam)

<i>Grupların Eşitlikçi ve Cinsiyetçi Masalları Karşılaştırmalı Değerlendirmesi</i>		
	MASALIN ORJİNAL HALİ	MASALIN DÖNÜŞTÜRÜLEN HALİ
	4.Grup:	4.Grup: 'Dönüşen versiyonunu çünkü dış görünüşe aldanmıyor.'
	5.Grup:	5.Grup: 'Yenilenmiş halini çünkü çocukların psikolojisini bozamaz.'
Masalın hangi versiyonu toplumsal cinsiyet eşitliğine göre yazılmış? Bunu nereden anlıyoruz?	1.Grup:	1.Grup: '2.Masal çünkü kadın ve erkek birleşip her yeri yeşil yapıyor.'
	2.Grup:	2.Grup: '2.Kitap bunun için daha uygun.'
	3.Grup:	3.Grup: '2.Çünkü erkek kız eşittir.'
	4.Grup:	4.Grup: '2.çünkü iç güzelliğe bakıyor.'
	5.Grup:	5.Grup: 'Evet.'
Masalın en beğendiniz bölümü neresi oldu?	1.Grup:	1.Grup: '2.Bölüm kızlar güçlü ve her yeri yeşillendirebilir.'
	2.Grup:	2.Grup: 'Kızın kurda karşı çıkması.'
	3.Grup:	3.Grup: 'Prensın bölümü.'
	4.Grup:	4.Grup: 'Dış görünüşe aldanmamaları.'
	5.Grup:	5.Grup: 'Dış görünüşe önem vermemeleri.'
Siz olsanız masalın sonunu nasıl değiştirirdiniz?	1.Grup:	1.Grup: '1.Masalda cadı babaya marulu verip Rapunzel'i ondan almamalıydı.'
	2.Grup:	2.Grup: 'Azıcık erkekleri güçsüz bırakırdım.'
	3.Grup:	3.Grup: 'Değiştirmedim çünkü gayet çok iyi bir masal.'
	4.Grup:	4.Grup: 'Yine dönüşen metinle aynı cümleleri kullanırdım.'
	5.Grup:	5.Grup: 'Yine sonuna benzer bir sonla bitirirdim.'

Birinci soruda kadınların masalarda nasıl anlatıldığı katılımcılara sorulduğunda gruplar ilk versiyonunda fiziksel özelliklerden ve güzellikten bahsedildiği cevabını vermiştir. Kadının kişilik özelliklerini pasif ve yardıma muhtaç olarak anlatıldığını ifade etmişlerdir. Kadına kötü ve hor davranıldığını belirtmişlerdir. İkinci versiyonunda ise kadının cesur, güçlü, özgüvenli, yardıma muhtaç olmadan kendi sorunlarını kendisinin çözebilecek yeterlilikte anlatıldığını ifade etmişlerdir. Masalarda kadının ve erkeğin ele alınışına göre okuyuculardaki kadın ve erkek algısı şekillenmektedir dolayısıyla masallardaki kahramanların cinsiyet ayrımı yapılmadan olumlu kişilik özellikleriyle anlatılması okuyucuların kişilik gelişimine katkı sunabilir.

İkinci soruda erkeklerin masalarda nasıl anlatıldığı sorusuna gruplar masalın ilk versiyonunda güçlü, karizmatik, yakışıklı, iyi, prens gibi, bencil, cimri cevaplarını vermişlerdir. Masalarda cinsiyete göre değişen dış görünüş kalıpları vardır genellikle kadınlar güzel ve masum; erkekler yakışıklı ve güçlü sıfatlarıyla betimlenir. Masalın dönüşen versiyonunda erkeklerin güçlü, çevik, fedakâr, eli açık, zarif gibi özellikleri sıralanmıştır. 1.Grup '*Kadın ve erkek birleşiyor.*' cevabıyla masalın dönüşen versiyonunda cinsiyet ayrımının değil cinsiyet dayanışmasının olduğunu belirtmiştir. Hayatta karşılaşılan güçlüklerin üstesinden daha rahat gelebilmek için masalarda cinsiyetlerin ayrımının aksine birliktelik kavramının işlenmesi önemli olabilir.

Üçüncü sırada hangi masal versiyonu çocuklar için daha uygundur sorusunda tüm gruplar masalın ikinci versiyonunu uygun bulmuşlardır. Katılımcıların cevaplarından anlaşılıyor ki masalın ikinci versiyonu şiddet içermediği için, kadına hor davranılmadığı için, dış görünüşe aldanmadığı için, yardımseverliği ve akıllı olmayı önemseydiği için son olarak çocukların psikolojini bozmayacağı için uygun seçilmiştir. Katılımcıların hayata dair önemseydiği iç güzellik, yardımlaşma, nezaket, barış, zekâ gibi değerlerin masalın ilk versiyonunda olmaması sebebiyle masalın ikinci versiyonu çocuklar için daha uygun bulunmuştur.

Dördüncü soruda masalın hangi versiyonu toplumsal cinsiyet eşitliğine göre yazılmış sorusuna tüm gruplar masalın ikinci versiyonunu seçmiştir. İç güzelliği önemsemesi bir sebep olarak sunulmuştur. Gruplar ikinci versiyonunu toplumsal cinsiyet eşitliğine uygun bulmalarına sebep olarak Rapunzel'de kadın ve erkeğin birleşip her yeri yeşillendirmesini gösterilmiştir. Bir cinsiyetin diğerinden daha üstün değil eşit olduğuna ve kadın erkeğin güçlerini birleştirirse güzel işler başarabileceğine dikkat çekmişlerdir.

Beşinci soruda masalın en beğendiniz bölümü neresi oldu sorusuna gruplar masalın ikinci versiyonunda masalda kızların güçlü olması, kızın kurda karşı çıkması, prensin akıllı olması ve masaldakilerin dış görünüşe aldanmaması olarak sıralamışlardır. Katılımcıların cevaplarından klasik masallardaki kalıp yargılardan vazgeçildiği ve masal kahramanlarının yeni bir bakış açısıyla yeniden hayata geçirilmesinin gerekliliği anlaşılabilir.

Altıncı soruda gruplara siz olsanız masalın sonunu nasıl değiştirirdiniz sorusu yöneltilmiştir. Gruplardan 1.Grup '*1.Masalda cadı babaya marulu verip Rapunzel'i ondan almamalıydı.*' cevabıyla Rapunzel'in cadı tarafından ailesinden koparılmasındaki rahatsızlıklarını ifade etmiştir. 2.Grup: '*Azıcık erkekleri güçsüz bıraktım.*' cevabıyla masalarda erkek ve kadın arasındaki güç dengesinden memnun olmadığını ifade etmiştir.

3.Grup: *'Değiştirmezdim çünkü gayet çok iyi bir masal.'* cevabıyla masalın ikinci versiyonunun sonunu beğendiğini ifade etmiştir. 4.Grup ve 5.Grup masalların ikinci versiyonunun sonunu yine benzer şekilde bitireceğini söyleyerek masalın finalinden memnun olduklarını ifade etmişlerdir.

Masalarda işlenen değerler katılımcıların dikkatini çekmiştir. Klasik masal versiyonunda güzel olmak, yakışıklı olmak, güçlü olmak gibi değerler işlenirken dönüştürülen versiyonunda iyi kalpli olmak, yardımsever olmak, akıllı olmak, kibar olmak gibi değerlerin işlendiği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Katılımcıların atölye süreci boyunca verdikleri cevaplar incelendiğinde masallardaki cinsiyetçi kalıp yargıları ayırt edebildiği görülmektedir. Katılımcıların masallardaki cinsiyetçi kalıp yargıları fark etmesi ve bu kalıp yargılardan arındırılmış masal versiyonlarını tercih etmeleri katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliğine dair farkındalıklarının arttığını gösterebilir. Katılımcılar masalların ilk versiyonunda erkek kadın arasındaki cinsiyetçi tavırlardan rahatsızlık duymuş ve cinsiyetlerin eşit değerde olduğunu cevaplarında sıklıkla ifade etmişlerdir. Haftalardır toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde işlenen atölyeler sonucunda katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda belli bir bilinç düzeyine ulaştıkları söylenebilir.

### **Sürecin Değerlendirmesi Atölye Analizi**

***'Cinsiyet ayrımcılığı olmaması gerekir; kadın erkek fark etmez.'***

Son atölye yaşanan tüm sürecin bir değerlendirmesi niteliğindedir. Dolayısıyla bütün atölyeler gözden geçirilmiştir. Kurgusal dünya içinde katılımcılar reklam ajansı çalışanı görevindedir ve Prensese' in isteği üzerine tüm sürecin halka tanıtılması için reklam çalışanlarına fragman hazırlama görevi verilmiştir. Reklam çalışanları rolündeki katılımcılar gerçekleştirilen atölyelerin en çarpıcı ve akılda kalıcı anlarını bir fragmana çevirmek için çalışmıştır. İlk etkinlikte yapılan tüm atölye isimlerinin yazdığı iki zar kullanılmıştır. Her katılımcı zarları atıp zarın yüzeyinde çıkan atölyelerle ilgili aklında kalan, öğrendiği, etkilendiği bir anı diğer katılımcılarla paylaşmıştır. Katılımcıların atölyelere dair paylaşımları şu şekildedir:

Yöneticilik Alanında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi K9: *'Ekonomiyi düzeltecekti teknolojiyi geliştirecekti.'*

Ev işlerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi K5: *'Herkes eşit bir şekilde işler dağıtılıyordu ve herkes de eşit bir şekilde bu işleri öğrenebiliyordu. Herkesin eşit olduğunu öğrendim.'*

Mesleklerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi K11: *'Mesleklere dair cinsiyetçi olmamayı.'*

Eşitlikçi Masallar Atölyesi K23 *'Dönüşen masallarda cinsiyetçiliğin kaldırılması.'*

Atasözlerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi K15: *'Prenses'e haksızlık yapılmıştı.'*

Cinsiyetçi Kalıp Yargılar Atölyesi K17: *'Travmalar geçirmiş olabilir.'*

Ev işlerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği K1: *'Herkes eşittir.'*

Oyun ve Oyuncaklarda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi K19: *'Prens bebekle oynuyordu.'*

Atasözlerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi K20: *'Küpe göndermişlerdi kimseye karışılmaması gerektiğini öğrendim.'*

Eşitlikçi Masallar Atölyesi K14: *'Birincisinde kıskançlık vardı ikincide prens kurtuluyordu iyi bir şeydi.'*

Farklılıklar Atölyesi K18: *'Farklılıklarımızı söylüyorduk.'*

Ev İşlerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi K6: *'Herkesin her işi yapabildiğini öğrenmiştim.'*

Katılımcıların atölyelerle ilgili paylaşımları incelendiğinde yapılan atölyelerin en çarpıcı anlarını hatırladıkları görülmektedir. Katılımcılar bez bebekle oynayan Prens, Prenses'e gönderilen cinsiyetçi küpeler gibi atölyeye dair kilit noktaları paylaşmıştır. Verilen cevaplarda cinsiyet, eşitlik kelimelerinin kullanılması katılımcıların sürecin vermek istediği temel kavramları öğrendiğini göstermektedir.

İkinci etkinlikte atölyelerin akılda en çok kalan anlarından oluşan fragmanlar hazırlanmıştır. Katılımcıların atölye içeriklerini tek bir cümle ile özetleyip fragmanda kullanmak üzere taslak oluşturmaları için eğitmen katılımcılara bir form dağıtmıştır. Formda atölyelerle ilgili şu özet cümleler kullanılmıştır.

Tablo 10

*Tüm Sürecin Genel Değerlendirmesi Atölyesinde Grupların Paylaşımları*

---

1) Farklılıklar Atölyesi

- 1.Grup: *'Hepimiz farklıyız.'*
  - 2.Grup: *'Arkadaşımızın en sevdiği yemek, renk, oyun.'*
  - 3.Grup: *'Herkes farklılığını korudu.'*
  - 4.Grup: *'Bir AVM açmışlardı. Bu AVM'de her şey aynıydı farklı bir şey yoktu. Bazı şeylerde farklılık olmalı.'*
  - 5.Grup: *'Ayrımcılığa hayır arkadaşlığa evet.'*
- 

2) Kişilik Özellikleri Atölyesi

- 1.Grup: *'Saygılı olmalıyız.'*
  - 2.Grup: *'Ben ya da başka birisi manken değiliz.'*
  - 3.Grup: *'Prencesin kişiliğini belirledik.'*
  - 4.Grup: -
  - 5.Grup: *'İrkçiliğe hayır herkesin kendine göre hakları vardır.'*
- 

3) Fiziksel Özellikler Atölyesi

- 1.Grup: *'Dış görünüşe aldanmamalıyız.'*
  - 2.Grup: *'Eğer insan uzunsa veya kısaysa dalga geçmemeliyiz.'*
  - 3.Grup: *'Prencesin fiziksel özelliklerini belirledik.'*
  - 4.Grup: *'Benim veya karşımdaki bir arkadaşımın göz rengi saç rengi vs farklı olması. Benim zayıf olmam arkadaşımın kilolu olması gibi.'*
  - 5.Grup: *'Herkesin kendine göre hakları vardır.'*
- 

4) Atasözlerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi

- 1.Grup: *'Kadınları hor görmemeliyiz.'*
  - 2.Grup: *'Başkalarına hakaret etmek kötüdür.'*
  - 3.Grup: *'Prenese laf soktuk.'*
  - 4.Grup: *'Cinsiyet eşitsizliği ile saçma zorba küpelerin üzerine saçma zorba kâğıttan küpeler yapıp konuşmuştuk.'*
  - 5.Grup: *'Yapma ayrımcılık yap arkadaşlık.'*
- 

5) Ev İşlerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi

- 1.Grup: *'Herkes ev işi yapabilir, cinsiyete takılmamalıyız.'*
  - 2.Grup: *'Ev işlerinde evlerde kız ve erkek ayrımı olduğunu biliyoruz.'*
  - 3.Grup: *'7 cüceler ev işleri yapıyordu.'*
  - 4.Grup: *'Herkes her işi yapabilir. Kadın erkek fark etmez.'*
  - 5.Grup: *'Herkes ailesine ev işlerinde yardım etmeli.'*
- 

6) Mesleklerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi

- 1.Grup: *'Mesleklerin cinsiyeti yoktur, herkes istediği mesleği yapabilir.'*
  - 2.Grup: *'Bir kadının bir mesleği yapması ayıp değildir.'*
  - 3.Grup: *'Prences istediği mesleği yapıyor.'*
  - 4.Grup: *'Her insan her mesleği yapar. Mesleklerde cinsiyet ayrımcılığı olmaz asla.'*
  - 5.Grup: *'Herkes her mesleği yapabilir.'*
- 

7) Oyun ve Oyuncaklarda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi

- 1.Grup: *'Oyuncaklarla oynarken cinsiyet farklılığı yapmayalım.'*
  - 2.Grup: *'Oyunu herkes oynayabilir kız erkek ayrımı olmaz.'*
  - 3.Grup: *'Bebeğe oyuncak seçtik.'*
  - 4.Grup: *'Prens oyuncakla oynuyordu kral buna sert tepki verdi. Prens'in oyuncakla oynaması normal.'*
  - 5.Grup: *'Herkes her oyuncakla oynayabilir ayırım yapmayın.'*
- 

(Devam ediyor)

Tablo 10 (Devam)

*Tüm Sürecin Genel Değerlendirmesi Atölyesinde Grupların Paylaşımları*

- 
- 8) Cinsiyetçi Kalıp Yargılar Atölyesi
- 1.Grup: *'Erkekler de ağlar. Ağlamayan insan yoktur.'*
  - 2.Grup: *'Herkes insanoğludur ve ağlayabilirler.'*
  - 3.Grup: *'Taş atan biri.'*
  - 4.Grup: *'Prensesin dayısına taş atılmıştı ve erkekler ağlamaz yazılmıştı. Kız erkek fark etmeden herkes ağlayabilir.'*
  - 5.Grup: *'Herkes duygularını gösterebilir.'*
- 
- 9) Medya Kullanımında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi
- 1.Grup: *'Şiddet içerici diziler olmamalı.'*
  - 2.Grup: *'Kız ve erkek ayrımı yapmayanlar kazanır yani çok şey öğrendim.'*
  - 3.Grup: -
  - 4.Grup: *'Medyada uygun şeyler paylaşmak.'*
  - 5.Grup: *'Yaşınızdan büyük şeyleri izlemeyin.'*
- 
- 10) Yöneticilik Alanında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi
- 1.Grup: *'Ekonomiyi yükseltecek, ağaç dikecek, okul açacak.'*
  - 2.Grup: *'Herkes eşittir.'*
  - 3.Grup: *'Seçim.'*
  - 4.Grup: *'Cinsiyet ayrımcılığı yapma kız erkek aynıdır.'*
  - 5.Grup: *'Artık kadınlar da oy kullanıyor. Herkesin hakları var.'*
- 
- 11) Eşitlikçi Masallar Atölyesi
- 1.Grup: *'Çocuklara uygun kitap olmalı.'*
  - 2.Grup: *'Herkes eşit olmalı.'*
  - 3.Grup: *'Herkes eşittir.'*
  - 4.Grup: *'Cinsiyet ayrımcılığı olmaması gerekir, kadın erkek fark etmez.'*
  - 5.Grup: *'Kimse kimseyi kıskanmasın.'*
- 

Grupların işlenen atölyelere verdiği cevaplar tabloda bir araya getirildiğinde katılımcıların işlenen atölyenin vermek istediği mesajı kavradığı görülebilir. Örneğin 1.Farklılıklar atölyesinde gruplar herkesin farklı olduğunu, farklılığın korunması gerektiğini ve farklılığın önemini içeren cümleler kullanılmıştır. 2.Kişilik Özellikleri Atölyesi'nde katılımcılar prensesin kişiliğini oluşturduklarını ve başkalarına karşı saygılı olmayı cümlelerinde kullanmışlardır. 3.Fiziksel Özellikler Atölyesi'nde dış görünüşe aldanmamak ve herkesin bedenine saygı duyup dalga geçmemek katılımcılar tarafından paylaşılmıştır. 4.Atasözleri Atölyesi'nde kadını hor görmemek, ayrımcılık ve cinsiyetçilik yapmamak gibi atölyeyi özetleyen cümleler kullanılmıştır. 5. Ev İşleri Atölyesi'nde ev işlerinin kadın erkek fark etmeksizin herkes tarafından yapılabileceği katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. 6.Meslekler Atölyesi'nde mesleklerin cinsiyeti yoktur ve her insan istediği mesleği yapmalıdır cümleleri atölyenin ana düşüncesini oluşturmaktadır. 7.Oyun ve Oyuncak Atölyesi'nde grupların oyuncaklarda kız erkek ayrımcılığı yapılmamasını istemesi ve prensin bez bebekle oynamasını normal olarak

ifade etmesi atölyenin ulaşmak istediği noktaya ulaştığını gösterir. 8.Cinsiyetçi Kalıp Yargılar Atölyesi'nde gruplar tarafından duygular konusunda kız erkek ayrımı yapılmadan herkesin duygularını gösterebileceğinin yazılması katılımcıların bu konuda eşitlikçi bir bakış açısı kazandıklarını işaret edebilir. 9.Medya-Dizi Atölyesi'nde dizilerde şiddet içeren öğelerin istenmemesi ve kız erkek ayrımı yapmayanın kazanacağını belirtilmesi grupların artık daha eşitlikçi ve genel izleyici kitlesine uygun içerikler istediğini gösterir. 10.Yöneticilik Atölyesi'nde grupların yazdığı cümlelerde eşitlik, haklar, seçim, kadının oy kullanması, kadın erkek cinsiyet ayrımının istenmemesi gibi kavramların kullanılmasından katılımcıların atölyenin hedeflediği kazanıma ulaştığı çıkarılabilir. 11.Eşitlikçi Masallar Atölyesi'nde cinsiyetçi ayrım olmayan, eşitlikçi ve çocuklara uygun kitaplar atölyeyi özetler kelimelerdir. Grupların atölyelerde verilmek istenen temel kavramları öğrendiği söylenebilir.

Üçüncü etkinlikte gruplar atölye süreci boyunca akıllarında en çok kalan anı fragman şeklinde canlandırmışlardır.

### **1.Grup: 'Farklılıklar Atölyesi: 'Ayrımcılığa Hayır Arkadaşlığa Evet!'**

Katılımcılardan K20 siyah bir kıyafeti ters giyerek Afro-amerikalı bir kişiyi canlandırmıştır. Afro-amerikalı bir genç kalabalık arkadaş grubunun yanına giderek sohbeti başlatır:

K20 *'Hey merhaba ben de aranıza girebilir miyim?'*

K14 *'Hayır git sen bizden değilsin.'*

K20 *'Ühüğğ üü'* (ağlamaya başlar)

K14 *'Ne oldu? Gel özür dilerim, sen de bizimle arkadaşsın. Herkes eşittir gençler!'*

Canlandırmada ten renginden dolayı farklı bulunan ve sosyal ortamdan uzaklaştırılan bir kişinin yaşadığı an canlandırılmıştır. Canlandırmada var olan farklılık başta sosyal kabul getirmese de yaşanan sorun kişiler arasında çözülmüştür ve herkesin eşit olduğu vurgulanmıştır. Canlandırmada katılımcının girdiği rolü desteklemek adına eşya/dekor kullanması yaratıcı drama konusunda rol becerilerinin geliştiğini gösterir.

### **2.Grup: Mesleklerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği**

Katılımcılar bir grup insanın mesleklerle ilgili diyalogunu canlandırmıştır.

K16: *'Ne yapıyorsun?'*

K23: *'Çorba yapıyorum.'*

K16: *'Ama hiç güzel yapamıyorsun.'*

K19: *'Bir başkasının aşçılık mesleğini yapması ayıp değildir.'*

K23: *'Herkes hayalindeki mesleği yapar kız erkek ayrımı yapılmaz.'*

K18: *'Kız erkek ayrımı yapanlar yani çok şey öğrendik kız erkek ayrımı yapılmaz.'*

Yemek yapmak eyleminin cinsiyet üzerindeki algısını canlandıran grup mesleklerde cinsiyetçi ayrımı reddeden bir tutuma sahiptir. Herkesin hayalindeki mesleği yapmasını düşünen katılımcılar özgürlüğü ve bireyi önceleyen bir tavır sergilemiştir.

### **3.Grup: Farklılıklar Atölyesi**

Katılımcılar tek kolu olmayan bir gencin yolda yürürken görme engeli olan bir kişiye yardım etmesini canlandırmıştır.

K17: *'Yardım edeyim mi?'*

K12: *'Teşekkür ederim çok iyi olur.'*

Katılımcılar farklılık denildiğinde yaş, cinsiyet, kişilik özellikleri gibi başlıklardan ziyade sahip olunan fiziksel özellikleri de farklılık başlığı altında değerlendirmiştir. Katılımcılar fiziksel engellerin kişiler arasında farklılık oluşturduğunu göstermiş ve sosyal anlamda mesaj içeren bir canlandırma yapmıştır.

### **4.Grup: Tüm atölyelerin fragmanı**

Katılımcılar yürüyüş yapıp slogan atan bir grup insanı canlandırmışlardır.

K4: *'Hepimiz farklıyız!'*

K5: *'Saygılı olmalıyız!'*

K24: *'Mesleklerin cinsiyeti yoktur herkes istediği mesleği yapabilir!'*

K7: *'Herkes ev işi yapabilir cinsiyete takılmamalıyız!'*

K13: *'Oyuncaklarla oynarken cinsiyet farklılığı yapmayalım!'*

Katılımcılar atölyelerdeki çarpıcı cümleleri slogan haline getirip canlandırmada kullanmıştır. Sloganlar incelendiğinde katılımcılar farklılık, saygı, cinsiyet, özgürlük gibi kavramlar üzerinde durmuştur. Atölyelerin özünü oluşturan sloganlar yazılmıştır. Katılımcıların atölyelerde verilmek istenen temel düşünceleri algıladığı söylenebilir.

### **5.Grup: Tüm atölyelerin fragmanı**

Bir kafede ikili olarak oturup sohbet eden arkadaşları canlandırmıştır.

K25: *'Bazı şeyler farklı olmalı, farklılıklar olmazsa her şey aynı olur.'*

K15: *'Benim veya karşımdaki bir arkadaşımın göz rengi saç rengi farklı olabilir.'*

İki kişinin farklılığın önemi üzerine yaptığı canlandırmada katılımcı her şeyin aynılığından şikâyet etmiştir.

K11: *'Herkes her işi yapabilir kadın erkek fark etmez.'*

K2: *'Her insan her mesleği yapar mesleklerde cinsiyet ayrımcılığı yoktur.'*

K11: *'Cinsiyet ayrımcılığı yapmayalım kız erkek aynıdır.'*

Kafedeki diğerk üç kişi meslekler konusunda cinsiyet eşitliğini savunan bir konuşmayı canlandırmıştır.

İlk üç atölyede bir karakter yaratmak amacıyla ana karakter olan prensesin özellikleriyle ilgili atölyeler yapılmıştır. Sonrasında süreçsel drama kurgusuna bağlı olarak toplumda yaşanan cinsiyetçi konular atölyelerde işlenmiştir. Katılımcıların özellikle beşinci atölyeden sonra cinsiyet, eşitlik, hak gibi kavramları daha sık kullanması ayrıca kadın erkek ayırdır, ayrımcılık yapılmasın, cinsiyetçiliğe son verilsin gibi cümleleri kullanması süreç ilerledikçe kurgu içinde verilmek istenen kazanımlara ulaştıklarını göstermektedir.

### **Katılımcıların Çalışma Sonrası Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Görüşlerin Değerlendirilmesi**

Araştırmanın uygulama basamağı gerçekteştirildikten sonra katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik görüşlerinde çalışma öncesine göre değişiklik olup olmadığını karşılaştırmak amacıyla katılımcılarla yazılı bir şekilde tekrar soru cevap görüşmesi yapılmıştır. Belirlenen sorular tüm sürecin genel bir değerlendirmesini içerecek nitelikte hazırlanmıştır. Sorular ve cevapları incelendiğinde aşağıdaki değerlendirme sonuçlarına ulaşılmıştır:

- Toplumsal cinsiyet kavramı denildiğinde aklına neler geliyor?

Sorusuna katılımcılar kız ve erkeği eşitliği, haklar, ayrımcılık yapılmaması gibi cevaplar sıralamışlardır. K15'in '*Önceden erkekler daha üstün görülüyorken atölyeden sonra eşitlik oldu.*' cümlesi sürece dair çarpıcı bir etki taşımaktadır. Katılımcı sürecin başında cinsiyetler arasında üstünlük farkı olduğunu düşünürken atölye sürecinden sonra bu durumun eşitlendiği görüşündedir. K5'in '*Kadın ve erkeğin eşit olması, ikisinin de eşit olmasını öğrendim.*' cümlesi atölye sürecinin vermek istediği kazanımın katılımcıya ulaştığını göstermektedir.

- Atölye sürecinin sonunda kadın ve erkeğin toplumdaki yeriyle ilgili düşüncelerinde değişiklik oldu mu?

Sorusuna katılımcılar ayrımcılık yapılamaması gerektiğini ve kadın erkek eşitliğini anladıklarını ifade eden cevaplar vermişlerdir. Ayrıca cinsiyetçi kalıp yargılarının değiştiğine dair örnek cevaplar vermişlerdir. Örneğin K25'in '*Erkekler ağlamaz diye biliyordum ama erkekler de kadınlar da fark etmez ağlayabilir.*' Cümlesi

katılımcının atölye öncesinde sahip olduğu bir cinsiyetçi kalıp yargısını yıktığını göstermektedir. K3 *'Bir prenses çirkin de olabilir güzel de.'* cümlesiyle öncesinde prenseslerin güzel olması ile ilgili var olan kalıp yargısını değiştirmiştir. K24 ise *'Oldu. Mesela erkeklerin kızlardan daha güçlü olduğunu sanırdım oysa kızlar da erkeklerden daha güçlü olabilir.'* cümlesiyle güçlü olmanın sadece erkeklere ait bir özellik olmadığını her insanın güçlü olabileceği noktaları olduğunu fark etmiştir. Katılımcıların cevaplarından yola çıkılarak atölye öncesinde var olan cinsiyetçi kalıp yargılarını yaratıcı drama atölyelerinin sonucunda değiştirmeleri, düşüncelerinde eşitlikçi anlamda farklılıklar oluşması, cinsiyet eşitliğine dair ulaştıkları farkındalıklar toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik farkındalık kazandırma konusunda yaratıcı dramanın etkili bir yöntem olduğunu göstermektedir.

- Atölye sürecine katılmayı diğer öğrencilere de önerir misin? Neden?

Katılımcılardan birkaçı bu sürecin diğer akademik derslerinde yapılmasından dolayı rahatsızlıklarını belirterek başka bir zamanda olursa başkalarının katılmasını önermişlerdir. Örneğin K6 *'Bizim gibi dersleri gitmiyorsa evet.'* cümlesini akademik bir başarı kaygısı yaşayarak vermiştir. Sınıfın geri kalanı bu soruya diğer öğrencilere katılmalarını önerecek şekilde olumlu cevaplar vermişlerdir. Örneğin K25 *'Tabi ki de bu olan değişiklikleri onlara da öneririm.'* cevabıyla kendinde değişiklikler olduğunu ifade ederek diğerlerine de bu atölye sürecini önermiştir. K8'in *'Evet çünkü ayrıma hayır. Sen de öğrenirsin daha bilgili olursun. İyi davranırsın iyi hissedersin.'* ve K15'in *'İlerideki hayatımızda atölyedeki bu bilgiler bize lazım olabilir o yüzden herkes katılsın.'* ifadesiyle uygulanan bu atölye sürecinde bilgilendiğini ve bu bilgilerin ilerideki hayatlarında işine yarayacaklarını dolayısıyla atölye sürecini eğitici ve etkili bulduklarını belirtmiştir.

- Atölye sürecinde konuyla ilgili canlandırmalar yapmak etkili oldu mu?

Katılımcılar bu soruya çoğunlukla olumlu cevaplar vermişlerdir. Örneğin K7 *'Evet çünkü düşüncelerim değişti.'* cümlesiyle yaratıcı drama yönteminin düşüncelerini değiştirmede etkili olduğunu belirtmiştir. K14'ün *'Evet çünkü çok şeyler öğrendim.'* cümlesi canlandırmaların öğreticiliği artırdığını göstermektedir. K26 ise *'Evet hiç kimse dışlanmadı.'* cümlesiyle yaratıcı dramının atölyedeki tüm katılımcıları aktif olarak sürece dahil etmesinden kısaca tüm bireyleri kapsayıcılığın bahsetmektedir. K27 *'Oldu çünkü daha iyi geldi.'* cümlesiyle canlandırma yapmanın üzerinde iyi bir etki bıraktığını ifade etmiştir. Katılımcıların cevapları incelendiğinde yaratıcı drama yönteminin bilişsel, duygusal, sosyal anlamda katılımcıların üzerinde etkili bir yöntem olduğu sonucuna ulaşılabilir.

- Sahnede canlandırma yaparken kendini nasıl hissettin?

Bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde katılımcıların sahnede canlandırma yaparken çok farklı duyguları yaşadığı görülmektedir. Katılımcılar heyecanlı, mutlu, komik, düşünceli, hareketli, utangaç, neşeli gibi çeşitli duyguları yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Yaratıcı drama yönteminin atölye sürecinde kişinin çeşitli duyguları yaşamasına imkân vererek duygularının farkındalığına ulaşması ve ifade etmesi anlamında kişiye pek çok beceri kazandırabilir. K20'nin *'İlk başta utandım ama zamanla alıştım.'* İfadesi katılımcının zamanla kendine güveninin geldiğini göstermektedir. K25'in *'Önceden hiç özgüvenli değildim sonradan özgüven kazandım gibi hissediyorum.'* cümlesi sahnede görünür olmanın performans sergilemenin özgüvenine kattığı olumlu değişiklikleri ifade etmektedir. Katılımcıların cevapları incelendiğinde yaratıcı drama yönteminin kişinin özgüven, duygu farkındalığı, duyguların ifadesi gibi sosyal becerilerini geliştiren olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir.

- Bu süreçte aklında en çok kalan nokta ne oldu? Neden?

Katılımcılar bu soruya cevap olarak atölyelerde akıllarında en çok kalan sahneleri veya öğrendiği bir kazanımı söylemişlerdir. Örneğin K8 *'Ayrımcılığa hayır çünkü artık ayırım yapmıyorum.'* cümlesi süreçten edindiği bir farkındalığı ifade etmektedir. K7 ise *'Eşitlikçi olmaları.'* cevabıyla araştırma çalışmasının vermeyi amaçladığı öğretiyi benimsediğini göstermektedir. K24'ün *'Kadın erkek eşitliği oldu. Herkes erkeklerin daha güçlü olduğunu sanırdı ama öyle değilmiş.'* cümlesiyle eskiden doğru bildiği yanlışın artık değiştiğini ve şimdi gerçeğin gün yüzüne çıktığını ifade etmektedir. K20'nin *'Farklılıklarımız ve herkesin eşit olduğunu.'* cümlesi herkesin biricik ve aynı haklara sahip olduğunu belirterek eşitliği vurgulamıştır.

- Bu süreçten bir şeyler öğrendiğini düşünüyor musun? Eğer öyle ise paylaşır mısın?

Katılımcılar bu soruda süreçten edindiği yeni öğrenmelerini ifade etmişlerdir. Örneğin K4 *'Evet kadın = erkek olduğunu öğrendim. Erkekler de ev işi yapabilirler.'* cümlesiyle ev işlerine dair yaşadığı toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalığını belirtmiştir.

K18 *'Bunları düşünüyorum çünkü kız ve erkek ayrımı yok herkes istediği işi yapabilir.'* cümlesiyle meslekler konusunda herkesin eşit olduğuna dair ulaştığı düşüncüyü ifade etmiştir. K19 *'Evet artık kaba davranmıyorum.'* cümlesiyle atölye süreci sonrasında davranışsal anlamda bir fark yaşadığını anlatmıştır. Son olarak K25'in *'Evet her cinsiyetin eşit olduğunu öğrendim.'* cümlesi atölyelerin genel olarak katılımcılara vermek istediği öğretiyi oluşturmaktadır. Verilen cevaplar incelendiğinde görülüyor ki

yaratıcı drama yöntemi katılımcılar üzerinde bilişsel, duyuşsal ve davranışsal anlamda bir fark oluşturabilmektedir.

- Senin için bir prens hangi özelliklere sahip olmalı?

Çalışma öncesi bu soru ilk kez sorulduğunda katılımcılardan daha çok yakışıklı, güçlü, zengin gibi dış görünüş ve maddiyata dayalı özellikler cevap olarak gelmesine rağmen atölye süreci sonrasında cevaplarda ilk önce iyi kalpli, saygılı, dürüst ve insan olması özellikleri yazılmıştır. Sadece 3 katılımcının dış görünüşle ilgili yakışıklı sıfatının cevaplarının ilk başına yazması dış görünüşe verilen önemin atölye öncesine göre belirgin bir farkla azaldığını gösterir. İlk soruya verilen cevaplarda zengin olması özelliği sıklıkla belirtilirken atölye sonrasında sadece bir katılımcı parasının olması özelliğini cevabıda yazmıştır. Yaratıcı drama atölyelerinden sonra katılımcılarda bir insanda önemli olanın fiziksel görünüş ve maddiyat değil; önemli olanın kişilik ve davranış yapısı olduğuna dair farkındalık yaratmış olması gözlemlenmiştir.

- Bir prensesin hangi özelliklere sahip olmasını düşünüyorsun?

Bu soruya atölye öncesi yapılan görüşmede katılımcılar fiziksel özelliklerini detaylandırarak cevap vermiştir güzellik, sarı uzun saçlar, kırmızı ojeler vb. cevaplar yoğun olarak yazılmıştır. Atölye süreci yaşandıktan sonra katılımcıların prensesle ilgili yazdığı özelliklerden daha çok kişilik yapısına özgü özellikleri yazdığı görülmektedir. Örneğin iyi kalpli, adaletli, nazik, saygılı, cömert gibi sıfatlar cevaplarda belirtilmiştir. Atölye öncesinde yapılan görüşmede güçlü sıfatı prens için sıklıkla kullanılmışken prenses için hiç kullanılmamıştı. Ancak atölye süreci sonunda bu soruda iki kişi tarafından güçlü sıfatı prenses için kullanılmış. Örneğin K25'in '*Güçlü, fiziksel ölçüleri illaki güzel olmamalı bazen çirkin de olabilir.*' cümlesi dış görünüşle ilgili cinsiyetçi kalıp yargısını yıktığını gösterir. K13'ün cevabında hiçbir fiziksel sıfat yoktur ancak K13 '*Yardıma muhtaç olmadan her şeyi yapabilmeli.*' cevabıyla prensesi özgüvenli bir duruşa sahip olarak anlatmayı tercih etmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplar atölye süreci öncesi ve sonrası olarak karşılaştırmalı bir şekilde incelendiğinde katılımcıların cevaplarındaki toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının azaldığını görmek mümkündür. Yaratıcı dramının bireylerin sahip olduğu cinsiyetçi kalıp yargılarını yıkmakta etkili olduğu sonucuna ulaşılabilir.

- Bundan sonra atasözü kullanırken nelere dikkat edersin?

Atasözleri ile ilgili katılımcılarla atölye yapılırken katılımcıların cinsiyetçi atasözlerine oldukça sert tepkiler verdiği gözlemlenmişti. Pek çok katılımcı bu sözler çok ağır, kalp kırıcı, ne kadar ayıp gibi sesli tepkiler vermişlerdi. Bu soruya verilen cevaplar

atölyedeki verilen tepkilerle paralel olmuştur. Örneğin katılımcılar sıklıkla kalp kırmamasına, saygılı sevgili olmasına dikkat edeceğini belirtmiştir. K9'un '*Cinsiyetçi olmamasına.*' cevabı bundan sonrasında atasözü kullanırken toplumsal cinsiyet eşitliğini göz önünde bulundurarak kullanacağını ifade etmektedir.

- Televizyonda bir dizi veya program seçerken neye göre seçersin?

Katılımcılar bu soruda yaşlarına uygun olan, şiddet ögesi içermeyen, cinsiyetçi olmayan, korku ve sakıncalı davranışlar olmayan dizi içeriklerini izleyeceklerini belirtmişlerdir. Örneğin K4'ün '*Kadın=erkek olduğu, +18 olmadığı, insanları kötü etkilememesi.*' cevabında televizyon izlerken cinsiyetçi bir yapıda olmamasına, yaşına uygun olmasına ve sakıncalı içerikler olmamasına dikkat edeceğini belirtmiştir. Katılımcılar atölye öncesinde bu dizi içeriklerindeki sahneleri farkında olmadan izlemiş olabilirler ancak bundan sonra toplumsal cinsiyet eşitliği merceğiyle kadını hor gören ve şiddet içeren sahneleri gördüğünde bunun yanlış bir tutum olduğunun farkında olacakları ön görülmektedir.

- Kadın ve erkeğe eşit değer ve önem veren bir toplumda yaşamak senin için nasıl olurdu?

Sorusuna katılımcılar büyük çoğunlukla olumlu cevaplar vermişlerdir. Katılımcılar sıklıkla bunun kendileri için çok iyi olacağını, öyle bir toplumda yaşamının daha güzel olacağını belirtmişlerdir. Örneğin K9'un '*Güzel olurdu cinsiyetçiliğe karşıyım çünkü.*' cevabı eşitlikçi bir tutumu benimsediğini cinsiyetçiliğe tepki gösterebilecek bir bakış açısına sahip olduğunu gösterir. K14'ün '*Çok güzel olur çünkü herkes eşittir ve hakları vardır.*' cevabı eşitlik ve haklar konusunda herkes için bunu istediğini göstermektedir. Verilen cevaplardan hareketle yaratıcı drama atölyeleri sonucunda katılımcılar eşitlikçi bir toplumsal düzenin içinde daha mutlu olacaklarını fark etmişlerdir çıkarımı yapılabilir.

- Ağlayan bir erkek veya kadın gördüğünde ona karşı tepkin nasıl olur?

Katılımcılar bu soruya genel olarak ağlayan kişiyi yargılamayacaklarını ancak ona yardım etmek isteyeceklerini ve onu iyi hissettirmeye çalışacakları cevaplar yazmışlardır. Birkaç örnek vermek gerekirse K5'in '*Her insan ağlayabilir.*', K24'ün '*İnsanların ağlaması doğaldır.*', K26'nın '*İçini rahatlat.*' Tepkileri katılımcıların bu konuda anlayışlı bir tavra sahip olduklarını gösterir. K25'in '*Neden ağlıyorsun? Neyse ağlasan bile kız erkek fark etmeden ağlayabilirsin ağla içini dök.*' cevabı cinsiyet ayırt etmeksizin kişinin rahatlaması için destekleyici bir tavır içermektedir. Sadece bir katılımcı bu konudaki cinsiyetçi kalıp yargısını yıkamamıştır. K21'in '*Erkek adam*

*ağlamaz.* ' cümlesi katılımcının bu konuda daha fazla toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi almasına ihyiyacı olduğunu göstermektedir. Özetlemek gerekirse sınıfın büyük bir çoğunluğu cinsiyet fark etmeksizin ağlama eyleminin insani bir davranış olduğu konusunda hem fikirdir.

- Eklemek istediğin başka bir şey var mı varsa buraya yazabilirsin.

Bu soruda katılımcıların çoğu araştırmacı kişiye böyle bir çalışma yaptığı için teşekkür etmiştir. Katılımcılardan biri çalışmanın güzel olduğunu ancak akademik derslerin alınmasından dolayı rahatsız olduğunu belirtmiştir. Bir katılımcı bu çalışmanın tekrar olmasını dile getirmiş başka bir katılımcı çalışmanın devam etmesini istemiştir. Katılımcılardan birkaçı kadın erkek eşitliği ile ilgili öğrendiklerini yazmışlardır. Genel olarak cevaplar değerlendirildiğinde katılımcıların süreçten memnun ayrıldığı gözlemlenmiştir.



## BÖLÜM 5

### SONUÇLAR VE ÖNERİLER

#### Sonuçlar

Yapılan araştırmada katılımcıların uygulama basamağı sürecinde atölye öncesi ve atölye sonrası cevaplar, süreç içinde verdikleri cevaplar ve sergiledikleri tutumlar incelendiğinde katılımcıların süreç öncesi ifadeleri cinsiyetçi bir tutum içerirken atölye sürecinden sonra katılımcıların toplumsal cinsiyet konusundaki paylaşımları eşitlikçi bir yönde değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Altınova & Adıgüzel (2013) tarafından toplumsal cinsiyet eğitimi üzerine yapılan bir çalışmada uygulanan atölye süreci sonrasında denek grubundaki katılımcıların cinsiyet rolü algısının düzeyinde atölye öncesine göre anlamlı bir ilerleme gerçekleşmiştir. Kontrol grubundaki katılımcılarda ise herhangi bir değişiklik görülmemiştir.

Uygulama öncesinde yazılı soru cevap tekniğiyle katılımcılardan toplanan görüşler incelendiğinde katılımcıların uygulama öncesinde cinsiyetçi kalıp yargılara sahip olduğu saptanmıştır. Kadın olmak ve erkek olmakla ilgili cinsiyetçi rolleri benimseyen katılımcıların cevaplarında cinsiyetçi öğelere rastlanılmıştır. Masallardaki cinsiyetçi kalıp yargıların katılımcıların cevaplarında ortak bir etki olarak belirlenmesi, masallardaki cinsiyetçiliğin kişinin cinsiyet algısını şekillendirdiğine dair bir kanıt niteliğindedir. Süreçsel drama atölyeleri uygulandıktan sonra katılımcıların sahip olduğu cinsiyetçi kalıp yargılarında ve cinsiyet rolü algılarında değişimler meydana gelmiştir. Katılımcılar atölye öncesi ilk yazılı soru cevaplarında prensesi güzel, süslü, sarı uzun saçlı gibi dış görünüşüyle tanımlarken atölye sonrası yazılı cevaplarda iyi kalpli, adaletli, nazik, saygılı, cömert gibi öncelikli olarak kişiliği üzerinden değerlendirilmişlerdir. Buradan hareketle drama eğitiminin katılımcıların akıllarındaki prensesler güzel olmalıdır kalıp yargısını kırdığı sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmanın bulgular kısmında da görüleceği üzere katılımcılar atölye sürecinin başında cinsiyetçi bir düşünce yapısındadır ancak atölye süreci ilerledikçe toplumsal

cinsiyet konusunda bilinç düzeyleri artmıştır böylece kadın ve erkeğin eşit değerde olduğuna yönelik düşüncelerini pek çok kez dile getirmişlerdir.

Yaratıcı drama alanında ulaşılan sonuçları sıralamak gerekirse; atölye sürecinin başında rollerini canlandırırken gülüşme ve rolde kalma problemleri yaşayan katılımcılar süreç ilerledikçe canlandırma yaparken rollerine daha çok odaklanmış ve rolden çıkmamışlardır. Süreç içinde katılımcıların rol oynama becerilerini geliştirdiği sonucuna ulaşılabilir.

Katılımcılar atölyenin başlarında birbirine benzer canlandırmalar sergilerken atölye süreci ilerledikçe farklı canlandırma kurguları sergilemişlerdir. Ayrıca katılımcılar atölye sürecinin sonlarına doğru sınıftaki eşyaları rol gereği dekor olarak kullanmaya başlamıştır. Katılımcılar atölye sürecinde rol oynama becerilerini geliştirerek dramaya dair kazanımlar elde etmiştir. Süreçsel drama yönteminde gerçekleşen öğrenmeler sanatsal veya eğitsel olarak iki yönde gerçekleşebilir (Metinnam & Karaosmanoğlu, 2022). Buradan hareketle yaratıcı drama yönteminin katılımcıların yaratıcı yönünü geliştirdiği ve yaratıcılığını ortaya çıkarması için desteklediği sonucuna ulaşılabilir.

Katılımcıların atölye sürecinin başlarında canlandırmalarda kullandığı replikler kısa ve tekrarlayan cümlelerden oluşurken atölye süreci ilerledikçe katılımcılar daha uzun cümlelerle kendilerini ifade etmeye başlamışlardır. Bununla birlikte katılımcıların seslerini rolün gerektirdiği şekilde kızgın, şaşkın, meraklı gibi çeşitli duygularda kullanması zamanla katılımcıların iletişim ve hitabet becerilerini geliştirdiğini gösterebilir. Sosyal Hizmet öğrencileriyle yürütülen çalışmada iletişim becerileri konusunda 12 oturumdan oluşan yaratıcı drama atölyeleri düzenlenmiştir. Çalışmanın sonucunda eğitime katılan öğrencilerin kendilerini tanıtırken kullandıkları kelime ve cümle sayılarının arttığı ve eğitime katılmayan öğrencilere kıyasla iletişim becerilerinin üzerinde anlamlı bir fark olduğu görülmüştür (G. Çiftçi & Altınova, 2017). Yaratıcı drama aracılığıyla katılımcılar duygularını ses, beden ve mimiklerini kullanarak ifade etme fırsatı bulmuştur. Yaratıcı drama aracılığıyla katılımcılar süreç içinde canlandırma performanslarındaki duygularını gösterme yoğunluğunu artırmıştır. Katılımcıların yaşadığı duygulara dair farkındalık kazandığını gösterebilir. Üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen çalışmada yaratıcı drama atölyelerinin uygulanmasının ardından öğrencilerin duygularını yaşama konusunda olumlu bir tutum geliştirdiğine ulaşılmıştır (Altuntaş & Altınova, 2015).

Katılımcılar eğitim sistemin oluşturduğu test çözme alışkanlığıyla süreç içinde tek başına çalışmaya daha çok istekli olmuşlardır. Atölye sürecinin başlarında katılımcılar

arasında grup çalışmalarında küslük, gerginlik ve grup arkadaşıyla anlaşamama gibi süreci olumsuz etkileyen durumlar yaşanmıştır. Süreç ilerledikçe grup çalışmaları için bireyler daha kolay anlaşabilir ve rahatlıkla birlikte bir ürün ortaya çıkarabilir hale gelmişlerdir. Bu iki durumu karşılaştırıldığında katılımcıların iş birliği içinde çalışma becerilerinin geliştiği sonucuna ulaşılabilir. Hayat Bilgisi dersi kapsamında yapılan çalışmada yaratıcı drama yönteminin katılımcıların selam verme ve paylaşma-iş birliği becerilerinin gelişimine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır (Kaf, 2000).

Katılımcılar atölye süreci başladığında sahnede bir performans sergilemek ve diğer izleyiciler önünde görünür olmak konusunda çekimser davranmışlardır. Katılımcıların utangaç tavırları role girme ve rollerini canlandırma konusunda kendilerine zorluk yaşatmıştır. Süreç ilerledikçe katılımcılar rol oynama ve canlandırma etkinliklerine katılmak için oldukça gönüllü davranmışlardır. Bulgular kısmında da geçtiği gibi katılımcılar canlandırma yapma konusunda zamanla özgüven kazandıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların sahnede olma isteğinin artmasından, topluluk önünde performans sergilerken daha rahat hissetmelerinden hareketle katılımcıların özgüvenlerinin geliştiği sonucuna ulaşılabilir. Eğerci & Özdemir Şimşek'in (2019) yaptığı çalışmada fen bilgisi dersinde yaratıcı dramayı bir yöntem olarak kullanan öğretmenlerin görüşlerinden yola çıkılarak öğrencilerin özgüven kazandıkları, kalıcı öğrenmeler yaşadıkları, derslerin veriminin arttığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Katılımcılar atölye sürecinin başlarında daha çok eğitmenin kendisine soru sormasıyla tartışmalara dâhil olurken ilerleyen süreçlerde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalıkları oluşmaya başladıktan sonra canlandırmalardaki cinsiyetçi davranış, söz ve tutumları eleştirel bir gözle değerlendirme becerilerini geliştirmişlerdir. Düşüncelerini ifade etme konusunda atölye başlangıcına göre daha girişken bir tavır sergilemişlerdir. Atölye içindeki tartışmalarda fikirlerini belirtmeleri ve atölye içinde cinsiyetçi bir duruma tepki göstermelerinden yola çıkılarak katılımcıların eleştirel düşünme becerisinin geliştiği sonucuna ulaşılabilir.

## Öneriler

### Araştırmacılara Öneriler

Araştırma kapsamında hazırlanan toplumsal cinsiyet eşitliği süreçsel drama atölyelerinin eğitim programına dahil edilmesi ve eğitim sürecinin içine sindirilerek öğrencilere ulaştırılması önerilir. Toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun Hayat Bilgisi, İnsan Hakları ve Yurttaşlık Dersi, Sosyal Bilgiler Dersi gibi derslerde ünite olarak işlenmesi öğrencilerin küçük yaşta farkındalık kazanması için önerilir.

Hazırlanan ders kitaplarının ve bireyin okuduğu masal, hikâye, roman gibi edebi türlerin cinsiyet eşitliği süzgecinden geçirilmesi, okuyucunun eşitlikçi bir kişilik yapısı geliştirmesine katkı sunacağından önerilir.

Öğrencilerle sürekli olarak iletişim halinde olan öğretmenler, okul idarecileri ve çalışanlarının toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi almaları için hizmet içi çalışmaların yapılması önerilir. Bireyin doğduğu andan itibaren çevresindekilerin sahip olduğu kültürel birikim bireyin düşünce yapısının oluşmasında etkilidir dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda aile eğitimlerinin verilmesi önerilir.

Tüketim ürünlerinin cinsiyetsizleştirilmesi bireylerin algılarında erkekler şu rengi ve şu eşyayı kullanır; kızlar şu rengi sever ve şu oyuncakla oynar gibi kalıp yargıların oluşmasına engel olur dolayısıyla tüketim ürünlerinin cinsiyetten bağımsız olarak her renk ve desende yapılması önerilir.

Bireyin izlediği ve dinlediği içerikler gizil öğrenme sürecinde etkili olacağından çizgi film, dizi ve televizyon programları gibi sosyal medya içeriklerinin toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısıyla hazırlanması önerilir.

### Uygulayıcılara Öneriler

Atölye programı hazırlanırken konu başlıklarının katılımcıların gelişim dönemlerine uygun olarak seçilmesi önem arz etmektedir. Katılımcıların hayatının içinden olan konu başlıkları kazanımların katılımcılara ulaşması için etkili olabilir. Katılımcıların geçmiş yaşantıları ve hazır bulunuşluğu dikkate alınarak etkinliklerin düzenlenmesi katılımcıların dikkatini çekmesi ve atölye verimi için önerilir.

Katılımcı sayısının 27 kişi olmasının atölyelerin işlenmesinde zorluk çıkarttığı gözlemlenmiştir. Atölyelerin çok kalabalık olmaması atölye kazanımlarının etkili bir biçimde işlenmesinde ve atölyelerin uygulanması açısından kolaylık sağlayacağı için önerilir.

Atölyelerin uygulanması sırasında her atölye için bir ders saati olarak 40 dakikanın yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Atölyeyi uygulayacak eğitmenlere her atölye için en az 50 dakika ayırması önerilir.

Atölyeyi uygulayan araştırmacı kişi yaratıcı drama eğitmenliği eğitimi almıştır. Atölyeleri uygulamak isteyen kişilerin yaratıcı drama eğitmenlik eğitimi alması atölyelerin verimli geçmesi adına şiddetle önerilir.





## KAYNAKLAR

- Acar Erdol, T.(2017). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitim Programının Hazırlanması, Uygulanması Ve Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara, Eylül, 2017.
- Adıgüzel, Ö. (2006). Yaratıcı Drama Kavramı, Bileşenleri ve Aşamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1).
- Adıgüzel, Ö.(2018). *Eğitimde Yaratıcı Drama*. Yapı Kredi Yayınları. İstanbul.
- Adıgüzel, Ö.H. (2006). *Yaşantılara Dayalı Öğrenme, Yaratıcı Drama ve Süreçsel Drama İlişkileri*. Yaratıcı Drama Dergisi 2006, Cilt 1 Sayı 1.
- Agvan, Ö. ve Asutay, H. (2018). Bir Anti-Masal Örneği Olarak Cam Ayakkabıları Reddeden Vejetaryen Külkedisi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(11): 225-238. doi: 10.20304/humanitas.382350
- Aktaş Oya, F. (2010). *Türkiye’de Erkekliğin Kurgulanışında Askerliğin Yeri*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Altınova, H. H. ve Adıgüzel, Ö. (2012). Yaratıcı Drama Yönteminin Kadınların Özsaygı Düzeyine Etkililiği. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 145-164.
- Altınova, H.H. & Adıgüzel, Ö. (2013). *Yaratıcı Drama Yöntemiyle Verilen Toplumsal Cinsiyet Eğitimi Programının Değerlendirilmesi*. Yaratıcı Drama Dergisi 2013, Cilt 8, Sayı 16.
- Altınova, H.H. & Çiftçi Gökçearslan, E. (2013). *Yaratıcı Dramanın Kendini Tanıma Düzeyine Etkisi*. Yaratıcı Drama Dergisi 2013, Cilt 8, Sayı 15.
- Altuntaş, O. & Altınova, H.H. (2015). *Yaratıcı Drama Yönteminin Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Sorun Çözme Becerilerine Etkisi*. DOI: 10.7827/TurkishStudies.7956. ISSN: 1308-2140, ANKARA.
- Arıcı, A.F.(2001). İlköğretim Üçüncü Sınıf Ders Kitaplarındaki Masalların Öğrenci Eğitimine Katkıları. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- Atay, A. (2019). *Feminist Kuram Bağlamında Masallarda Toplumsal Cinsiyet*. İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Aykaç, M. & Adıgüzel, Ö. (2011). *Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Dramanın Yöntem Olarak Kullanılmasının Öğrenci Başarısına Etkisi*. Ocak 2011 Cilt:19 No:1 Kastamonu Eğitim Dergisi 297-314.
- Aykaç, M.(2009). Türkçe Ders Kitaplarında Önerilen Yaratıcı Drama Etkinliklerinin Uygulanabilirliği. Yaratıcı Drama Dergisi. 2009, Cilt 4, Sayı 8, Sayfa 20-31

- Baltacı, A.(2017). Nitel Veri Analizinde Miles-Huberman Modeli. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED) 2017, Cilt 3, Sayı 1, Sayfa 1-15.
- Baltacı, A.(2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2), 368-388.
- Baştaç, G. & Altınova, H.H. (2015). *Lise Öğrencilerinde Yaratıcı Drama Yöntemiyle Siber Zorbalık Hakkında Duyarlılık Oluşturma*. Yaratıcı Drama Dergisi 2015, 10(1), 91-102. DOI: 10.21612/yader.2015.009, Ankara.
- Batgi, G. *Masallar Ve Toplumsal Cinsiyet: Cinsiyet Rollerinin İnşası*. Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Bölümü.
- Beyhan, A.(2013). Eğitim Örgütlerinde Eylem Araştırması. Bilgisayar ve Eğitim Araştırmaları Dergisi. Cilt 1 Sayı 2 (2013) 65-89.
- Bora, A. (2011) “Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık”, Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Birimi (Seçbir). İstanbul.
- Boynukalın, N. (2015). Açlık, Fakirlik, Çocuk İşçi, Yamyamlık Ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Hansel Ve Gretel. *Mavi Atlas Dergisi*, 5, 115-125. Doi: 10.18795/ma.63084
- Can, R., Erenoğlu, R. ve Tambağ, H. (2018). Hemşirelik Öğrencilerinin Cinsiyet Eşitliğine Bakışı. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7 (4), 3039-3058.
- Çelik, G.(2016). “Erkekler (De) Ağlar!”: Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Erkeklik İnşası ve Şiddet Döngüsü. Fe Dergi: Feminist Eleştiri Cilt 8. Sayı 2.
- Çelikten, H. (2022). Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Yeniden İnşası Sürecinde Masallar: “Eşit Masallar” Örneği, *Folklor Akademi Dergisi*, 5(3), 738 – 751.
- Çetin, D. ve Güler Bilir, S.(2018). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Liderlik Kavramını Algılama Biçimleri. Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 2018: 04 (02) 47
- Demir, M. (2017). *Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Kınalı Kadın Ve Müziği*. Ekev Akademi Dergisi, Yıl:21, Sayı:71.
- Dincer, Ö. (2007). *Namus Ve Bekaret: Kuşaklar Arasında Değişen Ne? İki Kuşaktan Kadınların Cinsellik Algıları*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Ankara.
- doi: 10.1501/Fe0001\_0000000161
- Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi. Erişim Adresi: [https://kupdf.net/download/z-y-d-ouml-kmen-toplumsal-cinsiyet-sosyal-psikolojik-a-ccedil-305-klamalar\\_5afcbdc2e2b6f57472a95816\\_pdf](https://kupdf.net/download/z-y-d-ouml-kmen-toplumsal-cinsiyet-sosyal-psikolojik-a-ccedil-305-klamalar_5afcbdc2e2b6f57472a95816_pdf)

- Dudu Karaduman, E. ve Doğan, N. (2018). Anelik Rolü Üzerine: Kadının “Anelik” Kimliği Üzerinden Tahakküm Altına Alınması. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 6(2)
- Ecevit, Y.(2021) Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Temel Kavramları Eğitim Materyali. Cinsiyet Eşitliği İzleme Derneği. CEİD Yayınları. Ankara.
- Eğerci, M. & Şimşek Özdemir, P. (2019). *Öğretmenlerin Fen Bilimleri Dersinin Drama Yöntemi ile İşlenmesine Yönelik Öz Yeterlik, Tutum ve Görüşlerinin Belirlenmesi*. *Yaratıcı Drama Dergisi* 2019, 14(1), 33-54. DOI: 10.21612/yader.2019.002.
- Eğitim Reformu Girişimi. Herkes İçin Eğitim Faaliyet Raporu(2008).
- Elgün, A. ve Yeniçeri Alemdar, M. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarına Yönelik Bir Araştırma: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Örneği. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 1054-1067.
- Esen, E., Soylu, Y., Siyez, D. M. ve Demirgürz, G. (2017). Üniversite Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Algısının Toplumsal Cinsiyet Rolü Ve Cinsiyet Değişkenlerine Göre İncelenmesi. *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1, 2017, ss. 46-63, DOI: 10.19160/5000197327
- Esen, Y. (2013b). Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitiminde Toplumsal Cinsiyet Duyarlılığını Geliştirme Amaçlı Bir Çalışma. *Eğitim ve Bilim*, 38(169).
- Giddens, A.(2012). *Sosyoloji*. 1. Baskı: Kırmızı Yayınları. Eylül, 2012. İstanbul. Erişim adresi: <https://iletisimkutuphanem30419862.files.wordpress.com/2018/01/anthony-giddens-sosyoloji.pdf>
- Gök Akgül, F. (2013). *Evli Kadın Ve Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlgili Algılarının Aile İşlevlerine Yansımaları*. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Gökçearslan Çiftçi, E. ve Altınova, H. H. (2017). Sosyal Hizmet Eğitiminde Yaratıcı Drama Yöntemiyle İletişim Becerisi Geliştirme: Ders Uygulaması Örneği. *İlköğretim Online*, 16(4), 1384-1394.
- Göktaş, Ö. (2020). *Çocuk Oyuncaklarındaki Toplumsal Cinsiyet Olgusu*. *Medya Ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, Cilt: II, Sayı:I. e-ISSN 2687 – 2668.
- Gündoğdu, R. & Adıgüzel, Ö. (2016). *Stres ve Yaratıcı Drama: Üniversite Öğrencileri ile Yapılan Bir Çalışma*. *Yaratıcı Drama Dergisi* 2016, 11(1), 45-70. DOI: 10.21612/yader.2016.004
- Gündüz Çetin, H. ve Tarhan, S.(2017).İlkokul Öğrencilerinin Meslek Seçimlerine Yönelik Tutumlarında Toplumsal Cinsiyetin Etkisi. *İlköğretim Online*, 16(3), 1287-1300.
- Günindi Ersöz, A. (2010). Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyet Rollerini. *Gazi Türkiyat*, 4.

- Gür, E.(2020). Erken Çocukluk Döneminde Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Verilen Farkındalık Eğitiminin Eşitlikçi Cinsiyet Rollerinin Oluşumundaki Etkisi: Kamer Van Örneği. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Haziran, 2020.
- Gürhan, N. ( 2010). Toplumsal Cinsiyet Ve Din. e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi, 4, 58-80.
- Kaf, Ö. (2000). *Hayat Bilgisi Dersinde Bazı Sosyal Becerilerin Kazandırılmasında Yaratıcı Drama Yönteminin Etkisi*. Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Adana.
- Kahraman Dinç, S. (2010). *Kadınların Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, DEUHYO ED 2010, 3 (1), 30-35, İzmir.
- Kara, Y. ve Çam, F. (2007). Yaratıcı Drama Yönteminin Bazı Sosyal Becerilerin Kazandırılmasına Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 144-155
- Karaaslan, C.(2019). Anonim Türk Masallarında Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadın. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Metinnam İ, Aykanat Özcan E. Çevrim İçi Uzaktan Okul Öncesi Eğitimde Drama Etkinlikleri, Ankara: Nobel Akademik; 2021. p.195-235.
- Metinnam, İ. (2017). *Yaratıcı Dramayla Kültürel Temas Alanları Oluşturmak: Sanat Eğitiminde Katılımcı Bir Eylem Araştırması Örneği*. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Güzel Sanatlar Eğitimi Programı, Ankara.
- Metinnam, İ. (2020). Süreçsel Drama Planlaması İçin Kılavuz Niteliğinde Bir Kaynak, Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, Ankara Üniversitesi. Cilt 2, Sayı 1, 77-86
- Metinnam, İ. ve Karaosmanoğlu, G. "Teknoloji Destekli Süreçsel Drama Yaklaşımı İle Sanat Eleştirisi," içinde *T E K N O D R A M A R T - Teknoloji Destekli Drama Yöntemi İle Sanat Eğitimi Uygulamaları* , Ankara: Nobel Yayınevi, 2022, s.101-122.
- Ölçer, E. (2003). *Türkiye Masallarında Toplumsal Cinsiyet Ve Mekân İlişkisi*. Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Özcan Güler, D. ve Akçaalan, H. (2022). "Ali Ali Kız Ali" Adlı Kütahya Masalının Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında İncelenmesi. *Folklor Akademi Dergisi*, 28(4).
- Özpolat, A. (2021). *Korku Kaynağı Erkek Ve Eril Korku Biçimleri Işığında Toplumsal Cinsiyet Oluşumu Ve Masal İlişkisi (Umay Günay Derlemesi Elazığ Masalı Örneği)*. Fırat Üniversitesi, Harput Araştırmaları Dergisi (Fühad) Cilt: 8, Sayı: 16, Eylül 2021, S. 45-78, Issn: 2148-2527, Elazığ.

- Polat, S. (2010). *Eğitimde Ve Sınıf İçi Süreçlerde Cinsiyetçi Yaklaşımlar*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Sancar, S., Acuner, S., Üstün, İ. ve Bora, A. (2006). Cinsiyet Eşitsizliği Bir Kadın Sorunu Değil Toplumun Sorunudur. UNDP-Kalkınma ve Demokratikleşme Projelerinde Cinsiyet Eşitliği Hedefinin Gözetilmesi Eğitimi. 2005-2006. UNDP. İstanbul.
- Sarıtaş, S. ve Şimşek, M. (2021). Feyza Hepçilingirler'in Çocuklara Yönelik Eserlerinde Toplumsal Cinsiyet Yansımaları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(34), 691-707.
- Savaş, G. (2018). *Türkiye'de Yaşayan Bireylerin Toplumsal Cinsiyet Eşit(siz)liği Algısı*. Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi, <http://dergipark.gov.tr/ktc>, Sayı I (2) 101-121, Araştırma Makalesi.
- Seçgin, F.(2012). Sosyal Bilgiler Dersinde Toplumsal Cinsiyet Etkinliklerinin Öğrencilerin Algı Ve Tutumlarına Etkisi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şenol, D., Erdem, S., Uzun, Z. ve Erdem, E. (2016). Toplumsal Cinsiyetin Bir Aktarım Aracı Olarak Çizgi Filmler: Sindirella ve Pamuk Prenses Örneği. *Kadın Araştırmaları Derneği*, 2(2), 62-87. DOI 10.21798/kadem.2017225030
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013. ISBN 978-975-19-4359-0 Eylül 2008 – Ankara.
- Tanrıseven, I. & Aykaç, M. (2013). *Üniversite Öğrencilerinin Yaratıcı Dramanın Kişisel Ve Mesleki Yaşantılarına Katkısına İlişkin Görüşleri*. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Issn: 1308–9196, Yıl : 6 Sayı : 12.
- Taşbaş, K. (2010). *Emniyet Teşkilatında Çalışan Kadın Polislerin İş Ve Yaşam Koşullarının Değerlendirilmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Programı Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Temellioğlu, Ş. H. (2021). Andersen Masallarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini. *AÇÜ Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 165-178.
- Tokdemir, K. (2019). Kötü Kadın/İyi Kadın Zıtlığı: Batı Ve Doğu Masallarında Cadı Prototipinin İncelenmesi. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 38-50.
- Tokdemir, K. (2020). Pamuk Prenses ile Hansel ve Gretel Masallarında Cadı-Doğa Bağlantısının İncelenmesi. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 3(1), 129-150.
- Uştuk, Ö. (2014) *Cecily O'Neill'in Süreç Drama Yaklaşımı Ve Süreç Dramanın Bileşenleri* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Üstel, F. ve Serdaroğlu, S. (2009). Ayrımcılık. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.

- Yağın Güder, S. ve Alabay, E.(2016). 3-6 Yaş Arasındaki Çocukların Oyuncak Tercihlerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 17, Sayı 2, Ağustos, Sayfa 91-111.
- Yaldız, H.T(2006). Masalların Çocuk Eğitimi Açısından İncelenmesi (Sarayönü Örneği). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Yeşil, A.(2020). Ortaokul Öğrencilerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Farkındalığı Oluşturmaya Yönelik Bir Eylem Araştırması. Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2020.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel Araştırma Yöntemlerinin Temel Özellikleri Ye Eğitim Araştırmalarındaki Yeri Ve Önemi. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü. Cilt 23, Sayı 112. Erişim adresi: <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/issue/view/106>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (12. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, A. & Bozkurt, Y. & İzci, F. (2008). *Kamu Örgütlerinde Çalışan Kadın İşgörenlerin Çalışma Yaşamlarında Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma*. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(2)
- Yiğitoğlu, M. & Yalçınkaya, Z. (2016). *Türkçedeki Cinsiyetçi Atasözleri Ve Deyimler Üzerine Bir İnceleme*. İdil, 2016, Cilt 5, Sayı 26. DOI: 10.7816/idil-05-26-05.
- Yurdağül, A. (2022). *Cecily O'neill'in Süreçsel Drama Yaklaşımı Ve Değerler Öğretimine Etkisi* (Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye.
- Yusufoğlu, Ş.Ö. (2010). *Kadın Yoksulluğu Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Elazığ Örneği*. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Elazığ.
- Yüksel, Ö. *Bilinçaltımızdaki Masallar: Masallardaki Toplumsal Cinsiyet Rollerine Erich Fromm'la Bakmak*.
- Zeyneloğlu, S. (2008). Ankara'da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.



**EKLER**

## EK 1. Araştırmada Kullanılan Süreçsel Drama Atölyeleri

### 1. OTURUM: FARKLILIKLAR ATÖLYESİ

#### 1.Tema/Öğrenme Alanı: Bireysel farklar

- 1.1. **Beklenen Öğrenme Çıktıları:** 1.Bireysel farkların yaşamdaki önemini belirtir.  
2.Bireysel farkların önemini gösteren afiş çalışması yapar.
- 1.2. **Süre:** 40 Dakika (bir ders süresi)
- 1.3. **Grup:** 27 kişilik kız erkek heterojen bir grup. Drama deneyimleri yok.
- 1.4. **Mekân:** Sınıf
- 1.5. **Araç-Gereç:** Eğitmenin duvarlara asacağı afiş çıktıları. Renkli A4 kâğıtlar, renkli kumaş poşet gibi atık malzeme parçaları, 5 adet yapıştırıcı, 5 adet makas,

**2.Dramatik Bağlam:** Kasabada kurulacak olan aynılık fabrikasının kasabalıların hayatında yaratacağı değişiklikler ve yeni hayat düzeni.

#### 3.Roller- Öğretmenin ve Öğrencinin Kurgu İçindeki ve Dışındaki Rollerini:

Kurgu dışında: Öğretmen-Öğrenci

Kurgu İçinde:

- Öğretmen: Kasabanın belediye başkanı.
- Öğrenciler: Kasabalılar, kasabadaki meslek gruplarının üyeleri, alışveriş merkezinin kurucu üyeleri.

**4.Çerçeve:** Aynılık fabrikasının kurulmasını engellemeye çalışmak ve kasabalıların farklılıklarını korumaya çalışmak.

**5.Semboller:** Kasabanın direklerine yapıştırılan fabrika afişleri, fabrika kurucularından gelen mektup.

**6.Teknikler:** Soru-yanıt, Rol oynama, Doğaçlama, Öğretmenin role girmesi.

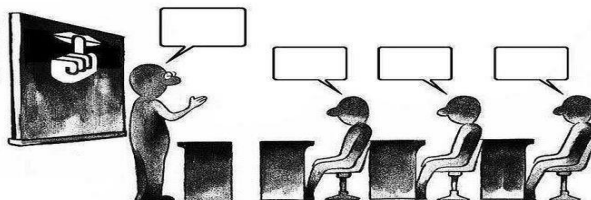
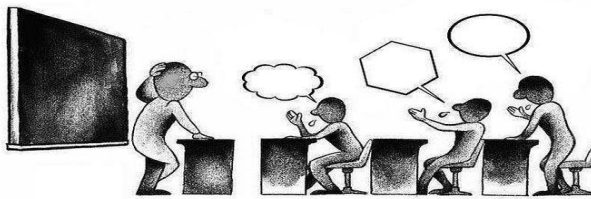
#### Etkinlik 1:

Öğretmen sınıfı selamlar ve öğrencilere kendilerini nasıl hissettiğini sorar. Birkaç cevap aldıktan sonra ‘Çocuklar bugün bireysel farklılıklarımızla ilgili bir atölye yapacağız. Atölye boyunca elimde gördüğünüz yıldız broşu takarken kasabanın belediye başkanı olacağım, broşu takmıyorken öğretmen rolünde olacağım. Şimdi broşu takıyorum ve artık kasabanın belediye başkanım.’ açıklamasını yaptıktan sonra belediye başkanı rolünde devam eder. ‘Değerli Farklılar Kasabası Halkı, geleneksel farklar dans

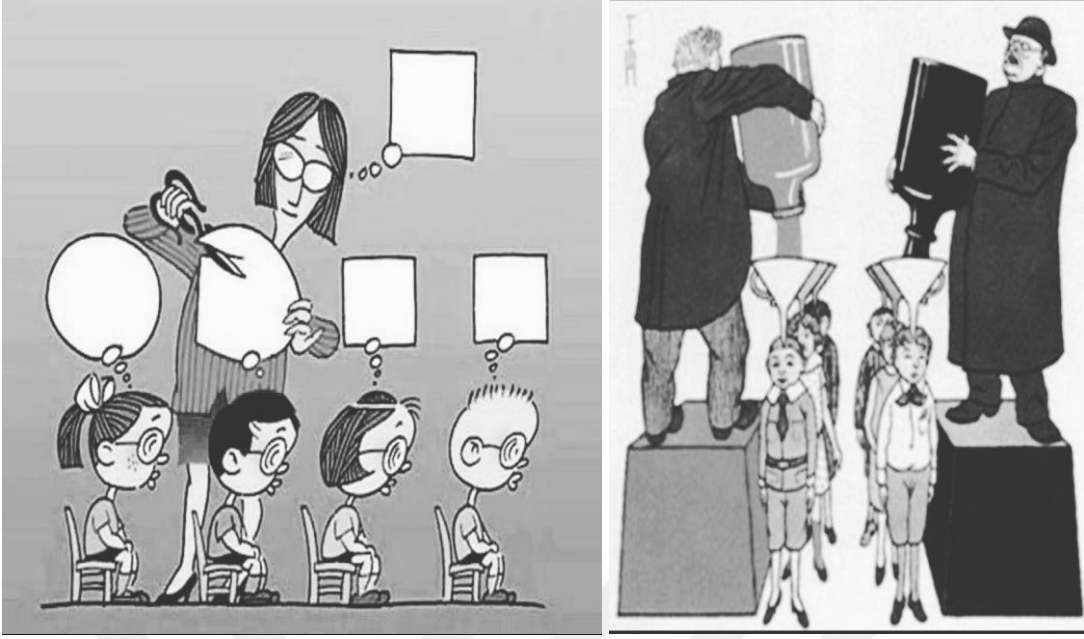
festivalimize hoş geldiniz. Bildiğiniz gibi her yıl düzenlenen farklar dans festivalimizde herkes iki kişilik grup olur. Lütfen herkes bir arkadaşıyla çift olsun. Elimdeki peçete yapraklarından her çiftte bir tane vereceğim. İki kişi peçeteyi ortaklaşa tutacak ve müzik açtığımda peçeteyi yırtmadan dans ederken grup arkadaşımızla kendiniz arasındaki farkları konuşacaksınız. Müzik durduğunda çiftlere aranızda ne gibi farklar var sorusunu soracağım. Geleneksel farklar dansımızda dans çiftine dair en çok fark sayan çiftler yarışmayı kazanacak. Herkese bol şans ve iyi eğlenceler diliyorum' yönergesini verir. Müziği açar ve birkaç tur bu etkinlik oynanır çiftlerden cevaplar alınır. İkinci etkinliğe geçilir.

### **Etkinlik 2:**

Öğretmen sınıfın çeşitli yerlerine aynılık alışveriş merkezinin afişlerini asar. Belediye başkanı rolünde kasabalılara konuşma yapar. ' Değerli kasaba haklı bu günlerde kasabamıza aynı renk takım elbise giyen ve aynı ses tonunda konuşan insanlar gelip gitmektedir. Onları kasaba duvarlarına bu afişleri asarken gördüm. Oldukça tuhaf davranıyorlardı. Bakın astıkları afişlerden birkaç tane getirdim sizlere. Acaba bu afişleri neden asıyorlar? Amaçları ne olabilir? Bu afişlerdeki mesaj nedir? 'sorularını yöneltir. Broşunu çıkartıp öğretmen rolünde 'Lütfen 4 kişilik grup olalım ve bu afişler ne anlama gelebilir tartışalım. Her grup bir sözcü seçsin ve grubun fikrini bizimle paylaşsın.' yönergesini verdikten sonra afişleri çocuklara dağıtır. Bir süre tartıştıktan sonra her grup afişlerin ne anlama geldiğine dair fikirlerini paylaşır.



Çocuklar © Öğretmen



### **Etkinlik 3:**

Alışveriş merkezinin kurucularından kasaba halkına mektup gelir. Öğretmen belediye başkanı rolünde mektubun içeriğini sesli bir şekilde kasaba halkına okur.

*“ Değerli Farklılar Kasabası Halkı,*

*Bizler Aynılık Alışveriş Merkezinin kurucuları olarak kasabanızda bir AVM kurmak niyetiyle sizlere bu mektubu yazıyoruz. Kasabanızda kuracağımız aynılık alışveriş merkezimiz sizlerin hayatında pek çok değişiklik yaratacak. Örneğin;*

- 1. Artık her sabah ne giysem diye düşünmeye son çünkü herkes alışveriş merkezinde satılan tek bir renk ve biçimde dikilmiş olan aynı kıyafetleri giyecek.*
- 2. Her gün ne pişirsem derdine son çünkü alışveriş merkezimizdeki restoranlar sizler için her gün belirlenen günün yemeğini pişirip aynı lezzeti yemenizi sağlayacak.*
- 3. Bugün ne izlesem diye zaman kaybetmeyeceksiniz çünkü alışveriş merkezimizin sineması sizlerin tek bir film türünü izlemeniz için diğer film türlerini gösterime sokmayacak.*
- 4. Artık ayna karşısında saatlerce kendinize bakıp zaman kaybetmeyeceksiniz çünkü alışveriş merkezimizin estetik ve güzellik salonu sayesinde herkes aynı fiziksel özelliklere sahip olacak.*
- 5. Radyoda, televizyonda, müzik çalarlarda sadece alışveriş merkezinin belirlediği şarkıları dinleyeceksiniz böylece kimse farklı farklı şarkı listesi oluşturmak zahmetine girmeyecek.*

Mektup bittikten sonra belediye başkanı halkına ‘‘Bu kurallara göre yaşamak hayatımızı nasıl etkiler? Olumlu sonuçları neler olabilir? Olumsuz yanları neler olabilir? Sizce bu kuralları kabul edip alışveriş merkezinin kurulmasını onaylayalım mı? sorularıyla tartışma ortamı yaratır. Sınıfta bu sorular tartışıldıktan sonra oylama yapılır.

#### **Etkinlik 4:**

- A) Alışveriş merkezinin kurulması onaylanırsa: Öğretmen belediye başkanı rolünde ‘Değerli kasaba halkı, aynılık alışveriş merkezi 10 yıldır kasabamızda bulunmaktadır. Uzun yıllar sonunda artık herkes aynı giyiniyor, aynı görünüyor, aynı yemekleri, aynı müzikleri ve aynı sinema filmlerini tüketiyor. Herkes aynı olduğu için terzilik, aşçılık, müzisyenlik, sinema oyunculuğu, aynacılık gibi meslekler ortadan kalmak üzere. Kasaba hayatı insanlar için çok sıkıcı bir hal almaya başladı. Bu gidişata bir dur demek için bir kampanya başlatmayı öneriyorum. Farklılıklarımızı geri kazanmak için afişler hazırlamalı ve kasabanın her yerine asmalıyız. Şimdi terziler, müzisyenler, sinema oyuncularını, aşçıları ve aynacılardan bir araya gelmelerini ve giyimde, müzikte, film türlerinde, yemeklerde, dış görünüşte farklılıkların önemini anlatan afişler hazırlamalarını bekliyorum.’ yönergesini verir. Öğrencilere gerekli malzemeler sunulur ve afiş çalışması yapılır.
- B) Alışveriş merkezinin kurulması onaylanmazsa: Öğretmen belediye başkanı rolünde ‘Değerli Farklılıklar Kasabası Halkı, bizleri aynılığa sürükleyecek bir alışveriş merkezinin kurulmasını reddettik. Farklılıklarımıza sahip çıktık. Tüm kasaba halkının farklılığın önemini anlatan bir afiş hazırlamasını ve bu afişlerle kasaba duvarlarımızı süslemeyi öneriyorum. Böylece farklılıklar kasabasına yakışır bir cevap vermiş olacağız. Terzilerden giyimdeki farklılığı, müzisyenlerden müzikteki farklılığı, aşçılardan yemeklerdeki farklılığı, aynacılardan görünüşteki farklılığı ve sinema oyuncularından film türlerindeki farklılıkların önemini yansıtan afişler hazırlamalarını bekliyorum.’ yönergesini verir. Öğrencilere afiş hazırlamaları için gerekli malzemeler sunulur ve çalışma sonunda afişler asılır.

## 2.OTURUM: KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ

### 1.Tema/Öğrenme Alanı:

#### 1.1. Beklenen Öğrenme Çıktıları:

1. Kişilik özelliklerinin cinsiyetten bağımsız olarak her insanda bulunduğunu belirtir.
2. Kişilik özellikleri konusunda toplumsal cinsiyetçi kalıp yargıları tartışır.

#### 1.2. Süre: 40 Dakika (bir ders süresi)

#### 1.3. Grup: 27 kişilik kız erkek heterojen bir grup. Drama deneyimleri yok.

#### 1.4. Mekân: Sınıf

#### 1.5. Araç-Gereç: Kişilik özellikleri formları, kişi sayısı kadar kalem.

**2.Dramatik Bağlam:** Prensesin kişilik özelliklerini belirleyerek bir prenses yaratan vatandaşlar ve masalların sonunu değiştirmekle görevli -prensesin düştüğü zor durumdan kendisinin kurtulmasını sağlayan- vatandaşlar.

#### 3.Roller- Öğretmenin ve Öğrencinin Kurgu İçindeki ve Dışındaki Rollerini:

Kurgu dışında: Öğretmen-Öğrenci

Kurgu İçinde: Öğretmen: Prensesin Postacısı, Reklam Ajansının Yöneticisi.

Öğrenciler: Reklam Ajansının Çalışanları .

**4.Çerçeve:** Bir prenses yaratmak ve prensesin zor durumlardan kendi kendisinin kurtarılmasını sağlamak.

**5.Semboller:** Prensesin kişilik raporu, prensesten gelen mektup.

**6.Teknikler:** Soru-yanıt, rol oynama, doğaçlama, öğretmenin role girmesi, uzman mantosu.

### Süreç

#### Etkinlik 5:

Öğretmen öğrencileri selamlar ve onların nasıl hissettiğini sorar. Daha sonra atölyeye giriş yapar. ‘Merhabalar bizler geniş kıtalarda yüzyıllardır hükümdarlığını sürdüren bir ülkenin vatandaşlarıyız. Ülkemizde bugüne dek yöneticiler hep erkek oldu. Bu yıl ilk defa kadınların aday olabileceği bir seçim yapılacak. Bizler bu seçim sürecinde prensesi halka tanıtmakla görevli reklamcılarız. Onun kişiliğini, dış görünüşünü, hayatı yaşama biçimini, düşünce tarzını halka tanıtmak için çalışmalar yürüteceğiz. İlk reklam çalışmamız prensesin kişilik özellikleri ile ilgili olacak. Gruplara ayrılıp prensesimizin kişiliğini oluşturacağız. Her gruba prensesin kişiliği ile ilgili çalışması gereken konuyu

dağıtacağım. Kişilik özelliklerini, eğitim durumunu, hayallerini, mutlu veya mutsuz olduğu şeyleri, hobilerini ve korkularını belirleyeceğiz. Sizlere dağıttığım konu başlıklarında yer alan kişilik özellikleri maddelerinden hangileri prensesimizin kişilik yapısında olabilir işaretlemenizi bekliyorum. Eğer sizler de fazladan kişilik özellikleri eklemek isterseniz tamamen özgürsünüz. Şimdi 5 kişilik 5 grup olalım ve her grup kendine bir sözcü belirlesin. 10 dakika sonra hangi özellikleri belirlediğinizi konuşacağız.’ yönergesini verir. Öğretmen aşağıdaki çalışma başlıklarını gruplara dağıtır ve sırayla grupların seçtiği maddeler grup sözcüsü tarafından sesli bir şekilde okunur ve öğretmen seçilen kişilik özelliklerini tahtaya yapıştırdığı prensesin kişiliği şablonuna yazar.

- Kişilik Özellikleri Neler?
- Eğitim Durumu Nasıl?
- Hobileri-Korkuları Neler?
- Mutlu Olduğu Şeyler- Mutsuz Olduğu Şeyler?
- Hayalleri Neler?

### **Etkinlik 6**

Öğretmen postacı rolünde ‘Sevgili vatandaşlar, size saraydan majestelerinden mektup getirdim. Sanıyorum ki sevgili prensesimizle ilgili birtakım çalışmalar yapmışsınız. Bu ülkede her şey çok çabuk yayılıyor. Yaptığınız kişilik çalışması prensesimizin kulağına gitti. Kendisi size bir mektup gönderdi. Lütfen beni iyi dinleyin:

“ *Sevgili Halkım,*

*Hepinizi içtenlikle selamlıyorum. Yaptığınız prensesin kişiliği çalışmanızdan haberdar oldum. Benimle ilgili düşüncelerinizden bazıları çok hoşuma gitse de bazı tahminlerinize kesinlikle katılmadığımı söylemeliyim. Tahminlerinize bakılırsa prensesinizin yeteneklerinden, bilgisinden, yapabileceklerinden çok habersizsiniz. Ancak bu konuda sizlere kızmak yanlış olur. Yıllarca masallardaki prensesler zavallı rolünde kurtarılmayı beklerken anlatıldı. Prenslar hep en güçlü en zeki kişi olarak gösterildi. Prensesler hiçbir zaman hak ettiği değeri göremedi. Artık bu gidişatın değişmesi gerekiyor. Sizlere masalların sonunu değiştirme görevi veriyorum. Masallardaki kadınların zor durumlardan kendi kendisini kurtardığı şekilde masallara yeni bir son yazmakla görevlendirildiniz. Peri anneden veya presten yardım almadan masallardaki*

*prenseler zor durumdan kendisini nasıl kurtaracak neler yazacaksınız merakla bekliyorum. Sevgilerimle, prensesiniz.’’*

Postacı ‘Mektubu dinlediniz. Yazdığımız yeni masal sonlarını prensesimiz bizzat kendisi okuyacak. Çalışmalara hemen başlamalısınız. Bir hafta sonra gelip yeni masal sonlarını sizden alacağım.’ Der ve öğretmen rolden çıkar. ‘Çocuklar şimdi 5 kişilik 5 grup oluşturalım. Aşağıdaki durumlara yeni masal sonları yazmaya başlayalım. Sahnede herkes bu sonları canlandıracak. Yaklaşık 10 dakika sonra buluşalım.’ Yönergesini verir. Çalışma durumlarını dağıtır.

1. Pamuk Prenses
2. Rapunzel
3. Uyuyan Güzel
4. Külkedisi Sinderella
5. Kurbağa Prens

Canlandırmaların sonunda öğretmen çocuklara ‘Canlandırmaları izledik, prensesin kişilik yapısında değiştirmek istediğiniz noktalar oluştu mu? ‘ varsa gereken değişiklikler şablon üzerinde yapılır. Aşağıdaki sorular öğrencilerle tartışılır.

- Sizce prensesin kişiliğini oluştururken hangi konularda yanılmış olabilirsiniz?
- Prenses mektubunda yeteneklerinden bahsetmiş bu yetenekler neler olabilir?
- Prenses mektupla oldukça bilgili olduğunu yazmış. Hangi alanlarda bilgi sahibi olabilir?

### **3.OTURUM: FİZİKSEL ÖZELLİKLER**

**1.Tema/Öğrenme Alanı:** Fiziksel Özelliklerde Toplumsal Cinsiyet Algısı

1.1. **Beklenen Öğrenme Çıktıları:**

- Prensesin fiziksel özelliklerinin nasıl olması gerektiğini tartışır.
- Güzellik algısını tartışır.

1.2. **Süre:** 40 Dakika (bir ders süresi)

1.3. **Grup:** 27 kişilik kız erkek heterojen bir grup. Drama deneyimleri yok.

1.4. **Mekân:** 5 Mayıs Ortaokulu-İlkokulu 5/B Sınıfı

1.5. **Araç-Gereç:** Fiziksel özelliklerle ilgili resimlerinin bulunduğu kolaj çıktısı(4 adet), ayna(1 adet), her öğrenci için makas ve yapıştırıcı, eğitimci tarafından hazırlanan fiziksel özelliklerin bulunduğu soru kurası(13 soru).

**2.Dramatik Bağlam:** Prensesein seçim kampanyasını yürüten reklam çalışanlarının prensesein fiziksel özelliklerini belirleyerek prensesein dış görünüşüyle ilgili tanıtım çalışması yapmaları.

**3.Roller- Öğretmenin ve Öğrencinin Kurgu İçindeki ve Dışındaki Rollerini:**

Kurgu dışında: Öğretmen-Öğrenci

Kurgu İçinde: Öğretmen: Reklam şirketinin yöneticisi. Öğrenciler: Reklamcılar.

**4.Çerçeve:** Prensesein seçim sürecindeki tanıtım çalışmaları.

**5.Semboller:** Reklam çalışanlarının taktıkları şirket çalışanları yaka kartı, şirket yöneticisinin yakasına taktığı yönetici broşu.

**6.Teknikler:** Soru-yanıt, rol oynama, doğaçlama, öğretmenin role girmesi, uzman mantosu.

**Süreç:**

Eğitmen öğrencileri selamlar o gün nasıl hissettiklerini sorar. Yakasına şirket yöneticisinin broşunu bakar ve atölyeye başlar. ‘Değerli çalışma arkadaşlarım. Bildiğiniz gibi ülkemizdeki yönetici seçimlerinde prensesimizin tanıtım çalışmalarını biz yönetiyoruz. Geçen hafta prensesein kişilik özelliklerini halkımıza tanıtmıştık. Bu hafta prensesein dış görünüşüyle ilgili bir tanıtım çalışması yapacağız. Şimdi belirlediğimiz sorulara cevap arayacağız. Herkes iki kişilik grup olsun lütfen. Sizler için çalışma soruları hazırladım. Grup arkadaşınızla size verilen soruyu tartışmanızı bekliyorum.’ Yönergesini verir.

**Etkinlik 7:**

Eğitmen eğitici rolünde ‘Arkadaşlar herkes verdiğim soruyu arkadaşıyla tartışsın ve bir cevap belirlesin. Yapacağımız etkinlikte iki kişiden biri sihirli ayna olacak diğeri sihirli aynaya soruyu soran kişi. Örneğin A kişisi ‘Ayna ayna söyle bana bir prensesein burnu nasıl olmalı şu hayatta?’ diye soracak aynanın arkasındaki B kişisi bu soruyu cevaplayacak. O nedenle sorularınızın cevaplarını grup arkadaşınızla aranızda belirlemeniz gerekiyor. Şimdi soruları dağıtıyorum tartışmaya başlayabilirsiniz.’ Yönergesini verdikten sonra gruplara birer soru verir. İki kişi sorularının cevaplarını belirleyip ayna canlandırmasını yapar.

Sorulacak sorular:

- 14) Ayna ayna söyle bana bir prensesein gözleri nasıl olmalı şu hayatta?
- 15) Ayna ayna söyle bana bir prensesein burnu nasıl olmalı şu hayatta?
- 16) Ayna ayna söyle bana bir prensesein kulakları nasıl olmalı şu hayatta?
- 17) Ayna ayna söyle bana bir prensesein saç rengi nasıl olmalı şu hayatta?

- 18) Ayna ayna söyle bana bir prensesin saç tipi (kıvrırcık düz dalgalı gibi)nasıl olmalı şu hayatta?
- 19) Ayna ayna söyle bana bir prensesin boyu nasıl olmalı şu hayatta?
- 20) Ayna ayna söyle bana bir prensesin ayakları nasıl olmalı şu hayatta?
- 21) Ayna ayna söyle bana bir prensesin kilosu nasıl olmalı şu hayatta?
- 22) Ayna ayna söyle bana bir prensesin ten rengi nasıl olmalı şu hayatta?
- 23) Ayna ayna söyle bana bir prensesin dişleri nasıl olmalı şu hayatta?
- 24) Ayna ayna söyle bana bir prensesin dudakları nasıl olmalı şu hayatta?
- 25) Ayna ayna söyle bana bir prensesin elleri nasıl olmalı şu hayatta?
- 26) Ayna ayna söyle bana bir prensesin kaşları nasıl olmalı şu hayatta?

Cevaplar alındıktan sonra eğitmen şu soruları yöneltir:

- Bu cevapları belirlerken sizi ne etkiledi?
- Daha önce prensesleri bu fiziksel özelliklerle nerelerde görmüş olabilirsiniz?

### **Etkinlik 8:**

Eğitmen broşunu takıp şirket yöneticisi rolüne girer ‘ Arkadaşlar bu hafta prensesin nasıl görüldüğüne dair kolaj çalışması yapacağız. Prensесin gözleri, burnu, kulakları, boyu, kilosu gibi fiziksel özellikleri nasıl olabilir ? Oluşturduğunuz prenses görsellerini ülkemizin sokaklarına asacağız. Size vereceğim yüz ve vücut görsellerinden seçip kesip yapıştırarak bir kolaj çalışması yapmanızı bekliyorum. 5 kişilik 5 grup olalım. Çalışmalara başlayalım.’ Yönergesini verdikten sonra gruba yaklaşık 15 dakika verir. Gruplara vücut kolajı için gereken görsel materyaller, yapıştırıcı, makaslar ve A4’ler verilir. Çalışmalar bitince prenses kolajlarını sınıfa gösterip gruplara şu soruları sorar.

- Prensесin böyle görünmesine nasıl karar verdiniz?
- Prensесin böyle görünmesi seçim sonucunu nasıl etkiler?
- Prensесler her zaman güzel olmak zorunda mıdır? Bu konuda ne düşünüyorsunuz?
- Kesinleştirilmiş belirli bir güzellik algısı var mıdır?
- Güzellik şartlarını kimler belirlemiş olabilir?

## 4.OTURUM: ATASÖZLERİ

**1.Tema/Öğrenme Alanı:** Atasözlerinde Toplumsal Cinsiyet Algısı

1.6. **Beklenen Öğrenme Çıktıları:**

- 1) Cinsiyetçi atasözlerinin kişi üzerinde ne gibi etkileri olabileceğine dair fikrini belirtir.
- 2) Cinsiyetçi atasözlerini yeniden yazmakla ilgili çalışmalar yapar.

1.7. **Süre:** 40 Dakika (bir ders süresi)

1.8. **Grup:** 27 kişilik kız erkek heterojen bir grup. Drama deneyimleri yok.

1.9. **Mekân:** Sınıf

1.10. **Araç-Gereç:** Cinsiyetçi atasözlerini içeren fon kartonundan hazırlanmış küpeler, her kişi için bir makas, bant.

**2.Dramatik Bağlam:** Seçim sürecinde prensese gelen cinsiyetçi atasözleri karşısında prensesin verdiği tepki.

**3.Roller- Öğretmenin ve Öğrencinin Kurgu İçindeki ve Dışındaki Roller:**

Kurgu dışında: Öğretmen-Öğrenci

Kurgu İçinde: Öğretmen: Reklam & Haber ajansının yöneticisi

Öğrenci: Reklam & Haber ajansının çalışanları

**4.Çerçeve:** Prensese gelen cinsiyetçi atasözleri dönüştürmek ve atasözlerini eşitlikçi biçimde yeniden yazmak.

**5.Semboller:** Cinsiyetçi atasözlerini içeren küpeler.

**6.Teknikler:** Soru-yanıt, öğretmenin role girmesi, uzman mantosu, donuk imge.

**Süreç:**

**Etkinlik 9:**

Eğitmen öğrencileri selamlar, o gün nasıl hissettiklerini sorar. Şirket yöneticisi rolüne girerek devam eder. ‘Arkadaşlar biliyorsunuz ki prensesimizin seçim kampanyasını bizler yürütüyoruz. Geçtiğimiz günlerde bir posta aldık. Prensese gönderilen bu postanın içinde çeşitli küpeler bulunuyor. Buraya kadar her şey normal ancak küpelerin üzerinde prensesimize yönelik cinsiyetçi söylemler bulunuyor. Posta kutusunun üzerinde şöyle bir not iliştilmiş ‘Bu yazdıklarımızı iyi oku kulağına küpe olsun!’. Şimdi sizlere bu atasözlerini sesli bir şekilde okuyacağım.’ açıklamasını yaptıktan sonra atasözlerini sesli okur ve öğrencilere şu soruları yöneltir.

- 1) Bu atasözlerini gönderen kişilerin amacı ne olabilir?
- 2) Atasözlerinde dikkatinizi en çok ne çekti?
- 3) Bu cinsiyetçi atasözleri prensesimizin seçim sürecini nasıl etkiler?
- 4) Prenslerimiz bu atasözlerini okuduktan sonra ne hissetmiş olabilir?

Sınıftan cevaplar alındıktan sonra eğitmen ‘Birazdan bu küpeleri sizlere dağıtacağım birlikte inceleyeceğiz. Sizlerden şu anı düşünmenizi bekliyorum. Prens bu cinsiyetçi atasözlerini okuduğu ilk anda yüz ifadesi nasıl olmuştur? Grup arkadaşlarınızla sahnede bu anı yüzünüz ve bedeninizle ifade etmenizi bekliyorum. Tüm grup bir yüz ve beden ifadesi seçsin yani heykel formu olmak gibi düşünün. Sahneye geldiğinizde her grup donuk bir şekilde birkaç saniye heykel olarak kalsın sonra çözülsün.’ yönergesini verdikten sonra grubu 6 kişilik A, B, C, D şeklinde 4 gruba ayırır. Sonrasında gruplar çalışmalara başlar. 10 dakika sonra gruplar sahnede donuk imgelerini canlandırır.

#### **Etkinlik 10:**

Eğitmen reklam ajansı yöneticisi rolünde söze başlar ‘Prenslerimiz kulağına küpe olsun diye kendisine gönderilen bu cinsiyetçi atasözlerini kadını destekleyen bir anlayışla dönüştürmek istiyor. Küpelerin üzerinde kadını aşağılayan küçük düşüren sözler bulunmaktadır. Bizler küpelerin üzerinde yazan cinsiyetçi atasözlerini yeniden eşitlikçi bir dille yazacağız ve bu küpe taşlarını prensesimize eşitlikçi kolye olarak tasarlayacağız. Şimdi gruplarımıza ayrılalım. Ben her gruba iki küpe yani cinsiyetçi iki atasözü vereceğim. Gruplar atasözlerini değiştirerek eşitlikçi bir dille yeniden yazacak. Sonrasında getirdiğim ipe dizeceğiz ve bir kolye oluşmuş olacak.’ yönergesini verdikten sonra aşağıdaki atasözlerini gruplara dağıtır. 10 dakika çalıştıktan sonra dönüştürülen yeni atasözleri ipten geçirilir ve eşitlikçi kolye oluşturulur.

#### **Grup A:**

- 1) Kadının saçları uzun, aklı kısa olur.
- 2) Kadın yüzünden gülen ömründe bir kere güler.

#### **Grup B:**

- 1) Kızını dövmeyen dizini döver.
- 2) Kadından vefa, zehirden şifa bekleme.

Grup C:

- 1) Kızın mı var derdin var.
- 2) Kadının kazdığı kuyudan su çıkmaz.

Grup D:

- 1) Beş kız çocuğu bir oğlan çocuğunun yerini tutmaz.
- 2) Elinin hamuruyla erkek işine karışma.

## 5.OTURUM: EV İŞLERİ

**1.Tema/Öğrenme Alanı:** Ev işlerinde toplumsal cinsiyet algısı.

1.11. **Beklenen Öğrenme Çıktıları:**

- 1) Ev işlerindeki cinsiyetçi algıyı tartışır.

1.12. **Süre:** 40 Dakika (bir ders süresi)

1.13. **Grup:** 27 kişilik kız erkek heterojen bir grup. Drama deneyimleri yok.

1.14. **Mekân:** Sınıf

1.15. **Araç-Gereç:** Cücelerin ev dışında yaptığı işlerin yazılı olduğu yaka kartları. (fırıncı, şoför, inşaatçı, elektrikçi, oduncu, hayvancı, çiftçi)

**2.Dramatik Bağlam:** Prensesin ev işlerini 7 cücelerle bölüşmek istemesi.

**3.Roller- Öğretmenin ve Öğrencinin Kurgu İçindeki ve Dışındaki Rollerini:**

Kurgu dışında: Öğretmen-öğrenci

Kurgu İçinde: Öğretmen: Kurs merkezini açmakla görevli yönetici.

Öğrenci: Prenses, 7 Cüceler, kurs merkezi eğitimcileri.

**4.Çerçeve:** Prenses ve 7 cücelerin ev işlerini bölüşmek konusunda yaşadıkları.

**5.Semboller:** Cücelerin ev dışında yaptığı işlerin yazılı olduğu yaka kartları.

**6.Teknikler:** Soru-yanıt, rol oynama, doğaçlama, uzman paltosu, öğretmeni role girmesi.

**Süreç:**

**Etkinlik 11:**

Öğretmen sınıfı selamlar öğrencilerin o gün nasıl hissettiğini sorar. Sonrasında atölyeye başlar. ‘Arkadaşlar Prensesimiz seçim sürecine girdikten sonra hayatındaki yoğunluk arttı. Seçimle ilgili çalışmalar yürütürken bir yandan da ülke yönetimi ile ilgili

eğitimler almaya başladı. Biliyorsunuz 7 Cücelerle yaşadığı evinde cüceler dışarıda fırıncı, şoför, inşaatçı, elektrikçi, oduncu, hayvancılık, çiftçi gibi işleri halledip eve para getirirken prensesimizle evin içindeki yemek, temizlik ve düzen ile ilgili işleri yapması için anlaşmışlardı. Prensese ilk başta bunları yapmakta zorlanmıyordu ancak seçim sürecinde değişen hayat şartlarıyla birlikte prensese evin dışında da çalışmaya başladı. Bu nedenle prensese evin yemek ve temizlik sorumluluklarını cücelerle birlikte paylaşmak istiyor. Onlarla bir konuşma yapacak. Cüceler bu durum karşısında nasıl tepki verecekler? Ev işlerini prensese ve 7 cüceler beraber mi yapacaklar yoksa prensese bu şartlar altında yaşamaya devam mı edecek? Bunu canlandırıp nasıl olacağına bakalım. Şimdi 8 kişilik 3 grup olalım. Her grupta bir prensese olacak ve şu an yaşadığı zor durumu açıklayıp cücelerle ev işlerini beraber yapmak konusunda anlaşmaya çalışacak. Diğer 7 kişi cüceler rolünde olacak her birinize meslek kartı vereceğim. Her cüce hem dışarıda mesleğini yapıp hem de ev işlerini yapabilir mi? Bu duruma nasıl bir çözüm bulunabilir bunları düşünerek bir karara varmaya çalışacaksınız. 10 dakika sonra canlandırmaları izleyeceğiz.’ yönergesini verir. Grupların canlandırmaları izlendikten sonra eğitmen gruba şu soruları yöneltir:

1. Yemek temizlik gibi ev işlerini yapmak için hangi becerilere sahip olmak gerekir?
2. İsteyen her kişi ev işlerini yapabilir mi? Belli bir yaşta veya cinsiyette olmak zorunlu mu?
3. Günlük yaşantınızda evinizdeki yemek ve temizlik işlerini kim yapıyor? Evdeki yaşayan kişiler arasında görev paylaşımı yapmak nasıl olurdu?

### **Etkinlik 12:**

Öğretmen ‘Arkadaşlar sahip olduğumuz becerileri geliştirmek ve yeni beceriler edinmek hayatımızı kolaylaştırır. Bizleri daha yetenekli kişiler yapar. Prenseseimiz bu düşünceyle birlikte hayati bilgileri öğreten bir kurs merkezi açmaya karar verdi. Ülkedeki kadın ve erkek vatandaşları ev işi ve dışarıdaki işlerle ilgili eğitmek için bir kurs merkezi açılacak. Kursta yemek yapmak, temizlik yapmak, araba sürmek, tarla işleri, odunculuk, fırıncılık, hayvancılık, inşaat ustalığı, elektrik ustalığı alanlarında eğitim verilecek. Kursu genç yaşta kadın ve erkekler alınacak. Böylece cinsiyet ayrımı olmadan kadın da erkek de evindeki yemeği ve temizliği yapmayı bilecek. Kadın da erkek de çok iyi düzeyde araba sürebilecek, bir eşya bozulduğunda tamir edebilecek, odununu kıracak, hayvanlarla ve tarla ile ilgilenebilecek. Kadın ve erkek vatandaşlar kimseye muhtaç olmayacak herkes kendi işini halledebilecek hayati bilgi ve becerileri edinecek. Şimdi 3 kişilik gruplar

olacağız. Prensesler bir araya gelip temizlik ve yemek konusunda herkesin bilgi sahibi olması için neler yapılabilir bunu tartışacak. Cücelerden fırıncılar, şoförler, inşaatçılar, elektrikçiler, oduncular, hayvancılar, çiftçiler bir araya gelsin. Herkes kendi alanıyla ilgili verilecek eğitimin nasıl olması gerektiğini tartışsın ve bir eğitim raporu oluştursun. Eğitim raporunda aşağıdaki sorulara cevap aranıyor:

- 1) Ülkenin genç kadın ve erkeklerine bu hayati bilgiler nasıl öğretilir? Eğitim nasıl olmalıdır?
- 2) Kadın ve erkekler bu konularda bilgi sahibi olduğunda günlük hayatlarında ne gibi farklar olur?
- 3) Genç insanların her konuda beceriye sahip olmaları için onlara ne söylemek istersiniz?

## 6. OTURUM: MESLEKLER

### 1.Tema/Öğrenme Alanı: Meslekler ve Toplumsal Cinsiyet Algısı

#### 1.16. Beklenen Öğrenme Çıktıları:

- 1) Meslekleri cinsiyet bağlamında değerlendirir.
- 2) Mesleklerin her cinsiyet tarafından icra edilebileceğini ifade eder.

1.17. **Süre:** 40 Dakika (bir ders süresi)

1.18. **Grup:** 27 kişilik kız erkek heterojen bir grup. Drama deneyimleri yok.

1.19. **Mekân:** Sınıf

1.20. **Araç-Gereç:** Öğretmenin hazırladığı meslekler çarkı, prensesin meslek seçimini açıklayan gazete haberi, prensesin tacı.

**2.Dramatik Bağlam:** Prensesin meslek seçimine halkın verdiği tepkiler.

**3.Roller- Öğretmenin ve Öğrencinin Kurgu İçindeki ve Dışındaki Roller:**

Kurgu dışında: Öğretmen-Öğrenciler

Kurgu İçinde: Öğretmen: Reklam & Haber şirketinin yöneticisi

Öğrenciler: Vatandaş – Reklam & Haber şirketi çalışanı

**4.Çerçeve:** Prenses meslek seçiminde yardımcı olmak ve seçtiği mesleği yapması için halkın desteğini kazanmak.

**5.Semboller:** Prensesin meslek seçimini açıklayan gazete haberi, prensesin tacı.

**6.Teknikler:** Soru-yanıt, Rol oynama, Doğaçlama, Öğretmenin role girmesi, Uzman Mantosu, Bilinç Koridoru, Röportaj.

### **Etkinlik 13:**

Eğitmen öğrencileri selamlar o gün nasıl olduklarını sorar. Sonrasında fötr şapkasını takarak reklam şirketi yöneticisi rolüne girer. ‘Merhaba arkadaşlar, bugün prensesimize meslek seçiminde yardımcı olacağımız çalışmalar yapacağız. Öncelikle sizlere elimde gördüğünüz meslekler çarkını anlatayım. Çarkın üzerinde çeşitli mesleklerin görselleri ve isimleri yazıyor. Her biriniz gelip çarkı çevirecek ve çark durduğunda okun karşısında çıkan mesleğin prensese uygun olup olmadığına karar verecek. Cevabını şu cümle biçiminde vermenizi bekliyorum:

Uygun çünkü.....

Uygun değil çünkü.....

Öğrencilerden mesleklere dair fikirleri alındıktan sonra eğitmen reklam & haber şirketi yöneticisi olarak elinde bir gazete haberiyle gelir. ‘Arkadaşlar prensesimiz meslek seçimi konusunda kararını vermiş ve ülkenin resmi gazetesinde bu kararını açıklamıştır. Prenses inşaat mühendisi olmak istemektedir. Ancak vatandaşlar prensesin bu kararına sert bir tepki göstermiştir. Aldığım duyumlara göre halkın büyük çoğunluğu prensesin mühendis olmaması gerektiğini savunuyor. Bazı vatandaşlar ise bu duruma olumlu bakıyor. Basın bu haberi yayımladıktan sonra sokaklarda vatandaş bu kararı konuşuyor. Bizler reklam ve haber ajansı olarak vatandaşın ve prensesin yaşadığı bu gerilime kulak vermeliyiz. Bir halk buluşması düzenleyerek bu durumu ele almamız gerekiyor. ‘ açıklamasını yapar ve halk buluşması yapmak için 2.Etkinliğe geçilir.

### **Etkinlik 14:**

Eğitmen söze başlar ‘Arkadaşlar şimdi canlandırma çalışmamız için 6 kişilik 4 grup olalım. 1.grup: Gazeteciler olacak ve halka prensesin mühendis olma kararıyla ilgili sorular hazırlayacak. Halk buluşmasında bu soruları halka yöneltecekler.

2.grup: Prensesin mühendis olma kararına şiddetle karşı çıkan kişiler olacak. Bir prenses neden inşaat mühendisi olmamalı halk buluşmasında bunu savunacaklar.

3.grup: Prensesin mühendis olma kararını destekleyen buna olumlu bakan kişiler olacak. Prenses inşaat mühendisi olursa ülkeye ne gibi hizmetler verebilir bunları savunacaklar.

4.grup: Prensesin kendisi olacaklar. Prensesin düşüncelerini ifade eden kişiler olacak. Prensesi temsil eden bu kişiler prensesin ağzından konuşacaklar. Örneğin : ‘‘

İnşaat mühendisi olmak istiyorum çünkü..... ” gibi prensesin inşaat mühendisi olmakla ilgili isteklerini hayallerini halka anlatacaklar.

Sonrasında tüm gruplar sırayla söz hakkı alacak. Önce gazetecilerden biri soru soracak sonra olumlu bakan taraftan bir cevap dinleyeceğiz ve ardından olumsuz bakan taraftan bir cevap dinleyeceğiz ve en son prensesin düşüncesini dinleyeceğiz. Gazetecilerin sorularına halk ve prenses olarak cevap vererek bu konuyu tartışacağız. Ben de halk buluşmasının moderatörü olacağım süreci yönlendireceğim. Öyleyse gruplar çalışmalarına başlayabilir.” yönergesini verdikten sonra gruplara 10 dakika verilir. Ardından canlandırma yapılır ve tartışma ortamı sağlanır.

### **Etkinlik 15:**

Eğitmen ‘Arkadaşlar prenses rolüne geçmek için gönüllü olan var mı?’ sorusunu gruba yönlendirip yapılacak etkinlik için prenses seçilir ve prenses tacını takar. Sonrasında eğitmen reklam haber ajansının yöneticisi rolüne girip söze başlar ‘Arkadaşlar, prenses halk buluşmasından sonra meslek seçimi konusunda kararsızlık yaşamaktadır. Ona karar verme sürecinde yardımcı olmak için iki gruba ayrılıp karşılıklı duracağız. Bir grup inşaat mühendisi olmasının olumlu taraflarını sıralayacak. Diğer grup inşaat mühendisi olmasının olumsuz taraflarını sıralayacak. Karşılıklı durup koridor oluşturalım ve prenses koridordan geçerken sırayla olumlu ve olumsuz düşünceleri prensese ifade edelim. Koridorun sonuna geldiğinde prensesimizin net bir karar vermesini bekleyeceğiz.’ açıklamasını yapar. Bilinç koridoru yapıldıktan sonra prenses kişisi kararını açıklar. Atölye sonlanır.

## **7.OTURUM: OYUN VE OYUNCAKLAR**

**1.Tema/Öğrenme Alanı:** Oyun ve oyuncaklarda toplumsal cinsiyet algısı.

1.21. **Beklenen Öğrenme Çıktıları:**

1) Oyun ve oyuncaklardaki cinsiyetçi algıyı tartışır.

1.22. **Süre:** 40 Dakika (bir ders süresi)

1.23. **Grup:** 27 kişilik kız erkek heterojen bir grup. Drama deneyimleri yok.

1.24. **Mekân:** Sınıf

1.25. **Araç-Gereç:** Çocuk odasının düzenlenmesi için eğitmenin hazırladığı mobilya kataloğu, bez bebek.

**2.Dramatik Bağlam:** Kral ve kraliçenin prensin çocuk odasında bir bez bebekle oynadığını gördüğünde yaşadıkları olaylar.

**3.Roller- Öğretmenin ve Öğrencinin Kurgu İçindeki ve Dışındaki Rollerini:**

Kurgu dışında: Öğretmen-öğrenci

Kurgu İçinde: Öğrenci: Prenses, prens, kral, kraliçe, çocuk odasını düzenleyen mobilyacılar.

**4.Çerçeve:** Bir prensin oynadığı oyuncak ve oyunlara kraliyet ailesinin verdiği tepkiler.

**5.Semboller:** Bez bebek.

**6.Teknikler:** Soru-yanıt, rol oynama, doğaçlama, uzman mantosu, öğretmeni role girmesi.

**Süreç:**

**Etkinlik 16:**

Eğitmen sınıfı selamlar ve öğrencilere o gün nasıl hissettiklerini sorar. Sonrasında atölyeye başlar. ‘Yakında prensesimizin bir erkek kardeşi olacak. Prense bir çocuk odası hazırlanacak ve ülkedeki mobilyacıardan oda tasarımı için fikirler alıyoruz. Bizler de uzun zamandır mobilya tasarımlarımızla halkımıza hizmet veren marangozlarız. Şimdi prensin yeni odası için mobilya ve oda tasarımı fikirlerimizi hazırlamak için 5 kişilik 5 ekip olalım. Her ekip kendi arasında prene yakışacak en uygun odayı hazırlamaya çalışsın. Sonrasında tasarımlarımızı gözden geçirip saraya göndereceğiz.’ yönergesini verdikten sonra mobilya kataloğunu gruplara dağıtır. Çocuk odasının rengini, içinde bulunacak eşyaları, oyuncakları, halının deseni, eşyaların rengini, okutulacak masalları öğrencilerin belirleyerek bir oda tasarımı yapması beklenir. 10 dakika sonra tüm grupların odaları sırayla sınıfa gösterilir. Eğitmen şu soruları yöneltir:

1. Prens odasını bu renk seçerken neye dikkat ettiniz?
2. Oyuncakların içinde (oyuncak bebek, mutfak seti, hemşirecilik gibi) bazı oyuncakları göremiyorum bunları seçmeme sebebiniz neydi?

**Etkinlik 17:**

Eğitmen ‘Aradan uzun yıllar geçti ve prens artık 5 yaşında. Bir gün kral sarayda dolaşırken prensi çocuk odasında bez bebekle oyun oynarken görür. Bez bebeğe mama yediren prensi böyle gören kral kraliçeyi yanına çağırır ve ona prensi göstererek konuşmaya başlar. Evet arkadaşlar şimdi bir canlandırma yapacağız. Prens, kral ve kraliçe

rolüne girmek için gönüllü olanlar gelsin. Bu kişiler prens bez bebekle oynarken kralın kraliçeye konuşmaya başladığı anı canlandırmaya başlayacaklar. Acaba kral kraliçeye bu konuda nasıl bir tepki verecek. Kraliçe karşılık olarak nasıl bir tavır sergileyecek izleyeceğiz. İzledikten sonra size soracağım, canlandırmada sizi rahatsız eden değiştirmek istediğiniz kısım var mıydı? Nereyi değişik yapardınız? Sonra gönüllü olarak tekrar aramızdan kral ve kraliçe seçeceğiz bu sefer yaşanan durumun farklı bir versiyonunu canlandıracağız. Tekrar soracağım kralın veya kraliçenin yaşanan olaya farklı bir tepki vermesi gerekse nasıl olurdu? Buna göre yeniden canlandırma yapıp yeni bir düzenleme getireceğiz. İçimize sinene kadar tekrarlı olarak canlandırma ve dönüştürme yapacağız. O halde kim kral, kraliçe, prens olmak için sahneye gelmek ister?’ sorunu yöneltir. Gönüllülerle ilk canlandırma yapılır. Eğitimci hangi karakter neyi farklı yapabilir? Sorusunu yönlendirip sınıftan cevaplar alır ve tekrar gönüllü seçerek birkaç kez yeniden canlandırma yapılır. Son hali verildiğinde eğitimci sınıfta tartışma ortamı yaratır. Şu soruları yöneltir:

1. Prens bez bebekle oynamasını nasıl buluyorsunuz?
2. Kralın gösterdiği tepkiye katılıyor musunuz? Siz onun yerinde olsanız nasıl davranırdınız?
3. Bir erkek çocuğun bez bebekle, mutfak setiyle oynaması insanlar tarafından neden garip karşılanır? Bu konuda siz ne düşünüyorsunuz?
4. Kız çocuklarının ve erkek çocuklarının oynadıkları oyuncakların bebek ve araba gibi ayrılmasının çocuklara ne gibi olumsuz etkileri olabilir?
5. Kız ve erkek çocukları ayırma yapmadan araba, bebek, robot, mutfak seti, top, hemşirecilik seti gibi oyuncakların hepsiyle oynayarak büyürse çocukların hayal gücünün gelişiminde ne gibi olumlu etkileri olur?

## 8.OTURUM: CİNSİYETÇİ KALIPLAR

**1.Tema/Öğrenme Alanı:** Duygularla toplumsal cinsiyet algısı.

1.26. **Beklenen Öğrenme Çıktıları:**

1) Duyguların ifade edilmesinin önemini açıklar.

1.27. **Süre:** 40 Dakika (bir ders süresi)

1.28. **Grup:** 27 kişilik kız erkek heterojen bir grup. Drama deneyimleri yok.

1.29. **Mekân:** Sınıf

1.30. **Araç-Gereç:** Üzerinde ‘Erkek adam ağlamaz.’ yazan buruşmuş bir kâğıt ve taş.

**2.Dramatik Bağlam:** Prensesin duygusal amcasının miting sırasında duygularına hâkim olamayıp ağlaması ve halkın bu duruma verdiği tepkiler.

**3.Roller- Öğretmenin ve Öğrencinin Kurgu İçindeki ve Dışındaki Roller:**

Kurgu dışında: Öğretmen-öğrenci

Kurgu İçinde: Öğretmen: Prenses, Öğrenci: Taş atan kişi, Prensesin Amcası, Prenses, mitingi dinlemeye gelen halk.

**4.Çerçeve:** Prensesin amcasının duygularını ifade ettiğinde karşılaştığı tepkilerin tartışılması.

**5.Semboller:** Taş ve üzerinde ‘Erkek adam ağlamaz!’ yazan buruşmuş kâğıt.

**6.Teknikler:** Soru-yanıt, rol oynama, doğaçlama, sıcak sandalye, öğretmenin role girmesi.

**Süreç:**

**Etkinlik 18:**

Eğitmen sınıfı selamlar ve öğrencilerin nasıl hissettiğini sorduktan sonra atölyeye giriş yapar. ‘Çocuklar birazdan size yakın zamanda ülke gündeminde şok etkisi yaratan bir olay anlatacağım ve olayın sonunda oradaki herkes donakaldılar dediğimde herkes dinlediği olaya bir tepki verecek şekilde donarak kalmanızı bekliyorum. Bir heykel gibi sabit durmanızı ve yüz ifadenizi özellikle belirtmenizi bekliyorum. O halde olayı anlatmaya başlayabilirim. ‘Kral çok sert duygularını asla belli etmeyen bir kişiliğe sahipken kralın abisi yani prensesin amcası tam tersine duygusal sevincini de üzüntüsünü de belli eden birisi. Geçtiğimiz hafta Prenses seçim konuşmasını yaparken onu dinleyen amcası dayanamayıp ağlamaya başladı. O an herkes amcayı izledi ve donakaldılar...’ bu açıklamayı yaptıktan sonra eğitmen ‘Evet şimdi herkes heykel formunu alsın. Sırayla yanınıza geleceğim omzunuza dokunduğumda sorduğum soruya cevap vermenizi bekliyorum.’ Sorular sorulup cevaplar dinlendikten sonra ikinci etkinliğe geçilir.

1) Sen şu an ağlayan amca ile ilgili ne düşünüyorsun?

2) Amca neden ağlıyor olabilir?

**Etkinlik 19:**

Eğitmen prenses rolüne girerek konuşmaya başlar. ‘Sevgili halkım, bildiğiniz üzere geçen hafta seçim mitinginde duygusal anlar yaşandı. Çok sevdiğim amcam konuşmamı dinlerken kendini tutamayıp ağlamaya başladı. Bunun üzerine halktan tepkiler yükseldi ve sahneye bir taş atıldı. Bu taş bir kâğıda sarılmıştı. O kâğıtta

‘Erkek adam ağlamaz!’ yazıyor. Bu taş ve bu not ülkemizdeki erkeklere hakaret niteliğindedir. Hem ülkemizin itibarı hem de duygusunu ifade eden sevgili amcam küçük düşürülmüştür. Bu kişi kâğıt üzerinde bıraktığı izlerden takip edilerek bulundu. Bizler onun geçmiş yaşantısında neler yaşadığını, neden böyle düşündüğünü, amacının ne olduğunu öğrenmek için kendisini sorguya çekeceğiz. Sandalyeye oturacak ve sorularımızı yanıtlayacak. Sizlerden onun dünyasını anlamak ve bu yanlış tavrı düzeltmek adına sorular hazırlamanızı bekliyorum.’ açıklamasını yapar ve eğitmen öğrencilere ‘Taş atan kişiye bir soru hazırlamak için 5 dakika vereceğim sıra arkadaşınızla bir soru hazırlayınız. Aramızdan taş atan kişiyi canlandıracak gönüllü var mı?’ der gönüllü seçilir, sorular hazırlanır. Sıcak sandalye tekniği ile kişiye sorular sorup cevapları dinlenir.

### **Etkinlik 20:**

Eğitmen prenses rolünde halka seslenir. ‘Sevgili halkım bu vatandaşımızın miting anında yaptığı şiddet yanlısı davranışını düzeltmek ve iyileştirmek için ona bir mektup yazacağız. Anladığım kadarıyla duyguların gösterilmesinden dolayı kendisi rahatsızlık duyuyor. Duygularını yaşayan amcama karşı saldırgan tavrı da buradan kaynaklanıyor. Lütfen duygularımızı yaşamamanın ve göstermenin önemine dair bir mektup yazalım. Mektupları bu kişiye göndereceğiz. Umuyorum ki yazdığımız mektuplar duygulara atılan bu taşı un ufak edecek!’ yönergesini verdikten sonra öğrencileri 5 kişilik 5 gruba ayırır ve 10 dakika zaman verir. Sonrasında mektuplar sınıfta sesli bir şekilde okunur. Atölye sonlanır.

## **9.OTURUM: MEDYA TÜKETİMİ**

**1.Tema/Öğrenme Alanı:** Medya tüketiminde toplumsal cinsiyet algısı.

1.31. **Beklenen Öğrenme Çıktıları:**

1) Dizilerdeki sahneler üzerinden toplumsal cinsiyet algısını tartışır.

1.32. **Süre:** 40 Dakika (bir ders süresi)

1.33. **Grup:** 27 kişilik kız erkek heterojen bir grup. Drama deneyimleri yok.

1.34. **Mekân:** Sınıf

1.35. **Araç-Gereç:** Dizi sahnelerinin bulunduğu görsel formlar.

**2.Dramatik Bağlam:** Dizilerdeki sahnelerin incelenmesi ve ülke dizi kurumu (ÜDK) tarafından cinsiyetçi sahnelere uyarı verilmesi.

### **3.Roller- Öğretmenin ve Öğrencinin Kurgu İçindeki ve Dışındaki Rollerini:**

Kurgu dışında: Öğretmen-Öğrenci

Kurgu İçinde: Öğretmen: ÜDK başkanı

Öğrenci: ÜDK (ülke dizi kurumu) çalışanları

**4.Çerçeve:** Ülke dizi kurumuna gelen dizi sahnelerinin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından incelenmesi ve gereken uyarıların yapılması.

### **5.Semboller:**

**6.Teknikler:** Soru-yanıt, rol oynama, doğaçlama, uzman mantosu, öğretmeni role girmesi.

### **Süreç:**

#### **Etkinlik 21:**

Eğitmen öğrencileri selamlar ve nasıl olduklarını sorduktan sonra atölyeye giriş yapar. ‘Değerli arkadaşlar Prensesimizin seçim sürecinde halkımızla kurduğu iletişimde dikkatini çeken bir durum oldu. Maalesef ülkemizde izlenen diziler sebebiyle toplumdaki kadına ve erkeğe olan şiddet olayları artmıştır. Ülke Dizi Kurumu çalışanları bugün ülke televizyonlarında yayınlanan dizi sahnelerini inceleyeceğiz ve toplumumuz için uygun olup olmadığına karar vereceğiz. Toplum psikolojisini, ahlakını, düşünce yapısını kötü etkileyecek sahneler izin vermeyeceğiz. Ekiplerimiz reddedilen sahneler üzerinde neden izin verilmemeli, bunun topluma ne gibi zararı olur gibi sorulara cevap arayacak. Şimdi 5 kişilik 5 gruba ayrılalım. Sizlere sahneleri dağıtacağım ve bu sahnelerin uygun olup olmadığına karar vereceğiz.’ açıklamasını yaptıktan sonra eğitmen televizyondaki dizilerden sahne görsellerinin olduğu kâğıtları ekiplere dağıtır. Ekipler onaylar veya reddeder. Sebeplerini de görsellerin altına yazar. Ekipler inceleme görevini bitirdikten sonra onaylanan ve reddedilen sahneler hakkında konuşulur.

#### **Etkinlik 22:**

Eğitmen ‘Değerli ÜDK çalışanları. Bazı sahneleri toplumumuz için uygun görüp onayladık ancak bazılarını rahatsız edici ve zararlı bulduk. Bu reddedilen sahneleri yeniden yazmanız gerekirse nasıl olurdu. Dizi yapımcılarına bu sahneleri dönüştürülmüş biçimde göndereceğiz. Toplumun ruh sağlığı, düşünce yapısını, gelişimini destekleyecek şekilde dönüştürmenizi bekliyorum. Bu sahne yerine ne olabilirdi? Haydi 5 kişilik 5 ekip kuralım ve çalışmalara başlayalım.’ Yönergesini verdikten sonra tekrar dizi sahnelerinin olduğu görselleri ekiplere dağıtılır ve bu sahneler dönüştürülür. Tüm ekiplerin çalışmaları sınıfta gösterilir üzerine konuşulur. Atölye sonlandırılır.

## 10.OTURUM: YÖNETİCİLİK ALANI

**1.Tema/Öğrenme Alanı:** Yöneticilik alanında toplumsal cinsiyet algısı.

1.36. **Beklenen Öğrenme Çıktıları:**

1) Yöneticilik alanında kadın erkek algısını tartışır.

1.37. **Süre:** 40 Dakika (bir ders süresi)

1.38. **Grup:** 27 kişilik kız erkek heterojen bir grup. Drama deneyimleri yok.

1.39. **Mekân:** Sınıf

1.40. **Araç-Gereç:** Seçim pusulaları, seçim mührü yerine kullanılacak bir damga.

**2.Dramatik Bağlam:** Seçim sürecinde prensesin seçim konuşmasının halk üzerinde yarattığı etki ve seçimin yapılması.

**3.Roller- Öğretmenin ve Öğrencinin Kurgu İçindeki ve Dışındaki Roller:**

Kurgu dışında: Öğretmen-Öğrenci

Kurgu İçinde: Öğretmen: Reklam ajansı yöneticisi, seçim görevlisi.

Öğrenci: Reklam ajansı, vatandaş.

**4.Çerçeve:** Prensese seçim konuşması yazmak ve seçimde oylama yapmak.

**5.Semboller:** Seçim pusulaları ve seçim mührü.

**6.Teknikler:** Soru-yanıt, öğretmenin role girmesi, uzman mantosu, canlandırma.

**Süreç:**

**23.Etkinlik:**

Eğitmen sınıfı selamlar o gün nasıl olduklarını sorduktan sonra atölyeye başlar. Bir şapka takarak reklam ajansı yöneticisi rolüne girer. ‘Değerli arkadaşlar, prensesin seçim sürecinde bu hafta son hafta. Prenseler ülkemizdeki şehirleri dolaşıyor ve konuşmalar yapıyor. Bizler de şimdi ekiplere ayrılacağız ve prensesin halka yapacağı seçim konuşmasını yazacağız. Dikkat etmemiz gereken bazı konular var örneğin; yıllardır ülke erkekler tarafından yönetildiği için halk kadın yönetici konusunda biraz kararsız. Kadın yöneticinin nasıl olacağı konusunda akıllarında soru işaretleri var. Kadınların ilk defa katılacağı seçimde eğer prensesimiz kazanırsa ne gibi değişimler olacak? Prenseler ne gibi yenilikler yapacak? Önceki yöneticilerden farklı olarak projeleri ne olacak? Gibi soruların cevaplarını sunacağımız bir seçim konuşması hazırlayacağız. Her ekip bir konuşmacı seçsin, konuşmacı hazırlanan konuşmayı diğerlerine sesli bir şekilde sunacak. 5’er kişilik ekipler olalım ve hemen çalışmalara başlayalım.’ Yönergesini verdikten sonra

gruplara gereken A4 kâğıtları dağıtır ve 10 dakika verir. Konuşmalar hazırlandıktan sonra grup sözcüleri tarafından sesli bir şekilde sunulur.

#### **24.Etkinlik:**

Eğitmen seçim görevlisi rolüne girerek 'Şimdi haftalardır tanıtımları ve reklamları süren seçim günü geldi çattı. Adaylarımız Kral, Kuzen Prens ve Penses'tir. Değerli vatandaşlar her biriniz için bir oy hakkı bulunmaktadır. Her vatandaş oyunu özgürce kullansın. Sırayla oy kullanmaya başlayabiliriz.' açıklamasından sonra kapalı alanda oylar kullanılır. Ardından açık biçimde oylar sayılır. Seçim sonucu açıklanır atölye sona erer.

## **11. OTURUM: MASALLAR**

### **1.Tema/Öğrenme Alanı:** Masallardaki Toplumsal Cinsiyet Algısı

#### **1.41. Beklenen Öğrenme Çıktıları:**

- Masalların ilk versiyonunu ve dönüştürülen versiyonunu toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında karşılaştırır.
- İki masal versiyonunu toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında değerlendirir.
- Hangi masal versiyonunun çocuklar için uygun olduğuna karar verir.

1.42. **Süre:** 40 Dakika (bir ders süresi)

1.43. **Grup:** 27 kişilik kız erkek heterojen bir grup. Drama deneyimleri yok.

1.44. **Mekân:** Sınıf

1.45. **Araç-Gereç:** Kırmızı Başlıklı Kız, Kurbağa Prens, Pamuk Penses ve Yedi Cüceler, Rapunzel ve Külkedisi Sinderella masallarının ilk versiyonlarının fotokopi çıktısı ve Odeabank Eşit Masallar serisinin kitapları

1.46. **2.Dramatik Bağlam:** Masalların yayınevi çalışanları tarafından incelenmesi.

### **3.Roller- Öğretmenin ve Öğrencinin Kurgu İçindeki ve Dışındaki Roller:**

Kurgu dışında: Öğretmen – Öğrenci

Kurgu İçinde: Öğretmen: Yayınevi Yöneticisi, Öğrenci: Yayınevi Çalışanı

**4.Çerçeve:** Masalların ilk versiyonları ve dönüştürülen versiyonlarının incelenmesi sonucunda masalların çocuklara uygun olan versiyonuna karar vermek.

**5.Semboller:** Masal kitapları

**Süreç:**

### **Etkinlik 25:**

Eğitmen sınıfı selamlayıp atölyeye yayınevi yöneticisi rolünde başlar. ‘Değerli yayınevi çalışanları, Prenses’ imiz bir okul ziyareti sırasında okullarda okutulan masalların cinsiyetçi ögeler içerdiğini gözlemlemiştir. Sonrasında masalları yeniden yazdırarak dönüştürmüştür. Yayınevi olarak bizlere masalların ilk versiyonlarını ve yeniden yazılmış versiyonlarını inceleme görevi verilmiştir. Masalların iki versiyonunu inceleyip içindeki cinsiyetçi ögeleri bulmamız ve hangi masal versiyonunun çocuklara daha uygun olduğuna karar vermemiz gerekiyor. Şimdi 5 kişilik 5 grup olalım ve sizlere dağıttığım masalları incelemeye başlayalım.’ dönütüyle gruplara çalışmalarını için zaman tanır. Sonrasında grupların masal versiyonları ile ilgili görüşleri dinlenir ve atölye sonlanır.

## **12.OTURUM: DEĞERLENDİRME ATÖLYESİ**

**1.Tema/Öğrenme Alanı:** Atölye sürecinde edinilen yaşantılar.

1.47. **Beklenen Öğrenme Çıktıları:**

1) Atölye süreci boyunca geçirdiği yaşantılarını tüm grupla paylaşır.

1.48. **Süre:** 40 Dakika (bir ders süresi)

1.49. **Grup:** 27 kişilik kız erkek heterojen bir grup. Drama deneyimleri yok.

1.50. **Mekân:** Sınıf

1.51. **Araç-Gereç:** Üzerinde tüm atölye isimlerinin yazılı olduğu zar, atölyelerin isimlerinin yazılı olduğu fragman taslağı.

**2.Dramatik Bağlam:** Prensesin reklam şirketi çalışanlarını görevlendirilmesiyle seçim sürecinde gerçekleştirilen tüm atölyelerin fragmanlarının hazırlanması.

**3.Roller- Öğretmenin ve Öğrencinin Kurgu İçindeki ve Dışındaki Roller:**

Kurgu dışında: Öğretmen- Öğrenci

Kurgu İçinde: Öğretmen: Reklam şirketi yöneticisi

Öğrenci: Reklam şirketi çalışanları

**4.Çerçeve:** Prensesin seçim sürecindeki çalışmalarını fragman haline getirmek.

**5.Semboller:**

**6.Teknikler:** Soru-yanıt, rol oynama, doğaçlama, öğretmenin role girmesi, uzman mantosu.

**Süreç:**

### **Etkinlik 26:**

Eğitmen sınıfı selamlar o gün nasıl hissettiklerini sorduktan sonra atölyeye giriş yapar. Şirket yöneticisi rolüne girerek ğrencilere ‘ Değerli arkadaşlarım, bugüne kadar prensesin seçim sürecinde çeşitli çalışmalar yürüttük. Her hafta prensesle ilgili bir konuyu ele aldık ve halka tanıtımını yaptık. Bugün tüm seçim sürecinin fragman olup halka izletilmesi yönünde bir görev aldık. Ekiplerimizle 12 hafta boyunca yaptığımız çalışmalardaki en çarpıcı en akılda kalan anları fragman haline getireceğiz. nce biraz hatırlayalım istiyorum. Her hafta yaptığımız atölyelerin ismi bu zarların üzerinde yazıyor. Zarları eviren kişi hangi iki atölyenin adı geldiyse o atölye ile ilgili aklında kalan bir bilgiyi, anı bizimle paylaşacak. Böylece hepimiz her hafta ne yaptık neler konuştuk hatırlayacağız. İlk kim zarları atmak ister?’ açıklamasını yapar ve öğrenciler sırayla zarları atıp zarın üstüne denk gelen atölyelere göre akıllarında kalanları paylaşır.

Atölye isimleri:

- 1) Farklılıklar Atölyesi
- 2) Kişilik zellikleri Atölyesi
- 3) Fiziksel zellikler Atölyesi
- 4) Atasözlerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi
- 5) Ev İşlerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi
- 6) Mesleklerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi
- 7) Oyun ve Oyuncaklarda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi
- 8) Cinsiyetçi Kalıp Yargılar Atölyesi
- 9) Medya Kullanımında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi
- 10) Yöneticilik Alanında Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Atölyesi
- 11) Eşitlikçi Masallar Atölyesi
- 12) Değerlendirme Atölyesi

### **Etkinlik 27:**

Eğitmen reklam şirketinin yöneticisi rolüne girerek ‘Değerli alışma arkadaşlarım, 12 haftalık seçim sürecinde her hafta yapılan atölyelerin en akılda kalıcı kısımlarını fragman haline getirip halkımıza izleteceğiz. Tüm vatandaşlarımızın bu süreçte yaşananları daha iyi görmesini hedefliyoruz. Fragmanı hazırlarken her haftadan önemli bulduğunuz bir cümle seçip önemli bir anı canlandırabilirsiniz. Birazdan size form dağıtacağım. Bu formda her hafta yaptığımız seçim atölyesinin adı yazıyor. Aklınızda kalanları burada not ederek kendinize bir taslak oluşturabilirsiniz. Daha sonra sahnede

canlandıracağız. 5 kişilik 5 grup olalım. Herkese kolay gelsin.’ açıklamasını yapar.  
Gruplar 10 dakika çalıştıktan sonra sahnelenir. Atölye son bulur.



## EK 2. Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU  
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 20/02/2023

Toplantı Sayısı : 05

Karar Sayısı : 62

**62-** Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, yüksek lisans öğrencisi **Zühal ÇAN**'ın "Yaratıcı Drama Yoluyla Ortaokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi" başlıklı teziniz ile ilgili 27.10.2022 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, yüksek lisans öğrencisi **Zühal ÇAN**'ın "Yaratıcı Drama Yoluyla Ortaokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi" başlıklı teziniz ile ilgili araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

## BENZERLİK BİLDİRİMİ

“BOWELL VE HEAP’İN SÜREÇSEL DRAMA YAKLAŞIMI YOLUYLA ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihal Tespit Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Yedi sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan alıntılar” ve (4) “Lisansüstü tezim ile ilgili yapmış olduğum kendi yayınlarım ve yararlandığım mevzuat metinleri gibi kaynaklar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

<b>Rapor Tarihi</b>	: 08.09.2023
<b>Gönderim Numarası</b>	: 2160290850
<b>Sayfa Sayısı</b>	: 216
<b>Sözcük Sayısı</b>	: 48781
<b>Karakter Sayısı</b>	: 352200
<b>Benzerlik Oranı</b>	: %4
<b>Savunma Tarihi</b>	: 09.08.2023

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihal Tespit Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin, tek bir kaynakla eşleşme oranının ise %2’den fazla olduğunun belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

**Öğrencinin Adı Soyadı:** Zühal ARMONİ

**Tarih:** 08.09.2023

**İmza:**

## ÖZGEÇMİŞ

### Kişisel Bilgiler

Adı ve Soyadı : Zühal ARMONİ

E-Posta Adresi :

İş Deneyimi :

Unvan	Görev Yeri	Yıl
Sınıf Öğretmeni	Hakkâri/Yüksekova 5 Mayıs İlkokulu	2021 Eylül - Günümüz

### Akademik Bilgiler

Öğrenim Durumu:

Derece	Bölüm/Program	Üniversite	Yıl
Lisans	Sınıf Öğretmenliği	Ankara Üniversitesi	2015-2019
Lisans	Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	Ankara Üniversitesi	2016-2021